

**Suomen kielen perfektin semanttiset tyypit
venäjänkielisen käännöskorpuksen pohjalta**

Natalia Kachelina
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja
kirjallisuustieteiden yksikkö
Suomen kieli
Pro gradu-tutkielma
Maaliskuu 2014

Tampereen yliopisto
Suomen kieli
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

KACHELINA, NATALIA: Suomen kielen perfektin semanttiset tyypit
venäjänkielisen käännöskorpuksen pohjalta
Pro gradu-tutkielma, 97 sivua + liitteet 23 sivua
Maaliskuu 2014

Pro gradu-tutkielmani tavoite on tutkia suomen kielen perfektin merkityksiä venäjänkielisten käännösten pohjalta. Venäjän kielessä ei ole kieliopillisesti ilmaistua perfektia, ja suomen kielen perfektin tutkiminen venäjän kielen tempus- ja aspektijärjestelmän valossa voi antaa vähän laajempaa näkemystä suomen kielen perfektiin. Selvitän, mitkä suomen kielen perfektityypit esiintyvät aineistossa, kuinka monta preesensin ja preteritin tapausta, perfektiiivisen ja imperfektiiivisen aspektin tapausta on löytynyt venäjänkielististä lauseista, minkälainen yhteys hahmottuu venäjän kielen verbiaspektien ja suomen kielen perfektityyppien välille, mitkä suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit esiintyvät aineistossa eri perfektityyppien kanssa, minkälainen suomenkielisen lauseen aspekti hahmottuu aineistossa eri perfektityyppien kanssa. Tutkiminen on ollut enimmäkseen kvantitatiivista.

Tutkimuksessani yhteisenä nimittäjänä on ollut tempus ja aspekti. Venäjän kielen osalta olen ottanut aineiston analyysiin venäjän kielen verbiaspektin (perfektiiivinen ja imperfektiiivinen) ja aikamuodot (preesens ja preteriti). Suomen kielen osalta olen ottanut aineiston analyysiin suomen kielen verbin aspektuaaliset tyypit (rajaava, rajahakuinen ja rajapakoinen), lauseen aspektin (rajattu ja rajaamaton).

Tarkastelen suomen kielen perfektin semanttisia tyypejä käyttäen Larjavaaran (2007) ja Iso suomen kieliopin (2004) perfektin jaottelua ja Laurannon temporaalista kehystä. Tutkimusaineistona käytän Tampereen yliopiston kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikön venäjän kielen käännöstieteiden laitoksen korpusta (ParFin-Finnish-Russian parallel corpus), joka koostuu suomenkielistä teksteistä ja niiden venäjänkäännöksistä.

Tuloksena venäjän kielen preesensin ja preteritin jakauma havainnollistaa suomen kielen perfektin luontoa, että perfekti on osittain menneen ja osittain menemättömän ajan tempus. Motiivi on keskeinen käsite perfektin käytön ymmärtämiseksi. Yhteys nykyhetkeen ja motiivi ovat se, mikä erottaa perfektin imperfektistä ja preesensistä. Resultatiivisen perfektin motiivi on muutos, joka näkyy ja tuntuu nykyhetkellä. Eksperientaalisen perfektin motiivi on tekijän kokemuksellisuus, joka on jäänyt osaksi hänen historiaan. Progressiivisen perfektin motiivi on ilmaista jatkuvaa tapahtumista tai olemista, joka on alkanut ennen puhehetkeä ja ulottuu puhehetkeen asti.

Tutkimuksessani saadut tulokset kertovat siitä, että resultatiivisen, eksperientaalisen ja progressiivisen perfektityyppien yhteydessä esiintyy rajaavia, rajahakuisia ja rajapakoisia verbejä, mutta verbien aspektuaalisten tyyppien jakauma eri preesensperfektin tyypeissä on erilainen.

Tutkimusaineiston tulokset näyttävät, että resultatiivinen perfekti, eksperientaalinen ja progressiivinen perfektityyppi voi olla yhtä hyvin perfektiiivinen kuin imperfektiiivinen eli rajattu tai rajaamaton. Mutta jokaisessa perfektityypissä on tendenssi. Resultatiivisesta perfektistä voidaan karkeasti sanoa, että se on leimallisen perfektiiivinen, eksperientaalinen perfekti on leimallisen imperfektiiivinen, progressiivinen perfekti on leimallisen imperfektiiivinen.

Avainsanat: suomen kieli, suomi toisena kielenä, perfekti, aikamuoto, aspekti, aspektuaalisuus, verbin aspektuaaliset tyypit, venäjän kieli

Sisällys

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen taustaa.....	1
1.2	Aiempi tutkimus.....	2
1.3	Tutkimuskysymykset ja työn rakenne.....	5
2	Teoriaa.....	8
2.1	Yleistä tempus- ja aspektisysteemistä	8
2.2	Venäjän kielen tempus- ja aspektijärjestelmä	11
2.2.1	Venäjän kielen verbin morfologinen erittely.....	11
2.2.2	Venäjän kielen verbiaspekti	13
2.2.3	Venäjän kielen aikamuodot	15
2.3	Suomen kielen tempus- ja aspektijärjestelmä	19
2.3.1	Suomen kielen verbin aspektuaaliset tyypit.....	19
2.3.2	Suomen kielen lauseen aspekti	20
2.3.3	Suomen kielen tempusjärjestelmä.....	21
2.3.4	Eri suomen kielen perfektin kuvauksista	24
3	Tutkimusaineisto	31
3.1	Tutkimuskohteen rajaaminen	31
3.2	Aineiston käsittely.....	34
4	Aineiston käsittelyn tulokset.....	40
4.1	Suomen kielen perfektityypit ja venäjän kielen aikamuodot	41
4.2	Perfekti ja aspekti	46
4.3	Venäjänkielisen käännöstekstin lisäyksiä	50
4.4	Resultatiivinen perfekti	52
4.4.1	Suomen kielen verbit, niiden aspektuaaliset tyypit ja lauseen aspekti	52
4.4.2	Resultatiivisen perfektityypin aikakehys	57
4.4.3	Aikaa ilmaisevat adverbialit.....	57
4.5	Eksperimentaalinen perfekti.....	58

4.5.1	Suomen kielen verbit, niiden aspektuaaliset tyypit ja lauseen aspekti	58
4.5.2	Eksperientiaalisen perfektityypin aikakehys.....	61
4.5.3	Aikaa ilmaisevat adverbiaalit.....	62
4.6	Progressiivinen perfekti.....	63
4.6.1	Suomen kielen verbit, niiden aspektuaaliset tyypit ja lauseen aspekti	63
4.6.2	Kielteinen lause.....	68
4.6.3	Progressiivisen perfektityypin aikakehys.....	70
4.6.4	Adverbiaalit.....	72
4.7	Preesensperfektin jatkumo	74
4.8	Futuuriperfekti.....	78
5	Yhteenveto ja päätelmät.....	79
5.1	Aineiston esiintymät.....	79
5.2	Venäjän kielen aikamuodot ja suomen kielen perfekti	80
5.3	Venäjän kielen verbiaspekti ja suomen kielen perfektityypit	82
5.4	Suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit ja lauseen aspekti eri perfektityypeissä.....	83
5.5	Venäjännösten lisäykset	88
5.6	Muuta perfektin semanttisista tyypeistä	89
6	LOPUKSI.....	90
6.1	Tutkielman kriittistä arviointia.....	90
6.2	Jatko-tutkimusaiheita ja sovelluksia.....	92
	LÄHTEET.....	95
	Liite 1: Kuviot ja taulukot.....	98
	Liite 2: Glossauslyhenteet.....	119

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Pro gradu-tutkielmani aiheeksi olen valinnut suomen kielen perfektin. Perfektin käsitys on laaja-alainen ja moniulotteinen. Perfekti kuuluu suomen kielen tempusjärjestelmään. Tempus on kieliopillinen ajan käsitys. Tempuksen lisäksi kieliopilliseen ajan käsitteeseen kuuluu aspekti ja muita tempukselle ja aspektille ominaisia piirteitä, kuten esimerkiksi ajan adverbiaaleja, verbien teelisyyden ja ei-teelisyyden käsite ja paljon muutakin. Larjavaara huomaa, että ajan ilmaisuun sekoittuu suuri määrä muuta semantiikkaa, siksi tempukset eivät selity tavanomaisella aikasuoramallilla (Larjavaara 2007:349).

Tempus- ja aspektijärjestelmästä päättäen suomi ja venäjä eroavat toisistaan suuresti. Suomen kielen tempuksista erotetaan preesens, imperfekti ja kaksi liittotempusta – perfekti ja pluskvamperfekti. Suomen kielessä puhutaan objektiaspektista. Venäjän kielessä on varsinaisesti kaksi aikamuotoa – preesens ja preteriti, sekä puhutaan myös futuurin ajasta, joka ilmaistaan morfologisilla affikseilla tai kaikissa finiittimuodoissa taipuvalla apuverbillä '*budet*'. Mutta sitten on erittäin laaja-alainen verbiaspekti. Silti kahden kielen välisestä erosta huolimatta suomen kieli ja venäjän kieli tulevat hyvin toimeen toistensa kanssa puhetilanteissa, käänöksissä ja tulkkauksissa eli kielet voittavat näitä eroja mukauttamalla ja tasoittamalla niitä kieliopillisilla ja semanttisilla keinoilla, jotka ovat ominaisia kyseiselle kielelle. Kielten yhteentoimivuus on monipuolista.

Miksi olen valinnut suomen kielen perfektin tutkimusaiheekseni? Tähän vastaukseen löytyy muutama syy. Ensimmäinen syy on henkilökohtainen. Henkilönä, jonka äidinkieli on venäjä, suomen kielen perfektin tutkimus ja käytön oppiminen on tarpeellista. Venäjän kielessä ei ole morfologisesti ilmaistua perfektia sekä perfektin käytöstä kerrotaan suomen kieliopeissa hyvin niukasti yhdellä lauseella: *Perfekti ilmoittaa, että jotain on tapahtunut* (Leino 1989:78).

Omasta kokemuksestani voin päätellä, että tämä tempus on tuottanut usein venäjänkielisille kielenoppijoille hankaluuksia. Olen oppinut käyttämään selkeitä perfektin tapauksia, mutta tämä tieto on ulkopuolinen. Olen huomannut, että suomen kieltä puhuessani päädyn usein preesensin tai imperfektin valintaan. Ajatellessani valintani periaatetta voin sanoa vain, että venäjässä on preesensin ja preteritin aikamuodot, jotka on ilmaistu morfologisesti. Osaan kohdistaa preesensissä ja preteritissä ilmaissut tapahtumat niin sanotulle aikasuoralle. Suomen kielen perfekti on jotain yli käsitykseni, missä oikein jokin tapahtuma tapahtuu / tapahtui / on tapahtunut? Mihin kohtaan aikasuoraa pistäisinkin tämän tapahtuman. Perfektin ilmaisema tapahtuma-aika roikkuu kuin jossain menneen ja nykyhetken välillä.

Suomen kielen tempusjärjestelmän omaksuminen ei ole hankalaa vain minulle. Tämä ei ole henkilökohtainen ongelmatapaus. Olen puhunut monien venäläisten kanssa suomen kielen perfektistä, ja he toteavat perfektin käyttämisen olevan hankalaa heille. Helsingin yliopiston lehtori Yrjö Lauranto, joka on opettanut suomea vieraana kielenä unkarilaisille opiskelijoille, huomioi samasta ongelmasta tekeillä olevassa artikkelissaan *Kuvaus, opetus ja opetuskuvaus: miten lähestyä funktionaalisesti menneisyyden tempuksia?* Hän kirjoittaa, että sellaisten kielenoppijoiden, joiden omassa äidinkielessä menneeseen aikaan viitataan vain yhdellä tempuksella, oli vaikeaa erottaa suomen kielen imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti toisistaan.

Suomen kielen perfektin käyttö tuntuu vaikealta, koska se on laaja-alainen ja moniulotteinen tempus. Kun perehdytään perfektin kieliopilliseen muotoon ja sen semantiikkaan, löytyy monta ainesta, jotka tekevät perfektin mielenkiintoiseksi tutkimuskohteeksi. Perfekti on statiivisen *olla*-apuverbin preesensin ja aiemmuutta ilmaisevan NUT- tai TU-partisiipin muodostama liittotempus (ISK 2004:1460). Nämä preesens ja menneen ajan partisiippi ovat vaikuttaneet siihen, että perfekti ei ole niin helppo tempus merkityskentältään. Perfekti on suhteellinen tempus, mikä tarkoittaa sitä, että perfektin keskiössä on tilanteiden keskinäisiä suhteita, tilanteet ovat toisiinsa nähden päätyneitä tai jatkuvia. Perfektissä ei suhteuteta ainoastaan tapahtuma-aikaa ja puhehetkeä vaan keskeistä on myös kyseisen tilanteen aiemmuus suhteessa johonkin toiseen hetkeen (ISK 2004:1452).

Perfektia voidaan käyttää myös tulevaan viittaamassa, jolloin tilannetta tarkastellaan ikään kuin taaksepäin, jo tapahtuneena tulevassa (ISK 2004: 1471). Näin suomen kielessä erottuu preesensperfekti ja futuuriperfekti. ISK:n mukaan (2004: 1461) preesensperfekti ilmaisee tapahtumaa, joka on tapahtunut menneisyydessä, mutta jolla on yhteys nykyhetkeen saakka, mennyt tapahtuma on relevanttina puhujan nykyisyyden kannalta.

Pro gradu –tutkielmani tarkoitus on tutkia perfektin merkityskenttää. Mitä kaikkea voi ilmaista perfektin aikamuodolla? Tutkielmassani käytän käsitettä *perfekti* yleisesti viitaten perfektiin. Tämän käsitteen alla on kaikki perfektin mahdolliset merkitykset. Niissä kohdissa, joissa se on tarpeen, erotan preesensperfektin ja futuuriperfektin käsitteet toisistaan.

1.2 Aiempi tutkimus

Olen käynyt läpi Tampereen yliopiston pro gradu-tutkielman tietokannassa olevat fennistiikan opinnäytetyöluettelot ja poiminut niistä sellaiset tutkielmat, jotka otsikkonsa perusteella käsittelevät suomen kielen menneen ajan tempuksia. Luettelosta on löytynyt kolme työtä, jotka sopivat aiheeseeni. Ne ovat Valmun *Suomen menneen ajan tempusten semantiikka unkarilaisilla kielenoppijoilla* (2007), Ohvon *Menneen ajan aikamuotojen käyttö S2-oppijoiden kirjoitelmissa*

(2008) ja Virtasen *Venäjänkielisten suomi toisena ja suomi vieraana kielenä –oppijoiden perfektin ja imperfektin omaksumisen ongelmista* (2011). Kaikissa pro gradu-tutkielmissa käsitellään suomen kielen menneen ajan tempusten käyttöä S2-oppijoilla¹.

Ohvo (2008) on tarkastellut pro gradu-tutkielmassaan sitä, että miten S2-oppijat osaavat viitata aikaan ja käyttää suomen kielen menneen ajan tempuksia. Hän on käyttänyt tutkimusaineistonaan Yleisten kielitutkintojen suomen kielen kielitaitotestien kirjoittamisen osakokeessa tehtyjä kirjoitelmia, jotka jakautuvat perus-, keski- ja ylimmän tason kirjoitelmiin. Hän on tutkinut, miten menneen ajan aikamuotoja käytetään eri tasoilla, mitä ongelmia niiden käyttöön liittyy ja miten niiden käyttö kehittyy tasolta toiselle. Ohvo on jaotellut työnsä seuraavasti: Ensin hän on kuvaillut aikaan viittaamiseen ja menneen ajan aikamuotoihin liittyvää teoriaa, käsitellyt vähän aikaan viittaamista kokonaisuutena muilla paitsi kieliopillisilla keinoilla. Hän on tehnyt kvantitatiivista tutkimusta, jolloin hän on käsitellyt aikamuotojen määriä ja erilaisia virhetyyppejä. Sen lisäksi Ohvo on käsitellyt työssään erikseen narratiivia, koska hänen mukaansa se on keskeinen menneen ajan tapahtumien kuvailutapa. Ohvo on perehtynyt työssään perfektiin syvällisemmin sen monien käyttötapojen vuoksi. Aiheeni merkeissä kuvailen Ohvon saamia perfektin käyttöön liittyviä tuloksia. Ohvo on huomionnut, että imperfektin ja perfektin väliset erot aiheuttavat eniten virheitä S2-oppijoille kaikilla tasoilla. Perfektin käytön moninaisuus aiheuttaa usein ongelmia niin kielen kuvaajille kuin sen oppijoillekin. Hän on perustanut tutkimuksensa Larjavaaran perfektityyppien jaotteluun. Ohvo kirjoittaa, että perfektin prototyyppisiä ja keskeisiä merkityksiä, jotka ovat Larjavaaran jaottelun mukaan resultatiivinen, eksperimentaalinen ja progressiivinen perfekti, käytetään runsaasti S2-kirjoitelmissa, mutta periferisemmät merkitykset, kuten lähimenneen perfekti, inferentiaalinen ja kvotatiivinen, ovat kielenoppijoille vieraita. Ohvon mukaan S2-oppijat eivät osaa hyvin progressiivista perfektiä, jossa tehdään virheitä kaikilla taitotasoilla. Sitä sekoitetaan imperfektiin ja erityisesti preesensiin. Hän olettaa preesensin sekaannukseen liittyvän virhetyypin aiheutuvan siitä, että perfektiä käytetään kuvaamaan toimintaa, joka on alkanut menneisyydessä mutta jatkuu yhä edelleenkin. Ohvo ei jaotellut perfektin käyttöön liittyviä virhetyyppejä S2-oppijoiden äidinkielen mukaan. Hänen aineistoesimerkeistään käy ilmi, että muun muassa venäläiset S2-oppijat tekevät usein sellaisia virheitä, kun he sekoittavat perfektiä preesensin käyttöön. Ohvo on huomionnut, että aikamuotoihin ja aikaviittauksiin liittyy tiiviisti aspekti. Häntä kiinnostaisi tarkastella, miten verbien leksikaalinen aspekti vaikuttaa perfektin käyttöön. Sen tarkastelu on jäänyt Ohvon työn ulkopuolelle. Lähteistä Ohvo on käyttänyt suomen toisena ja vieraana kielenä opetukseen liittyvää kirjallisuutta, ulkomaisia tempukseen ja aspektiin liittyviä tutkimuksia, kuten Comrie, Dahl, Klein, suomen kielioppeja, Larjavaaran *Pragmasemantiikkaa* ja muitakin lähteitä.

¹ S2 on suomen toisena tai vieraana kielenä oppija.

Valmu työssään *Suomen menneen ajan tempusten semantiikka unkarilaisilla kielenoppijoilla* (2007) on tarkastellut myös sitä, miten S2-oppijat käyttävät suomen kielen menneen ajan tempuksia. Hänen informantteinaan oli äidinkielenään unkaria puhuvia suomen kielen opiskelijoita. Pidän Valmun opinnäytetyötä mielenkiintoisena aiheeni merkeissä, sillä unkarin kielessä kuten venäjässäkin menneeseen aikaan viitataan vain yhdellä menneen ajan aikamuodolla. Sen lisäksi unkarin kielessä kuten venäjässäkin on verbien perfektiivinen ja imperfektiivinen aspekti, jota unkarissa ilmaistaan prefikseillä. Valmu on tutkinut muun muassa sitä, miten informanttien äidinkielen tempus- ja aspektijärjestelmä vaikuttaa suomen tempusten käyttöön. Valmu kirjoittaa tutkimustaustastaan, että hän on opettanut suomea unkarinkielisille opiskelijoille ja on huomannut, että heidän oli haastavaa käyttää suomen kielen menneen ajan tempuksia, ja niistä he suosivat imperfektiä. Hänen mukaansa unkarinkielisten opiskelijoiden joukossa imperfektin ja perfektin eroja ei täysin ymmärretä. Hän kirjoittaa, että äidinkielen tempusjärjestelmällä näyttäisi olevan suuri merkitys suomen kielen tempusten käyttämiseen. Hän jatkaa, että vaikuttaa siltä, että informanteille äidinkielestä tuttu imperfekti käsitetään jonkinlaiseksi yleispäteväksi menneen ajan tempukseksi.

Tutkimuksensa hän on toteuttanut kyselylomakkeen avulla, joka koostuu dialogitestistä ja taustatietokyselystä. Lomakkeeseen on vastannut unkarilaisia ensimmäisen ja neljännen vuosikurssin opiskelijoita, joten Valmu on päässyt seuraamaan suomen kielen tempusjärjestelmän käyttöä koskevaa kehitystä ulkomaalaisilla opiskelijoilla. Sen lisäksi samaan lomakkeeseen on vastannut myös 25 suomea äidinkielenään puhuvaa yliopisto-opiskelijaa, joten Valmu on verrannut ulkomaalaisten ja suomalaisten tuloksia toisiinsa. Tutkimuksessaan Valmu käyttää Comrien perfektiluokittelua (1976: 56-61), Iso suomen kieliopin tilanteen jälkivaikutuksen ja jatkuvuuden perfektin luokittelua sekä Laurannon temporaalista kehystä². Valmu on kuvaillut työssään ensin suomen kielen tempus- ja aspektijärjestelmää, sitten unkarin kielen tempus- ja aspektijärjestelmää, on vertaillut niitä toisiinsa ja on tuonut esiin tutkimusaineiston tuloksia.

Verrattuaan ensimmäisen ja neljännen vuosikurssin opiskelijoiden kielitaidon tasoa tempusten osalta Valmu on päässyt seuraaviin tuloksiin. Hän kirjoittaa, että suomen kielen aikamuodot on opetettu ensimmäisen opiskeluvuoden aikana, mutta sen jälkeen tietoutta tempusten käyttötavoista ei ole laajennettu. Siitä kertovat kyselylomakkeen vastaukset, joiden mukaan neljännen vuosikurssin opiskelijoiden vastaukset ja virheet eivät eroa kovasti ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden. Valmu kirjoittaa, että S2-oppikirjoissa aikamuotojen käyttöä on

² Temporaalisesta kehyksestä kirjoittaa Yrjö Lauranto, joka on nykyään Helsingin yliopiston suomen kielen yliopisto-opettaja. Lauranto kuvaa temporaalista kehystä tekeillä olevassa artikkelissaan *Kuvaus, opetus ja opetuskuvaus: miten lähestyä funktionaalisesti menneisyyden tempuksia?* Lauranto on ystävällisesti antanut minun tutustua hänen keskeneräiseen artikkeliinsa. Käytän Laurannon kehittämää temporaalista kehystä työssäni. Kirjoitan Laurannon temporaalisesta aikakehyksestä alaluvussa 2.3.4 *Eri suomen kielen perfektin kuvauksista*.

yksinkertaistettu. Hän suosittelee suomen kielen opetuksessa ottaa enemmän huomioon tempusten semantiikkaa ja sitä, että aikamuodosta riippuen tilanteen implikaatio voi muuttua huomattavasti. Aikamuodon valinta on siis tilannesidonnainen.

Olen samaa mieltä Valmun kanssa siitä, että suomen kielen S2-oppikirjoista sekä normatiivisista kieliopeista löytyy hyvin vähän tietoa menneen ajan tempusten käytöstä: *Perfekt ilmoittaa, että jotain on tapahtunut* (Leino 1989:78). Suomen kielen oppikirjoissa ja kieliopeissa annetaan melkein tarkat ja yksinkertaistetut tapaukset menneen ajan tempusten käytöstä, joten se voi sitoa ja rajoittaa ulkomaalaisen kielenkäyttöä ja luovuutta. S2-oppija voi luulla, että jos lauseessa on jokin tietty ajanmääre, se aiheuttaa tietyn aikamuodon esiintymisen. Olen samaa mieltä Valmun kanssa siitä, että aikamuodon valinta on usein tilannesidonnainen ja subjektiivinen.

Virtanen työssään *Minä lienen tullut joskus Suomessa vielä?* (2011) on tarkastellut venäjänkielisten suomi toisena ja suomi vieraana kielenä -oppijoiden perfektin ja imperfektin omaksumisen ongelmia. Hän on selvittänyt perfektin ja imperfektin esiintyvyyttä eritasoisten suomi toisena ja suomi vieraana kielenä -oppilaiden kirjallisissa tuotoksissa, selvittänyt, minkä tyyppisiä perfektin- ja imperfektivirheitä kirjoituksissa esiintyy ja onko äidinkielellä vaikutusta virheiden laatuun. Virtanen on käyttänyt tutkimusaineistona Kansainvälistä oppijansuomen korpusta (ICLFI), josta löytyy venäläisissä yliopistoissa suomea vieraana kielenä opiskelevien kirjoituksia, ja CEFLING -hanketta (Linguistic Basis of the Common European Framework for L2 English and L2 Finnish), joka sisältää suomalaisessa peruskoulussa opiskelevien venäjänkielisten 14–16-vuotiaiden nuorten kirjoituksia. Hänen pro gradu -työnsä tulokset ovat osoittaneet sitä, että suomi vieraana kielenä -oppilaiden kirjoituksissa on huomattavasti enemmän virheitä kuin suomi toisena kielenä -oppilaiden, ja nämä virheet liittyvät kaikkien suomen kielen aikamuotojen käyttöön. Virtanen kirjoittaa, että suomi vieraana kielenä -oppijoiden kirjoituksissa mennyttä aikaa on käytetty hyvin vähän, sen sijaan heillä yleisempänä aikamuotona teksteissä esiintyy preesens, mikä voisi viitata siihen, että suomen tempusjärjestelmän monimutkaisuus pakottaa oppijoita välttämään näitä muotoja. Perfektin sijaan suomi vieraana kielenä -oppijoiden kirjoituksissa vaihtelee usein preesensin ja imperfektin aikamuoto, ja Virtanen olettaa, että väärä aikamuodon käyttö saattaa johtua opiskelijoiden äidinkielen vaikutuksesta kohdekielen aikamuotojärjestelmään.

1.3 Tutkimuskysymykset ja työn rakenne

Fennistiikan opinnäytetyöt ovat keskittyneet usein kuvaukseen, miten suomea vieraana kielenä opiskelevat henkilöt osaavat käyttää suomen kielen menneen ajan tempuksia. Valmun (2007), Ohvon (2008) ja Virtasen (2011) opinnäytetöistä käy ilmi, että sellaiset kielenoppijat, joiden

äidinkielessään ei ole morfologisesti ilmaistua perfektiiä, kokevat vaikeuksia suomen kielen menneen ajan tempusten käytössä, erityisesti perfektin käytössä ja perfektin ja imperfektin funktioiden erottamisessa. Valmu (2007) ja Ohvo (2008) yrittävät kuvata suomen kielen perfektiiä käyttäen nykyisempää suomen kielen perfektiiin kohdistuvaa tutkimusta, kuten Larjavaaran luokittelua (2007) ja Laurannon temporaalista kehystä. Mutta he eivät kuitenkaan selitä suomen kielen perfektin luonnetta. Se ei ollut heidän opinnäytetöidensä tavoite. Pro gradu-tutkielmani tavoite on tutkia suomen kielen perfektin merkityskenttää ja käyttöä venäjänkielisten käännösten pohjalta. Suomen kielen perfektin tutkiminen on mielenkiintoista venäjän kielen tempus- ja aspektijärjestelmän valossa, mikä voisi antaa vähän laajempaa näkemystä suomen kielen perfektiiin ja auttaa ymmärtämään suomen kielen perfektin merkityskenttää ja käyttöä. Tarkastelen laajemmin suomen kielen perfektin semanttisia tyyppejä käyttäen pro gradu –tutkielmassani Larjavaaran (2007) ja Iso suomen kieliopin (2004) perfektin jaottelua ja Laurannon temporaalista kehystä. Olen muotoillut tutkimuskysymykseni seuraavasti:

- 1) Mitkä suomen kielen perfektityypit esiintyvät aineistossa?
- 2) Paljonko perfektin esimerkkejä on käännetty venäjän kielen preesensin muodossa ja preteritin muodossa?
- 3) Minkälainen yhteys hahmottuu venäjän kielen verbiaspektien ja suomen kielen perfektityyppien välille?
- 4) Mitkä suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit esiintyvät aineistossa eri perfektityyppien kanssa?
- 5) Minkälainen suomenkielisen lauseen aspekti hahmottuu aineistossa eri perfektityyppien kanssa?
- 6) Minkälaisia niin sanottuja lisiä esiintyy venäjännöksissä (esimerkiksi adverbiaaleja, jotka esiintyvät venäjänkielisessä tekstissä, vaikka niitä ei ollut alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä)?
- 7) Minkälaisia päätelmiä suomen kielen perfektin semanttisista tyypeistä voidaan tehdä?

Tutkimuskysymykseni muodostavat samalla työni karkean rakenteen. Toisessa pääluvussa käsittelen yleistä teoriaa venäjän ja suomen kielten tempus- ja aspektijärjestelmästä. Pro gradu-tutkielmani tarkoitus ei ole kuitenkaan kuvata venäjän kieltä, siksi en kuvaa yksityiskohtaisesti venäjän kielen aspekti- ja tempusjärjestelmää, vaan pyrin antamaan yleisen katsauksen venäjän kielen aspekti- ja tempusjärjestelmään ja pisteittämään nämä erot, jotka ovat olemassa suomen ja venäjän kielen aspekti- ja tempusjärjestelmien välillä. Kolmannessa pääluvussa kirjoitan tutkimusaineistosta, sen rajaamiseen ja käsittelemiseen liittyvistä kriteereistä. Varsinainen analyysi on neljännessä pääluvussa. Viides luku toimii tutkielmani tulosten yhteenvetona. *Lopuksi*-luvussa

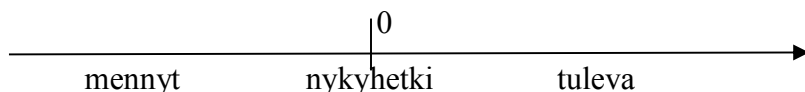
arvioin tutkimustuloksiani kriittisesti, esitän tulosten soveltamismahdollisuuksia ja hahmottelen kiinnostavia jatkotutkimusaiheita.

2 Teoriaa

Tässä luvussa käsittelen teoriaa, johon olen nojautunut aineiston käsittelyssä. Luvussa 2.1 *Yleistä tempus- ja aspektisysteemistä* kuvaan yleiset käsitteet, jotka on otettu käyttöön yleisesti kielentutkimuksessa, ja näytän nämä kohdat, joita suomen kielen tutkijat kyseenalaistavat suomen kielen perfektin kuvauksessa. Luvussa 2.2 *Venäjän kielen aspekti- ja tempusjärjestelmä* kirjoitan lyhyesti venäjän kielen verbin morfologisesta erittelystä, verbin muuttuvista ja muuttumattomista piirteistä, tempuksista, menneen ajan merkityksistä, venäjän kielen murteiden perfektistä ja venäjän verbien aspektista. Luvussa 2.3 *Suomen kielen tempus- ja aspektijärjestelmä* kirjoitan suomen kielen verbien aspektuaalisista tyypeistä, suomen kielen lauseen aspektista ja eri suomen kielen perfektiin liittyvistä kuvauksista.

2.1 Yleistä tempus- ja aspektisysteemistä

Aika on universaalinen kategoria. Se löytyy joka maailman kielestä. Klein kirjoittaa, että aikakäsityksen tutkimuksessa on kaksi kielipiillistä kategoriaa: tempus ja aspekti (Klein 1999: xi). Hänen mukaansa joka finiittiverbi sisältää tiedon ajasta ilmaistuna tempuksella, aspektilla tai niillä molemmilla: ... *each finite verb obligatorily includes temporal information – it expresses tense, aspect or both* (Klein 1999:1). Nordlander kirjoittaa, että ajallisuus kuuluu verbikäsitteeseen. Tempuksessa ja aspektissa on kyse ajallisista suhteista mutta eri tasolla (Nordlander 1997: 4-5). Tempus ja aspekti ovat kielipiillisiä kategorioita. Tempus ilmaisee tapahtuman ulkopuolista tilannetta. Häkkinen kirjoittaa, että tempussysteemin kuvauksessa käytetään usein apuna kolme ajallista kiinnekohtaa: puhehetki, tapahtumahetki ja viittaushetki (Häkkinen 1996:130). Tempus suhteuttaa tilanteen tapahtuma-ajan puhumisen aikaan viittaushetken kautta. Viittaushetki on se, johon tapahtumisaikaa verrataan tai jonka näkökulmasta tekemisen aikaa tarkastellaan. Toisin sanoen on olemassa puhehetki, ja tapahtuma-aika voidaan sijoittaa ennen puhehetkeä (mennyt aika), puhehetken jälkeen (tuleva aika) sekä samanaikaisesti (nykyhetki). Siksi maailman kielissä erotetaan tavallisesti kolme perusaikaa: preesens, mennyt aika ja tuleva aika (Klein 1999: 18). Tempusta kuvattaessa on otettu käyttöön niin sanottu aikasuoramalli, jossa nykyhetki on nolla, vasemmalla nykyhetkeltä on mennyt aika ja oikealla nykyhetkeltä on tuleva aika (Comrie 1985: 2).

Kuvio 1. Aikasuoramalli

Suomen kielen tempussysteemin kuvauksessa käytetään kolme ajallista kiinnekohtaa, esimerkiksi Isossa suomen kieliopissa (ISK 2004: 1473). Mutta Lauranto ja Larjavaara (2007) kyseenalaistavat kolmimuuttujakuvausta ja aikasuoramallia perfektin kuvauksessa. Laurannon mukaan tämä kuvaus ei toimi opetustilanteessa S2-oppilaille, sillä se ei auta ymmärtämään perfektin todellista olemusta eikä lähtökohtaisesti auta erottamaan suomen perfektii imperfektistä (Lauranto, Yrjö [tekeillä]). Esitän tarkemmin ISK:n kuvauksen, Larjavaaran ja Laurannon näkökulmat suomen kielen perfektiiä käsittelevässä alaluvussa 2.3.4 *Eri suomen kielen perfektin kuvauksista*.

Tempus ja aspekti ovat samaa ajallisuuden sukua mutta eri tasolla. Tempus ilmaisee tapahtuman ulkopuolista tilannetta, joka voidaan sijoittaa aikasuoramallille, aspekti sen sijaan ilmaisee tapahtuman sisäistä rakennetta. Tapahtumaa voidaan kuvata sisäisesti rajatuksi tai rajaamattomaksi, päättyneeksi tai jatkuvaksi:

Aspect concerns the different perspectives which a speaker can take and express with regard to the temporal course of some event, action, process, etc.: the speaker may view it as completed, as on-going, as imminent, and possibly in other ways. This view is independent of the time which the event, action, process, etc. occupies on the time axis. (Klein 1999:16)

Dahlin mukaan maailman kielistä erottuu muutama aspektuaalinen kategoria, ja yksi tärkeimmistä kategorioista on oppositio perfektiiivinen : imperfektiivinen aspekti (Dahl 1985: 69). Perfektiivinen aspekti kuvaa tapahtumaa totaalisesti. Perfektiivinen aspekti ilmaisee tapahtumista rajattuna sen kokonaisuudessa, yhtenä yhtenäisenä yksikkönä (Dahl 1985: 73). Larjavaara kirjoittaa, että perfektiiivinen aspekti kuvaa tapahtumisen kokonaisvaltaiseksi eli holistiseksi. Holistisuus merkitsee luontaista päätepisteellisyyttä eli teelisyyttä (Larjavaara 2007: 353). Imperfektiiivinen aspekti näyttää tapahtumisen vain osiensa tai laatunsa näkökulmasta, meristisesti (Larjavaara 2007: 353). Imperfektiiivinen aspekti osoittaa itse tekemistä, prosessia riippumatta tuloksesta tai ajasta, toiminta on päättymätöntä, jatkuvaa, pitkäaikaista, kestävää tai toistuvaa.

Venäjän kielessä aspekti kuuluu verbien pakollisiin piirteisiin. Jokaisella venäjän kielen verbillä on aspekti joko imperfektiivinen tai perfektiiivinen. Kirjoitan siitä tarkemmin alaluvussa 2.2.2 *Venäjän kielen verbiaspekti*.

Suomen kielessä ei puhuta varsinaisesti slaavilaistyyppisestä verbiaspektista, vaan aspektuaalisuudesta. Larjavaara huomioi, että aspektuaalisuus on aspektin semanttinen sisältö, joka on kieliopillistunut eri tavoin eri kielissä (Larjavaara 2007: 354). Suomen kielessä kieliopillistunut aspekti kitkeytyy erityisesti lauseen objektin sijanvaihteluun. Sen lisäksi suomen kielen verbit

voidaan jakaa muutamaan aspektuaaliseen tyyppiin riippuen verbin omasta merkityksestä (ks. ISK § 1499). Kirjoitan tarkemmin aiheesta alaluvussa 2.3.1 *Suomen kielen verbin aspektuaaliset tyypit*.

Aspekti ja aspektuaalisuus ovat aineiston kuvauksen keskiössä. Larjavaara huomioi, että ajan ilmaisuun sekoittuu valtava määrä muuta semantiikkaa, ja yksi sellaisista muuttujista on aspektuaalisuus (Larjavaara 2007: 349). Venäjän kielen verbin kuvaukseen liittyy välttämättä aspekti. Käsittelen venäjän kielen käännöksissä tempuksen ja aspektin suhteuttamista. Tutkin myös suomen kielen verbien aspektuaalisia tyyppejä ja lausetason aspektia. Minua kiinnostaa, mitkä suomen verbin aspektuaaliset tyypit esiintyvät eri perfektin käyttömerkitysten yhteydessä.

2.2 Venäjän kielen tempus- ja aspektijärjestelmä

Tässä alaluvussa kuvauksen keskiössä on venäjän kielen tempus- ja aspektijärjestelmä. Kirjoitan 2.2.1 alaluvussa venäjän kielen verbin morfologisesta erittelystä, jonka avulla perustan venäjänkielisten käännöstekstien analyysin kriteerit. 2.2.2 alaluvussa kirjoitan venäjän kielen verbin muuttumattomasta piirteestä eli perfektiivisestä ja imperfektiivisestä verbiaspektista. 2.2.3 alaluvussa kirjoitan venäjän kielen muuttuvasta piirteestä eli aikamuodoista, menneen ajan merkityksistä ja venäjän kielen murteiden perfektistä.

2.2.1 Venäjän kielen verbin morfologinen erittely

Tässä alaluvussa (2.2.1) kirjoitan venäjän kielen verbin niin sanotusta morfologisesta erittelystä³. Sen malli on jo vakiintunut venäjän kielen tutkimuksessa. Morfologinen erittely tehdään lauseessa olevasta verbistä, se on kartoitus verbin piirteistä ja roolista lauseessa ja koostuu neljästä vaiheesta. Morfologisen erittelyn avulla määritellään finiittiverbin infinitiivimuoto (1), kartoitetaan verbin muuttumattomat (2) ja muuttuvat piirteet (3) ja määritellään finiittiverbin syntaktinen rooli lauseessa (4). Alla olevasta erittelymallista käy ilmi, mitä venäjän kielen verbin muuttumattomat piirteet tarkoittavat ja mitä muuttuvat piirteet tarkoittavat:

Venäjän kielen verbin morfologinen erittely⁴:

1. Finiittiverbin infinitiivimuoto
2. Muuttumattomat piirteet:
 - Verbin aspekti (perfektiivinen tai imperfektiivinen)
 - Refleksiivinen tai ei-refleksiivinen verbi
 - Transitiiivi- tai intransitiiviverbi
 - Verbin konjugaatio (venäjän kielessä on kaksi verbin konjugaatiotyyppiä I ja II)
3. Muuttuvat piirteet:
 - Tapaluokka
 - Tempus (tempuksen voi määritellä vain indikatiivissa)
 - Luku
 - Persoonat (persoonan voi määritellä vain preesensissä, tulevan ajan muodossa ja käskymuodossa) tai

³ Venäjän kielellä морфологический разбор глагола

⁴ Venäjän kielen morfologisen erittelyn malli on otettu internet-sivulta http://www.licey.net/russian/phonetics/3_7_4t.

- Suku (suvun voi määritellä vain yksikön preteritissä ja konditionaalissa)

4. Verbin syntaktinen rooli lauseessa

Esimerkki venäjän kielen verbin morfologisesta erittelystä:

Я	npocu	ɲ	a	ece	zo	npuvezmu.
Ja	prosi	l	a	vse	go	privezti.
Minä	pyytää	PST	F	kaikki	PART-SG	tuoda-INF

1. *Prosila* on finiittiverbi. *Prosila* finiittiverbin infinitiivi on *prosit* 'pyytää'
2. Muuttumattomat piirteet:
 - Imperfektiivinen aspekti
 - Ei-refleksiivinen verbi
 - Transitiviverbi
 - II konjugaatio
3. Muuttuvat piirteet:
 - Indikatiivi
 - Preteriti
 - Yksikkö
 - Ei ole persoonaa (koska on menneen ajan tempus)
 - Feminiinisuku
4. Verbin syntaktinen rooli lauseessa on predikaatti.

Glossauksessa käytettyjen lyhenteiden selitykset löytyvät liitteestä 2.

Tämän aineiston käsittelyä varten minua kiinnostaa venäjän kielen verbin muuttuvista piirteistä tempus ja muuttumattomista piirteistä aspekti. Otan mukaan aineiston käsittelyyn venäjän verbiaspektin, sillä se on pakollinen venäjän kielen verbin kuvauksessa. Tempus ja aspekti ovat samaa ajallisuuden sukua mutta eri tasolla. Tempus on ulkopuolinen aika ja aspekti on sisäinen aika. Bondarko kirjoittaa, että tempus ja aspekti ovat kaksi eri itsenäistä kategoriaa, niillä on eri ilmaisumuotoja, merkitystehtäviä, mutta ne ovat kiinteästi toisiinsa kietoutuneita (Bondarko 1971: 235). Haluaisin tutkia, onko olemassa yhteys suomen kielen perfektin ja venäjän kielen verbien aspektien välillä.

2.2.2 Venäjän kielen verbiaspekti

Larjavaaran mukaan hyvin monessa kielessä aspektisysteemi täydentää tempussysteemiä. Hän kirjoittaa venäjän kielestä, että venäjässä on varsinaisesti kaksi aikamuotoa, preesens ja preteriti, mutta sitten on erittäin laaja-alainen aspekti (Larjavaara 2007: 353). Aspektikategoria kattaa kaikki venäjän kielen verbit, kun tempus ei ole pakollinen eivätkä kaikilla venäjän kielen verbeillä ole koko tempusparadigmaa. Verbien tempusparadigma riippuu aspektista. Venäjän kielen verbeillä on kaksi aspektia: imperfektiivinen ja perfektiivinen aspekti. Imperfektiivinen ja perfektiivinen aspekti eroavat toisistaan toiminnan ilmaisemisessa ja vaikuttavat tempusten muodostamiseen. Verbin imperfektiivinen aspektimuoto osoittaa, että verbin ilmaisema toiminta on päättymätöntä, jatkuvaa, pitkäaikaista, kestävää tai toistuvaa. Imperfektiivinen aspektimuoto osoittaa itse tekemistä, prosessia riippumatta tuloksesta tai ajasta. Verbin perfektiivinen aspekti osoittaa, että toiminta on loppuun suoritettua (tai tulevaisuudessa loppuun suoritettavaa). Imperfektiivisillä verbeillä on kolme aikamuotoa: preesens, preteriti ja liittofutuuri. Perfektiivisillä verbeillä on kaksi aikamuotoa: preteriti ja yksinkertainen futuuri.

Ojanen on eritellyt imperfektiivisen ja perfektiivisen aspektien eri tempusten merkityksiä. (Ojanen 1970: 136-139). Hänen mukaansa imperfektiivisen aspektin preteriti osoittaa:

1. jonkin ajan kuluessa tapahtunutta toimintaa. Tällöin ei ilmoiteta tuliko ao. toiminta loppuun suoritetuksi, vaan huomio kiintyy itse toimintaan (prosessiin);
2. toistuvaa (t. tavanomaista) toimintaa;
3. loppuun suorittamatonta, keskeneräistä toimintaa (Ojanen 1970: 136).

Imperfektiivisen aspektimuodon preesens osoittaa:

1. toimintaa, joka tapahtuu parastaikaa, juuri nyt, puheena olevalla hetkellä;
2. usein, toistuvasti, alituisen tapahtuvaa toimintaa;
3. yleensä (tavanomaisesti) tapahtuvaa toimintaa (Ojanen 1970: 137).

Perfektiivisen aspektimuodon preteriti osoittaa:

1. loppuun suoritettua toimintaa;
2. ajallisesti rajoitettua tai lyhytaikaista toimintaa;
3. yhtäkkistä, odottamatonta toimintaa (momentaaniverbit).

Perfektiivisen aspektin futuuri osoittaa:

1. tulevaisuudessa loppuun suoritetuksi ajateltua toimintaa;
2. Lyhytaikaista, lähitulevaisuudessa päättyvää tai ajallisesti rajoitettua toimintaa (Ojanen 1970: 138-139).

Alla oleva taulukko (1) helpottaa perfektiivisen ja imperfektiivisen aspektien merkitysten

hahmottamista:

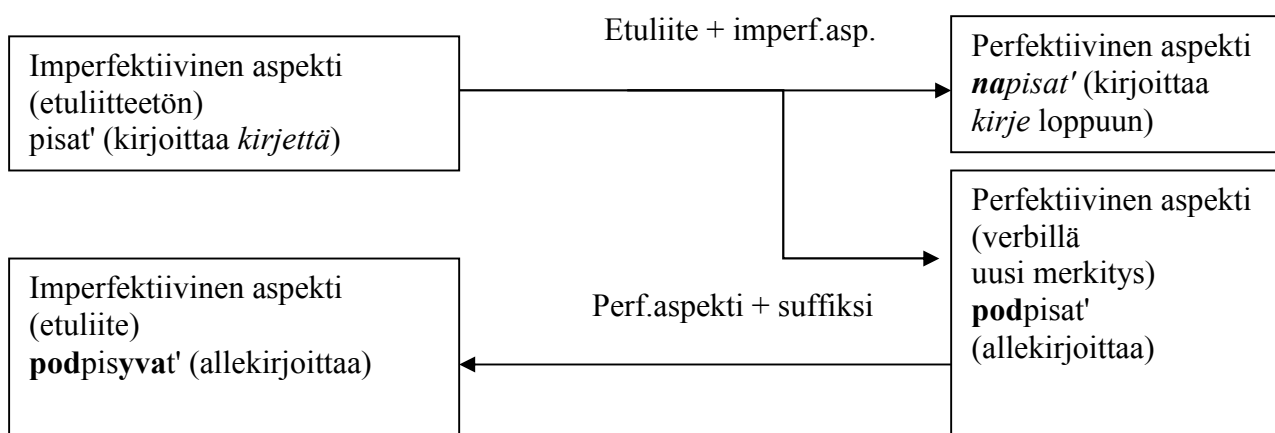
Aspekti	Aspektien merkitykset		
	Prosessi, Tekeminen	Jatkuvuus, Toistuvuus	Päätepisteen saavuttaminen
Perfektiivinen	-	-	+
Imperfektiivinen	+	+	-

Taulukko 1. Perfektiivisen ja imperfektiivisen aspektien merkitykset

Aspektin muodostaminen⁵

Venäläisessä kielitieteessä verbit jaetaan aspektipareihin. Aspektipari tarkoittaa kahta verbiä, jotka ovat ydinmerkitykseltään samanlaisia, mutta näillä verbeillä on eri perfektiivisyyttä tai imperfektiivisyyttä ilmaisevat morfeemit. Näiden morfeemien (etuliitteen tai suffiksin) avulla erotetaan verbiaspekti. Ne antavat imperfektiiviselle tai perfektiiviselle toiminnalle ominaisia merkitysvivahteita. Aspektiparissa olevasta perfektiivisestä verbistä voi muodostaa imperfektiivisen suffiksin avulla. Perfektiivinen aspekti voidaan muodostaa imperfektiivisestä verbimuodosta liittämällä siihen etuliite, joka antaa verbille uuden merkityksen tai merkitysvivahteen.

Aspektit muodostuvat seuraavasti: (Ojanen 1970: 144)

Kuvio 2. Venäjänkielisen verbin aspektin muodostaminen

Parittomat verbit

Venäjän kielessä on sellaisia verbejä, jotka eivät muodosta aspektiparia. Ne ovat parittomia verbejä. Näillä verbeillä on vain yksi aspekti, joko imperfektiivinen tai perfektiivinen. Muutamia verbejä voidaan käyttää kummankin aspektin merkityksessä.

Larjavaaran mukaan slaavilaistyyppinen perfektiivisyysaspekti on suomen kielen kannalta relevantein: suomen objektiaspekti ilmentää huomattavan puhdastyyppistä holistisen perfektisyyden

⁵ Venäjän kielen verbien aspektin muodostamisesta voi lukea lisää Dahlin kirjasta Tense and Aspect Systems luvusta *The nature of Slavic-style aspect* (1985: 84-85).

ja meristisen imperfektisyyden vastakohtaa, mutta ei toki kaikkea, mitä venäjän verbiaspektiin kuuluu (Larjavaara 2007: 354).

2.2.3 Venäjän kielen aikamuodot

Venäjän kielessä erotetaan kolme tempusta: preesens, preteriti ja futuuri (yksinkertainen ja liittofutuuri). Venäjän kielen tempuskäsite liittyy aspektikäsitteeseen, mikä tarkoittaa sitä, että imperfektiiviset verbit voivat muodostaa kolme aikamuotoa: preesens, preteriti ja liittofutuuri. Perfektiivisillä verbeillä on kaksi aikamuotoa: preteriti ja yksinkertainen futuuri.

Pro gradu-tutkielman aiheeni merkeissä *Suomen kielen perfekt* haluaisin tutkia laajemmin venäjän kielen mennyttä aikaa. Venäjässä on ainoa mennyttä aikaa ilmaiseva aikamuoto preteriti. Se on kieliopillistunut aikamuoto, jonka tunnus on -л- (-л-). Ojanen mukaan preteriti ilmaisee:

1. Imperfektiivisten verbien preteriti osoittaa toimintaa, joka jatkui, kesti tai oli toistuvaa.
2. Imperfektiivisten verbien preteriti osoittaa yhden kerran tapahtunutta toimintaa, joka ei enää jatku.
3. Perfektiivisten verbien preteriti osoittaa loppuun suoritettua toimintaa tai toimintaa, joka on alkanut tietyllä hetkellä.
4. Perfektiivisten verbien preteriti voi vastaavasti osoittaa menneessä ajassa tapahtunutta toimintaa, jonka tulos on olemassa nykyhetkellä (ns. perfekt) (Ojanen 1970: 161-162).

Ojanen viittaa siihen, että venäjässä on olemassa perfektin merkitys. Hän kirjoittaa, että perfektiivisillä verbeillä preteriti voi ilmaista niin sanottua perfektia eli tapahtumaa, joka on tapahtunut menneisyydessä, mutta jolla on yhteys nykyhetkeen saakka (Ojanen 1970: 161-162). Nykyvenäjässä ei ole kieliopillistunutta perfektia, mutta se ei tarkoita, ettei perfektia voida ilmaista toisin keinoin, kieliopillisin tai leksikaalisin keinoin. *Krugosvet*-tietokirjan kotisivuilta on löytynyt tietoa, että muinaislaavilaisessa kielessä oli perfekt⁶. Slaavilaisten kielten kehityksen aikana perfekt on hävinnyt joistakin slaavilaisista nykykielistä venäjästäkin mukaan lukien. Nykyvenäjässä perfektin merkitystä voi välittää, esimerkiksi leksikaalisin keinoin. Mutta silloin merkitys on kontekstiin sidonnainen.

Esimerkki: *Максим вышел*

Максим	vy	she	I	nolla-tunnus
Максим	PFV	lähteä	PST	M

Kontekstista riippuen tätä lausetta voi tulkita eri tavoin: joko lauseella on perfektin merkitys (vrt. *Soittakaa myöhemmin. Maksim on lähtenyt. Hän ei ole tällä hetkellä huoneessa*), tai lauseessa ilmoitetaan vain faktasta, menneisyydessä tapahtuneesta asiasta, jolla ei ole yhteyttä puhehetkeen

⁶ Internet-lähde <http://goodbasis.com/rus/perfectum.htm>

(vrt. *Maksim lähti eilen*).

Samassa lähteessä *Krugosvet*-tietokirjan kotisivuilla lukee, että venäjän kielen luoteismurteissa käytetään muita kieliopillisia muotoja perfektin ilmaisemiseksi, esimerkiksi perfektinä käytetään gerundia, passiivin partisiippiä. Venäjän luoteismurteiden gerundin, passiivin partisiipin käyttö perfektinä eroaa näiden venäjän kirjakielen muotojen käytöstä. Esimerkiksi gerundi luoteismurteissa perfektin funktiossa:

поспавши = поспал и не хочет спать (nukkuttua = on nukkunut eikä enää halua)

приехавши = приехал и ещё не уехал (tultua = on tullut eikä ole vielä lähtenyt)

поевши = поел и ещё не хочет есть (syötyä = on syönyt eikä vielä halua syödä)

Passiivin partisiippi luoteismurteissa perfektin funktiossa:

У меня корову подоено = Я подоила корову (и пока ее доить еще не надо).

Minulla lehmä on lypsetty = Olen lypsenyt lehmää (eikä enää vielä tarvitse lypsää sitä)

У меня хлеб в магазине куплен = Я купила хлеб (и он у меня еще есть).

Minulla leipää kaupasta on ostettu = Olen ostanut leipää kaupasta (ja minulla on vielä leipää).

Nykyvenäjän kirjassa *Sovremennyj russkij jazyk* (2001: 501-506) erotetaan kaksi menneen ajan merkitystyyppiä: ensimmäinen merkitystyyppi on imperfekti ja aoristi, toinen merkitystyyppi on perfekti. Imperfekti ja aoristi eivät viittaa tapahtuman seurauksiin, jotka olisivat ajankohtaisia puhehetkellä. Tapahtumat sijoittuvat kokonaan menneeseen aikaan ennen puhehetkeä: *Вчера я ходил в библиотеку.* (Eilen minä kävin kirjastossa). *В конце мая мы сдали экзамены и уехали на дачу.* (Toukokuun lopussa me suoritimme tentit ja lähdimme kesämökille). Imperfekti ja aoristi eroavat toisistaan. Imperfektin merkitys käy imperfektiivisillä verbeillä. Imperfekti kuvaa tapahtumaa, joka tapahtui joskus menneisyydessä puhehetkeä aikaisemmin. Ajanmääritteiden avulla tilanne voidaan esittää tietynaikaisena. Imperfektin merkitys voi esiintyä kertomuksissa eli niin sanottu narratiivinen imperfekti, kun kerrotaan peräkkäisistä puhehetken kannalta menneistä tapahtumista. Aoristin merkitys esiintyy perfektiivisillä verbeillä ja voi kuvata mennyttä tietyn aikaista ja toistumatonta tapahtumaa sen kokonaisuudessa. Aoristin merkitys voi esiintyä myös imperfektiivisillä verbeillä ja kuvaa silloin mennyttä tapahtumaa faktana ilman tiettyä menneeseen aikaan sijoittamista. Perfektin merkitys on yleinen perfektiivisillä verbeillä. Imperfektiivisillä verbeillä perfektin merkitys on mahdollinen, mutta sen käyttö on rajallinen. Nykyvenäjän kirjan *Sovremennyj russkij jazyk* mukaan perfektin merkitys imperfektiivisillä verbeillä ei ole tyypillinen venäjän kielessä (2001: 505). Vain tietyt imperfektiivisiä verbejä, joilla voi esiintyä tietyt leksikaaliset merkitykset, voidaan käyttää perfektin merkityksen kanssa. Esimerkiksi verbi *videt' 'nähdä'* merkityksessä 'kokea paljon elämässä' (*Он много видел ~ Hän on nähnyt paljon*), *slyшат' 'kuulla'* merkityksessä 'saada jotain tietoa' (*Я слышал, что он уже приехал ~ Olen kuullut, että hän on jo tullut*). Nykyvenäjän kirjan *Sovremennyj russkij jazyk* mukaan

tapahtuma jättää ”jälkensä” puhehetkelle eli tapahtuma on ajankohtainen kommunikaatiolle (2001: 505). Tämän venäjänkielisen perfektin merkityksessä on suomenkielisen eksperientaalisen ja kvotatiivisen perfektin piirteitä.

Perfektin merkitys esiintyy kuitenkin yleisemmin perfektiivisillä verbeillä, jotka ilmaisevat tuloksen saamista tai päätepisteen saavuttamista. Tämä perfektin merkitys voi esiintyä adverbiaalien kanssa, kuten *jo, nyt*. Se kuvaa tapahtumaa, joka on alkanut ennen puhehetkeä, mutta jonka seuraus tuntuu puhehetkelläkin. Seuraava taulukko (2) kuvaa menneen ajan merkitystyyppien ja aspektin välistä suhdetta:

Preteritin merkitys	Imperfektiivinen aspekti	Perfektiivinen aspekti
Imperfekti	+	-
Aorist	+	+
Perfekti	(+)	+

Taulukko 2. Venäjän kielen preteritin merkitystyyppien ja aspektin välinen suhde

Suomalaiset tutkijat ovat yrittäneet kuvata venäjän kielen preteritin merkityksiä, jotka riippuvat aspektista. Esimerkiksi, Ojanen on eritellyt imperfektiivisen ja perfektiivisen aspektien preteritin merkityksiä (Ojanen 1970: 136). Kuvatessaan venäjän kielen preteritiä Ojanen antaa konkreettisia käyttömerkityksiä. Hänen mukaansa imperfektiivisen aspektin preteriti osoittaa:

- jonkin ajan kuluessa tapahtunutta toimintaa. Tällöin ei ilmoiteta tuliko ao. toiminta loppuunsaatuksi, vaan huomio kiintyy itse toimintaan (prosesiin);
- toistuvaa (t. tavanomaista) toimintaa;
- loppuunsaattamatonta, keskeneräistä toimintaa.

Perfektiivisen aspektimuodon preteriti osoittaa:

- loppuunsaatettua toimintaa;
- ajallisesti rajoitettua tai lyhytaikaista toimintaa;
- yhtäkkistä, odottamatonta toimintaa (momentaaniverbit).

Seuraavassa taulukossa (3) yritän yhdistää Ojasen kuvauksen preteritistä ja Nykyvenäjän kirjassa *Sovremennij russkij jazyk* annettujen menneen ajan merkitystyyppien kanssa:

Merkitys	Preteriti imperfektiivinen aspekti	Ojanen	Preteriti perfektiivinen aspekti	Ojanen
Imperfekti	+	toistuvaa (t. tavanomaista) toimintaa; loppuunsaorittamatonta; keskeneräistä toimintaa	-	-
Aorist	+	jonkin ajan kuluessa tapahtunutta toimintaa.	+	-
Perfekti	(+)	-	+	loppuunsaorittettua toimintaa; ajallisesti rajoitettua tai lyhytaikaista toimintaa; yhtäkkistä, odottamatonta toimintaa (momentaaniverbit).

Taulukko 3. Menneen ajan merkitystyytit Ojansen ja Nykyvenäjän kirjasta

Taulukosta (3) näkyy, että Ojansen venäjän kielen preteritin kuvaus on puutteellinen. Ojansen ei kuvannut kaikkia mahdollisia menneen ajan merkityksiä. Nykyvenäjän kirjassa *Sovremennyj russkij jazyk* (2001: 501-506) annettu kuvaus venäjän kielen menneen ajan merkitystyyteistä todistaa sen, että venäjässä on olemassa perfektin merkitys ja se mahdollistaa tutkimustyöni, sillä voin verrata suomen kielen perfektii, joka on kieliopillistunut aikamuoto, venäjän kielen menneen ajan ilmaisiin. Oletan, että se, mikä suomessa on ilmaistu perfektistä implisiittisesti, voi esiintyä venäjässä eksplisiittisesti menneen ajan merkitysten kautta, aspektien kautta tai muiden leksikaalisten keinojen kautta.

2.3 Suomen kielen tempus- ja aspektijärjestelmä

Tässä alaluvussa kuvauksen keskiössä on suomen kielen tempus- ja aspektijärjestelmä. Kirjoitan 2.3.1 alaluvussa suomen kielen verbin aspektuaalisista tyypeistä, 2.3.2 alaluvussa suomen kielen lauseen aspektista, 2.3.3 suomen kielen tempusjärjestelmästä ja 2.3.4 eri suomen kielen perfektin kuvauksista.

2.3.1 Suomen kielen verbin aspektuaaliset tyypit

E. Kangasmaa-Minn on kirjoittanut ajatelleensa, että aspekti liittyy kiinteästi vain verbeihin ja että suomessa ei ole varsinaista aspektia (Kangasmaa-Minn 1999: 45). Mutta sitten hän jatkaa, että tämä oli kuitenkin väärä käsitys, ja hän erottaa suomen kielessä kolme aspektia: semanttinen, syntaktinen ja pragmaattinen (Kangasmaa-Minn 1999: 46 - 47). Kangasmaa-Minnin mukaan semanttinen aspekti liittyy verbien perusmerkityksiin. Hän kirjoittaa, että esimerkiksi sellaiset verbit kuin *maata*, *viipyä*, *odottaa* ovat semanttisen tulkinnan mukaisesti imperfektiivisiä; *löytää*, *iskeä*, *lähteä* – taas perfektivisiä. On olemassa myös niin sanottuja neutraaleja eli kaksiselitteisiä verbejä, kuten *lukea*, *lakaista*, *ymmärtää*. Syntaktinen aspekti liittyy lauseen objektin sijanvaihteluun ja selittää neutraalien verbien käyttäytymisen: *Poika luki kirjaa* ~ *kirjan*. Pragmaattisella aspektilla ei paremmin tee aspektieroja eikä erota kieliopillisesti objektisijan valinnalla osan ja kokonaisuuden vastakohtaisuutta vaan voi tuoda uusia vivahteita (Kangasmaa-Minn 1999: 45 - 48). Semanttinen, syntaktinen ja pragmaattinen aspektit ovat toisiinsa kietoutuneita.

Suomen kielen tutkimuksessa ei ole kuitenkaan tapana käyttää käsitteitä imperfektiivinen ja perfektivinen verbiaspekti. Larjavaara kirjoittaa, että suomen kielessä ei ole kieliopillista verbiaspektia. Aspektuaalisuutta sen sijaan on merkitystasolla vaikka kuinka, ja erityisesti se painottuu verbien merkityksiin (Larjavaara 2007: 354). Kangasmaa-Minn (1999), Larjavaara (2007) ja ISK (2004) puhuvat nimenomaan verbien semanttisista merkityksistä, jotka vaikuttavat siihen, minkälaisia tilannetyyppejä kuvaamaan sitä voi käyttää. ISK jaottelee suomen kielen verbit kolmeen aspektuaaliseen tyyppiin: rajapakoinen, rajaava ja rajahakuinen (ISK § 1508–1515). Rajapakoiset verbit kuvaavat ateelisiä tiloja ja toimintoja vailla päätepistettä tai tulosta. Niitä Kangasmaa-Minn on kutsunut imperfektiivisiksi (Kangasmaa-Minn 1999: 45 - 48). Ne esiintyvät tyypillisesti aspektiltaan rajaamattomissa lauseissa ja saavat partitiiviobjektin (*elän Tampereella*, *rakastan kissaani*). Rajaavat verbit, joita Kangasmaa-Minn on kutsunut perfektivisiksi, kuvaavat teelisiä punktuaalisia tapahtumia, päätepisteeseen johtavaa muutosta, ja esiintyvät tavallisesti

aspektiltaan rajatuissa lauseissa ja saavat totaaliobjektin (*lasi kaatui, huomasi hänet*). Rajahakuisilla verbeillä, joita Kangasmaa-Minn on kutsunut neutraaleiksi, tapahtuman tulos voidaan sen sijaan esittää niin saavutettuna kuin saavuttamattomana (*kirjoitin kirjettä – kirjoitin kirjeen*) (ISK § 1508–1509, 1511, 1513). Lause puolestaan on aspektiltaan rajattu tai rajaamaton. Larjavaara kirjoittaa, että koko lauseen aspektuaalinen laatu ei riipu kuitenkaan pelkästään verbin semanttisesta merkityksestä, verbin teelisyydestä tai ei-teelisyydestä (Larjavaara 2007: 355). Rajapakaisen verbin kuvaaman tilanteen voi rajata resultatiivisuutta ilmaisevan adverbien avulla (*He nauroivat minut ulos*). Lause on perfektiivinen eli rajattu. Teelisen verbin sisältävä lause voi olla imperfektiivinenkin eli rajaamaton: *Musti kaatoi ja kaatoi tuolia, mutta ei saanut sitä nurin* (Larjavaara 2007: 355).

Suomen kielessä on kieliopillinen objektiaspekti. Larjavaaran mukaan suomen kielen objektiaspekti ei tarkoita kaikkea, mitä venäjän verbiaspekti voi ilmaista, mutta se vastaa hyvin slaavilaistyyppistä resultatiivisuuden ja irresultatiivisuuden vastakohtaa (Larjavaara 2007: 354). Objektisija voi osoittaa lauseen aspektia, onko lause rajattu vai rajaamaton. Tavallisesti oletetaan, että totaaliobjekti osoittaa sitä, että lause on aspektiltaan rajattu, partitiiviobjekti osoittaa sitä, että lause on aspektiltaan rajaamaton. Kun lause on myönteinen ja objekti on kvantitatiivisesti määräinen, se motivoi useimmiten totaaliobjektin, jos verbi on rajaava. Silloin lause on aspektiltaan rajattu: *Löysin lompakon*. Mutta objektin sijamuoto ei aina osoita lauseen aspektia. Esimerkiksi: *He löysivät hämähäkkejä*. Jaoton objekti on partitiivissa, objekti on kvantitatiivisesti epämääräinen. Tällaista lausetta voi pitää partitiiviobjektista huolimatta aspektiltaan rajattuna, sillä verbi on rajaava ja tarkoittaa tapahtuman resultatiivisuutta.

2.3.2 Suomen kielen lauseen aspekti

Larjavaara kirjoittaa, että aspekti koskee suomessa vain objektillisia lauseita. Se on muotoutunut resultatiivisuuden ja irresultatiivisuuden vastakohtaksi. Ei-partitiivi (nominatiivi, genetiivi, akkusatiivi) objekti on siis resultatiivisen muutoksen ilmaisin, partitiivi irresultatiivisen (Larjavaara 2007: 356). Sellaisia verbejä, jotka voivat saada ei-partitiivisen objektin eli jotka voivat olla ytimenä perfektiivisessä lauseessa, on sanottu resultatiivisiksi (kuten lauseitakin); niiden vastakohta on irresultatiivinen (Larjavaara 2007: 357).

Isossa suomen kieliopissa (2004: 1430) kirjoitetaan, että lauseen aspekti tarkoittaa näkökulmaa lauseen esittämän tilanteen sisäiseen aikarakenteeseen: tilanne esitetään rajattuna tai rajaamattomana. Kun transitiiiviverbin sisältävä lause on myönteinen ja objekti yksilöllinen ja jaotontarkoitteinen, transitiiivilauseen totaaliobjekti ilmaisee sitä, että lause on aspektiltaan rajattu, partitiiviobjekti ilmaisee taas rajaamattomuutta. Suomenkielisessä tutkimuksessa on kuitenkin

tapana puhua myös lauseen aspektista, kun lause sisältää intransitiiviverbin. Lauseen aspektista voi päätellä esimerkiksi verbin aspektuaalisesta tyypistä (rajapakoinen, rajaava tai rajahakuinen).. Larjavaara viittaa varmasti juuri tähän, että intransitiivilauseissa ei ole välttämättä aspektin tunnusta ja aspektimerkitys vain päätellään. Aspektuaalinen merkitys voi tietysti myös leksikaalistua, esimerkiksi:

Oiva Juntunen kävi varovaiseksi. – Lajeja on toistakymmentä. Siis pelkkiä jäkäliä. Sammaleet ja naavat ovat asia erikseen, ja sienet ja käävät. Minä olen erikoistunut nimenomaan jäkäliin. (Paasilinna Hirtettyjen kettujen metsä)

Lauseen *Minä olen erikoistunut nimenomaan jäkäliin* aspektista voidaan vain päätellä. Lause on rajattu, sillä verbi *erikoistua* on rajaava. Aspektuaalinen merkitys on leksikaalistunut: Verbi *erikoistua* kuvaa päätepisteeseen johtavaa muutosta.

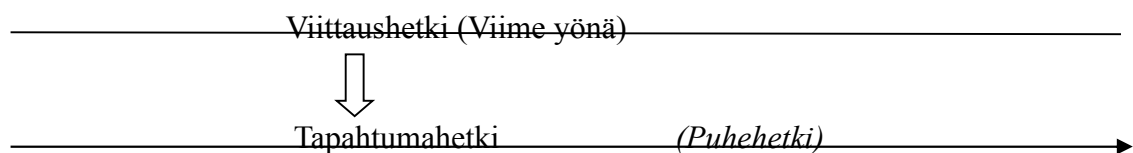
Suomen kielen kielteisissä lauseissa objekti on aina partitiivissa, joten aspektiin ja kvantitatiiviseen määräisyyteen liittyvät merkitykset eivät tule siinä ilmi (ISK 2004: 888).

Tutkimusaineiston analyysissä käsittelen suomen kielen verbien semanttisia merkityksiä ISK:n jaottelun perusteella, onko verbi rajapakoinen, rajahakuinen vai rajaava. Käsittelen myös koko lauseen aspektuaalisuutta, onko lause aspektiltaan rajattu vai rajaamaton. Yllä mainitusta käy ilmi, että lauseen aspekti ei määräydy pelkästään verbin semanttisesta merkityksestä tai objektin sijamuodosta. Lauseen aspektuaalisuuteen kuuluu myös puhujan pragmaattinen tarkoitus. Otan tämän kaiken huomioon aineiston analyysissä.

2.3.3 Suomen kielen tempusjärjestelmä

Tässä alaluvussa kirjoitan yleisesti suomen kielen tempusjärjestelmästä, mutta keskityn enimmäkseen nimenomaan perfektin kuvaukseen ja sen preesensistä ja imperfektistä olevaan eroon.

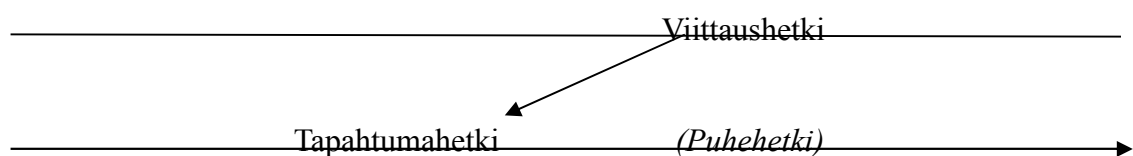
Suomen tempusjärjestelmä erottaa menemättömän ja menneen ajan. Menemätön aika tarkoittaa nykyistä ja tulevaa aikaa puhehetken kannalta ja mennyt aika taas puhehetkeä aiempaa aikaa (ISK 2004: 1452). Kieliopillisen muodon kannalta suomen kielessä on preesens ja imperfekti sekä kaksi liittotempusta – perfekti ja pluskvamperfekti. Isossa suomen kieliopissa tempussysteemin kuvauksessa käytetään kolmea ajallista kiinnekohtaa: puhehetki (P), tapahtumahetki (T) ja viittaushetki (V) (ISK 2004: 1452-1454). Puhehetki on se hetki, josta käsin puhuja tarkastelee tapahtumahetkeä. Preesensissä puhehetki sisältyy tilanteen tapahtuma-aikaan (P=T). Viittaushetken käsitettä käytetään kuvattaessa imperfektiä ja pluskvamperfektiä. Viittaushetki on tilanteen tarkastelun kiintopiste. Eksplisiittisesti sitä ilmaistaan aikamääritteiden avulla. Esimerkiksi, *Viime yönä vauva itki* (ISK 2004: 1453).

Kuvio 3. Imperfekti

Iso suomen kieliooppi: *Tapahtuma ankkuroidaan tiettyyn menneeseen aikaan, tapahtuma-ajaksi rajataan viime yönä, ja tilannetta tarkastellaan tuon menneen ajan näkökulmasta käsin: viittaushetki sisältyy menneen tilanteen tapahtuma-aikaan ($V = T$)* (ISK 2004: 1453).

Perfektissä keskeisenä pidetään suhdetta puheena olevan tilanteen tapahtuma-ajan ja viittaushetken välillä. Perfektissä viittaushetki on sama kuin puhehetki, mutta tapahtuma-aika on puhehetkeä aikaisempi ($T < (V = P)$: *Olen ollut täällä*) (ISK 2004: 1460).

Kuvio 4. Perfekti

ISK:n mukaan imperfekti ja perfekti eroavat toisistaan nimenomaan viittaushetkellä: Perfektiviittauksessa viittaushetki on sama kuin puhehetki ($V = P$), kun taas imperfektiviittauksessa viittaushetki on sama kuin menneisyyden tapahtumahetki ($V = T$). Yrjö Laurannon mukaan ISK:n antama kuvaus ei toimi opetustilanteessa S2-oppilaille, sillä se ei auta ymmärtämään perfektin todellista olemusta eikä lähtökohtaisesti auta erottamaan suomen perfektia imperfektistä (Lauranto, Yrjö [tekeillä]). Valmun *Suomen menneen ajan tempusten semantiikka unkarilaisilla kielenoppijoilla* (2007) ja Ohvon *Menneen ajan aikamuotojen käyttö S2-oppijoiden kirjoitelmissa* (2008) pro gradu-tutkielmista, joissa käsitellään suomen kielen menneen ajan tempusten käyttöä S2-oppijoilla, käy ilmi, että ulkomaiset suomen kielen oppijat kokevat hankaluuksia erityisesti imperfektin ja perfektin käyttömerkitysten erottamisessa.

Perfektin käyttöön sisältyy ajatus, että perfekti on tempus, jolla on aina jollain tavalla yhteys puhehetkeen. Yhteyttä voidaan havainnoida joskus hyvin hämärästi. Isossa suomen kielioopissa tämä yhteys selitetään seuraavasti. Preesensillä ja perfektillä on yhteinen piirre: puhehetki sisältyy viittaushetkeen. Perfekti on liittotempus ja sen apuverbi *olla* on preesensmuodossa, josta johtuu, että perfektin ilmaisemaa mennyttä tapahtumaa tulkitaan tärkeäksi ja relevantiksi viittaushetken ja puhehetken kannalta: ikään kuin mennyt olisi läsnä nykyisyydessä (ISK 2004: 1461).

ISK:n mukaan perfekti eroaa preesensistä ainoastaan siinä, että perfektin ilmaisema tapahtuma on tapahtunut joskus menneisyydessä ja on viittaushetkeä ja puhehetkeä varhaisempi (ISK 2004:1474).

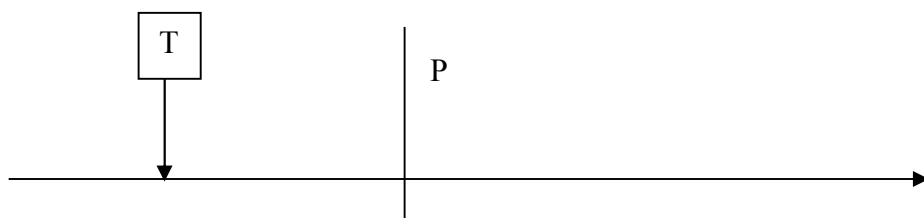
Preesens $T = V = P$: *Sataa*.

Perfekti $T < (V = P)$: *On satanut*.

Lauranto kyseenalaistaa ISK:n kuvausta, että tilanne on se, että keskustelussa puhutaan tapahtumisista, jotka ovat puhehetkellä täysin päätyneitä. Mikä perfektin vaikutus, joka tuntuu nykyhetkellä, oikeastaan on? (Lauranto, Yrjö [tekeillä]) Lauranto ei kiellä perfektin yhteyttä puhehetkeen. Mutta hän kirjoittaa, että väite perfektin yhteydestä puhehetkeen on aivan liian laaja ja avoin ja että kaikkia perfektin käyttömerkityksiä ei voida kytkeä suoraan ja täysin luontevasti puhehetkeen.

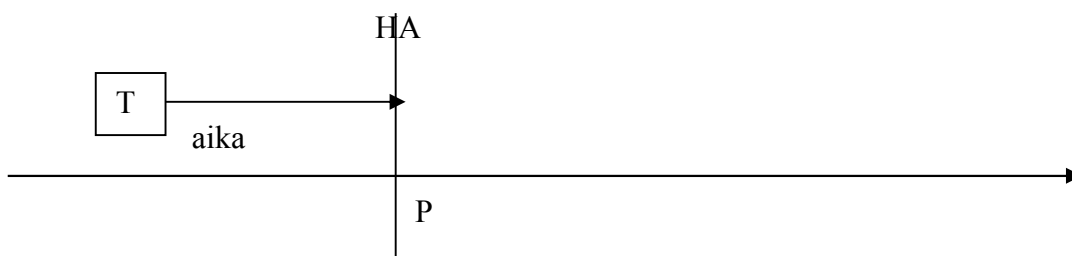
Larjavaara on myös esittänyt kritiikkiä ISK:n kolmimuuttujakuvausta kohtaan. Hän huomaa, että ajan ilmaisuun sekoittuu suuri määrä muuta ssemantiikkaa, siksi tempukset eivät selity tavanomaisella aikasuoramallilla (Larjavaara 2007:349). Larjavaara kirjoittaa tempuksen koodimerkityksestä, joka koostuu seuraavasta: (1) temporaalisesta ytimeä, joka kiinnittyy aikasuoralle ja siihen liittyy aiemmuus-, samanaikaisuus- ja myöhemmyyssuhteita; (2) konventionaalistuneet semanttiset tyyppimerkitykset, jotka rakentuvat temporaalisen ytimen ympärille; (3) pragmaattinen lausemerkitys, joka on sitten tempuksen tilanteinen toteutuma (Larjavaara 2007: 360). Larjavaara käyttää myös kolmimuuttujakuvausta, mutta hänen mallinsa mukaan kolmen muuttujan väliset suhteet selittyvät eri tavoin. Puhehetki on ainoa kiintopiste koko aikasuoramallissa, sillä puhehetki on deiktinen, jolloin puhuja on äänessä. Puhehetken takana on ääretön menneisyys ja edessä yhtä ääretön tulevaisuus. Menneisyys ja tulevaisuus yhdessä muodostavat aikasuoran (Larjavaara 2007: 360). Larjavaara käyttää mallissaan hallitsevan aikatason käsitettä, joka vastaa ISK:n käyttämää viittaushetkeä. Larjavaara: *Hallitseva aikataso voi sijaita missä kohtaa aikasuoraa tahansa, mutta erityinen paikka on puhehetki. On siis a) tulevia hallitsevia aikatasoja, b) menneitä hallitsevia aikatasoja ja c) puhehetken hallitseva aikataso* (Larjavaara 2007: 360).

Kuvio (5) on Larjavaaran mukainen imperfektin aikasuoramalli. Imperfekti ilmaisee puhtaasti tapahtumisia ja niiden sijoittumista aikasuoralle menneeseen (Larjavaara 2007: kuva 13 s. 372).

Kuvio 5. Larjavaaran mukainen imperfektin aikasuoramalli

Kuvio (6) on esimerkki Larjavaaran mukaisesta nykyisen resultatiivisen perfektin aikasuoramallista. Resultatiivinen perfekti kuvaa tapahtumisen lopputulosta ja projisoi aiemman tapahtumisen hallitsevalle aikatasolle, jonka paikka on puhehetki. Perfektissä ei kiinnitetä huomiota tapahtumisen kiintopisteeseen aikasuoralla (vrt. imperfektin aikasuoramalliin) (Larjavaara 2007: kuva 11 s. 372).

Kuvio 6. Larjavaaran mukainen nykyisen resultatiivisen perfektin aikasuoramalli

Kuvaan konkreettisemmin suomen kielen perfektii seuraavassa luvussa.

2.3.4 Eri suomen kielen perfektin kuvauksista

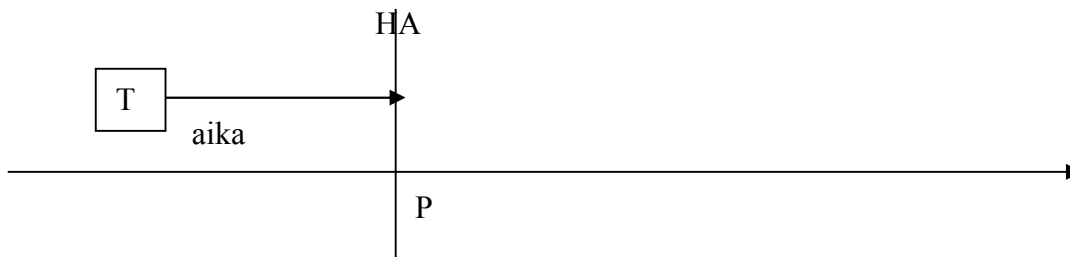
Suomen kieliopeissa perfektin merkityksestä kirjoitetaan mielestäni hyvin niukasti. Penttilä (1963) ja Ikola (2000) kirjoittavat, että yksi perfektin keskeisistä tehtävistä on ilmaista, että tekeminen on nykyhetkeä varhaisempaa (Penttilä 1963: 615), (Ikola 2000: 60). Sitä käytetään myös yleispäteviksi tekemisestä, joka on mitä hyvänsä hetkeä varhaisempi, esimerkiksi *Viime aikoina on satanut alinomaa. Olen ollut terveenä hyvän aikaa* (Penttilä 1963: 615). He mainitsevat perfektin tärkeän ominaisuuden, että tekeminen on kestänyt nykyhetkeen saakka (ja yhä jatkuva), mikä erottaa perfektin preesensistä. Ikola: *On erityisesti huomattava, että myös nykyhetkeen saakka kestänyt (ja yhä jatkuva) tekeminen ilmaistaan suomessa perfektillä, esim. Olen asunut (ei: "asun") täällä jo viisi vuotta* (Ikola 2000:60). Perfektillä saattaa ilmaista myös *second hand* -tieto eli sanottu siis ei perustu puhujan välittömään tietoon, vaan sanottu on muilta kuultua ja sisältää puhujan päätelmän, oletuksen ja niin edelleen. Esimerkiksi, *Johdumme täten kysymykseen, mistä Agricolalla oli suomen kielen taitonsa. Joko sen on täytynyt olla hänen äidinkiелensä tai hän on sen myöhemmin oppinut* M. Rapola (Penttilä 1963: 615).

Nämä selitykset suomen kielen perfektistä, jotka on annettu Penttilän (1963), Ikolan (2000) suomen kieliopissa, eivät auta ulkomaista kielenoppijaa ymmärtämään täysin perfektin luonnetta. Perfektin merkityskenttä jää hyvin hämärästi hahmotettavaksi. Tavanomaisena suomen kielenoppijana minulle jää epäselväksi, jos tekeminen on nykyhetkeä varhaisempaa, se tarkoittaa, että tekeminen on jo päättynyt, eli siis se on mennyt tapahtuma eli voin käyttää imperfektiä? Muistan Ikolan esittämän esimerkin ja nyt aina vastaan minun Suomessa asumistani koskevaan kysymykseen, että *olen asunut Tampereella jo kaksi vuotta*. Voin oppia ulkoa selkeät perfektin tapaukset, mutta se ei sulje minulta pois tempuksen käyttöön liittyviä virheitä muissa tapauksissa. Mikään ei estä minua sanomasta *Asun Tampereella kaksi vuotta, Teen työtä jo kolme kuukautta, Opiskelen suomea 12 vuotta*. Larjavaara kirjoittaa, että preesens vastaa monessa kielessä, kuten esimerkiksi venäjässä, suomen jatkuvuuden perfektii (Larjavaara 2007:377). Minun virheeni ei johdu siitä, että en käytä tahallani suomen kielen perfektii oikein. Penttilän ja Ikolan selitykset eivät anna minulle tietoa sisäisestä perfektin luonteesta, miksi tietyissä tapauksissa minun tulee kuitenkin käyttää perfektii ja ymmärtää perfektin ja imperfektin välinen ero sekä perfektin ja preesensin välinen ero. Lauranto kirjoittaa, että S2-oppikirjoissa antamat yksinkertaistetut kuvaukset eivät enää toimi, kun suomen kielen oppijan kielitaito paranee ja kielelliset käyttötilanteet monimutkaistuvat (Lauranto, Yrjö [tekeillä]). Larjavaaran mielestä perfektii koetaan ongelmalliseksi siitä syystä, että se on monimerkityksellinen aikamuoto eikä sen kaikkia semanttisia tyyppimerkityksiä voi määritellä saman nimittäjän alle (Larjavaara 2007: 367).

Iso suomen kieliopissa pyritään löytämään sitä yhtenäistä nimittäjää, jonka alle voi sijoittaa perfektin semanttiset merkitystyytit, ja antamaan selkeämpi systeemi perfektin käyttöalueista. Mutta perfektille ei löytynyt yhtenäinen nimittäjä, ja ISK:ssa perfektin merkitykset jaotellaan kahteen seuraavasti: tilanteen jälkivaikutuksen perfektii ja jatkuvuuden perfektii (ISK 2004: 1461 - 1463). Jälkivaikutuksen perfektii kuvaa päättynyttä tapahtumaa, aikaviittaus on epämääräinen, mutta toiminnan, tapahtuman seuraus, vaikutus näkyy nykyhetkellä, tulos on tärkeä nykyhetken kannalta. Jatkuvuuden perfektii ilmaisee aiemmin alkanutta, mutta käynnissä olevaa tilannetta.

Perfektin kuvauksessaan Larjavaara käyttää teoriaansa tempuksen koodimerkityksestä, joka koostuu (1) temporaalisesta ytimestä, (2) konventionaalistuneista semanttisista tyyppimerkityksistä, (3) pragmaattisesta lausemerkityksestä. Perfektin koodimerkityksestä Larjavaara kirjoittaa, että perfektin ongelma on siinä, että temporaaliseen ytimeen liittyy todella vahvasti muuta merkityksainesta (Larjavaara 2007: 368). Kun Larjavaara puhuu perfektin temporaalisesta ytimestä, hän huomioi, että perfektii taipuu kaikkein huonoimmin tavanomaiseen aikasuorakuvaukseen, sillä perfektii ilmaisee, että tapahtuma edeltää puhehetken aikatasoa, mutta se ei ole samanaikainen spesifisen menneen aikatason kanssa (Larjavaara 2007: 367). Siksi Larjavaara käyttää mieluummin hallitsevan aikatason käsitettä. Perfektin ilmaisema tapahtuma projisoidaan hallitsevalle aikatasolle,

jonka paikka on puhehetki. Perfektissä ei kiinnitetä huomiota tapahtumisen kiintopisteeseen aikasuoralla (Larjavaara 2007: kuva 11 s. 372). Esitän 2.3.3 alaluvusta uudelleen Larjavaaran mukaisen nykyisen resultatiivisen perfektin aikasuoramallin:

Kuvio 6. Larjavaaran mukainen nykyisen resultatiivisen perfektin aikasuoramalli

Suomen kielessä erottuu preesensperfekti ja futuuriperfekti. ISK:n mukaan (2004: 1461) preesensperfekti ilmaisee tapahtumaa, joka on tapahtunut menneisyydessä, mutta jolla on yhteys nykyhetkeen saakka, mennyt tapahtuma on relevanttina puhujan nykyisyyden kannalta. Larjavaara kirjoittaa, että preesensperfektin hallitseva aikataso on nykyhetkessä (*Matti on jo syönyt*) (2007: 368). Kuvio (6) on preesensperfektin resultatiivisesta tyypistä. Larjavaara (2007: 368) erottaa kuusi erilaista preesensperfektin semanttista tyyppiä. Perfektiä voidaan käyttää myös tulevaan viittaamassa, jolloin tilannetta tarkastellaan ikään kuin taaksepäin, jo tapahtuneena tulevassa (ISK 2004: 1471). Larjavaara kirjoittaa, että futuuriperfekti on preesensperfektiä köyhempi merkityksistä (Larjavaara 2007: 368). Siitä pian nähdään.

Kun Larjavaara puhuu perfektin konventionaalistuneista semanttisista tyyppimerkityksistä, hän erottaa kuusi erilaista preesensperfektin semanttista tyyppiä (Larjavaara 2007: 368-380). Hän perustuu ilmeisesti Comrien antamaan perfektin merkitysten jaotteluun. Comrie (1981: 56-61) erottaa maailman kielissä neljä mahdollista perfektin merkitystä:

1. perfect of result
2. experiential perfect
3. perfect of resistant situation
4. perfect of recent past.

Kun Larjavaara puhuu pragmaattisesta lausemerkityksestä, hän sanoo, että perfektin käyttö selittyy tietyistä motiiveista (Larjavaara 2007: 368). Minusta tämä on keskeinen sana motiivi perfektin käytön ymmärtämiseksi: Puhuessaan puhuja valitsee motiivin, mitä hän haluaa sanoa ja mitä varten, mitä hän haluaa ilmaista puheessaan, mihin hänen sanomansa painottuu. Jokaisesta Larjavaaran preesensperfektityypistä erotan motiivin. Larjavaaran kuusi semanttista preesensperfektin tyyppiä ovat:

1. **Resultatiivinen perfekti** (*Comrien perfect of result*) ilmaisee, että puhehetkeen tai johonkin tulevaan määrähetkeen mennessä on tapahtunut jokin muutos ja että muutos on yhä voimassa. Sekä

myönteisessä että kielteisessä lauseessa oletetaan teemana muutos: *Matti on kirjoittanut kirjan / Matti ei ole vielä kirjoittanut kirjaa*. Larjavaara tarkoittaa muutoksella kaikkea sitä, joka muuttaa jonkun tai jonkin tilan (teolla on saatu lopputulos tai on tehty jokin saavutus). Tämän tyypin pragmaattinen motiivi on ilmaista muutos. (Larjavaara 2007: 368 - 373)

2. **Eksperientaalinen perfekti** ilmaisee pelkkää tapahtuneisuutta ja kokemuksellisuutta: *Matti on käynyt Moskovassa*. Erinäiset tulleet ja menneet tapahtumiset ja olemiset kuuluvat jonkin henkilön tai ilmiön kokonaisuuteen niiden historiana. Eksperientaalisessa perfektissä ei ole tulosta, mutta syntyy suhde tekijään. *Matti on käynyt Moskovassa* ei ilmaise sitä, että Matin käymisen tuloksena olisi jokin nähdynsi muuttunut Moskova, vaan lauseessa ilmaistaan suhdetta tekijään ja henkilökohtaiseen kokemuksellisuuteen, josta on tullut osa Matin historiaa. Tämän tyypin pragmaattinen motiivi on ilmaista pelkkää tapahtuneisuutta jonkun kokemuksellisuuden, historian osana. (Larjavaara 2007: 373 - 376)

3. **Progressiivisen perfektin** pragmaattinen motiivi on ilmaista jatkuvaa tapahtumista tai olemista, joka ulottuu puhehetkeen asti. Larjavaara kirjoittaa, että progressiivista perfektiiä vastaa monessa kielessä preesens. Se johtuu siitä, että menneen tapahtumisen alue on asteittain lähentynyt nykyisyyttä ja lopulta liimautunut siihen ja alkanut seurata sitä preesensin tapaan. Jokaiseen progressiiviseen perfektilauseeseen voi sijoittaa ajan duratiivista määrää ilmaisevan määritteen (*kolme vuotta, pitkän aikaa, aina*): *Matti on aina rakastanut tätä naista ja tulee rakastamaan*. (Larjavaara 2007: 376 - 377)

4. **Lähimenneen perfekti** ilmaisee välittömästi puhehetkeä edeltävää juuri tapahtunutta, tuoreita uutisia. Tämmöisen lähimenneen perfekti on lähellä vastaavaa lähimenneen imperfektiä. Imperfektilause ilmaisee normaalisti vahvaa puhujan oman tiedon osuutta. Tämän tyypin pragmaattinen motiivi on ilmaista vasta tapahtunutta: *Matti on juuri lähtenyt autolla toimistostaan kotiinsa päin*. (Larjavaara 2007: 377 - 378)

5. **Inferentiaalinen perfekti** ilmaisee, että puhuja on itse päätellyt tai havainnut sen asiointilan. Inferentiaaliset lauseet ovat subjektiivisia, puhujan omia päätelmiä ja arvioita. Inferentiaalinen perfekti painottuu puhehetken havaintoihin – lähenee sikäli resultatiivista – ja ilmaisee usein tietämättömyyttä varsinaisesta tapahtuma-ajasta: jäljet näkyvät, tapahtuma-aika ei: *Matti on (selvästikin) tupakoinut parvekkeella*. Tämän perfektityypin pragmaattinen motiivi on ilmaista havaintoa. (Larjavaara 2007: 379 - 380)

6. **Kvotatiivinen perfekti** ilmaisee second hand- tietoa, että tiedon lähde on muiden kertoma. *Matti on (kuulemma) mennyt uudestaan naimisiin*. Tämän perfektityypin pragmaattinen motiivi on ilmaista toisen tietoa, välittää kuulumisia, juoruja. (Larjavaara 2007: 378 - 379)

Futuuriperfektin semanttisia tyyppejä on Larjavaaran mukaan kolme – resultatiivinen, eksperientaalinen, progressiivinen (2007: 368). Pro gradu –tutkielmassani kuvaan preesens- ja

futuuriperfektejä, mutta painotan preesensperfektiä. Jatkossa kun kirjoitan perfektin semanttisista tyypeistä, tarkoitan sillä oletuksena preesensperfektin semanttisia tyyppejä. Niissä kohdissa, joissa se on tarpeen, erotan preesensperfektin ja futuuriperfektin käsitteet toisistaan. Luvussa 4.8 kirjoitan tarkemmin futuuriperfektistä.

Larjavaaran mukaan suomen kielen perfektin prototyyppimerkitys on resultatiivis-eksperientaalinen, sillä resultatiivinen perfekti ilmaisee tulosta eli tulosmerkitys ja eksperientaalinen perfekti ilmaisee suhdetta tekijään eli relaatiomerkitys. Muut merkitykset on sitten helppo johtaa näistä kahdesta tai sekundaaristi toisistaan (Larjavaara 2007: 380).

Tekeillä olevassa artikkelissaan *Kuvaus, opetus ja opetuskuvaus: miten lähestyä funktionaalisesti menneisyyden tempuksia?* Lauranto esittää kritiikkiä Larjavaaran kuvausta kohtaan ja sanoo, että kuvaus keskittyy hyvin vahvasti lausetason merkityksiin. Imperfektin ja perfektin välistä eroa on hankalaa ymmärtää käyttökontekstista irrotetuista yksittäisistä lauseista: niistä ei välttämättä voi päätellä, mitä niillä ollaan tekemässä. Olen kuitenkin eri mieltä Laurannon kanssa. Onko ylipäättään mahdollista erottaa puhdas perfektin merkitys, joka on irti puhujasta, kuulijasta tai lausetason kontekstista? Onko olemassa sellainen formula kuin matematiikassa, kun yhdistetään tietyt rakenneosat, lopputulos on aina perfekti. Mitkä ovat nämä rakenneosat? Lauranto kirjoittaa itse, että ISK:n käyttämä kolmimuuttujakuvaus (puhehetki, tapahtumahetki ja viittaushetki) ei sovi sellaiseksi formulaksi. Larjavaarakin kritisoi kolmimuuttujakuvausta ja ehdottaa perfektin kuvauksen, joka perustuu perfektin kielitypologiseen tutkimukseen. Dahl on erottanut kielitypologisessa tutkimuksessaan kategorian PERFECT.

Claims as to the existence of a universal category PERFECT have been met with skepticism based on the limited empirical data available and on the difficulties in finding a definition of the category. It is now possible to postulate with some confidence such a cross-linguistic category of PERFECT (PFCT). (Dahl 1985: 129)

Dahl on erottanut myös kolme muuta kielikategoriaa, jotka ilmestyvät maailman kielissä, ne ovat kielioipillistuneet ja ovat perfektin sukua. Ne ovat EXPERIENTIAL (EXPER), PLUPERFECT (PLPFCT) ja QUOTATIVE (QUOT). Dahl antaa englannin kielen perfektin kuvauksen. Englannin kielen perfektin merkityksistä erotetaan seuraavat: resultatiivinen (Perfect of result (also called stative perfect), eksperientaalinen (Experiental (or existential) perfect), jatkuva (Perfect of persistent situation. Esimerkki: *For how long has your son been coughing?*), lähimenneen perfekti (Perfect of recent past (also called “hot news” perfect) (Dahl 1985: 132-133).

Larjavaara on erottanut suomen kielen perfektin merkitykset nojautuen kielitypologiseen tutkimukseen. Suomen kielen perfektin eri merkitykset elpyvät vasta tietyssä kontekstissa, siksi niitä ei ole mahdollista käsitellä ilman lausetason kontekstia. Suomen kielen perfektin käyttömerkityksiä ei voi saada saman nimittäjän alle. Suomen kielen perfekti on imenyt itseensä

sellaiset käyttömerkitykset, joita Dahlin mukaan muissa kielissä edustaa muu kieliopillistunut kategoria, kuten esimerkiksi EXPERIENTIAL ja QUOTATIVE (Dahl 1985: 142).

Olen tehnyt ISK:n ja Larjavaaran perfektin merkitystyyppien yhteenvetotaulukon, josta näkyy, että Isossa suomen kieliopissa puhutaan samasta asiasta eli perfektin semanttisista tyypeistä, mutta merkitysalue on laajempi. Larjavaaran jaottelu on yksityiskohtaisempi.

Semanttinen perfektin merkitys		Pragmaattinen perfektin merkitys (<i>motiivi</i>)	Esimerkki
ISK	Larjavaara		
Jälkivaikutuksen perfekt	Resultatiivinen perfekt	Muutos	Matti on lähettänyt työhakemuksen firmaan
	Eksperientaalinen perfekt	Kokemuksellisuus	Matti on käynyt Pietarissa pari kertaa
	Lähimenneen perfekt	Vasta tapahtunut	Matti on lähtenyt työpaikasta
	Inferentiaalinen perfekt	Havainto (oma päätelmä, arvio) Jälki näkyy	Matti on selvästi tupakoinut parvekkeella
	Kvotatiivinen perfekt	Juurujen välittäminen (toisen lähteen referointi)	Matti on kuulemma taas mennyt naimisiin
Jatkuvuuden perfekt	Progressiivinen perfekt	Jatkuva tapahtuma, joka on alkanut ennen puhehetkeä ja ulottuu puhehetkeen asti	Matti on asunut Suomessa jo kohta 15 vuotta.

Taulukko 4. ISK:n ja Larjavaaran perfektin merkitystyyppien yhteenvetotaulukko

Tekeillä olevassa artikkelissaan *Kuvaus, opetus ja opetuskuvaus: miten lähestyä funktionaalisesti menneisyyden tempuksia?* Lauranto kirjoittaa, että imperfektin ja perfektin välistä eroa on hankalaa ymmärtää tavanomaisen ISK:n käyttämän aikasuoramallin avulla. Tempukset ovat puhehetkisisidoksia. Puhehetkisisidokseen liittyy finiittiverbi, joka kytkee tapahtuman ajalliseen jatkumoon. Perfekti kuin imperfektikin viittaa menneisiin tapahtumiin, joita nimenomaan tarkastellaan puhehetkestä käsin. Kumpikin on vahvasti puhehetkisisidoksinen. Laurannon mukaan imperfektin ja menneen perfektin ero ei ole siis puhehetkisisidoksisuudessa vaan jossain muualla (Lauranto, Yrjö [tekeillä]). Larjavaaran esittämä perfektin semanttisten merkitysten kuvaus, joka keskittyy hyvin vahvasti lausetason merkityksiin, ei selitä imperfektin ja perfektin välistä eroa käyttökontekstista irrotetuista yksittäisistä lauseista: niistä ei välttämättä voi päätellä, mitä niillä ollaan tekemässä. Lauranto kirjoittaa siitä, että kielenkäyttötilanteissa on tärkeämpää, mitä ollaan tekemässä, ja kielioppi edustuu sitten viime kädessä. Lauranto käyttää aikasuoramallin sijaan käsitettä *aikakehysmalli*, jonka ytimenä ovat temporaalinen kehyksellisyys ja kehyksettömyys. *Aikakehysmallin avulla aktuaaliset kielenkäytön tason merkitykset pystytään liittämään yhteen*

abstraktin perusmerkityksen alle. Aikakehysmallin hyöty on siinä, että aikaan viittaaminen tulee sidotuksi siihen, mitä kielenkäyttötilanteissa ollaan tekemässä (Lauranto, Yrjö [tekeillä]).

Finiittiverbi sijoittaa tapahtuman ajalliseen jatkumoon. Tapahtumilla voi olla alku ja loppu. Imperfektiviittaukseen liittyy usein spesifisyys eli ilmauksen yhteydessä on tarkka ajanmäärite. Imperfektiviittaukseen liittyy temporaalinen kehys. Lauranto käsittelee perfektin kolmesta aikakehysnäkökulmasta: kehyksen irrelevanssi, kehyksen aukinaisuus ja kehyksen tuntemattomuus. Perfektiin liittyy osittainen tai täydellinen kehyksettömyys: temporaalinen kehys on rikki, sitä ei ole tai sillä ei ole merkitystä (Lauranto, Yrjö [tekeillä]).

Lauranto käyttää Larjavaaran semanttisia perfektimerkityksiä ja selittää jokaisen kohdalta perfektin temporaalisen kehyksen piirteitä.

Larjavaara	Lauranto
Resultatiivinen perfekti	Kehyksen irrelevanssi
Eksperientiaalinen perfekti	Kehyksen irrelevanssi. Eksperientiaalisen perfektin tehtävä on nostaa esiin kokemuksellisuus. Tällainen toiminta ei kytkeydy aikajärjestykseen, vaan aikajärjestys menettää näissä tapauksissa täysin merkityksensä.
Lähimenneen perfekti	Kehyksen irrelevanssi
Inferentiaalinen perfekti	Kvotatiivinen ja inferentiaalinen perfekti ovat aikakehyksettömmät perfektitapaukset: niiden yhteydessä lausetason temporaalinen kehys on täysin tuntematon.
Kvotatiivinen perfekti	Kvotatiivinen ja inferentiaalinen perfekti ovat aikakehyksettömmät perfektitapaukset: niiden yhteydessä lausetason temporaalinen kehys on täysin tuntematon.
Progressiivinen perfekti	Jatkuvuuden perfektin tapauksessa on kuitenkin tavallista, että temporaalinen kehys on auki vain toisesta, nimittäin puhehetken päästä. Tapahtuman alku menneisyydessä on spesifi, mutta kehys jää aukinaiseksi puhehetken kohdalta, sillä toiminta jatkuu edelleen puhehetkellä.

Taulukko 5. Semanttiset perfektimerkitykset ja niiden temporaalisen kehyksen piirteitä.

3 Tutkimusaineisto

Tässä luvussa kirjoitan valitsemistani tutkimuskohteen rajaamiseen liittyvistä kriteereistä ja annan esimerkin aineiston käsittelystä.

3.1 Tutkimuskohteen rajaaminen

Tutkimusaineistona käytän Tampereen yliopiston kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikön venäjän kielen käännöstieteiden laitoksen korpusta (ParFin-Finnish-Russian parallel corpus), joka koostuu suomenkielisistä teksteistä ja niiden venäjännöksistä. Suomenkielisessä korpuksessa on Suomen nykykirjallisuuden teoksia. Yhteensä teoksia on yhdeksän: K. Hotakainen *Juoksuhaudantie* (2002) ja sen kääntäjä I. Uretskin tekemä venäjännös «Улица окопная» (2004), L. Krohn *Sfinski vai robotti* (1999) ja sen kääntäjä E. Tinovitskajan tekemä venäjännös «В одежде человека. Сфинкс или робот» (2008), Lehtolainen *Kuparisydän* (1995) ja sen kääntäjä Jafarov-Viitalan tekemä venäjännös «Медное сердце» (2006), H. Mäkelä *Pekka peloton* (1982) ja sen kääntäjä Joffen tekemä venäjännös «Бесстрашный Пекка» (2001), S. Oksanen *Puhdistus* (2008) ja sen kääntäjä Jafarov-Viitalan tekemä venäjännös «Очищение» (2010), Paasilinna *Hirtettyjen kettujen metsä* (1983) ja sen kääntäjä Zaikov tekemä venäjännös «Лес повешенных лисиц» (2001), Rimminen *Pussikaljaromaani* (2004) ja sen kääntäjä Sidorovan tekemä venäjännös «Роман с пивом» (2010), Salminen *Ei-kuori* (2003) ja sen kääntäjä Olykaisen tekemä venäjännös «Спасибо, нет» (2010), Sinisalo *Ennen päivänlaskua ei voi* (2000) ja sen kääntäjä Virolaisen tekemä venäjännös «До заката нельзя» (2006). Otanta korpuksesta tehtiin vuoden 2012 kevään aikana.

Tutkimusaineiston keräämistä varten olen pohtinut aineiston hakukriteeriä. Ensiksi ajattelin hakevani perfektin esimerkkejä *olla*-apuverbin preesensin muodon perusteella eli *olen, olet, on, olemme, olette, ovat*. Tämä on erittäin suuri työn määrä, sillä korpus antaa kaikki *olla*-verbin preesensin tapaukset. Korpuksen taulukosta näkee, että haun mukaan on tullut kaikenlaisia esimerkkejä:

Ennen autoon nousuaan Oksanka antoi Zaralle pitkulaisen vihkosien. - Tämä on siitä hotellista, siitä jossa olen töissä. Zara käänteli vihkosta kädessään. Sen paksu paperi oli kiiltävää ja siinä hymyili nainen, jonka hampaat hohtivat	Прежде, чем сесть в машину, Оксанка дала Заре брошюру продолговатого формата, с плотной блестящей бумагой. С обложки улыбалась женщина, чьи неестественно белые зубы сверкали. (Джафарова-ВииталаТ., Очищение)
---	--

epätodellisen valkoisina. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	
- Kaikenlaista olen pyytänyt tuomaan. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	- Я просила всего привезти. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
Ingel puolestaan kieltäytyi lukemasta lehtiä, hän luotti rukouksiin ja Juhan Liivin säkeisiin: Isamaal Sinuga olen õnnetu ma, õnnetum ilma sinuta! (Oksanen Sofi, Puhdistus)	Ингель же отказывалась читать газеты, она доверяла молитвам и строкам Юхана Лийва: Родина, с тобою я несчастлив, Без тебя несчастней во сто крат. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
- Toveri Aliiden sisko ei halua tuomiota eikä vankilaan, kai te ymmärrätte sen? - Siskoni ei kertoisi tuollaisia valheita. - Oletteko varma, toveri Aliide? - Olen . (Oksanen Sofi, Puhdistus)	- Сестра товарища Алиде не хочет ни суда, ни смерти, надеюсь, вы это понимаете? - Сестра не стала бы так врать. - Вы в этом уверены, товарищ Алиде? - Да. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
Olen tehnyt kaikkeni, jotta teidän kaltaisenne kaunotar voisi jatkaa elämäänsä normaalisti, en pysty enempään. Auttakaa minua, jotta minä voisın auttaa teitä. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	Я сделал все, что от меня зависит, чтобы такая красавица могла жить спокойно, большего я не могу сделать. Помогите мне, чтобы я мог помочь вам. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
- Mitäs korissa on? -Sieniä. Olen tulossa sienestä. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	- Что там в корзинке? - Грибы. Я собирала грибы. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
- Olen tehnyt kaikkeni teidän eteenne. En voi enää mitään. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	- Я уже сделал для вас все, что мог. Больше ничего не смогу. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)

Taulukko 6. Korpusaineisto

Olen rajoittanut haun sillä tavalla, että olen hakenut pelkästään *olen*-esimerkkejä. Korpuksesta niitä on löytynyt yhteensä 505 esimerkkiä, josta olen eritellyt 212 perfektin sisältävää esimerkkiä. Aineisto ei ole laaja, mutta mielestäni siinä on etuaan: Suomen kielen perfektin sisältävään lauseeseen ja sen venäjännökseen liittyy paljon kieliopillista ja semanttista ainesta, kuten esimerkiksi, tempus, venäjän verbiaspekti, suomen verbin teelisyys ja ei-teelisyys, lausetason aspekti, aikaa ilmaisevia adverbiaaleja. Aineiston tarkka rajoittaminen on sallinut tutkia seikkaperäisesti näitä aineksia, jotka voisivat kertoa lisää suomen kielen perfektin merkityksistä ja

käyttötapauksista. Jyrkkäotteiseen aineiston rajoittamiseen on toinenkin syy: tempuksen ja persoonapronominien deiktisyys. Puheaktipronomit eli 1. ja 2. persoonan pronominit ovat deiktisiä ja ne viittaavat puhetilanteen kahteen välttämättömään osapuoleen, puhujaan (*minä, me*) ja vastaanottajaan (*sinä, te*). En ole ottanut aineiston käsittelyyn mukaan *olet*-esimerkkiä, koska *sinä*-persoonapronominin sisältävä lause on aina dialoginen, lauseen merkitykseen sisältyy joko eksplisiittisesti tai implisiittisesti sekä puhuja että vastaanottaja. Sen lisäksi *sinä*-pronominia käytetään joskus myös yleistävästi viittaamaan nimenomaan puhuteltavaan, mikä voi vaikeuttaa alkuperäisen tekstin ja käännöksen vertailua. Kolmannen persoonan pronominit *hän* ja *he* esiintyvät erityisesti referoitaessa ja viittaavat henkilöön, josta on puhe, ja ovat siis tässä mielessä toisen asteen puheaktipronomineja (VISK: § 716). En ole ottanut aineiston käsittelyyn *on*-esimerkkiä kahdesta eri syystä. Toinen syy on se, että *hän*-persoonapronominia käytetään usein referoitaessa, siksi lauseen ajanviittaus on aina toisen kertomana. Siitä syystä oletan, että kvotatiivinen perfekti, joka ilmaisee tiedon lähdettä muiden kertomana (niin sanottu second hand -source), ei löydy *olen*-esimerkkeihin keskittyneestä aineistostani. *On*-esimerkit olisi mielenkiintoista tutkia, sillä suomenkielisistä teksteistä löytyy paljon perfektin passiivimuotoisia esimerkkejä. Mutta en käytä silti *on*-esimerkkejä siitä syystä, että perfektin passiivimuotoisia esimerkkejä käännetään venäjäksi infinitiiveiksi tai passiivimuotoiseksi (esimerkki 1) tai lauseeseen ilmestyy aines, joka on johdettu venäjän kielen rakenteesta ja jota on vaikea hahmottaa korpuksen irrallisessa kontekstissa (esimerkki 2). Glossauksessa käytettyjen lyhenteiden selitykset löytyvät liitteestä 2.

- (1) *Ihmisestä lähtee yllättävän samanlainen ääni, kun hänen päänsä on pistetty tarpeeksi monta kertaa veden alle.* (Oksanen Puhdistus)

Человек издает звук, если его голову много раз опускать в воду. (kääntäjä Jafarova)

Chelovek izdaet zvuk,

Ihminen-NOM tehdä-PRS ääni-ACC

jesli jego golov |u mnogo raz opuskat' v vod |u.

jos hänen pää |ACC monta kertaa pistää-INF veteen|ACC

Opuskat' – infinitiivi.

- (2) *Että mistä sitä oikein on tultu tänne?* (Oksanen Puhdistus)

Откуда ты взялась? (kääntäjä Jafarova)

Otkuda ty vzja |I |a |s'?

Mistä sinä tulla |PST |F |REFL

Vzjalas' – verbi, infinitiivinen muoto vzjat'sja, perfektiivinen aspekti. Muuttuvat piirteet: tempus preteriti; yksikkö; feminiinisuku.

Tämä lause on käännetty venäjäksi kirjaimellisesti näin: Mistä sinä olet tullut?

Esimerkki (2) on helppo selittää. Venäjän kielessä preesensissä olevalla verbillä on persoonapäätte. Lause, jonka aikamuoto on preesens, voi olla sisältämättä persoonapronominia, sillä persoona näkyy verbin persoonapäätteestä, kuin suomessakin: *(Minä) olen kotona. Olet kotona. Olemme kotona. Olette kotona.* Venäjässä preteritissä olevalla verbillä ei ole enää persoonapäätettä vaan sukupäätte: feminiini-, maskuliini- tai neutraalisuvun päätte. Näissä tapauksissa subjekti on välttämätön, sillä verbi kongruoi subjektin suvun kanssa. Kysymyslauseessa *Otkuda ty vzjalas'?* (*Mistä sinä olet tullut?*) kysymys on esitetty naiselle.

Mutta silti korpuksen irrallisessa kontekstissa on vaikea selittää, mistä tulee näitä aineksia, miksi kääntäjä päättyy joko persoonapronominin tai infinitiivin käyttöön tai löytää jonkin toisenlaisen ratkaisun toisen kielen rakenteen johdattamana. Käännöksiä tutkiessa tulee muistaa, että jokainen kääntäjä on yksilö, jonka henkilökohtainen näkökulma ja tausta vaikuttavat hänen tulkintaansa alkutekstistä. Sen lisäksi tämän pro gradu-tutkielman tarkoitus ei ole tutkia kääntäjien valintaa ja tulkintaa, vaan yrittää selittää ja löytää yhteys suomen kielen perfektin ja venäjän kielen aikamuodon ja aspektin välillä.

Alkuperäisen tekstin ja käännöksen vertailussa *olen*-esimerkit ovat vastaavuudeltaan konkreettisimmat. Tempus on deiktinen kategoria. *Minä*-persoonapronomini on myös deiktinen. Yksikön 1. persoonan sisältävässä lauseessa on vain yksi tekijä eli itse puhuja, joka itse kohdistaa tapahtumia aikasuoramallille.

3.2 Aineiston käsittely

Aineiston käsittely semanttisin perustein on ymmärrettävistä syistä hankalaa, sillä merkitys edellyttää tulkintaa. Perfektityyppien valinnalle jää välttämättä tulkinnanvaraisia tapauksia. Larjavaara kirjoittaa, että on paljon rajatapauksia, ja kaikki eivät ole vain yhdellä tapaa tulkittavia. Tyypit kuvaavatkin paljolti perfektin käytön motiiveja: yksikin motiivi aiheuttaa perfektin valinnan, ja kun valintatilanteessa on useampi motiivi, perfekti selittyy jokaisen pohjalta (Larjavaara 2007: 368).

Suomen kielen perfektin analyysissä käytän kahta jaottelua: ISK:n jaottelua, jonka mukaan on olemassa jälkivaikutuksen perfekti ja jatkuvuuden perfekti, ja Larjavaaran jaottelua, joka erottelee kuusi preesensperfektin merkistyyppiä (resultatiivinen, eksperientiaalinen, progressiivinen, lähimenneen, inferentiaalinen, kvotatiivinen perfekti) (ISK 2004: 1461-1463, Larjavaara 2007: 368). Olen sitä mieltä, että nämä kaksi jaottelua eivät ole ristiriidassa toistensa kanssa. Oletan, että eivät kaikki Larjavaaran mukaiset kuusi preesensperfektin tyyppiä löydy

tutkimusaineistostani. Lähimenneen perfektin on hyvin kontekstuaalinen, siksi uskon, että tämä merkitys on vaikeaa erottaa kirjallisesta aineistosta ilman laajaa kontekstia. Oletan, että aineistostani, joka koostuu vain *minä* -persoonapronominin sisältävistä esimerkeistä, ei löydy kvotatiivinen perfektin eikä inferentiaalinen perfektin. *Minä* -persoonapronominin sisältävässä lauseessa kerrotaan henkilökohtaisesta minä-persoonan historiasta, teoista, saavutuksista, tuloksista, kokemuksesta ja niin edelleen. On hyvin selkeää, että perfektityypit – kvotatiivinen ja inferentiaalinen – ilmaisevat tietoa, kuulumisia, havaintoa toisesta persoonasta. Suomen kielen perfektin analyysissä käytän myös Laurannon aikakehysmallia, jonka avulla selitän perfektityypin piirrettä kehyksen osittaisella tai täydellä aukinaisuudella.

Aineiston käsittely koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa käsittelen excel-
taulukossa jokaista tapausta, jossa analysoin suomen verbiä, sen aspektuaalista tyyppiä, suomenkielisen lauseen merkitystä ja aspektuaalisuutta, venäjän kielen verbiä, sen aikamuotoa, aspektia, venäjänkielisen lauseen merkitystä, venäjänkielisessä lauseessa esiintyviä aikaa ilmaisevia adverbiaaleja.

Aineiston käsittely I:

- Suomen kielen verbin analyysi: kolme aspektuaalista tyyppiä (rajaava, rajahakuinen, rajaamaton)
- Suomenkielisen lausetason analyysi (rajattu tai rajaamaton)
- Venäjän kielen verbin morfologinen erittely: tempus ja aspekti
- Niin sanottuja lisiä, esimerkiksi aikaa ilmaisevia adverbiaaleja, jotka eivät olleet alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä.

Aineiston käsittelyn toisessa osassa käyn läpi ensimmäisessä osassa excel-taulukossa saadut tulokset, vastaan tutkimuskysymyksiini, teen yleistyksiä ja vertailua (luku 4 ja 5). Aineiston analyysi on enimmäkseen kvantitatiivista, sillä lasken venäjänkielisen käännöstekstin preesensin ja preteritin esiintymät ja perfektivisten ja imperfektiivisten verbien esiintymät.

Aineiston käsittely II (analyysi ja tulokset):

- Mitkä suomen kielen perfektityypit esiintyvät aineistossa?
- Paljonko perfektin esimerkkejä on käännetty venäjän kielen preesensin muodossa ja preteritin muodossa?
- Minkälainen yhteys hahmottuu venäjän kielen verbiaspektien ja suomen kielen perfektityyppien välille?
- Mitkä suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit esiintyvät aineistossa eri perfektityyppien kanssa?
- Minkälainen suomenkielisen lauseen aspekti hahmottuu aineistossa eri perfektityyppien

kanssa?

- Minkälaisia niin sanottuja lisiä esiintyy venäjännöksissä (esimerkiksi, adverbiaaleja, jotka esiintyvät venäjänkielisessä tekstissä, vaikka niitä ei ollut alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä)?
- Minkälaisia päätelmiä suomen kielen perfektin semanttisista tyypeistä voidaan tehdä?

Suomen kielen perfektillä on preesensin ja menneen ajan piirteitä, se kääntyy venäjän kielessä joko preesensiksi tai preteritiksi. Minua kiinnostaa, miten suomen kielen perfekti kääntyy venäjännöksessä useimmiten preesensiksi vai preteritiksi? Haluan tutkia, mistä se johtuu. Onko suomen kielen perfektityypillä yhteys aikamuotoon ja aspektiin, jotka ilmestyvät venäjänkielisessä tekstissä. Esimerkiksi, Larjavaara kirjoittaa, että progressiivista perfektia vastaa monessa kielessä (venäjässä) preesens (Larjavaara 2007:377). Pro gradu-tutkielmani tarkoitus on tutkia, pitääkö se paikkansa?

Esimerkki siitä, miten aineiston analyysi tapahtuu ensimmäisessä osassa excel-tilukossa:

Context	Author	Title	Translation	Translator	Title
Kaikenlaista _olen_ pyytänyt tuomaan.	Oksanen Sofi	Puhdistus	Я просила всего привезти	Джафарова- Виитала Т.	Очищение

Taulukko 7. Esimerkki korpusaineistosta (excel-tilukko)

Alkup. lause	Finiitti- verbi	Infinitiivi	Aspektuaal. tyyppi	Tempus	Perfektin merkitys- tyyppi	ISK	Lauseen aspekti
Kaikenlaista olen pyytänyt tuomaan	Olen pyytänyt	pyytää	rajahakuinen	perfekti	Eksperien- taalin	Jälki- vaiku- tuksen perfekti	rajaamaton

Taulukko 8. Suomenkielisen alkuperäisen lauseen analysointi (excel-tilukko)

Translit-terointi	Finiitti verbi	Infinitiivi	Aspekti	Aspektuaal. tyyppi	Tempus	Preteritin merkitys	Lauseen aspekti
Ja prosila vsego privezti	prosila	prosit'	IMPRF	rajahakuinen	preteriti	aoristi	rajaamaton

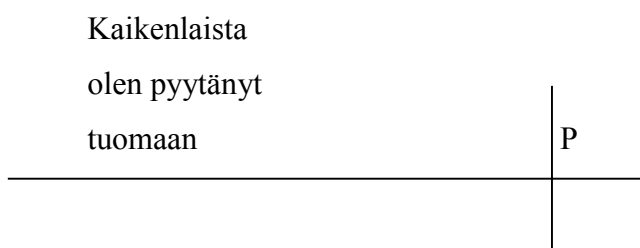
Taulukko 9. Venäjänkielisen osuuden analysointi (excel-tilukko)

Suomenkielisen lauseen analyysi:

olen pyytänyt - tempus perfekti, verbi rajahakuinen.

Kaikenlaista olen pyytänyt tuomaan. Lauseen aspekti on rajaamaton, sillä objekti on partitiivissa sekä leksikaalinen valinta – *kaikenlainen*-sana.

Aikasuora:

Kuvio 7. *Kaikenlaista olen pyytänyt tuomaan* –lauseen aikasuora

Aikasuorasta näkyy, että tästä lauseesta on vaikea päättää, milloin tapahtuma on alkanut ja jatkuuko se vielä puhehetkeen saakka. Lauranta kutsuu perfektiä kehyksettömäksi ajaksi. Aikakehys on auki, rikkinäinen kummastakin päästä, ei ole tarkkaa alkuaikaa eikä loppuaikaa. ISK:n mukaan tilanteen jälkivaikutuksen perfekti ilmaisee päättynyttä tilannetta, aikaviittaus on epämääräinen, mutta toiminnan, tapahtuman seuraus näkyy nykyhetkellä (ISK 2004:1463). Larjavaaran jaottelun mukaan se on eksperientiaalinen perfekti, jossa ei ole tulosta, se ilmaisee, että jokin tapahtuma on tapahtunut joskus ennen puhehetkeä.

Venäjännöksen analyysi:

Я просила всего привезти.

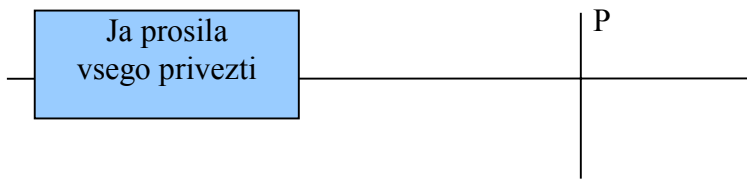
Ja prosi |l |a vse |go privezti

Minä pyytää |PST |F kaikki |PART-SG tuoda |INF

prosila - tempus preteriti, inf. prosit', aspekti imperfektiivinen

Lauseen aspekti on rajaamaton.

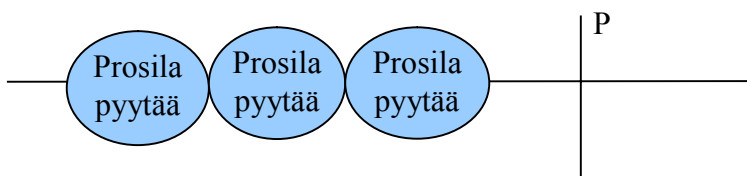
Aikasuora:

Kuvio 8. Venäjänkielisen verbin ilmaisema tapahtuma sijoittuu aikasuoralle menneeseen aikaan

Venäjänkielisen verbin tempus on preteriti. Verbin ilmaisema tapahtuma sijoittuu aikasuoralle menneeseen aikaan. Lauseessa ei ole mitään viittauksia siitä, milloin tapahtuma alkoi, eikä ole mitään viittauksia siitäkin, kuinka kauan tapahtuma on jatkunut, ei ole mitään adverbiaaleja, jotka antaisivat vinkkejä tapahtuman alusta, jatkuvuudesta ja lopusta. Venäjän verbin muuttumattomasta piirteestä voi päätellä tilanteen aspektuaalisesta luonteesta. Verbi *prositi'* on aspektiltaan imperfektiivinen, mikä tekee myös lauseen aspektiltaan rajaamattomaksi, joka voi kuvata habituaalista tilannetta, jossa asia esitetään toistuvana. Tempus ja aspekti ovat samaa ajallisuuden sukua, mutta tempus ilmaisee tapahtuman ulkopuolista tilannetta ja aspekti ilmaisee tapahtumisen sisäistä tilannetta. *Ja prosila vsego privezti:* lauseen tempus on preteriti, siksi aikasuoralle se sijoittuu menneeseen aikaan. Mutta verbin aspekti on imperfektiivinen, lause on rajaamaton ja kuvaa toistuvaa tilannetta eli graafisesti sen voi kuvata näin:

mennyt aika

Kuvio 9. Toistuvaa tilannetta kuvaava imperfektiivinen verbi *prositi'*

Preteritin merkitys on aoristi, joka kuvaa mennyttä tapahtumaa sen kokonaisuudessa ja faktana. Imperfektiivinen aoristi kuvaa kestäväää toimintaa. Imperfektiivistä aspektia käytetään loppuunsoitetusta toiminnasta, kun lopputulos ei ole tärkeä, vaan itse toiminta (prosessi). Imperfektiivistä aspektia käytetään usein silloin, jos puhuja tietää, että toiminta on loppuun suoritettu, mutta on kiinnostunut vain teon suorittajasta tai teon kohteesta (Ojanen 1970: 161 - 162).

Mitä voi sanoa suomen kielen perfektityypistä venäjän tempus- ja aspektijärjestelmän pohjalta tässä lauseessa *Kaikenlaista olen pyytännyt tuomaan?* Suomen kielen lauseen perfektityyppi on eksperientaalinen. Larjavaaran mukaan eksperientaalinen lause ilmaisee pelkkää

tapahtuneisuutta (Larjavaara 2007: 373). *Kaikenlaista olen pyytänyt tuomaan* eksperientaalisessa tapauksessa ei ole tulosta, mutta mallinmukaisesti syntyy suhde tekijään. Venäjän kielen lauseen tempus on preteriti. Preteritillä on aoristin merkitys, joka kuvaa pelkkää tapahtuneisuutta menneessä ajassa. Venäjän kielen verbin aspekti on imperfektiivinen. Venäjän kielen verbi kuvaa sellaista menneessä tapahtunutta toimintaa, jonka lopputulos ei ole tärkeä, vaan itse pitkään kestänyt prosessi. Lauseeseen ei ole lisätty mitään aikaa ilmaisevaa adverbialia, joka viittaisi tapahtuman alkuaikaan tai loppu aikaan. Aikakehys on auki kummastakin päästä. Eksperientaalinen perfektityyppi on jälkivaikutuksen perfekt. Se kuvaa sellaista toimintaa, joka on kestävä tai joka on loppuun suoritettu, mutta kun lopputulos ei ole tärkein, vaan itse toiminta (prosessi).

Suomen kielen perfektin merkitystyyppi	Venäjän kielen verbin tempus	Venäjän kielen verbin aspekti	Merkitys
Eksperientaalinen	Preteriti (aoristin merkitys)	Imperfektiivinen	Pelkkä tapahtuneisuus menneessä ajassa. Aikakehyksettömyys. Toiminnan rajaamattomuus. Prosessi on tärkeämpi, kuin lopputulos.

Taulukko 10. Eksperientaalisen perfektin merkitys

Jatkossa tutkimusaineiston analyysiin en ota kuitenkaan venäjän kielen preteritin aikamuodon merkityksiä (imperfekti, aoristi, perfekt) mukaan, jotta analyysi ei jäisi liian tulkinnanvaraiseksi, vaan nojaudun venäjän kielen verbin muuttuviin (aikamuoto) ja muuttumattomiin (aspekti) piirteisiin morfologisen erittelyn mukaan.

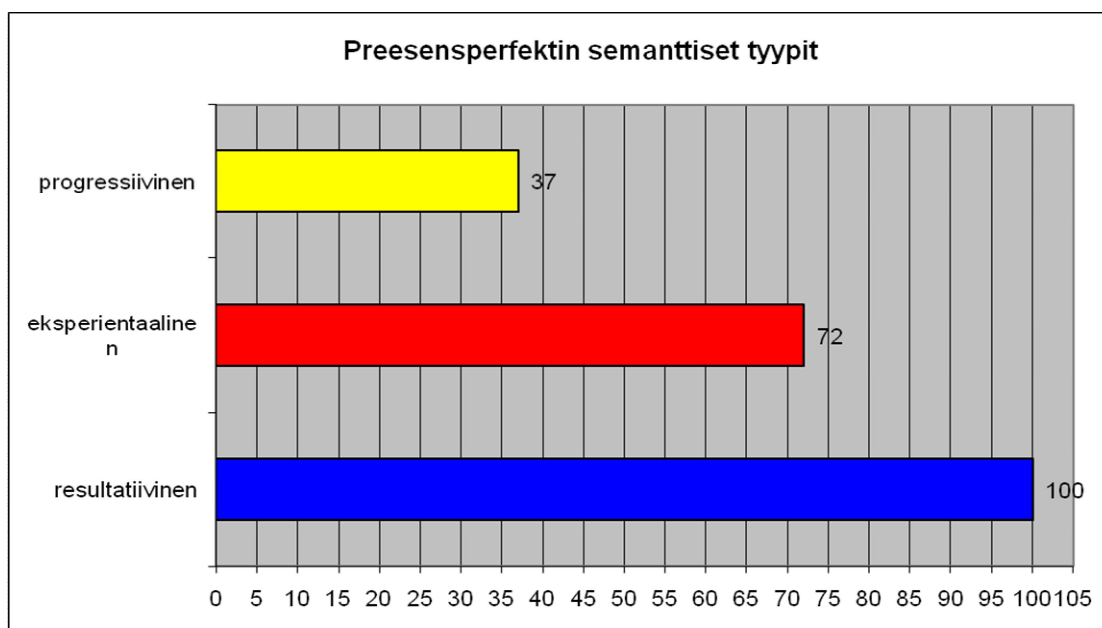
4 Aineiston käsittelyn tulokset

Aineistossa on yhteensä 212 esimerkkiä. Aineistosta ovat löytyneet preesensperfektin resultatiivinen, eksperientaalinen ja progressiivinen tyypit. Oletukseni siitä, että aineistosta ei löydy lähimenneen perfekti, inferentiaalinen eikä kvotatiivinen perfektityyppi, on vahvistunut. Aineistosta on löytynyt myös futuuriperfektin tapauksia. Niitä on yhteensä kolme esimerkkiä. Futuuriperfektin sisältävät tapaukset ovat mielestäni selkeitä tapauksia. Larjavaara kirjoittaa, että futuuriperfekti on preesensperfektiä köyhempi merkityksistä (Larjavaara 2007: 368). Käsittelen futuuriperfektin tapauksia luvussa 4.8, sillä ne ovat löytyneet aineistosta. Mutta korostan, että pro gradu -tutkielmani tarkoitus on tutkia preesensperfektin semanttisia tyyppejä eli konkreettisemmin tutkin ja kuvaan resultatiivista, eksperientaalista ja progressiivista perfektityyppiä. Jatkossa kun kirjoitan perfektin semanttisista tyypeistä, tarkoitan sillä oletuksena preesensperfektin semanttisia tyyppejä. Niissä kohdissa, joissa se on tarpeen, erotan preesensperfektin ja futuuriperfektin käsitteet toisistaan.

Suomen kielen perfektin merkitystyyppi	Yhteensä	Venäjän kielen verbin aspekti	Venäjän kielen verbin tempus	Yhteensä
Resultatiivinen	100	imperfektiivinen	preesens	3
			preteriti	3
		perfektiivinen	preteriti	94
Eksperientaalinen	72	imperfektiivinen	preesens	2
			preteriti	68
		perfektiivinen	preteriti	2
Progressiivinen	37	imperfektiivinen	preesens	16
			preteriti	21
		perfektiivinen		0
Futuuriperfekti	3	perfektiivinen	futuuri	3

Taulukko 11. Aineiston käsittelyn tulokset

Aineistosta on löytynyt resultatiivisia perfektitapauksia (100), eksperientaalisia perfektitapauksia (72) ja progressiivisia perfektitapauksia (37). Resultatiivisia perfektitapauksia on löytynyt aineistosta kaikkein eniten. Se vahvistaa Larjavaaran teorian siitä, että resultatiivinen perfekti on perfektin historiallinen prototyyppi (Larjavaara 2007: 380). Kuvio (10) näyttää aineistosta löydettyjen perfektityyppien keskeisen proportion.

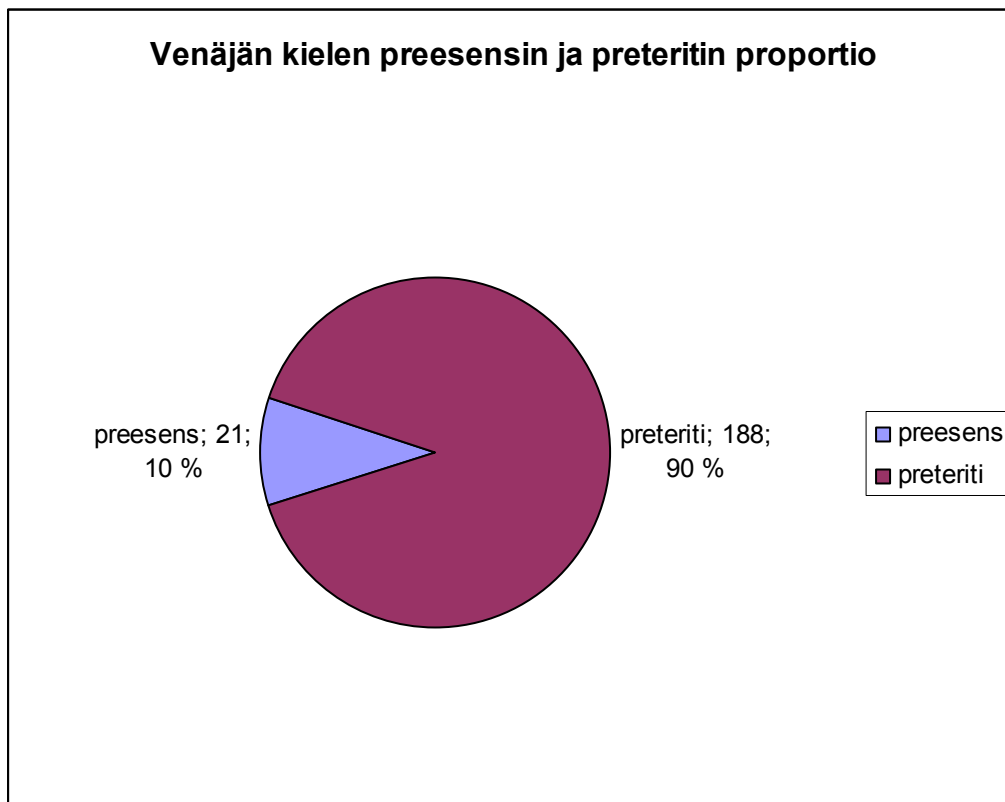
Kuvio 10. Aineistosta löydettyjen perfektityyppien propositio

4.1 Suomen kielen preesensperfektin tyypit ja venäjän kielen aikamuodot

Pro gradu –tutkielmani teoriaosuudessa olen kirjoittanut venäjän kielen tempus- ja aspektijärjestelmästä. Taulukko (11) näyttää sen, miten venäjän kielen tempus- ja aspektijärjestelmä toteutuu käytännössä käännosteksteissä. Alaluvussa 2.2.2 *Venäjän kielen verbiaspektista* olen kirjoittanut sen, että venäjässä aspektikategoria kattaa kaikki venäjän kielen verbit. Venäjän kielen verbeillä on kaksi aspektia: imperfektiivinen ja perfektiivinen aspekti. Imperfektiivinen ja perfektiivinen aspekti eroavat toisistaan toiminnan ilmaisemisessa, siksi verbien tempusparadigma riippuu aspektista. Verbin perfektiivinen aspekti osoittaa, että toiminta on loppuun suoritettua (tai tulevaisuudessa loppuun suoritettavaa). Perfektiivisillä verbeillä on kaksi aikamuotoa: preteriti ja yksinkertainen futuuri. Verbin imperfektiivinen aspektimuoto osoittaa, että verbin ilmaisema toiminta on päättymätöntä, jatkuvaa, pitkäaikaista, kestäväää tai toistuvaa. Imperfektiivinen aspektimuoto osoittaa itse tekemistä, prosessia riippumatta tuloksesta tai ajasta. Taulukosta (11) imperfektiivisillä verbeillä on kaksi aikamuotoa: preesens ja preteriti.

Suomen kielen perfektiä koetaan vaikeaksi aikamuodoksi, sillä perfekti on osittain menneen ja osittain menemättömän ajan tempus (ISK 2004: 1460). Suomenkieliset perfektin sisältävät finiittiverbit kääntyivät venäjänkielisissä lauseissa sekä preesensin että preteritin aikamuotoisiksi finiittiverbeiksi. Venäjänkielisissä lauseissa preteritin aikamuoto on kuitenkin huomattavasti

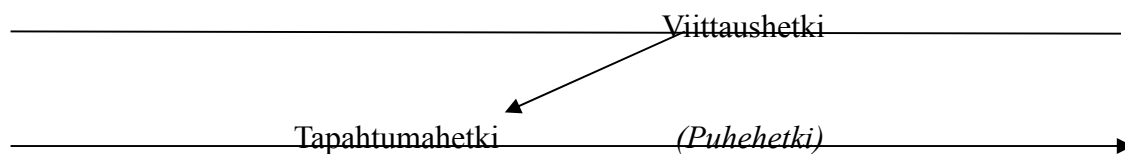
dominoiva aikamuoto. Preteritin sisältäviä lauseita oli 188, mikä on 90%, ja preesensin tapauksia oli 21 esimerkkiä, mikä on 10% aineistosta.

Kuvio 11. Venäjän kielen preesensin ja preteritin propositio

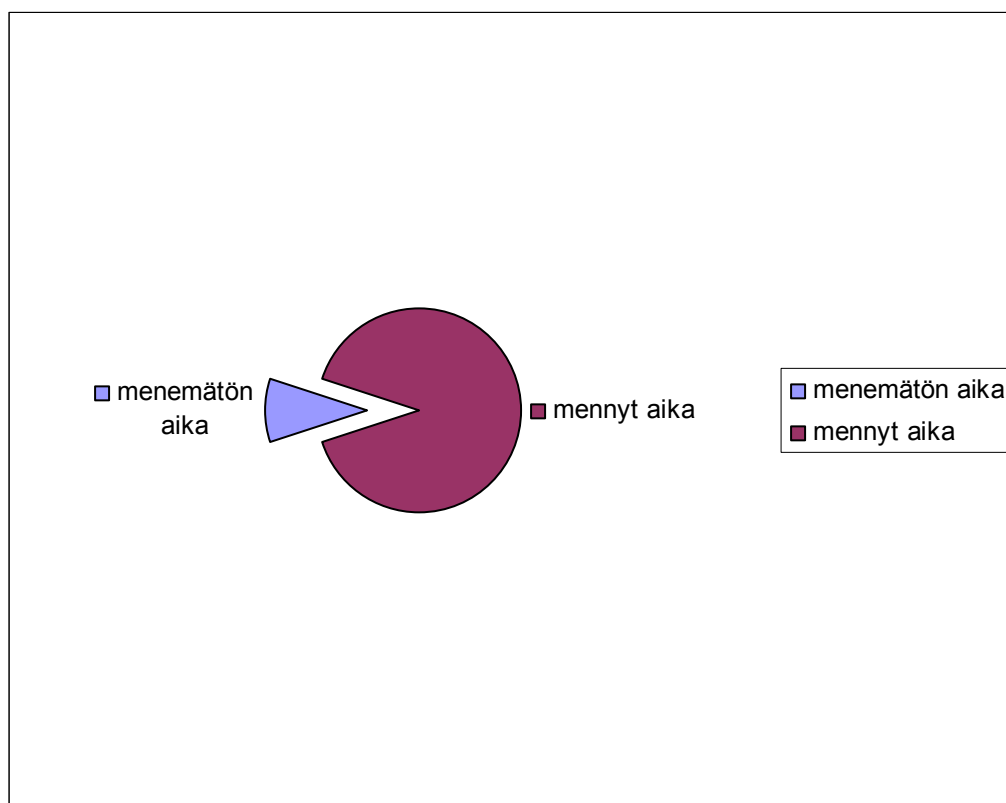
Mitä venäjän kielen preesensin ja preteritin propositio voi sanoa suomen kielen perfektistä? Isossa suomen kieliopissa kirjoitetaan, että perfekti on osittain menneen ja osittain menemättömän ajan tempus (ISK 2004: 1460). Larjavaara kirjoittaa, että perfekti yhdistää jossain mielessä preesensiä ja imperfektiä. Larjavaaran mukaan perfektin koettu ongelmallisuus johtuu paljolti perfektimuodosta ja sen mukaan tuomasta monimerkityksisyydestä (Larjavaara 2007: 367). Perfekti on statiivisen *olla*-apuverbin preesensin ja aiemmuutta ilmaisevan NUT- tai TU-partisiipin muodostama liittotempus (ISK 2004:1460). Suomenkielisissä teksteissä perfektinmuotoinen finiittiverbi kääntyy useimmiten venäjänkielisissä teksteissä preteritinmuotoisiksi finiittiverbeiksi. Tämä kuvio (11) havainnollistaa nähdäkseni sen, että perfekti on menneen ajan tempus, menneisyys on dominoivaa. Suomen kielen perfekti kuvaa tapahtumia, jotka ovat selvästi alkaneet menneisyydessä. Venäjänkielisissä teksteissä ilmestynyt preesensin aikamuoto havainnollistaa sen, että suomen kielen perfekti ilmaisee nykyrelevanssia. Kun puhuja käyttää suomen kielen perfektiiä, hän korostaa sillä, että tapahtuma, joka on alkanut menneisyydessä, on hyvin tärkeä hänelle nykyhetkellä. Puhuja korostaa sitä yhteyttä nykyhetkeen. Miten tämä yhteys nykyhetkeen toteutuu? Tilanteen vaikutus, tulos tai muutos tuntuu puhehetkelle asti. Sellaista perfektiiä kutsutaan ISK:n mukaan jälkivaikutuksen perfektiksi (ISK 2004: 1461). Tai yhteys nykyhetkeen toteutuu niin, että

aiemmin alkanut tilanne on vielä käynnissä. Sellaista perfektiiä kutsutaan ISK:n mukaan jatkuvuuden perfektiksi (ISK 2004: 1461). Vertailua varten käännyin taas 2.3.3 alaluvussa esittämäni ISK:n perfektin kuvion avun puoleen. Ison suomen kieliopin mukainen kuvaus (2004: 1460), jossa perfektissä keskeisenä pidetään suhdetta puheena olevan tilanteen tapahtuma-ajan ja viittaushetken välillä, on ollut minulle vaikeatajuinen eikä ole ollut käytännöllinen.

Kuvio 4. Perfekti

Kuvio (11) auttaa nähdäkseni hahmottamaan paremmin perfektin nykyrelevanssia. Puhuja kertoo tapahtumasta, joka on alkanut joskus menneisyydessä, mutta silti hän tuntee sitä yhteyttä nykyhetkeen. Yhteys on puhujalle elävä ja tärkeä. Kuviossa (11) yhteys nykyhetkeen on kuin pieni sirpale isoon menneisyyden tilaan. Puhuja pitää sitä yhteyttä mielessään. Näin toteutuu puhujan lausuman pragmaattinen merkitys. Perfektin käytön yhteinen pragmaattinen merkitys on menneen tapahtuman yhteys nykyhetkeen, läsnäolo nykyhetkellä. Kun puhuja haluaa korostaa sitä, että menneen tapahtuman yhteys nykyhetkeen on hänelle tärkeä, hän valitsee perfektin aikamuodoksi.

Kuvio 12. Menemättömän ajan läsnäolo perfektin ilmaisemassa tapahtumassa

Sanomani ymmärtyy varmasti paremmin korpusaineiston esimerkeistä:

(1) ***Olen tehnyt** kaikkeni teidän eteenne. En voi enää mitään.* (Oksanen Sofi Puhdistus)

Tapahtuma on alkanut joskus menneisyydessä. Lauranto kutsuu perfektia kehyksettömäksi aikamuodoksi. Perfektin aikakehys on auki molemmista päistä, sillä perfekti ei ole spesifinen, se esiintyy ilman ajanmääritettä, ei tiedetä tarkkaan, milloin tapahtuma sai alkunsa. Esimerkin (1) perfekti on ISK:n mukaan jälkivaikutuksen perfekti tai Larjavaaran mukaan resultatiivinen. Resultatiivisen perfektin motiivi on muutos. Nykyhetkisirpale on muutos, joka näkyy ja tuntuu. (Muutosta tuntee selvästi: Oksasen *Puhdistuksen* minä-hahmo on tehnyt kaikkensa, nyt hän on puhki, hän ei enää voi auttaa millään, hän ei voi enää mitään.)

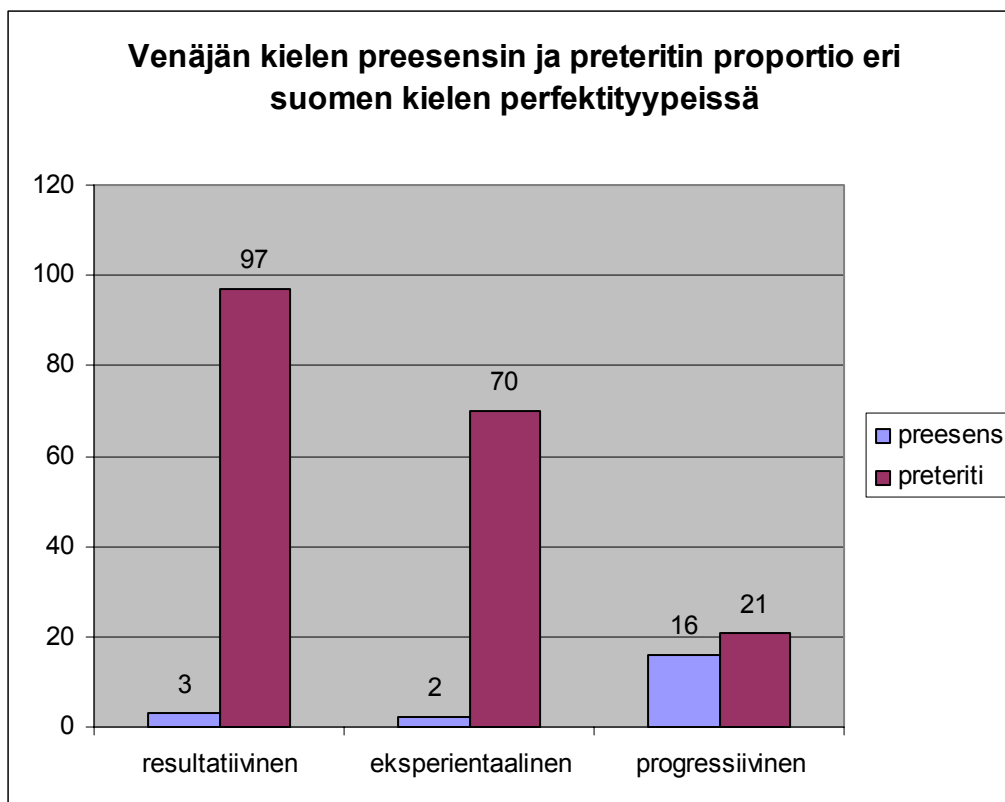
(2) *Joskus olen vienyt huoneeseeni kaksi naista.* (Salminen Arto *Ei-kuori*)

Tämä lause ilmaisee sitä, että menneet tapahtumiset kuuluvat Salmisen *Ei-kuori* -romaanin minä-hahmon kokonaisuuteen hänen historianaan. Esimerkin (2) perfekti on ISK:n mukaan jälkivaikutuksen perfekti tai Larjavaaran mukaan eksperientaalinen. Eksperientaalinen perfekti ei ilmaise mitään jälkiä tapahtuneesta. Minä-hahmon muistiin on jäänyt se, että hän on joskus vienyt kaksi naista huoneeseensa. Mutta tällaista ei pidä muutoksena. Naiset eivät muuttuneet jonkun viemiksi, eikä minä-hahmo ilmaise mistään muutoksesta, tämä tapahtuma ei millään vaikuttanut häneen. Eksperientaalisen perfektin aikakehys on auki molemmista päistä, sillä perfekti ei ole spesifinen, se esiintyy ilman ajanmääritettä, me vain tiedämme, että tapahtuma piti paikkansa joskus menneisyydessä. Tapahtuma oli varmaan toistuva. Eksperientaalisen perfektin motiivi on tekijän kokemuksellisuus. Nykyhetkisirpale on tekijän kokemuksellisuus, joka on jäänyt osaksi hänen historianaan.

(3) *Olen ollut oksennuskierteessä jo vuodesta 1995 lähtien.* (Hotakainen Kari *Juoksuhaudantie*)

Tapahtuma on alkanut joskus menneisyydessä ja jatkuu yhä edelleen. Esimerkin (3) perfekti on ISK:n mukaan jatkuvuuden perfekti tai Larjavaaran mukaan progressiivinen perfektityyppi. Laurannon mukaan progressiivisen perfektin aikakehys on auki puhehetken päästä. Tapahtuman alku menneisyydessä on spesifi, mutta kehys jää aukinaiseksi puhehetken kohdalta, sillä toiminta jatkuu edelleen puhehetkellä (Lauranto, Yrjö[tekeillä]). Alkupiste on tiedossa (*vuodesta 1995 lähtien*). Tapahtuma jatkuu vielä edelleen, siksi aikakehys on auki puhehetken päästä. Progressiivisen perfektin motiivi on ilmaista jatkuvaa tapahtumista tai olemista, joka on alkanut ennen puhehetkeä ja ulottuu puhehetkeen asti. Nykyhetkisirpale on tämänhetkisyys.

Kuvio (13) havainnollistaa sen, paljonko venäjäksi käännettäessä preesensin ja preteritin tapauksia löytyy joka suomen kielen perfektityypeistä.

Kuvio 13. Venäjän kielen preesensin ja preteritin propoortio eri suomen kielen perfektityypeissä

Resultatiivisen perfektin sisältämät lauseet (yhteensä niitä on 100) ovat kääntyneet venäjäksi seuraavalla tavalla: preesensin tapauksia on 3 (3 %) ja preteritin tapauksia on 97 (97 %).

Eksperientiaalisen perfektin sisältämät lauseet (yhteensä niitä on 72) ovat kääntyneet venäjäksi seuraavalla tavalla: preesensin tapauksia on 2 (3 %) ja preteritin tapauksia on 70 (97 %).

Progressiivisen perfektin sisältämät lauseet (yhteensä niitä on 37) ovat kääntyneet venäjäksi seuraavalla tavalla: preesensin tapauksia on 16 (43 %) ja preteritin tapauksia on 21 (57 %).

Mitä venäjän kielen preesensin ja preteritin propoortio voi sanoa eri suomen kielen perfektityypeistä? Larjavaara kirjoittaa, että yhdessä ääripäässään perfekti lähes sulautuu preesensiin ja toisessa imperfektiin (Larjavaara 2007: 364). Kuviosta (13) voimme nähdä, että resultatiivisen ja eksperientiaalisen perfektityypin sisältämät lauseet ovat kääntyneet pro gradu –tutkielmani aineistossa venäjäksi enemmistöisesti preteritin tapauksiksi. Resultatiivinen ja eksperientiaalinen perfektityypit kulkevat rajapinnalla lähestyen semantiikaltaan imperfektiä (preteritiä venäjässä) eli niiden juuret ovat vahvasti menneisyydestä lähtöisin. Imperfektissä kuvataan tiettyä mennyttä tapahtumaa ja perfektissä enemmän nykytilaa (ISK 2004: 1464). Motiivi ja nykyhetkisirpale ovat se, mikä erottaa perfektin imperfektistä. Puhuja kertoo tapahtumasta, joka on alkanut joskus menneisyydessä, mutta silti hän tuntee sitä yhteyttä nykyhetkeen. Yhteys on puhujalle elävä ja tärkeä. Resultatiivisen perfektin motiivi on muutos. Nykyhetkisirpale on muutos, joka näkyy ja tuntuu nykyhetkellä (ks. esimerkki (1) *Olen tehnyt kaikkeni teidän eteenne. En voi enää mitään.*

(Oksanen Sofi *Puhdistus*). Eksperientaalisen perfektin motiivi on tekijän kokemuksellisuus. Nykyhetkisirpale on tekijän kokemuksellisuus, joka on jäänyt osaksi hänen historianaan ja hän pitää sitä tärkeänä nykyhetkellä (ks. esimerkki (2) *Joskus olen vienyt huoneeseeni kaksi naista* (Salminen Arto *Ei-kuori*).

Progressiivisen perfektityypin sisältämät suomenkieliset lauseet ovat kääntyneet pro gradu -tutkielmani aineistossa venäjäksi melkein tasaisesti sekä preesensin (43 %) että preteritin (57 %) tapauksiksi. Larjavaara kirjoittaa, että progressiivista perfektia vastaa monessa kielessä (venäjässä) preesens (Larjavaara 2007:377). Kuvio (13) selittää sen, miksi äidinkielenään venäjää puhuvat henkilöt ilmaisevat usein virheellisesti nykyhetkeen saakka kestänyttä ja yhä jatkuvaa tekemistä preesensillä. Suomen kielen progressiivinen perfektityyppi sisältää vahvasti preesensin aineksen, koska nykyhetkisirpale on tämänhetkisyys ja progressiivisen perfektin motiivi on ilmaista jatkuvaa tapahtumista tai olemista, joka on alkanut ennen puhehetkeä ja ulottuu puhehetkeen asti.

4.2 Perfekti ja aspekti

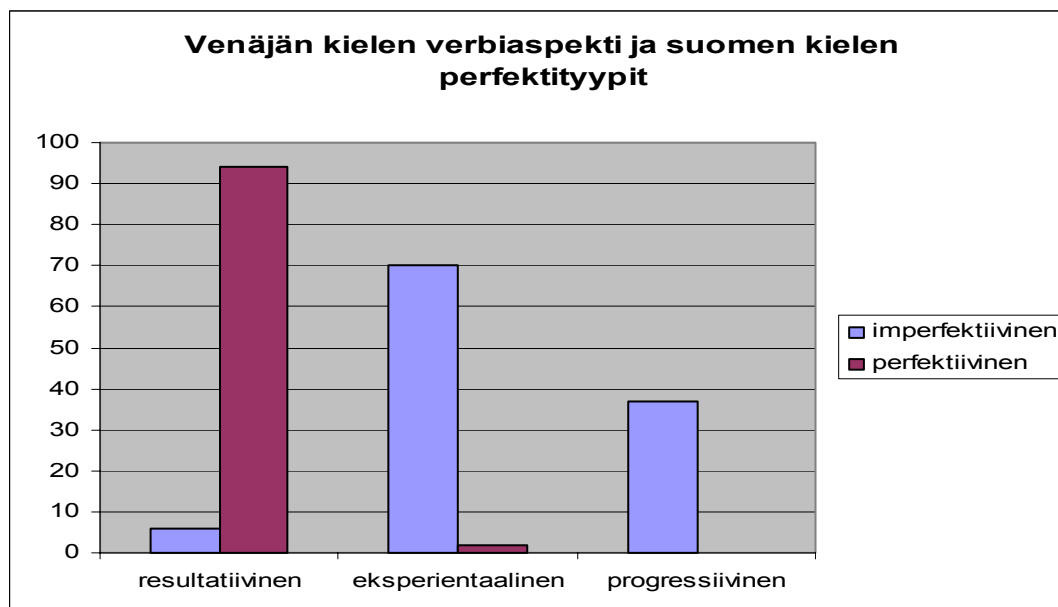
Larjavaara kirjoittaa, että perfektiivisyys / imperfektiivisyys –tyyppinen aspektuaalisuus ei yleisesti ottaen kytkeydy millään erityistavalla perfektiin. Perfektilause voi olla yhtä hyvin perfektiivinen kuin imperfektiivinen eli rajattu tai rajaamaton (Larjavaara 2007: 381). Tutkin suomenkielisen perfektilauseen aspektuaalisuutta myöhemmin seuraavissa luvuissa joka perfektityypin kohdalta (4.4 Resultatiivinen perfekti; 4.5 Eksperientaalinen perfekti; 4.6 Progressiivinen perfekti). Taulukko (12) käsittelee sitä, mitkä ja missä suhteessa venäjänkielisten verbien aspektit – imperfektiivinen ja perfektiivinen – esiintyvät suomen kielen resultatiivisessa, eksperientaalisessa ja progressiivisessa perfektityypeissä pro gradu –tutkielmani aineiston pohjalta. Sanotaan, että tempus ja aspekti ovat samaa ajallisuuden sukua mutta eri tasolla. Tempus ilmaisee tapahtuman ulkopuolista tilannetta, joka voidaan sijoittaa aikasuoramallille, aspekti sen sijaan ilmaisee tapahtuman sisäistä rakennetta eli tapahtumaa voidaan kuvata sisäisesti rajatuksi tai rajaamattomaksi, päättyneeksi tai jatkuvaksi. Dahl: *Aspect is not concerned with relating the time of the situation to any other time-point, but rather with the internal temporal constituency of the one situation; one could state the difference as one between situation-internal time (aspect) and situation-external time (tense)* (Dahl 1985: 25). Aspekti tarkoittaa näkökulmaa tilanteen sisäiseen aikarakenteeseen: tilanne esitetään perfektiivisenä eli rajattuna tai imperfektiivisenä eli rajaamattomana (ISK 2004:1430). Vertaamalla, mitkä venäjänkielisten verbien aspektit – imperfektiivinen ja perfektiivinen – esiintyvät käännösaineistossani, tutkin näin suomen kielen resultatiivisen, eksperientaalisen ja progressiivisen perfektityypin sisäistä luonnetta.

Suomen kielen perfektin merkitystyyppi	Yhteensä	Venäjän kielen verbin aspekti	Yhteensä	%
Resultatiivinen	100	imperfektiivinen	6	6 %
		perfektiivinen	94	94 %
Eksperientaalinen	72	imperfektiivinen	70	97 %
		perfektiivinen	2	3 %
Progressiivinen	37	imperfektiivinen	37	100%
		perfektiivinen	0	

Taulukko 12. Venäjän kielen verbiaspekti ja suomen kielen perfektityypit

Resultatiivisen perfektin sisältämät verbi-ilmaukset ovat kääntyneet venäjäksi seuraavalla tavalla: aspektiltaan perfektiivisiä verbejä on 94 esimerkkiä (94 %) ja imperfektiivisiä verbejä on 6 esimerkkiä (6 %). Eksperientaalisen perfektin sisältämät lauseet ovat kääntyneet venäjäksi seuraavalla tavalla: aspektiltaan perfektiivisiä verbejä on 2 esimerkkiä (3 %) ja imperfektiivisiä verbejä on 70 esimerkkiä (97 %). Progressiivisen perfektin sisältämät lauseet ovat kääntyneet venäjäksi seuraavalla tavalla: aspektiltaan perfektiivisiä verbejä on 0 esimerkkiä ja imperfektiivisiä verbejä on 37 esimerkkiä (100 %).

Kuviosta (14) voimme paremmin havainnoidaan venäjänkielisten imperfektiivisten ja perfektiivisten verbien välisen suhteuttamisen suomen kielen preesensperfektin resultatiivisessa, eksperientaalisessa ja progressiivisessa tyypeissä pro gradu –tutkielmani aineiston pohjalta.

Kuvio 14. Venäjän kielen verbiaspekti ja suomen kielen preesensperfektin tyypit

Venäjän kielen verbeillä on kaksi aspektia: imperfektiivinen ja perfektiivinen aspekti. Imperfektiivinen ja perfektiivinen aspekti eroavat toisistaan toiminnan ilmaisemisessa. Perfektiivisen aspektin abstraktiksi, muuttumattomaksi merkitykseksi on esitetty muuan muassa päättäneisyyttä, tuloksellisuutta, rajattuuutta, punktuaalisuutta ja totaalisuutta. Perfektiivinen aspekti kuvaa totaalista toimintaa ja/ tai toimintaa, joka saavuttaa sisäisen rajansa. Imperfektiivinen aspektimuoto osoittaa itse tekemistä, prosessia riippumatta tuloksesta tai ajasta, ei-totaalista toimintaa ja/ tai toimintaa, joka pyrkii tai ei pyri kohti rajaa, prosessuaalisuutta ja toistuvuutta. Imperfektiivinen aspektimuoto osoittaa, että verbin ilmaiseva toiminta on päättymätöntä, jatkuvaa, pitkäaikaista, kestäväää tai toistuvaa. Käännyin taas 2.2.2 alaluvussa esittämäni taulukon perfektiivisen ja imperfektiivisen aspektien merkityksistä avun puoleen:

Aspekti	Aspektien merkitykset		
	Prosessi, Tekeminen	Jatkuvuus, Toistuvuus	Päätepisteen saavuttaminen
Perfektiivinen	-	-	+
Imperfektiivinen	+	+	-

Taulukko 1. Perfektiivisen ja imperfektiivisen aspektien merkitykset

Taulukosta (12) ja kuviosta (14) näemme, että alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä olevat resultatiivisen perfektin sisältävät finiittiverbit kääntyvät venäjäksi useimmiten aspektiltaan perfektiivisiksi verbeiksi. Mitä se voi kertoa suomen kielen resultatiivisen perfektityypin sisäisestä luonteesta? Yritän löytää sitä yhteistä nimittäjää, jonka avulla voi selittää, miksi resultatiivisen perfektin sisältävät finiittiverbit kääntyvät venäjäksi useimmiten aspektiltaan perfektiivisiksi verbeiksi. Taulukkoon (13) olen ottanut kaikki semanttiset merkitykset, joita venäjän kielen perfektiivinen verbiaspekti voi ilmaista, ja suomen kielen resultatiivisen perfektityypin semanttisen merkityksen.

Venäjän kielen perfektiivisen verbiaspektin semanttinen merkitys:	Suomen kielen resultatiivisen perfektityypin semanttinen merkitys:
Muutos	Muutos
Rajattu	Vaikutus
Saavuttaa sisäisen rajansa	Saavutus
Yksi kokonaisuus	Lopputulos

Loppuun suoritettu	
Päätepisteellisyys	
Päättyneisyys	
Tuloksellisuus	
Totaalisuus	

Taulukko 13. Venäjän kielen perfektiiivisen verbiaspektin ja suomen kielen resultatiivisen perfektityypin semanttinen merkitys.

On selvä, että resultatiivinen perfekti ei ilmaise suoraan aivan samaa kuin venäjänkielinen perfektiiivinen verbiaspekti. Se ei ilmaise, että tilanne on rajattu, saavuttaa sisäisen rajansa, loppuun suoritettu, päättynyt. Isossa suomen kieliopissa kirjoitetaan, että perfektiiä käytetään toisaalta kuvaamaan päättynyttä tilannetta, jolloin tulkinnassa painottuu tilanteen vaikutus tai tulos (ISK 2004: 1461). Larjavaara kirjoittaa, että perfektin käyttö selittyy tietyistä motiiveista (Larjavaara 2007: 368). Larjavaaran mukaan resultatiivinen perfekti ilmaisee, että puhehetkeen mennessä on tapahtunut jokin muutos. Sekä myönteisessä että kielteisessä lauseessa oletetaan teemana muutos (Larjavaara 2007: 369). Muutos tarkoittaa prosessia, jossa jokin tulee toisenlaiseksi kuin se oli. Oletuksena muutoksella tarkoitetaan kaikkea sitä, joka muuttaa jonkun tai jonkin tilan (teolla on saatu lopputulos tai on tehty jokin saavutus). Tilannetta voi ilmaista rajattuna, loppuun suoritettuna, päätepisteensä saavutettuna. Esimerkit korpusaineistosta: *Olen tehnyt kaikkeni, jotta teidän kaltaisenne kaunotar voisi jatkaa elämäänsä normaalisti, en pysty enempään.* (Oksanen Puhdistus) *Mä olen järjestänyt sulle kaiken: rahaa, mainetta, rikkaita ystäviä, makeaa elämää.* (Salminen Ei-kuori) *Minä olen tullut vanhaksi.* (Salminen Ei-kuori).

Taulukosta (12) näemme, että resultatiivinen perfekti toteutuu enemmistöisesti venäjänkielisissä teksteissä perfektiiiviseksi aspektiksi eli sisäiseltä luonteeltaan resultatiivinen perfekti pyrkii saavuttamaan päätepisteen. Mutta muutos tarkoittaa prosessia eli tilanne voi olla saavuttamatta päätepistettään, lopputulostaan. Sen huomaamme näistä harvoista esimerkeistä, kun alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä olevat resultatiivisen perfektin sisältävät finiittiverbit kääntyvät venäjäksi aspektiltaan imperfektiivisiksi verbeiksi (yhteensä näitä tapauksia on kuusi eli 6 % kaikista aineiston resultatiivisista perfektitapauksista). Larjavaara on oikeassa, kun kirjoittaa, että perfektiiivisyys / imperfektiivisyys –tyyppinen aspektuaalisuus ei yleisesti ottaen kytkeydy millään erityistavalla perfektiin (Larjavaara 2007: 381). Koska tutkin perfektityypin sisäistä luonnetta, voin sanoa että sisäiseltä rakenteeltaan resultatiivinen perfekti voi olla yhtä hyvin perfektiiivinen kuin imperfektiivinen eli rajattu tai rajaamaton.

Taulukosta (12) näemme, että eksperimentaalinen perfekti toteutuu enemmistöisesti

venäjänkielisissä teksteissä aspektilta imperfektiivisiksi verbeiksi. Sisäiseltä luonteeltaan eksperientaalinen perfektin on imperfektiivinen. Larjavaara kirjoittaa, että eksperientaalinen perfektin ei ilmaise mitään muutokseen johtanutta tapahtumista vaan pelkkää tapahtuneisuutta (Larjavaara 2007: 373). Venäjän kielen imperfektiivinen verbiaspekti osoittaa itse tekemistä, prosessia riippumatta tuloksesta tai ajasta, ei-totaalista toimintaa ja/ tai toimintaa, joka pyrkii tai ei pyri kohti rajaa, prosessuaalisuutta ja toistuvuutta. Semanttiselta merkitykseltään venäjän kielen imperfektiivinen verbiaspekti ja suomen kielen eksperientaalinen perfektityyppi ovat lähellä toisiaan. Siksi alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä olevat eksperientaalisen perfektin sisältävät finiittiverbit kääntyvät useimmiten venäjäksi aspektiltaan imperfektiivisiksi verbeiksi (yhteensä näitä tapauksia on 97 % kaikista aineiston eksperientaalisista perfektitapauksista). Kaikista korpusaineistoni eksperientaalisista perfektitapauksista löytyy vain kaksi aspektiltaan perfektivistä.

Larjavaara kirjoittaa, että progressiivinen perfektin on aina leimallisen imperfektiivinen. (Larjavaara 2007: 381) Sen näemme taulukosta (12), jolloin progressiivisen perfektin sisältämät lauseet ovat kääntyneet venäjäksi kokonaan aspektiltaan imperfektiivisiksi verbeiksi (yhteensä progressiivisia perfektitapauksia on 37 esimerkkiä eli 100 %).

4.3 Venäjänkielisen käännöstekstin lisäyksiä

Venäjänkieliseen tekstiin on esiintynyt lisäys, jota ei ollut alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä. Sellainen lisäys on aikaa ilmaiseva **jo**-adverbiaali. Sellaisia tapauksia on kolme.

(4) *Olen tehnyt kaikkeni teidän eteenne. En voi enää mitään.* (Oksanen Puhdistus)

Я уже сделал для вас все, что мог. Больше ничего не смогу. (kääntäjä Jafarova-Viitala)

Analyysi:

Я уже сделал для вас все...

Ja **uzhe** s| dela |l dlja vas vse

Minä jo PFV| tehdä |PST varten te-PART kaikki-AKK

Sdelal – tempus preteriti, infinitiivi sdelat' 'tehdä', aspekti perfektivinen. Lause on rajattu.

Suomen kielen lauseen perfektityyppi on resultatiivinen.

(5) *Nyt on niin, että ihmiset ovat lämmenneet kohteelle siinä määrin, että olen saanut muutaman tarjouksen, mutta näin meidän kesken, ne eivät ole aivan kohdallaan. Aivan. Juu. Että jos päätätte tahollanne iskeä, niin sen sanon, että nyt on oikea aika.* (Hotakainen Juoksuhaudantie)

Ситуация такая, этот объект так воодушевляет, что уже поступило несколько

предложений. Но, если только между нами, клиенты не очень-то подходят. Именно. Ага. Так что если вы решите сейчас нанести удар, то, хочу сказать, лучшего времени нет. (käänt. Uretski)

Analyysi:

уже поступило несколько предложений

uzhe	postupi	l	o	neskol'ko	predlozhen	ij
jo	saada	PST	N	muutama	tarjous	PART-MON

Postupilo – tempus preteriti, infinitiivi postupit' 'saada', aspekti perfektiivinen. Lause on rajattu.

Suomen kielen lauseen perfektityyppi on resultatiivinen.

(6) No niin siis tosiaan palataksemme siihen edeltävään aiheeseen, niin siis mun piti sanoa nyt ainakin se että älkää mua tuijottako, syistä että aa se aiheuttaa kiusallisen olon ja bee mä olen ikään kuin juossut ulos rahasta. - Häh? Lihi sanoi. — Sitähän oli ihan vitusti. (Rimminen Pussikaljaromaani)

Да, возвращаясь к той теме, о которой мы говорили, прежде всего, должен сказать, не надо так на меня таращиться, это — аа — вызывает неприятные ощущения, — бээ — я как бы, значит, уже исчерпал свой денежный лимит. — Что? — не понял Жура. — Денег же было до фига. (käänt. A. Sidorova)

Analyysi:

уже исчерпал свой денежный лимит

uzhe	is	cherpa	l	0-tunnus	svoj	denezhnyj	limit
jo	PFV	tyhjentää	PST	M	oma	raha-ADJ	raja

Ischerpal – tempus preteriti, infinitiivi ischerpat' 'tyhjentää', aspekti perfektiivinen. Lause on rajattu.

Suomen kielen lauseen perfektityyppi on resultatiivinen.

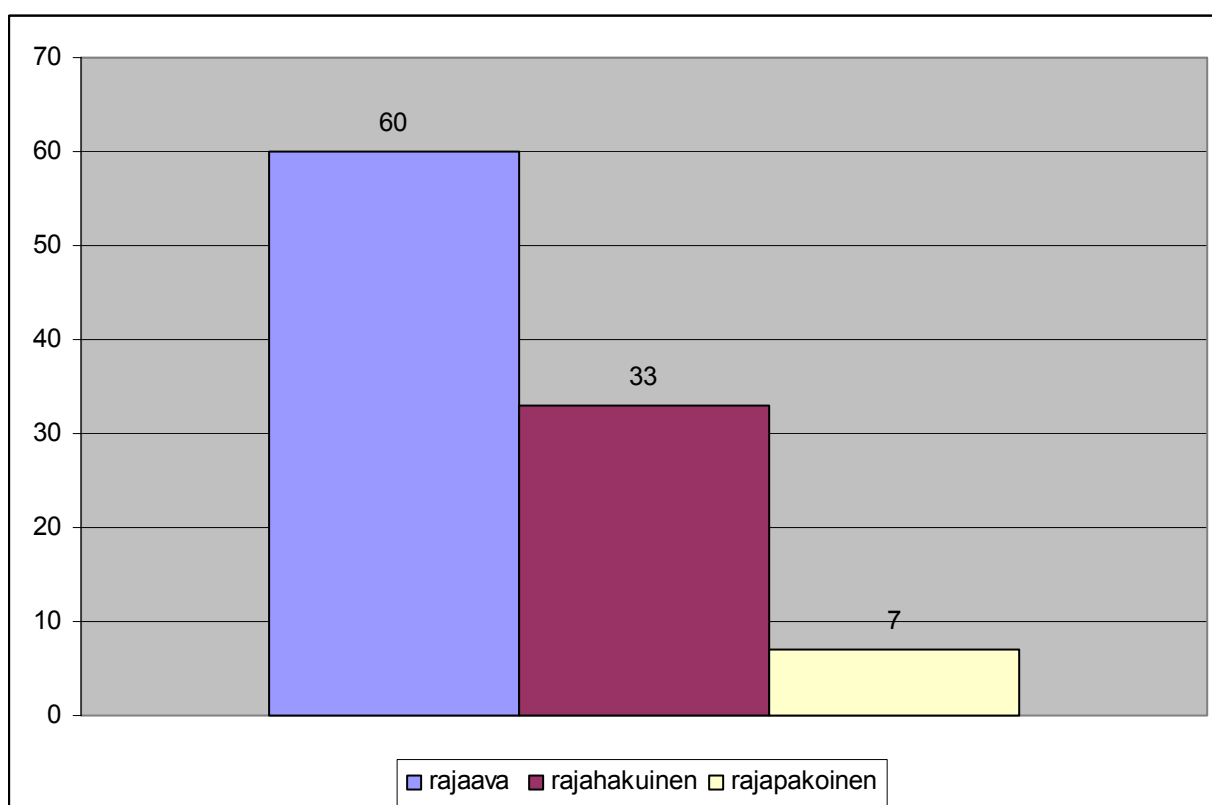
Näissä kaikissa suomenkielisissä lauseissa preesensperfektin tyyppi on resultatiivinen. Venäjänkielisten verbien aspekti on perfektiivinen. Perfektiivinen aspekti ilmaisee päätyneisyyttä, tuloksellisuutta, rajattuuutta ja totaalisuutta. Perfektiivisen verbiaspektin lisäksi leksikaalisten keinojen valinta on yksi tavoista ilmaista resultatiivisuutta. Lisäämällä jo-adverbiaalin venäjännökseensä kääntäjä on pyrkinyt korostamaan sitä, että puhehetkeen mennessä on tapahtunut jokin muutos ja että muutos on yhä voimassa, että tilanne on päättynyt ja saavuttanut sisäisen rajansa.

4.4 Resultatiivinen perfekt

Tässä luvussa kuvaan suomen kielen verbejä, niiden aspektuaalisia tyyppejä, suomenkielisten lauseiden aspektia, resultatiivisen perfektin temporaalista kehystä ja aikaa ilmaisevia adverbiaaleja.

4.4.1 Suomen kielen verbit, niiden aspektuaaliset tyypit ja lauseen aspekti

Suomen kielen verbeistä resultatiivisen perfektin yhteydessä esiintyy rajaavia, rajahakuksia ja rajapakoisia verbejä.

Kuvio 15. Suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit resultatiivisen perfektin yhteydessä

Resultatiivisen perfektin yhteydessä korpusaineistostani on löytynyt 60 esimerkkiä, joiden finiittiverbit ovat aspektuaaliselta tyypiltään **rajaavia**. Korpusaineiston rajaavat verbit ovat esimerkiksi, *huomata, järjestää, tuoda, piilottaa, keksiä, kyetä, sulkea, torjua, päättää, jättää, kietoa, riisua, pimittää, läikyttää, lukita, ehtiä, häpäistä, tajuta, unohtaa, ehtiä, vahvistaa, lainata, ostaa, lopettaa, aloittaa, herätä, siirtyä, perehtyä*. Näiden esimerkkien joukosta löytyy täydennysmuotissa olevia verbejä. Täydennysmuotti on konstruktio, joka koostuu verbin

mahdollisista täydennyksistä, soveltuu hyvin monentyyppisiin verbeihin ja vaikuttaa niiden tulkintaan (ISK 2004: 441). Korpusaineiston täydennysmuotit ovat esimerkiksi *tulla vanhaksi, jättäytyä pois, juosta ulos rahasta*. Verbi-idiomeista löytyy seuraavia esimerkkejä *opetella ulkoa, ottaa selvää, jäädä kiinni, antaa anteeksi, antaa lupa*. Rajaavat verbit kuvaavat päätepisteeseen johtavaa muutosta; monien rajaavien verbien ilmaisema muutos johtaa välittömästi tulokseen eli ne ovat resultatiivisia. Muutoksen jälkeen tilanne ei enää jatku. Rajaavat verbit kuvaavat siirtymistä tilaan tai tilasta pois kuten *tulla vanhaksi, jäädä kiinni, opetella ulkoa, ehtiä, riisua, jättää, sulkea, pimentää, lukita, torjua, kyetä*.

(7) Minä **olen tullut** vanhaksi. (Salminen *Ei-kuori*)

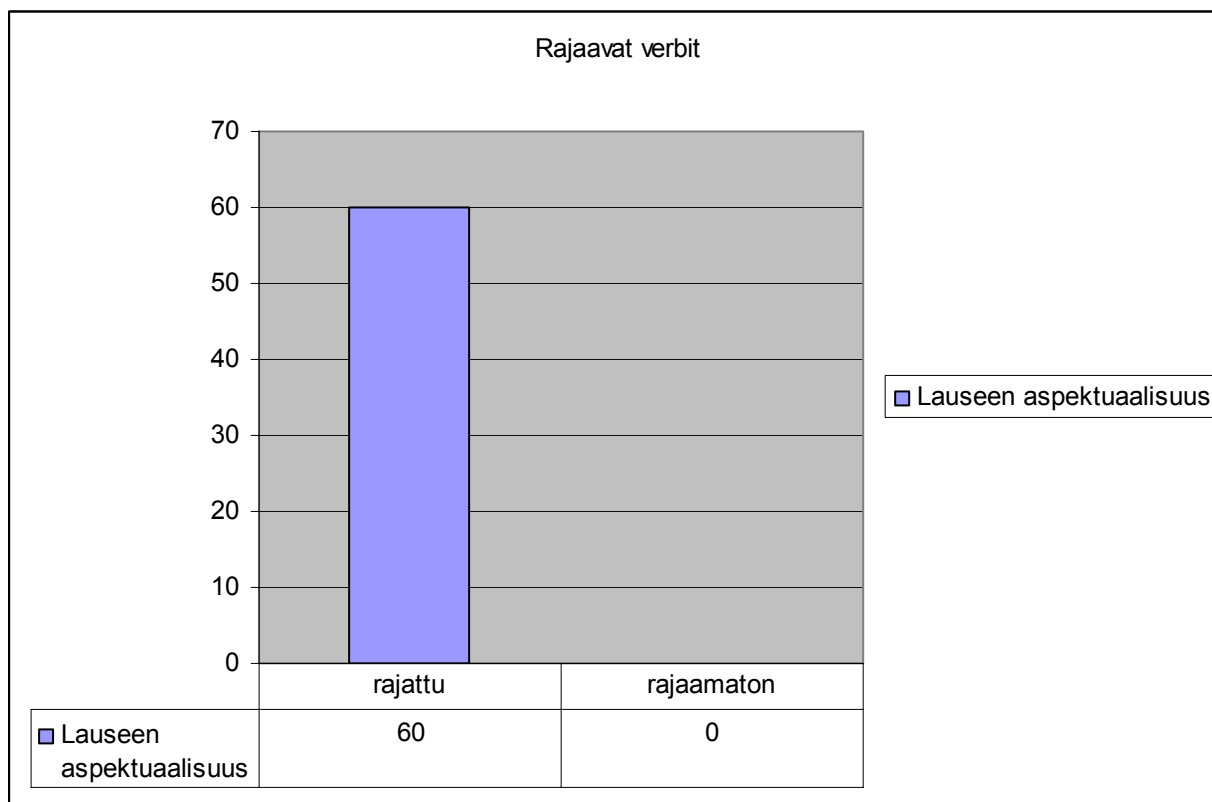
Rajaavat verbit kuvaavat aistihavaintoa tai kommunikointia tms. kuten *huomata, keksiä, päättää, häpäistä, unohtaa, vahvistaa, ottaa selvää, tajuta*.

(8) **Olen** juuri **tajunnut** Pessin reaktion, kun näkökenttäni pimentää tumma varjo. (Sinisalo *Ennen päivänlaskua ei voi*)

Rajaavissa verbeissä on myös antamis-, saamis- ja ottamisverbejä kuten *lainata, ostaa, tuoda, järjestää*.

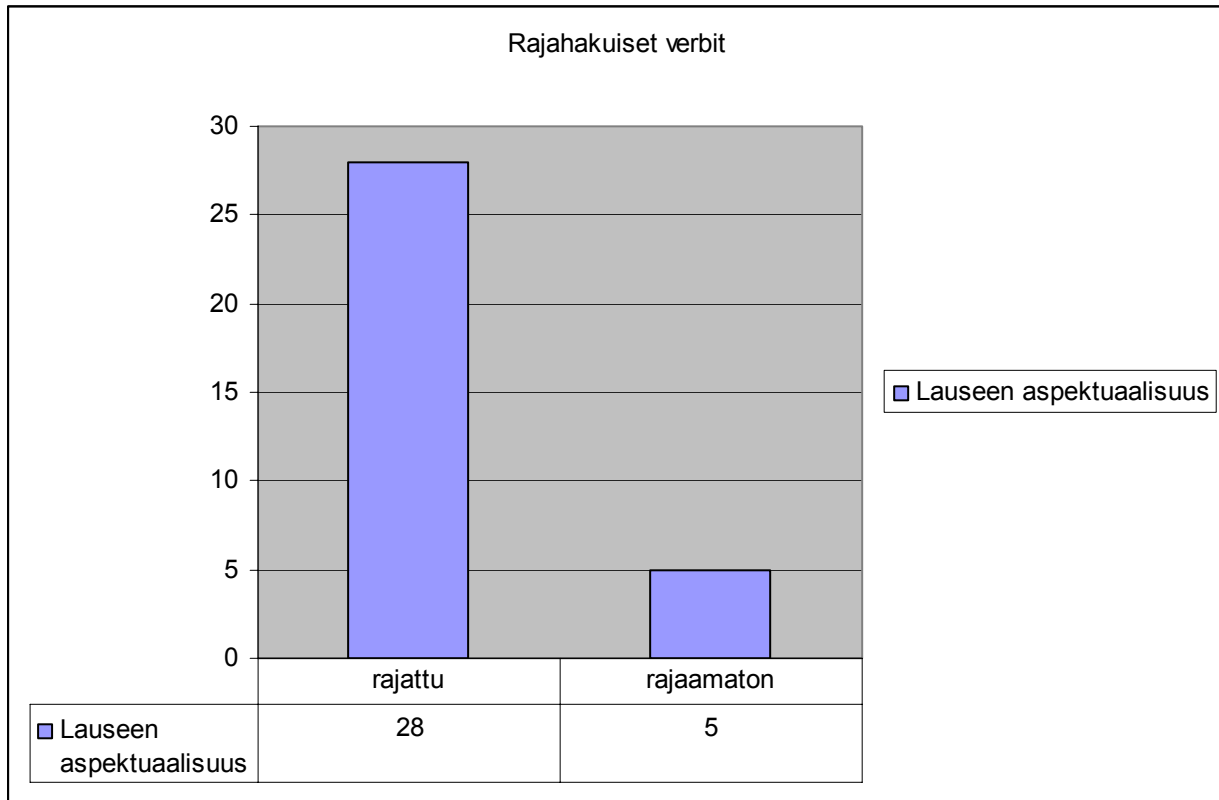
(9) Työnnän Pessiä lastenrattaissa jotka **olen lainannut** rapusta, kukaan ei kaipaa niitä, onhan yö. (Sinisalo *Ennen päivänlaskua ei voi*)

Rajaavan verbin sisältävät lauseet ovat aspektuaalisuudeltaan rajattuja. Transitiiiverbeillä on totaaliobjekti.

Kuvio 16. Rajaavan verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus

Rajahakuisia verbejä on 33 esimerkkiä. Aineistossa resultatiivisen perfektin yhteydessä esiintyy, esimerkiksi, seuraavia rajahakuisia verbejä: *tehdä, soittaa, oppia, kiertää, kysellä, siirrellä, kerätä*. Rajahakuisen verbin sisältävät lauseet ovat aspektuaalisuudeltaan sekä rajattuja että rajaamattomia. Aspektiltaan rajattuja lauseita on 28 (85 %) ja rajaamattomia lauseita on 5 (15 %).

Kuvio 17. Rajahakuisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus

Rajahakuiset verbit voivat kuvata tapahtumaa, jonka tulos voidaan esittää joko saavutettuna tai siten ettei sitä ole saavutettu. Kun tulos esitetään saavutettuna, ilmaus on resultatiivinen ja lause aspektiltaan rajattu. Aineistosta löytyy lauseita, jotka sisältävät sellaiset rajahakuiset verbit, jotka kuvaavat punktuaalista, hetken kestävästä tapahtumaa:

- (10) *Mä soitan poliisit. "Minä **olen soittanut** jo, kuuluu ääni takaani.* (Sinisalo Ennen päivänlaskua ei voi)

Sen lisäksi ne voivat kuvata tapahtumaa, jonka lopputulos on saavutettu.

- (11) ***Olen oppinut** aina katsomaan ovisilmästä. Pentti ei halua että avaan ovea kenellekään paitsi niille joille hän on käskennyt avata.* (Sinisalo Ennen päivänlaskua ei voi)

Transitiiviverbeillä on totaaliobjekti, kun objektin tarkoite on jaoton entiteetti.

- (12) ***Olen laittanut** kännykän sohvalle monen tyynyn alle ettei mikään herättäisi häntä.* (Sinisalo Ennen päivänlaskua ei voi)

Rajaamattomissa lauseissa transitiiviverbeillä on partitiiviobjekti. Partitiivi ilmaisee

objektitarkoitteen kvantitatiivista epämääräisyyttä.

- (13) Minä **olen** kaunokirjoitukseen **soveltanut** telinevoimistelun suloutta, ja sulalla on tosi hyvä kirjoittaa! (Mäkelä HannuPekka Peloton)

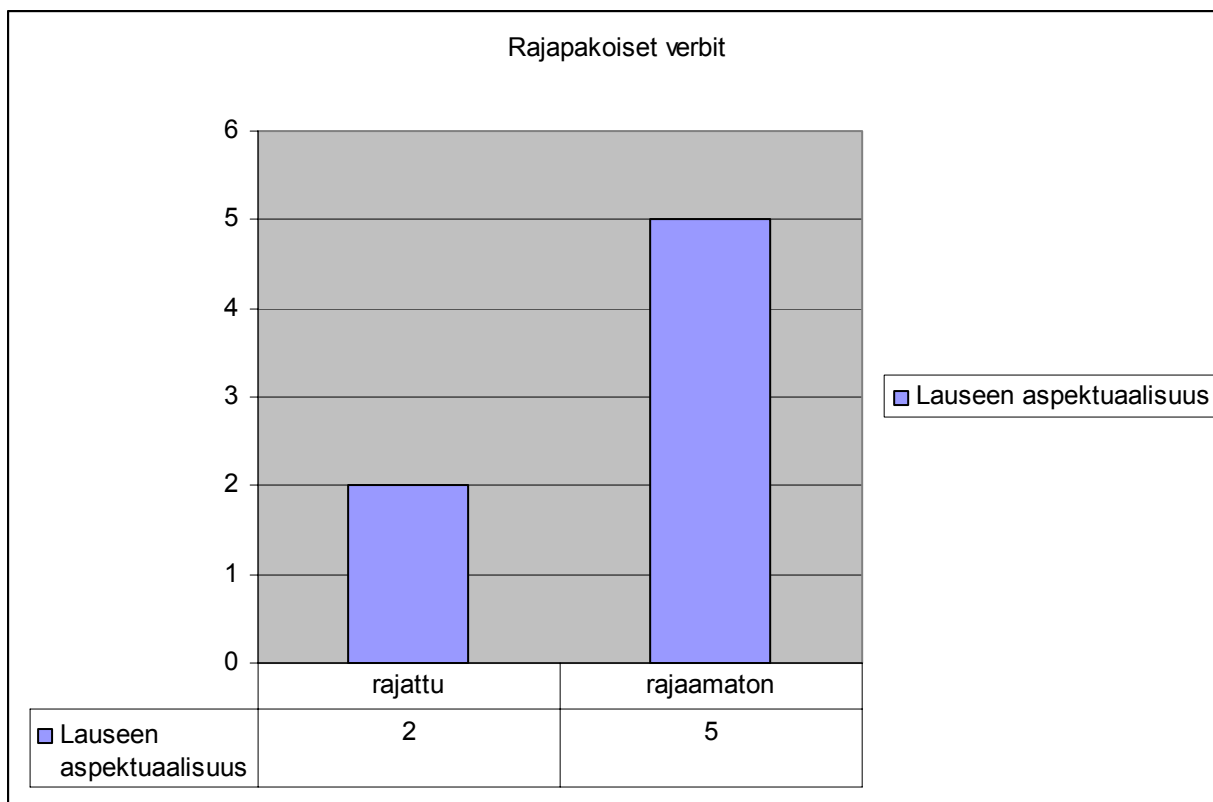
Rajaamattoman lauseen resultatiivinen perfektityyppi lähestyy semanttiselta merkitykseltään eksperientaalista perfektityyppiä. Larjavaara kirjoittaa, että on paljon rajatapauksia, ja ennen kaikkea nämä semanttiset tyypit yhtyvät lähes säännöllisesti (Larjavaara 2007: 368).

- (14) Omatunto ei koskaan ole ahdistellut minua. Minä saatan varastaa mitä vaan, aivan tunteettomasti. En nyt tietenkään ota joltakin leskeltä tai pultsarilta viimeisiä ropoja, mutta se ei johdu niinkään siitä että säälisin niitä piruparkoja, vaan enemmänkin siitä ettei niillä ole mistä ottaa. Ihan hyvin minä voisin puhdistaa jonkin kuolinpesän surevan lesken alta, ja **olen** minä semmoista **tehnytkin**. Keravalla minä evakuoin yhdeltä ämmältä kokonaisen salin kaluston. (Paasilinna Hirtettyjen kettujen metsä)

- (15) Minä **olen juonut** liikaa kuumaa simaa, silmälääkärille pitää tilata aika... mutta... (Mäkelä Pekka Peloton)

Pidän näitä perfektitapauksia kuitenkin resultatiivisina, sillä niissä tilanteen muutos pitää paikkansa, vaikka muutosta tuntee heikosti. Esimerkissä *Olen siivoillu paikkoja, en päästäny poikaa ja sen vaimoa puunaamaan* (Hotakainen *Juoksuhaudantie*) muutoksen ilmaiseminen ei olisi lauseen keskiössä, henkilö ilmaisee pelkkää tapahtuneisuutta, että hän on itse siivonnut, koska hän ei halunnut muiden tehtävän sen.

Resultatiivisen perfektin yhteydessä aineistossa esiintyy myös aspektuaaliselta tyypiltään **rajapakoisia verbejä**. Niitä on löytynyt yhteensä seitsemän esimerkkiä: *miettiä, käydä, kuunnella, elää, käyttää, nukkua*. Rajapakoiset verbit esiintyvät tyypillisesti aspektiltaan rajaamattomissa lauseissa, mutta tällaisia verbejä on mahdollista käyttää aspektiltaan rajatuissa lauseissa, jotka ilmaisevat muutoksen tai tuloksen sisältävän tapahtuman (ISK 2004: 1438). Aineistossa resultatiivisen perfektin yhteydessä esiintyy aspektiltaan rajattuja lauseita kaksi (29 %) ja rajaamattomia lauseita viisi (71 %).

Kuvio 18. Rajapakoisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus

Nämä kaksi lausetta sisältävät täydennysmuotin, joka vaikuttaa lauseen tulkintaan ja aspektuaalisuuteen:

- (16) *Minä olen elänyt tuon iskulauseen toisin päin ja olen nyt tilanteessa, jossa meidän pitäisi yhteistuumin hinata Maununnevan talon hinta niin alas, että minä sen näillä väsyneillä silmillä pystyn lukemaan.* (Hotakainen *Juoksuhaudantie*)

Elää esiintyy aspektisuudeltaan rajatussa lauseessa. Lause ilmaisee tuloksen sisältävän tapahtuman: tilanne rajataan resultatiivisuutta ilmaisevan adverbiaalilla avulla. Tilanteen päätepisteen ilmaisee siis koko predikaatti, ei yksin verbi (ISK 2004: 1438).

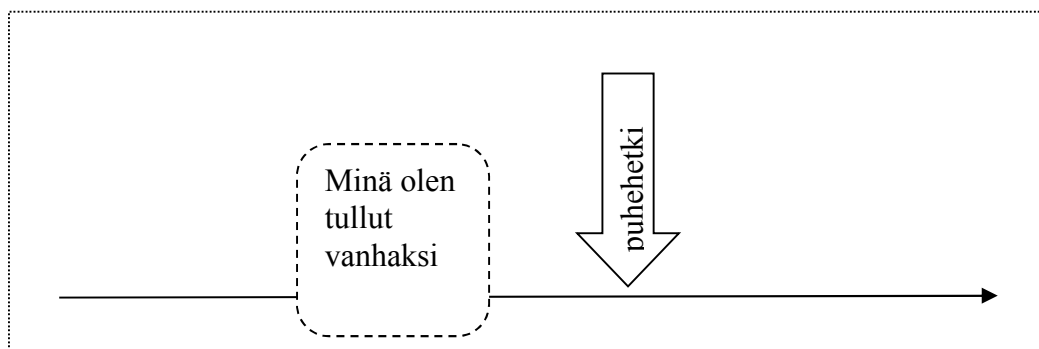
- (17) *Olen miettinyt pääni puhki kenelle muulle voisin asiasta soittaa kuin Mikaelille mutta en ole keksinyt.* (Sinisalo *Ennen päivänlaskua ei voi*)

Miettiä esiintyy aspektiltaan rajatussa lauseessa. Täydennysmuotti on *miettiä pää puhki*. Tämä lause kuvaa muutosta, siksi perfektityyppi on resultatiivinen.

4.4.2 Resultatiivisen perfektityypin aikakehys

Lauranto huomioi, että resultatiivisen perfektin tapauksessa on tavallista, että temporaalinen kehys on epäolennainen (Lauranto Yrjö [tekeillä]).

(18) *Minä olen tullut vanhaksi.* (Salminen *Ei-kuori*)

Kuvio 19. Resultatiivisen perfektin aikakehyksen irrelevanssi

Lauranto kirjoittaa, että resultatiivisen perfektin aikakehykselle on ominaista se, että ei käytetä tavallisesti ajanmääreitä, ei tiedetä, milloin tapahtuma alkoi menneisyydessä, eikä tapahtuman alku ole yhtään tärkeää. Resultatiivinen perfekti ihan kuin hylkii tahallaan ajanmääreitä ja korostaa vain merkitystään: Vaikutus, muutos, joka on ajankohtainen ja yhä tärkeää puhehetken aikana (Lauranto Yrjö [tekeillä]).

4.4.3 Aikaa ilmaisevat adverbiaalit

Larjavaara kirjoittaa, että resultatiivinen perfekti ei vain tule toimeen ilman ajanmääreitä vaan myös helposti hylkii niitä (Larjavaara 2007: 370). Resultatiivisella perfektillä ei ole spesifistä ajoitusta. Aineistosta ei löytynyt yhtään esimerkkiä, jossa resultatiivisen perfektin yhteydessä esiintyisi spesifinen ajoitus. *Nyt*-ilmaus viihtyy hyvin resultatiivisen perfektin kanssa:

(19) *Tästä hetkestä eteenpäin tää on hyvä päivä, Henninen sanoi. — Mä olen nyt päättänyt niin.* (Rimminen *Pussikaljaromaani*)

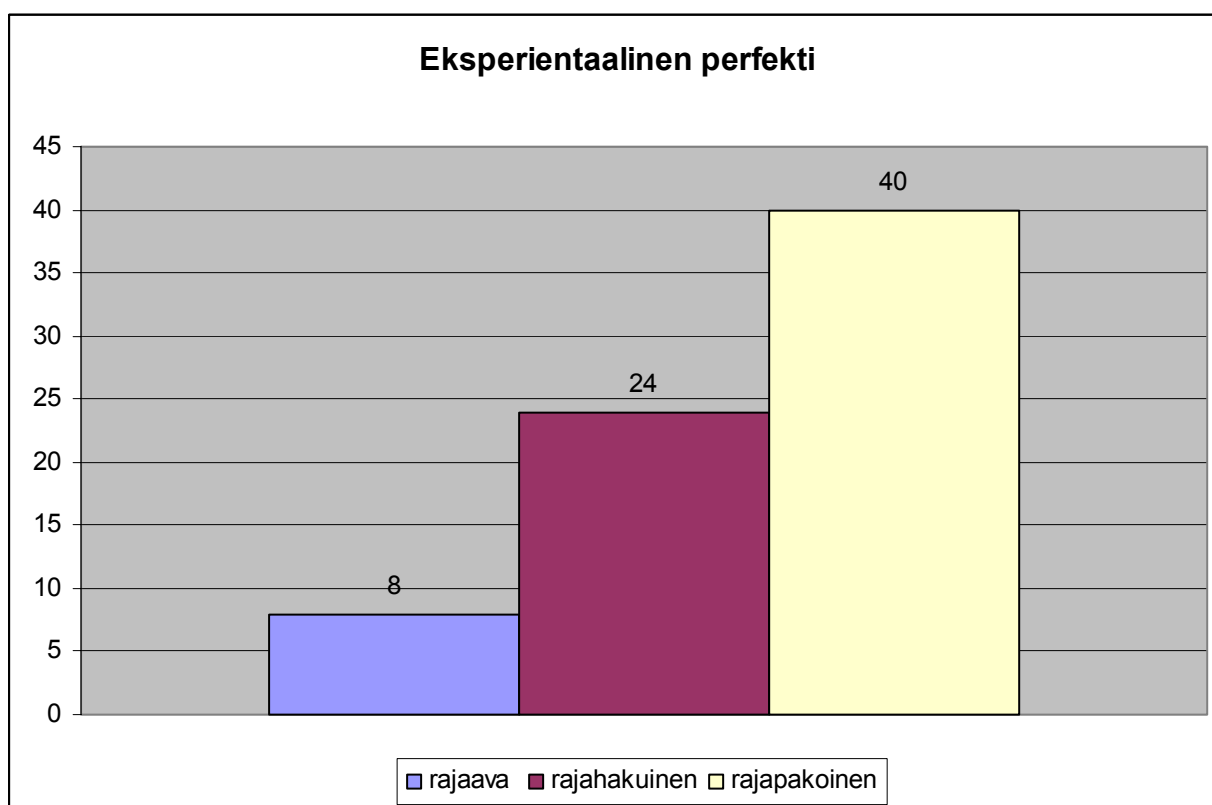
(20) *Sitten hän avasi silmänsä ja haukotteli makeasti. - Ohhohoh. Nyt minä olen nukkunut ja voin ruveta taas lukemaan.* (Mäkelä *Pekka Peloton*)

4.5 Eksperientiaalinen perfekti

Tässä luvussa kuvaan suomen kielen verbejä, niiden aspektuaalisia tyyppejä, suomenkielisten lauseiden aspektia, eksperientiaalisen perfektin temporaalista kehystä ja aikaa ilmaisevia adverbiaaleja.

4.5.1 Suomen kielen verbit, niiden aspektuaaliset tyypit ja lauseen aspekti

Suomen kielen verbeistä eksperientiaalisen perfektin yhteydessä esiintyy rajaavia, rajahakuisia ja rajapakoisia verbejä.

Kuvio 20. Suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit eksperientiaalisen perfektin yhteydessä

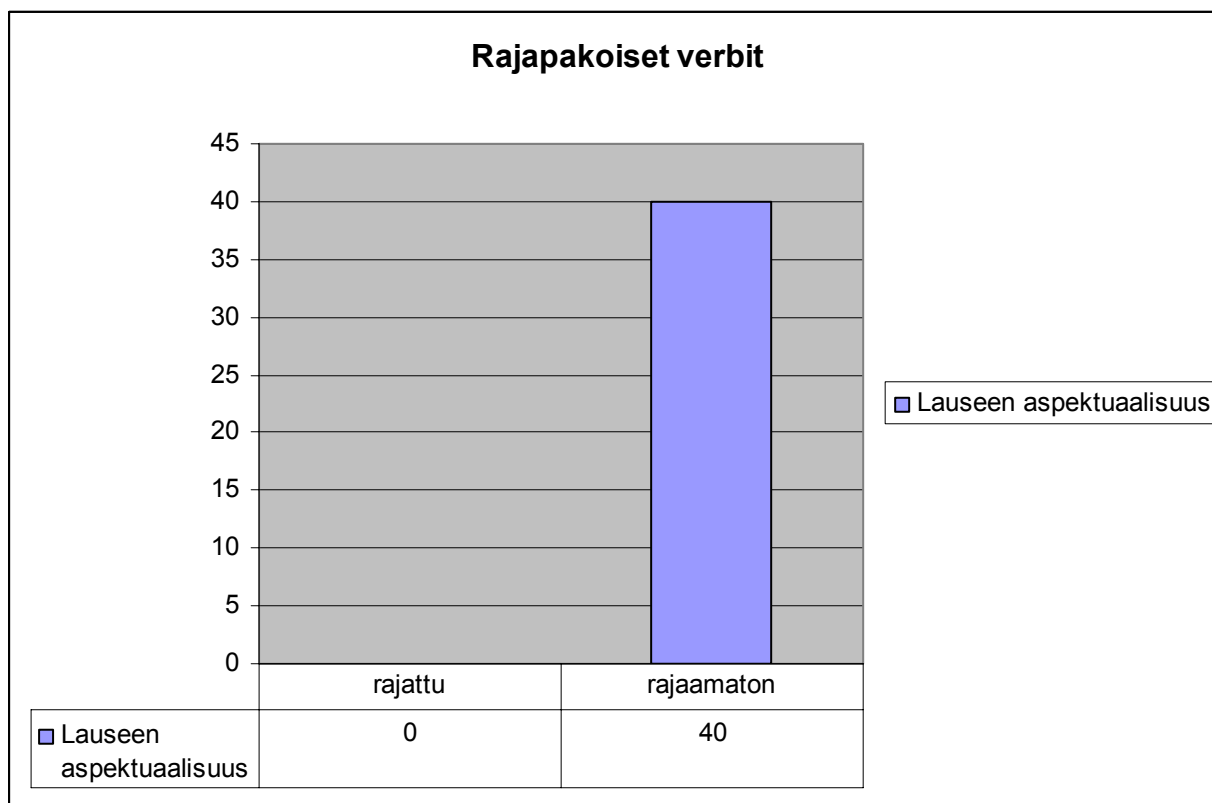
Aineistosta on löytynyt 40 **rajapakoista verbiä**. Rajapakoisten verbien joukkoa edustaa tunne-, aistimus- ja ajattelemisverbejä, kuten *ajatella*, *mieltiä*, *puhua*, *katsoa*, *kiikaroida*, *haistella*; koettamista kuvaavia verbejä *koettaa*, *yrittää*; liikkumista, edestakaista liikettä kuvaavia toiminta verbejä *käydä*; ja asenneverbiä *istua*, *nukkua*. Yksi useimmiten käytetyistä verbeistä on verbi *olla*, (yhteensä on 9 lausetta, jotka sisältävät verbin *olla*. Frekvenssi on 23 % / kaikista 40 rajapakoisten verbien sisältävästä tapauksesta).

(21) Ukko vastasi: " en ole mies; **olen ollut** mies, mutten ole enää." (Sinisalo Ennen päivänlaskua ei voi)

(22) Mistäs sinä tiedät että minä **olen** rintamalla **ollu**? (Hotakainen Juoksuhaudantie)

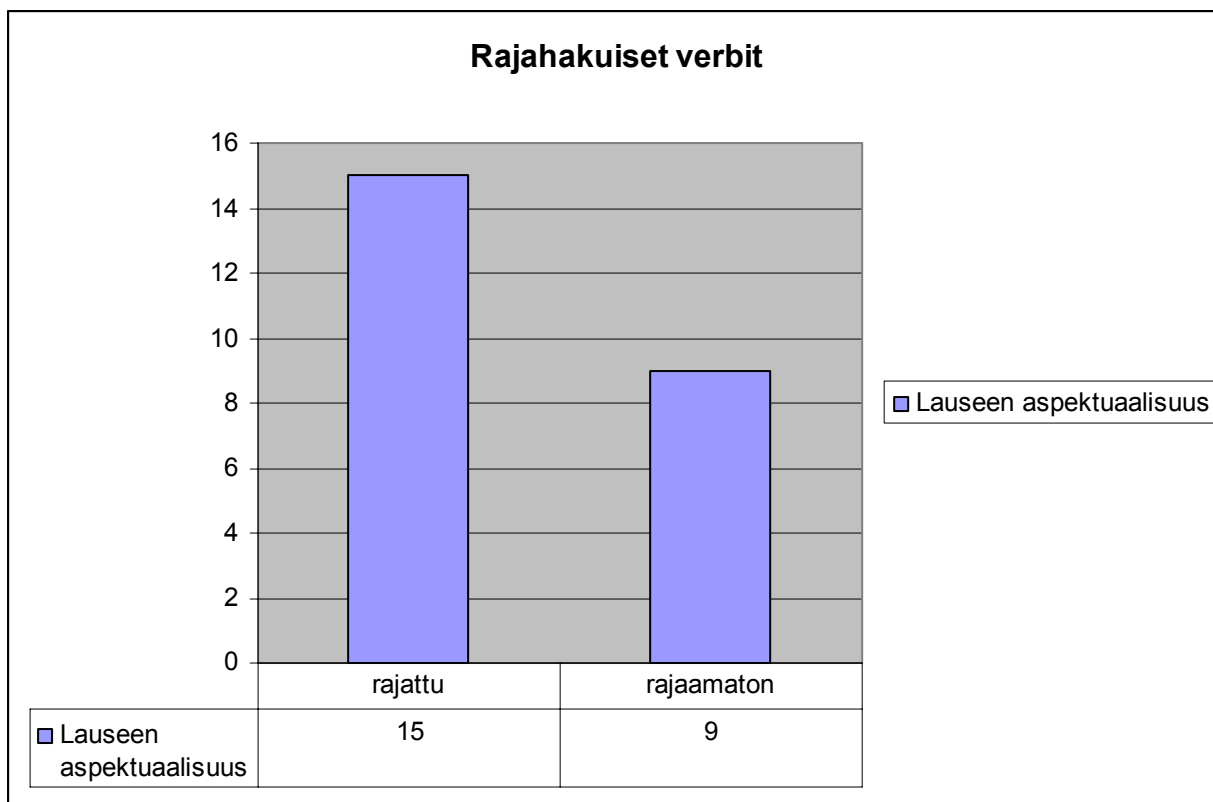
(23) No niin kai... **Olen** minä **ollut** aiemminkin sen kanssa siellä ihailemassa auringonnousua. -Mutta et ollut nyt? Katsoin Johnnynä tiukasti. (Lehtolainen Kuparisydän)

Kaikki eksperientaalisen perfektin yhteydessä esiintyvät 40 rajapakoista verbiä ovat aspektiltaan rajaamattomissa lauseissa.

Kuvio 21. Rajapakoisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus

Rajahakuisia verbejä on 24. Aineistossa eksperientaalisen perfektin yhteydessä esiintyy seuraavia rajahakuisia verbejä *pyytää, kertoa, kuulla, juoda, tappaa, kysellä, lukea, käskeä, tavata*. Rajahakuiset verbit voivat kuvata tapahtumaa, jonka tulos voidaan esittää joko saavutettuna tai siten ettei sitä ole saavutettu. Aineiston rajahakuisen verbin sisältävät lauseet ovat aspektiltaan rajattuja (15) ja rajaamattomia (9).

Kuvio 22. Rajahakuisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus

Aspektiltaan rajattujen lauseiden transitiviverbeillä on totaaliobjekti. Seuraavassa esimerkissä (24) transitiviverbin yhteydessä objekti puuttuu. Mutta nojaten edellisen lausuman kontekstiin, että minä-hahmo on niin varma karhujen käyttäytymisestä, koska hän on lukenut karhuista, olettamuksena voidaan sanoa, että lause on silti rajattu:

- (24) *Minä en ymmärrä, Pekka huusi eikä voinut itsekään käsittää miten uskalsi tehdä sen.*
- Sehän on todella harmaakarhu. Ja valtava! Mutta miksi se pelkää? Eiväthän karhut pelkää! Minä olen lukenut! (Mäkelä Pekka Peloton)

Aspektiltaan rajaamattomien lauseiden transitiviverbin yhteydessä esiintyy partitiiviobjekti. Partitiivi ilmaisee objektitarkoitteen kvantitatiivista epämääräisyyttä.

- (25) *Minä olen tappanut miehiä.* (Hotakainen Juoksuhaudantie)
 (26) *Olen minä kaikenlaisia kettuja tavannut, mutta sinähän taidat olla tosi repolainen...* (Mäkelä Pekka Peloton)

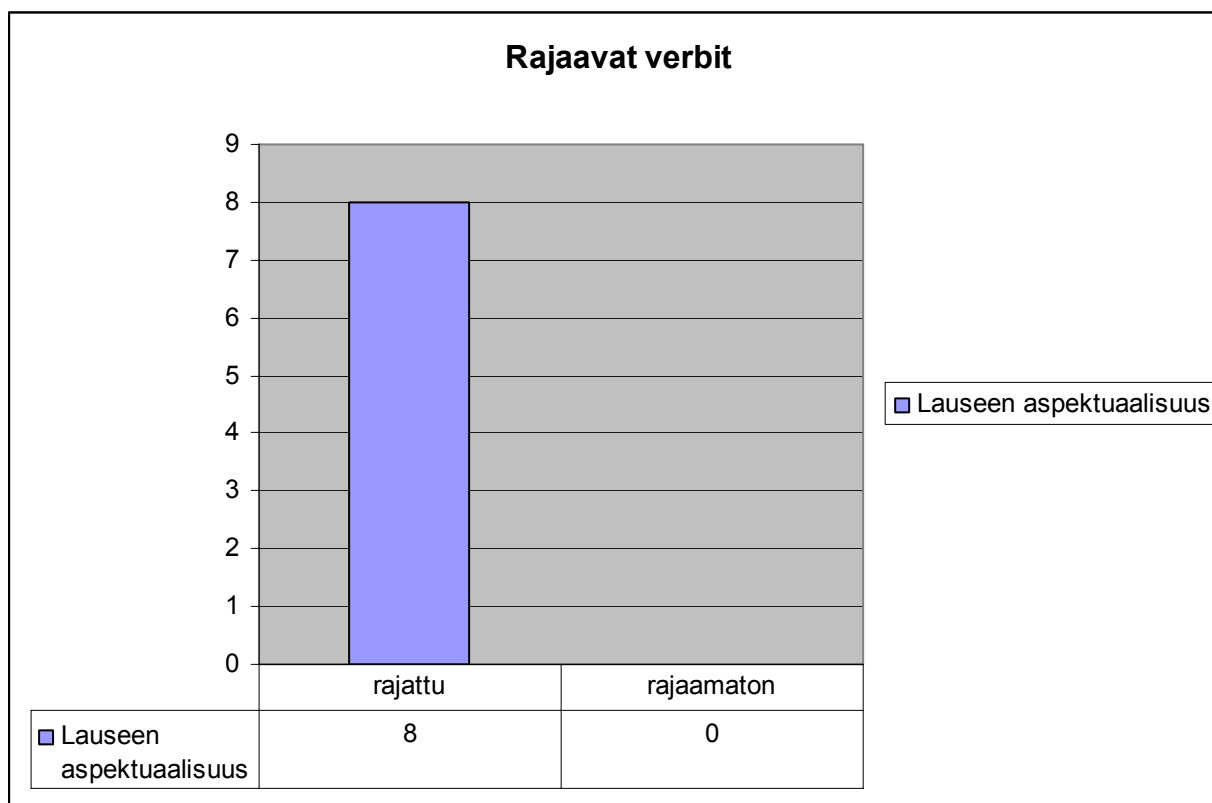
Rajaavia verbejä on kahdeksan. Niiden käyttöön liittyvä yleinen piirre on se, että ne kuvaavat hetken kestävästä tapahtumasta, ne ilmaisevat siirtymistä tilaan tai tilasta pois, mutta ne eivät kuvaa toimintaa, joka vie lopputulokseen tai muutokseen, ne vain kertovat lauseen tekijän kokemuksellisuudesta.

- (27) *Olen mä sinut kerran vienyt kotiin. Ei siitä ole kuin pari viikkoa. Onko sulia sama kuuri menossa? - En mä muista, Tanttua sanoi. - Sama se sitten on. - Ei kun sua. Mä en muista sua.* (Salminen Ei-kuori)

(28) *En minä mitenkään fanaattinen ole. Pois se minusta! **Olen** minä kyllä **osallistunut** mielenosoituksiin, joissa on vaadittu ihmiskunnalta enemmän järkeä.* (Paasilinna *Hirtettyjen kettujen metsä*)

(29) ***Olen** maitotaloustuotteiden laadunvalvonnassa **törmännyt** mitä moninaisimpiin ongelmiin.* (Hotakainen *Juoksuhaudantie*)

Lauseet ovat aspektuaalisuudeltaan rajattuja.

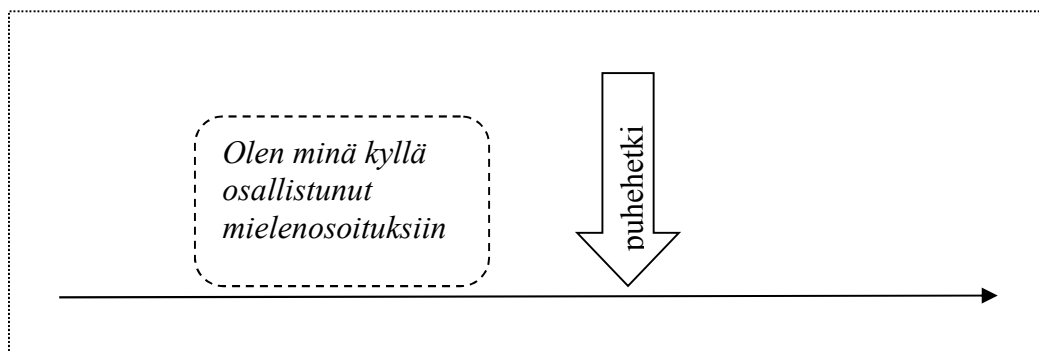
Kuvio 23. Rajaavan verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus

4.5.2 Eksperientiaalisen perfektityypin aikakehys

Lauranto huomioi, että eksperientiaalisen perfektin tapauksessa on tavallista, että temporaalinen kehys on irrelevantti (Lauranto, Yrjö [tekeillä]). Eksperientiaalinen perfekti ilmaisee kokemuksellisuutta. Eksperientiaalinen lause ei ilmaise mitään muutokseen johtanutta tapahtumista vaan pelkkää tapahtuneisuutta (Larjavaara 2007: 373).

Temporaalinen kehyksettömyys viittaa siihen, että tällainen toiminta ei kytkeydy aikajärjestykseen, vaan aikajärjestys menettää täysin merkityksensä.

(30) *En minä mitenkään fanaattinen ole. Pois se minusta! **Olen** minä kyllä **osallistunut** mielenosoituksiin, joissa on vaadittu ihmiskunnalta enemmän järkeä.* (Paasilinna *Hirtettyjen kettujen metsä*)

Kuvio 24. Eksperientiaalisen perfektin aikakehyksen irrelevanssi

4.5.3 Aikaa ilmaisevat adverbiaalit

Eksperientiaalinen perfekti tulee hyvin toimeen ajan adverbiaalien kanssa, jotka ilmaisevat kuinka usein, kuinka monta kertaa tapahtuma on toistunut. Nämä ajan adverbiaalit ovat *joskus*, *kerran*, *jo kerran*, *usein*, *muutamia kertoja*, *joka kerta*. Esimerkit:

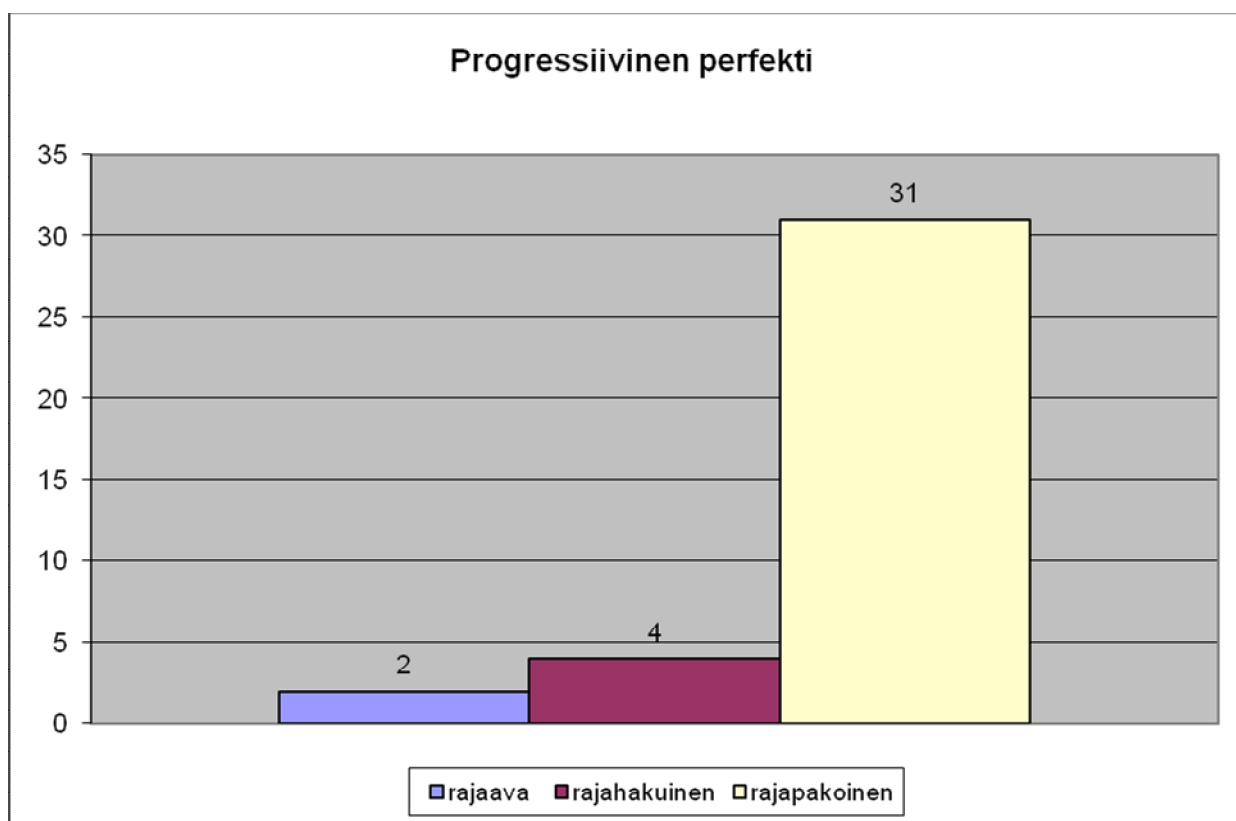
- (31) **Joskus** olen vienyt huoneeseeni kaksi naista. (Salminen Ei-kuori)
- (32) **Mä olen jo kerran** ollut ohitusleikkauksessa. (Salminen Ei-kuori)
- (33) Hän on vaalea ja pitkä ja kiharatukkainen. Olen nähnyt hänet **kerran** ennenkin rapussa. (Sinisalo Ennen päivänlaskua ei voi)
- (34) Mikrouuni. Laita mikroon, äännän selvästi, ne sanat olen kuullut **usein** ja osaan ne hyvin. (Sinisalo Ennen päivänlaskua ei voi)
- (35) Olen jo käynyt **muutamia kertoja** poissa asunnosta ja löytänyt sen **joka kerta** samasta kohtaa sängyltä, riipaisevasti lähes samasta asennosta, ja se tuskin jaksaa kohottaa päätään. (Sinisalo Ennen päivänlaskua ei voi)

4.6 Progressiivinen perfekti

Tässä luvussa kuvaan suomen kielen verbejä, niiden aspektuaalisia tyyppejä, suomenkielisten lauseiden aspektia, progressiivisen perfektin temporaalista kehystä ja aikaa ilmaisevia adverbiaaleja.

4.6.1 Suomen kielen verbit, niiden aspektuaaliset tyypit ja lauseen aspekti

Suomen kielen verbeistä progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyy rajaavia, rajahakuisia ja rajapakoisia verbejä.

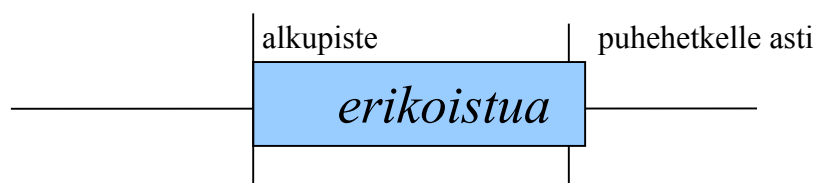
Kuvio 25. Suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit progressiivisen perfektin yhteydessä

Aineistossa progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyy vain kaksi **rajaavaa** verbiä *erikoistua*, *vastata*.

- (36) *Oiva Juntunen kävi varovaiseksi. - Lajeja on toistakymmentä. Siis pelkkiä jäkäliä. Sammaleet ja naavat ovat asia erikseen, ja sienet ja käävät. Minä olen erikoistunut nimenomaan jäkäliin. (Paasilinna Hirtettyjen kettujen metsä)*

(37) *Sen takia mä en koskaan voita arvonnassa. Mä olen aina vastannut ei-kuorella. Sillä ei voi voittaa. Ne pyyhkii perseensä niillä. - Ei niillä ole perseitä niin paljon. Mä olen aina vastannut ei-kuorella. (Salminen Ei-kuori)*

Pidän näitä perfektitapauksia progressiivisena perfektityyppinä, sillä näissä lauseissa ei ilmaista muutosta. Näitä perfektitapauksia voidaan pitää eksperientaalisena perfektityyppinä, joka ilmaisee jonkun kokemuksellisuutta. Mutta, kuten Larjavaara huomioi, että progressiivinen perfekti ymmärtyy resultatiivisen tai eksperientaalisen perfektin sellaiseksi laajentumaksi, jossa menneen tapahtumisen alue on asteittain lähentynyt nykyisyyttä ja lopulta liimautunut siihen ja alkanut seurata sitä preesensin tapaan (Larjavaara 2007: 377). Esimerkissä (36) tapahtuma, jota ilmaisee verbi *erikoistua*, alkoi jossain menneessä, sillä on alkupiste (*Päätin kerran tutkia jäkäliä*), ja sen vaikutus jatkuu vielä puhehetkeen asti (*ja olen tutkinut jäkäliä siitä lähtien, olen erikoistunut niihin ja olen jäkälän asiantuntija*).

Kuvio 26. Esimerkissä *Minä olen erikoistunut nimenomaan jäkäliin* tapahtuma alkoi jossain menneessä, sillä on alkupiste ja sen vaikutus jatkuu vielä puhehetkeen asti.

Näiden lauseiden aspektista, joissa on predikaattina intransitiiviverbi, on vaikea päättää, mutta lauseesta löytyy paitsi objektin sija muita mahdollisia viittauksia, jotka kertovat lauseen aspektisuudesta, esimerkiksi adverbiaali. Esimerkissä (37) verbi on rajaava, mikä kuvaa sitä, että tapahtuma saavuttaa päätepisteensä: *Vastaan kirjeeseen*. Mutta adverbiaali *aina* kuvaa toistuvasti, jatkuvasti tapahtuvaa toimintaa. Esimerkin (37) venäjänkielisessä käännöksessä venäjän kielen verbin aspekti on imperfektiivinen ja lauseen aspekti on rajaamaton:

Поэтому я никогда ничего и не выигрываю. Я всегда отвечаю, что мне не нужна подписка, посылаю им конверт «Нет». Так невозможно ничего выиграть. Они этими конвертами задницы подтирают. - Нет у них столько задниц..

Venäjännöksen analyysi:

Я всегда отвечаю, что мне не нужна подписка, посылаю им конверт «Нет».

Я всегда отвечаю

Ja vsegda otvecha |ju

Minä aina vastata |1-PRS

otvechaju - tempus preesens, infinitiivimuoto otvechat' 'vastata', aspekti imperfektiivinen. Lauseen

aspekti on rajaamaton.

Pidän kuitenkin sitä, että suomenkielisen lauseen aspekti on rajattu. Venäjänkielisen lauseen rajaamattomuus ei vaikuta millään suomenkielisen lauseen aspektin tulkintaan. Progressiivinen perfekti kääntyy usein venäjäksi preesensin aikamuotoon. Venäjän kielen preesensin aikamuoto esiintyy vain imperfektiivisillä verbeillä. Siksi venäjänkielisen lauseen aspekti on rajaamaton. Suomenkielisessä lauseessa oleva adverbiaali *aina* kuvaa toistuvaa toimintaa, mutta verbi *vastata* ilmaisee, että tapahtuma saavuttaa päätepisteensä.

Sama pohdinta pätee toiseen esimerkkiin (36). Venäjänkielisessä käännöksessä venäjän kielen verbin aspekti on imperfektiivinen ja lauseen aspekti on rajaamaton:

Ойва Юнтунен стал осторожнее: - Видов более десятка. То есть чисто ягелей. Мхи и бородастые лишайи - это другое дело, и грибы, и трютовики. Я специализируюсь именно на ягелях. (kääntäjä Zaikov)

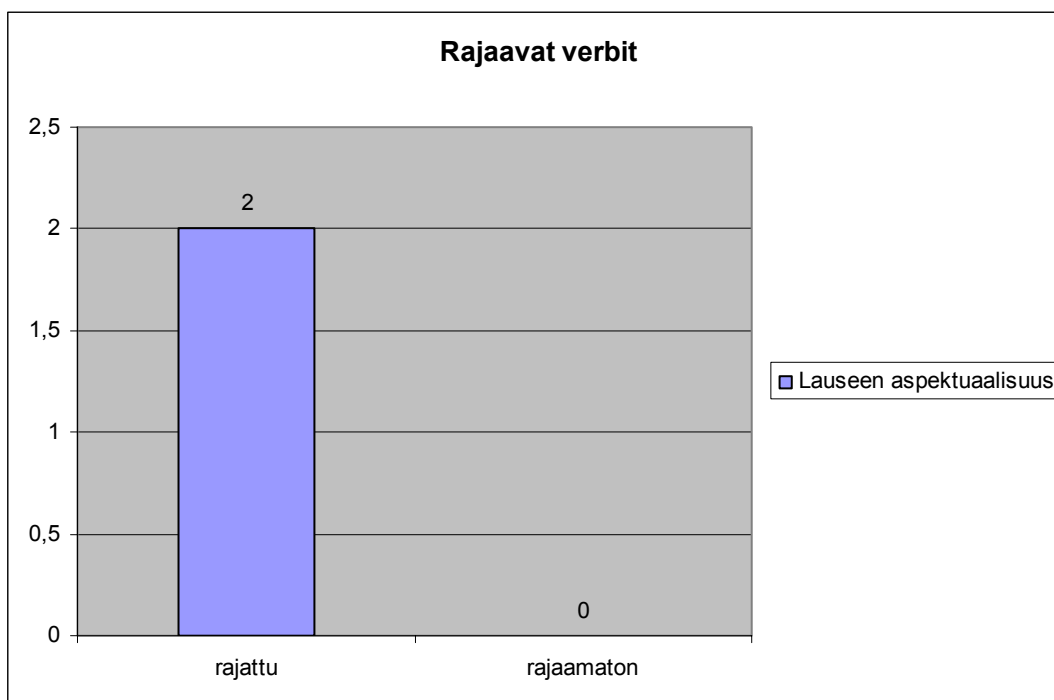
Я специализируюсь именно на ягелях.

Ja specializir |uju |s imenno na jagel |ja |h.

Minä erikoistua |1-PRS|REFL nimenomaan PREPOS jäkelä |PL |PREP

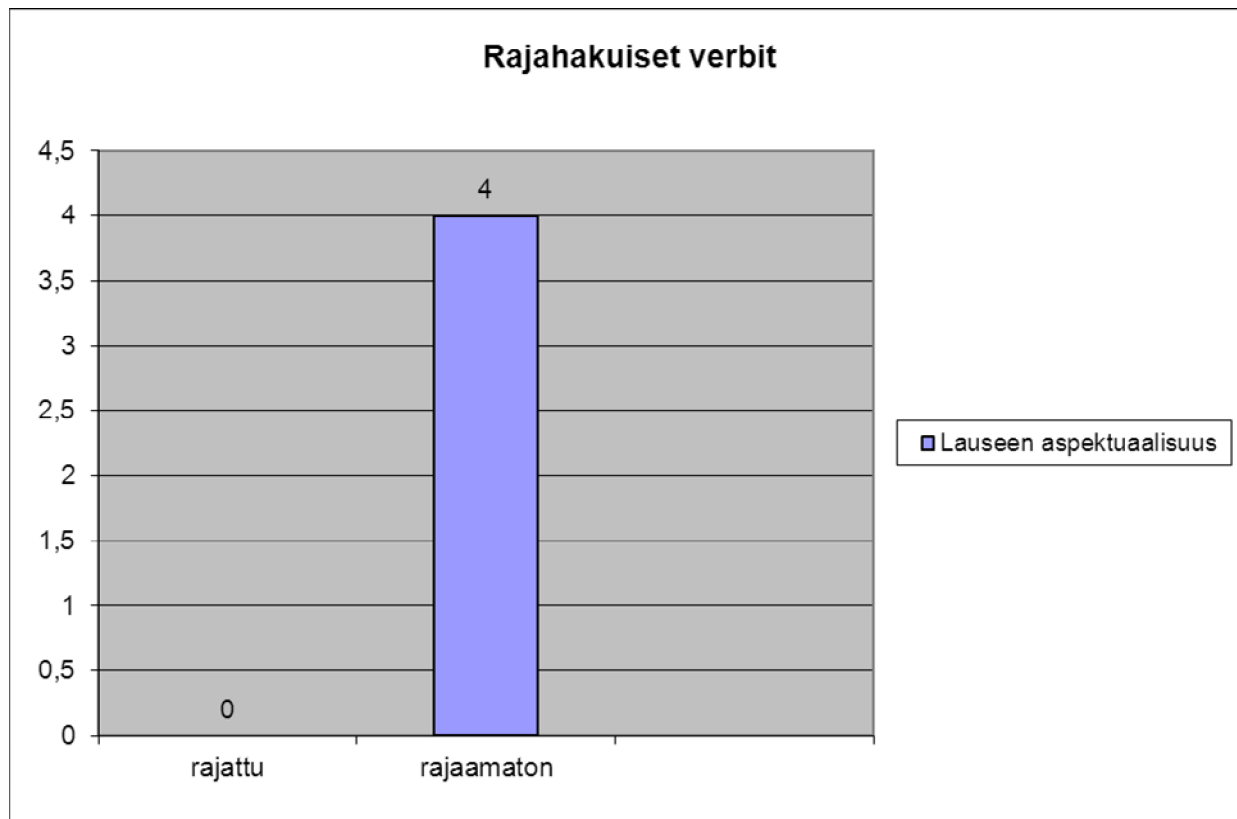
Specializirujus' - tempus preesens, infiniitivimuoto specializirovat'sja 'erikoistua', aspekti imperfektiivinen.

Venäjänkielisen lauseen rajaamattomuus ei vaikuta millään suomenkielisen lauseen aspektin tulkintaan. Suomenkielisen lauseen aspekti on rajattu. Verbi *erikoistua* kuvaa päätepisteeseen johtavaa muutosta.

Kuvio 27. Rajaavan verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus

Rajahakuisia verbejä on 4. Aineistossa progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyy seuraavia rajahakuisia verbejä *tehdä*, *haluta*, *opettaa*. Rajahakuiset verbit näissä tapauksissa kuvaavat tapahtumaa, jonka tulos ei ole saavutettu. Aineiston rajahakuisen verbin sisältävät lauseet ovat aspektiltaan rajaamattomia.

Kuvio 28. Rajahakuisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus

Lause on rajaamaton, sillä se sisältää transitiiviverbin, jonka yhteydessä esiintyy partitiiviobjekti:

- (38) *Minä olen tehnyt jo kymmenen vuotta tätä samaa hommaa, kolmekymmentä olisi vielä jäljellä. Ei tule mitään. -Mitä sä sitten haluat tehdä? -No jotain. (Lehtolainen Kuparisydän)*

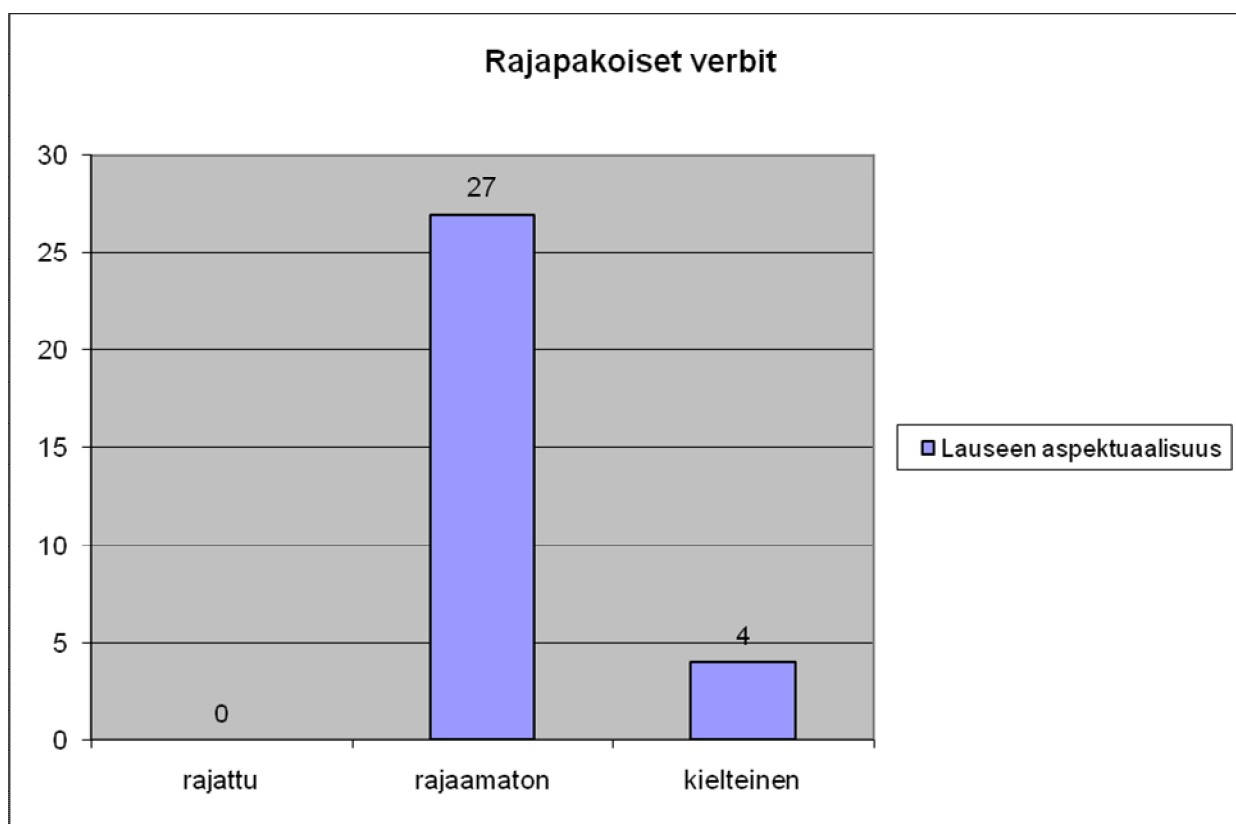
Sivulauseessa on kysymyslause. Hakukysymyksen interrogatiivipronomini on partitiivissä, mikä ilmaisee epämääräisyyttä:

- (39) *Hänen kasvonsa hehkuvat kirkkaan punaisina, kun hän huutamalla kysyy mitä ihmettä olen oikein tehnyt. (Sinisalo Ennen päivänlaskua ei voi)*
- (40) *Teki mieli soittaa Helenalle ja kertoa mitä olen tehnyt uuden elämämme eteen. (Hotakainen Juoksuhaudantie)*

Keston ilmaisu ilmaisee, minkä verran aikaa tilanteeseen on kulunut. Nämä ajanmääritteet esiintyvät atelisten tilojen ja toimintojen sekä tulokseltaan avoimena esitettyjen tekojen kanssa. Ne ovat ominaisia progressiiviselle perfektityypille:

- (41) *Sille alalle minä kumminkin päädyin. Pari viime vuotta olen opettanut Tuusniemellä,*

nyt sain paikan täältä. Mentiin Tuijan kanssa naimisiin kymmenen vuotta sitten, saatiin kaksi lasta ja nyt ollaan asuttu puoli vuotta erossa. Johnny hymyili vaisusti. (Lehtolainen Kuparisydän)

Kuvio 29. Rajapakoisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus

Aineistosta on löytynyt 31 **rajapakoista verbiä**. Rajapakoisten verbien joukkoa edustaa tunne-, aistimus- ja ajattelemisverbejä, kuten *rakastaa, pelätä, toivoa, uneksia, kuvitella, ihmetellä, ajatella, miettiä*; koettamista kuvaavia verbejä *koettaa, yrittää*; liikkumista, edestakaista liikettä kuvaavia toimintaverbejä *kävellä*; ja duratiivista toimintaa kuvaavia verbejä *katsella, odotella*. Rajapakoiset verbit esiintyvät aspektiltaan rajaamattomissa lauseissa.

Progressiivisten perfektitapausten joukosta löytyy lauseita, jotka sisältävät konstruktion *olin, olen ollut ja tulen aina olemaan*. Nämä esimerkit kuvaavat, että tapahtuma alkoi menneessä ja jatkuu yhä edelleenkin. Tapahtumalla on yhteys puhehetkeen. Puhuja kertoo itsestään, siitä, mitä oli, ja minkälainen hän on. Hän kertoo luonteestaan, joka on pysyvä, on hyvin sisällä. Puhuja pitää tapahtumia (*olen aina rakastanut*), luonnettaan (*olen aina ollut laiska*) osana historiaan, mutta hän ei luovu niistä. Tätä perfektiiä on vaikeaa pitää eksperimentaalisenä perfektitapauksena, koska siinä korostetaan enemmän jatkuvuutta, pysyvyyttä kuin kokemuksellisuutta.

(42) *Olen lutka enkä siitä muutu. Olen aina ollut lutka ja tulen aina olemaan. (Oksanen Puhdistus)*

- (43) Tätä naista minä **olen aina rakastanut**. Ja rakastan vieläkin, vaikka hän ei enää tiedä missä on. (Salminen Arto Ei-kuori)
- (44) Ainahan sanotaan että lapsuus vaikuttaa, että rikollisilla on ollut kova lapsuus ja nuoruus. Yleensä niin onkin, mutta ei minun kohdallani. Meillä Vehmersalmella ei kärsitty rikkinäisistä kotioiloista, eikä siellä ollut kavereita, joilla olisi ollut minuun turmeleva vaikutus. Päinvastoin. Meillä kotona oli kaikki hyvin. Köyhiä kyllä oltiin, mutta ei erityisen köyhiä jos vertasi naapureihin. Kotona oli aina mukavaa ja turvallista. Äiti leipoi vehnästä ja isä otti mukaan muikkuverkoille. Koulussa opettaja kehui ja antoi hyviä numeroita. Ei tosiaankaan mitään valittamista. Ainoa mistä en kotitilalla tykännyt oli työnteke. Itse asiassa minä **olen aina ollut** jokseenkin laiska. (Paasilinna Hirtettyjen kettujen metsä)

4.6.2 Kielteinen lause

Aineistosta on löytynyt neljä kielteistä lausetta. Kielteisissä lauseissa esiintyy rajapakoisia verbejä. Olen luonnehtinut nämä kaikki kielteiset lauseet progressiivisiin perfektitapauksiin. Kielteiset lauseet, joissa esiintyy *ei koskaan*, *ei ikinä*, ovat mielestäni rajatapauksia. Näitä esimerkkejä voidaan luonnehtia joko eksperientaaliseksi tai progressiiviseksi perfektityypiksi. Progressiivinen perfekti on useammassa tapauksessa lähellä eksperientaalista perfektityyppiä. Niitä voidaan pitää joko eksperientaalisenä (*en ole koskaan halunnut muistella omia rötöksiäni*), sillä henkilö kertoo omasta tarinastaan, kokemuksestaan, tai sitten progressiivisenä perfektityyppinä, jossa korostetaan nykyhetken tilannetta, tapahtuman jatkuvuutta, kestoa. Nämä tapaukset ovat kuitenkin oman tulkinnanvaraisia.

- (45) Minä olen hälinäteollisuuden tähti. Siksi minut palkitaan. Siksi minulla on varaa juoda. Siksi lehdet kyselevät minulta kaikesta kaiken, vaikka **en ole ikinä tiennyt** mistään mitään. (Salminen Arto Ei-kuori)
- (46) Toistakymmentä kertaa minä olen istunut vankiloissa. Pakko on myöntää että vankeusajat ovat tämän ammatin varjopuolia. Ellei rikollinen aika ajoin joutuisi vankilaan, tämä olisi todellinen toiveammatti. Piileskely, niinkuin nyt tämä oleskelu täällä erämaassa, sekin vielä menettelee, mutta vankilasta minä en ole tottunut nauttimaan. Ensimmäisillä kerroilla se oli suorastaan helvetillistä, ja monta kertaa olen harkinnut alan vaihtoa. Tuntuu kuin vanki alennettaisiin eläimen tasolle. Raskaat rautaovet paukkuvat, käytävät kaikuvat, eikä minnekään ole menemistä. Mitään et voi itse päättää, kaikki on ennalta säädettyä. Jos haluaisi jutella jonkun kanssa, niin aina ovat samat tarinat esillä: kundit eivät osaa puhua muusta kuin vitusta ja viinasta ja keikoista ja pakosuunnitelmista. Minä puolestani **en**

koskaan ole halunnut muistella omia rötöksiäni. Minä en halua että työtapani tulevat tunnetuiksi. Joskus tekisi mieli puhella vaikka politiikasta tai yhteiskunnasta, taiteistakin, mutta linnankundit eivät käsitä niistä yhtään mitään. Elämä vankiloissa on kolkkoa ja yksinäistä. Joskus olen ajatellut että jos saisin valita, niin mieluummin minä menisi töihinkin kuin vankilaan. (Paasilinna Hirtettyjen kettujen metsä)

- (47) *Armeijan jälkeen en viitsinyt enää kotiin mennä, olisi pitänyt ruveta viljelemään tilaa ja ruokkimaan elukoita. Ei sellainen juuri huvittanut. Yrittelin Helsingissä varastoapulaisena. Siinä vaiheessa kuoli äiti. Ajattelin muuttaa Australiaan siirtolaiseksi kun serkkupoika kirjoitteli ja kovasti kehui tienestejä siellä. Tilasin jo maahanmuuttokaavakkeet Australian Tanskan konsulaatista ja olin vähällä lentää maapallon toiselle puolelle. Mutta onneksi serkkupojalta tuli kirje jossa se kehui miten kamalasti siellä piti paiskia töitä. Minä rupesin miettimään asioita ja päätin jäädä Suomeen. **En ole katunut päätöstä koskaan.** Näkisitpä serkkupojan nyt. Se on vasta neljäkymmenen ikäinen, mutta yhtä suonikas kuin maratoonari. Sillä on luuvikoja, kulumia joka luussa. Se on työhullu mies. Toissakesänä kun se kävi Suomessa, me mentiin hierojalle. Se huusi kuin tapettava. Niin niitä luita särki. - Varastomiehenä minä kähvelsin hitsausmuuntajia ja muuta sellaista ja möin ne Pohjanmaalle. Sain siitä rutosti rahaa ja vuoden linnaa. Siinä vaiheessa kuoli isä. Onneksi ehti kuolla ennen tuomiota, elävänä sitä olisi varmasti hävettänyt. Vankilasta kun pääsin, päätin etten enää yrittele töitä. Rehellinen työ on minusta äärimmäisen vastenmielistä. Tuntuu alentavalta tehdä työtä josta joku toinen ihminen vielä maksaa palkkaa. Lisäksi työnteke on rasittavaa. Minä olen aina säälinyt työhulluja. (Paasilinna Hirtettyjen kettujen metsä)*

Temporaalinen kehys on auki molemmista päistä (*en ole koskaan katunut*). Yllämainituissa esimerkeissä (45 - 47) esiintyvät rajapakoiset verbit, jotka kuvaavat atelistä toimintaa (*haluta, katua*).

Seuraavassa esimerkissä (48) temporaalinen kehys on auki puhehetken päästä (*en ole istunut linnassa kuuteen vuoteen*). Aikaviittaus jatkuu selvästi puhehetkelle asti (aikakehys on auki puhehetken päästä).

- (48) *Minä olen eräällä tavoin luonnoton poikkeus, kun **en kuuteen vuoteen ole istunut linnassa.** Minä itse asiassa rasitan laitumia kohtuuttomasti. Niinpä minun pitääkin huolehtia että tilanne pysyy tasapainossa, vaikka olenkin vapaalla jalalla. Muutama kuukausi sitten minä toimitin yhden kaverin, erään Isolyömä-Sutisen, takaisin linnaan. Ja Siirakin pitäisi toimittaa jollakin keinolla alalta sivuun. Näin vankilassa istuvien ja vapaalla*

jalalla olevien rikollisten määrä pysyisi vakiona. Se Siiran asia on kyllä vaikea hoidella. Mutta onhan tässä aikaa miettiä juttua, oleillaan vaan täällä toistaiseksi. Ehkä sitten ensi kesänä minä matkustan taas takaisin Tukholmaan. (Paasilinna Hirtettyjen kettujen metsä)

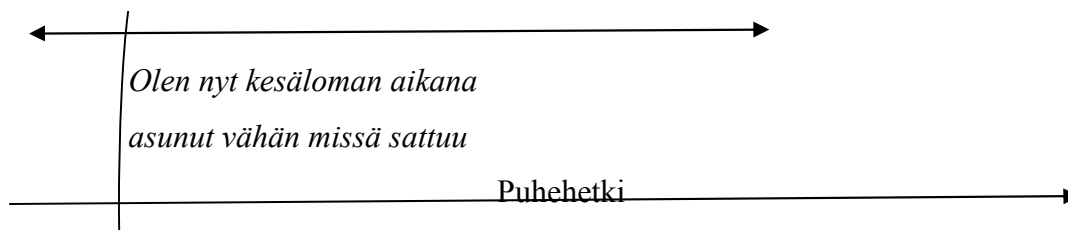
Kielteisessä lauseessa aspekti neutraalistuu (ISK 2004: 888).

4.6.3 Progressiivisen perfektityypin aikakehys

Lauranto huomioi, että progressiivisen perfektin tapauksessa on tavallista, että temporaalinen kehys on auki joko kummastakin päästä tai puhehetken päästä.

(49) *Meillä on talo Kyykerillä, mutta minä muutin sieltä pois keväällä. **Olen** nyt kesäloman aikana **asunut** vähän missä sattuu, enimmäkseen kotona Sysmäjärvellä. (Lehtolainen Kuparisydän)*

Lauseessa (49) aikaviittaus jatkuu selvästi puhehetkeen saakka. Tähän viittaa myös ajanmäärite *nyt*. Temporaalinen kehys on auki puhehetken päästä.

Kuvio 30. Temporaalinen kehys on auki puhehetken päästä

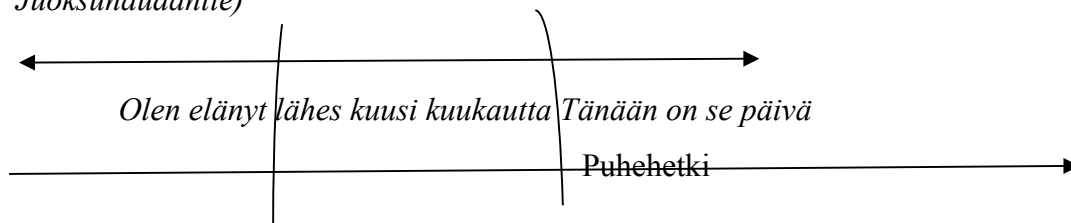
Viime-alkuiset ajanmääritteet (*viime aikoina*, *viime vuosina* jne.) sopivat progressiiviseen perfektitapaukseen. Temporaalinen kehys on auki. Aikaviittaus jatkuu selvästi puhehetkeen asti. Toisaalta temporaalisen kehyksen alku ei ole tiedossa, sille *viime aikoina*- ajanmäärite ei muodosta temporaalisesti tarkkarajaista kokonaisuutta alkunsa suhteen (Lauranto, Yrjö [tekeillä]). Puhuja pyrkii korostamaan jatkuvuutta

(50) *Minä **olen** viime aikoina **toiminut** jonkinlaisena Kaisan apulaisvalmentajana, se varsinainen kun asuu Vantaalla, Johnny sanoi. (Lehtolainen Leena Kuparisydän)*

Progressiivisen perfektin aikakehys voi olla myös suljettu joko loppupäästä tai molemmista päistä. Tapahtuma voi olla jo päättynyt. Puhujan on kuitenkin tärkeämpää korostaa tapahtuman jatkuvuutta kehyksen, tietyn ajanjakson, puitteissa kuin saatua tulosta. Useammassa tapauksessa verbien valinnassa hän päätyy rajapakoiisiin verbeihin, jotka kuvaavat atelistä toimintaa. Seuraava

esimerkki kuvaa tapahtumaa, joka on kestänyt tietyn ajanjakson. Aikakehys on suljettu molemmista päistä.

- (51) *Tänään on se päivä, jota varten olen elänyt lähes kuusi kuukautta.* (Hotakainen Juoksuhaudantie)

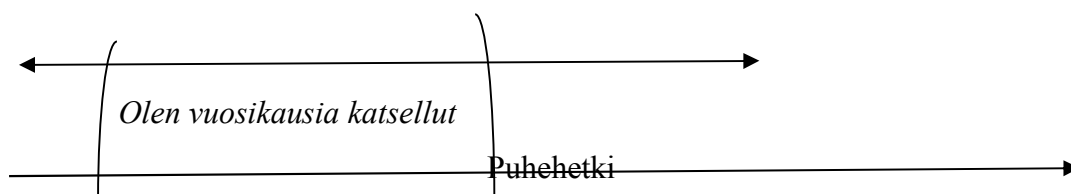

Kuvio 31. Temporaalinen kehys on suljettu molemmista päistä

Esimerkissä (51) puhuja pyrkii korostamaan jatkuvuutta käyttäen ajanmääritettä *lähes kuusi kuukautta*. Tämä ajanmäärite sulkee aikakehymen molemmista päistä. Puhuja haluaa korostaa puhehetkellä olevan tapahtuman tärkeyttä niin, että hän kuvaa, mitä oli ennen sitä, että hän on odottanut tätä päivää hyvin pitkään. Puhuja haluaa korostaa tapahtuman jatkuvuutta tietyn ajanjakson puitteissa. Tämä on jatkuvuuden perfekti. Voidaan luulla, että koska aikakehys on kiinni loppupäästä *Tänään on se päivä*, tapahtuma päättyy siihen. Mutta minusta se ei vaikuta koko lausetason merkitykseen. Se johtuu nimenomaan *elää*-verbin merkityksestä, joka on rajapakoinen ja kuvaa olemista. Lauseessa ei mainita erikseen, mutta kontekstista ja oletuksena puhujan oleminen yhä jatkuu. Tässä lauseessa korostuu enemmän tietyn ajanjakson jatkuvuus. Jatkuvuuden perfektin yhteydessä verbin valinta ei ole satunnainen. Lauseen predikaatiksi käy aspektimerkitykseltään rajapakoinen verbi.

Seuraavassa esimerkissä (52) tapahtuma on jo täysin päättynyt. Puhuja korostaa tapahtuman jatkuvuutta.

- (52) - Ai Merittasta? Tuija nauroi naurua, joka ei ollut oikeastaan naurua, jonkinlaista tuhahtelevien äänien sarjaa vaan. - Kun olen vuosikausia katsellut Johnnyn naisia, en enää jaksa olla mustasukkainen. En minä enää välittänyt. Mutta Meritta välitti. Meritta halusi Johnnyn. (Lehtolainen Kuparisydän)

Kuvio 32. Temporaalinen kehys on suljettu molemmista päistä

Esimerkissä (52) puhuja kertoo menneistä tapahtumista. Puhuja on seurannut toisen henkilön toimintaa niin kauan, vuosikausia, että puhuja on jo kyllästynyt, eikä enää välitä. Mutta

puhuja korostaa, että tämä seuranta on jatkunut vuosikausia. Hän ei halua kertoa niistä vain tiettyinä faktana. Jatkuvuus on hänelle tärkeämpi kuin muu mahdollinen merkitys, kuten kokemuksellisuus tai tuloksellisuus, jota voidaan taustalla ajatella lauseessa, että henkilön toiminta on johtanut johonkin tulokseen. Perfektin aikamuodolla ja muilla keinoilla hän lisää sanomaansa merkityksellisiä vivahteita, kuten hän voi ilmaista toimintansa tuloksellisuutta, kokemuksellisuuttaan tai tapahtuman jatkuvuutta. Yllä olevassa esimerkissä korostuu enemmän tapahtuman jatkuvuus. Tähän viittaavat lauseen rakenne, muut leksikaaliset valinnat ja merkitykset.

Leksikaaliset valinnat: Verbi on rajapakoinen. Puhuja valitsee verbin *katsella* (vertaa *katsoa* ja *katsella*), joka kuvaa pitkään kestäväää tai kestänyttä toimintaa. Sivulause *Kun olen vuosikausia katsellut Johnnyn naisia* on aspektuaalisuudeltaan rajaamaton. Päälause *en enää jaksaa olla mustasukkainen* on aspektuaalisuudeltaan rajaamaton. Predikaattina oleva verbi *jaksaa olla* kuvaa olemista. Sivulauseen perfekti kuvaa enemmän jatkuvuutta, joka on johtanut tiettyyn tulokseen. Mutta tuloksellisuuden ilmaiseminen jää taustaksi. Se ei ole tärkeä tässä kontekstissa, vaan on tärkeä, kuinka kauan jokin tapahtuma on jatkunut, niin että puhuja ei enää jaksaa. Ajanmääräite *vuosikausia* korostaa tapahtuman jatkuvuutta.

4.6.4 Adverbiaalit

Progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyvät sellaiset adverbiaalit ja adverbiaalilausekkeet, jotka ilmoittavat tapahtuman alun. Tapahtuman alku menneisyydessä on spesifi. Se voi olla aikaa ilmaiseva adverbiaali:

(53) *Mä olen ollut koko ajan ihan hiljaa.* (Salminen Arto Ei-kuori)

(54) *Mä olen aina vastannut ei-kuorella.* (Salminen Arto Ei-kuori)

Se voi olla adverbiaalilauseke, joka ilmaisee ajallista kestoa:

(55) *Minä olen tehnyt jo kymmenen vuotta tätä samaa hommaa, kolmekymmentä olisi vielä jäljellä. Ei tule mitään. -Mitä sä sitten haluat tehdä? -No jotain.* (Lehtolainen Kuparisydän)

(56) *Minä olen ryypännyt jo kymmenkunta vuotta pomeranssiviinaa, voi sanoa että päntiönään.* (Paasilinna Hirtettyjen kettujen metsä)

On hyvin tyypillistä, että progressiivisen perfektin yhteydessä ilmestyvät ajallista alkua ilmaisevat postpositiot:

(57) *Olen ollut oksennuskierteessä jo vuodesta 1995 lähtien.* (Hotakainen Juoksuhaudantie)

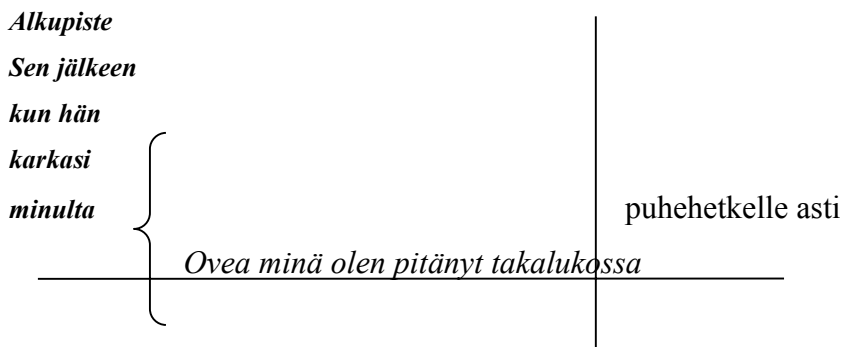
(58) *Olen tarkkaillut heitä intensiivisesti vuodesta 1987 lähtien.* (Hotakainen Juoksuhaudantie)

Laurannon mukaan progressiivisen perfektin tapauksessa on kuitenkin tavallista, että temporaalinen kehys on auki vain toisesta, nimittäin puhehetken päästä. Tapahtuman alku menneisyydessä on spesifi, mutta kehys jää aukinaiseksi puhehetken kohdalta, sillä toiminta jatkuu edelleen puhehetkellä. Tapahtuman alkua menneisyydessä voidaan ilmaista temporaalisella sivulauseella:

- (59) *En minä halua sellaista miestä, joka on koko ajan vain puolittain läsnä, joka tekee kotihommia vain komentamalla, jonka alituista poissoloa saa koko ajan selitellä lapsille. Paljon vähemmän yksinäiseksi minä nyt olen tuntenut itseni, **kun Johnny asuu muualla**. Tuija alkoi kohottaa tuoliani ylöspäin ja hänen kasvonsa hävisivät taas näkyvistä.*

(Lehtolainen Kuparisydän)

- (60) *Ovea minä olen pitänyt takalukossa, ukko sanoi. - **Sen jälkeen kun hän karkasi minulta**, olin torkahtanut vahingossa sängylle.* (Salminen Arto Ei-kuori)

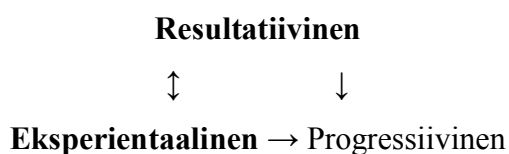
Kuvio 33. Temporaalinen kehys on auki puhehetken päästä. Tapahtuman alkua menneisyydessä on ilmaistu temporaalisella sivulauseella

Progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyy *tunnin*-tyyppiset osmat, jotka ilmaisevat keston rajoja ja minkä verran aikaa tilanteeseen on kulunut (*koko ikäni, pari tuntia, vuosikausia, koko yön, koko aamun*):

- (61) *Olen kävellyt alueen pitkiä katuja päästä päähän **pari tuntia**, muistellen, hyvästejä jättäen.* (Hotakainen Juoksuhaudantie)
- (62) *Minä olen **koko ikäni** uneksinut mansikoista. Ja Haltia oli niin kiltti että... siksi... me... Ja sitten Kettukin vaikenä ja loi katseensa viehkeästi maahan. Mutta Suteen se ei tehonnut.* (Mäkelä Pekka Peloton)

4.7 Preesensperfektin jatkumo

Aineistostani on löytynyt resultatiivisen, eksperientaalisen ja progressiivisen perfektityypin esimerkkejä. Aineistoni esimerkeistä voidaan huomata perfektin jatkumo, joka vahvistaa Larjavaaran graafisen säteittäismallin kuudesta perfektin semanttisesta tyypistä ja niiden suhteuttamisesta (Larjavaara 2007: 380, kuva 14). En toista graafisesti koko Larjavaaran kuvaa, vaan resultatiivisen, eksperientaalisen ja progressiivisen perfektityypin kohdasta.

Kuvio 34. Larjavaaran graafinen säteittäismalli resultatiivisen, eksperientaalisen ja progressiivisen perfektityypin kohdasta

Larjavaara kirjoittaa, että suomen kielen perfektillä on kaksi hieman erilaista prototyyppiä: resultatiivinen, joka on perfektin historiallinen prototyyppi, ja eksperientaalinen, johon kiteytyy nykyperfektin luonteenomainen relaatiomerkitys. Siksi resultatiivinen ja eksperientaalinen perfekti on rinnastettu kaksipäisellä nuolella (Larjavaara 2007: 380). Tämä skeema selittää sen, miksi aineistostani ei löytynyt muita perfektityyppejä, kuten lähimenneen perfekti, kvotatiivinen ja inferentiaalinen perfekti, sillä Larjavaaran mukaan muut perfektityypit on helppo johtaa näistä kahdesta prototyypistä tai sekundaarisesti toisistaan. Aineistoni on niin rajoitettu, että sekundaariset perfektityypit eivät ilmestyneet siinä.

Jokaisessa seuraavassa perfektityypissä on enemmän edellisen perfektityypin piirteitä, esimerkiksi eksperientaalinen on lähellä resultatiivista perfektia piirteitä, siksi joitakin esimerkkejä voidaan pitää joko resultatiivisena tai eksperientaalisena. Niiden välinen raja on hyvin heikko.

(63) *Montako päivää olen juonut? Missä minä olen? Kenen asunto tämä on? Olenko alasti?* (Salminen *Ei-kuori*)

Lauseen (63) perfektityyppejä voidaan pitää joko eksperientaalisena, sillä lauseessa kuvataan henkilön kokemuksellisuutta ja sen lisäksi *montako päivää* kuvaa tapahtuman keston epämääräisyyttä, tai sitä voidaan pitää resultatiivisena, sillä henkilö on juonut itsensä humalaan, henkilölle on tapahtunut tilanteen muutos, hänen juomisensa takia on vaikutus nykyhetkelle, hän ei enää tiedä, missä hän on.

(64) **Olen** maitotaloustuotteiden laadunvalvonnassa **törmännyt** mitä moninaisimpiin ongelmiin. (Hotakainen Juoksuhaudantie)

Lauseen (64) perfektityyppiä voidaan pitää joko resultatiivisena, sillä lauseessa kuvataan sitä, että henkilö on törmännyt erilaisiin alansa ongelmiin, tai sitä voidaan pitää eksperientaalisenä, sillä henkilö kertoo historiastaan, siitä, mihin hän on törmännyt työssään. Tilanne ei ilmaise mitään muutosta. Henkilö ei muuttunut.

Rajaamattoman lauseen (65) resultatiivinen perfektityyppi lähestyy semanttiselta merkitykseltään eksperientaalista perfektityyppiä:

(65) *Omatunto ei koskaan ole ahdistellut minua. Minä saatan varastaa mitä vaan, aivan tunteettomasti. En nyt tietenkään ota joltakin leskeltä tai pultsarilta viimeisiä ropoja, mutta se ei johdu niinkään siitä että säälin niitä piruparkoja, vaan enemmänkin siitä ettei niillä ole mistä ottaa. Ihan hyvin minä voisin puhdistaa jonkin kuolinpesän surevan lesken alta, ja olen minä semmoista tehnytkin. Keravalla minä evakuoin yhdeltä ämmältä kokonaisen salin kaluston.* (Paasilinna Hirtettyjen kettujen metsä)

Progressiivinen perfektityyppi on hyvin lähellä eksperientaalista perfektityyppiä. Molemmat kuvaavat pelkkää tapahtuneisuutta, jolla on yhteys puhehetkeen. Niiden ero on tapahtuneisuuden sisäisessä luonnossa ja siinä, mihin puhuja kiinnittää enemmän huomiotaan. Kiinnittääkö hän enemmän huomiotaan tapahtuneisuuteen historiansa faktana, jolla on yhä vaikutus nykyhetkeen, vai tapahtuman sisäiseen prosessiin ja jatkuvuuteen? Toisessa tapauksessa (66) on eksperientaalinen perfektityyppi ja toisessa (67) on progressiivinen perfektityyppi. Perfektityypistä riippuen ja siitä, mitä puheessaan puhuja haluaisi enemmän korostaa tapahtuneisuutta vai tapahtuman jatkuvuutta, puhuja valitsee tiettyjä verbejä, joiden sisäinen merkitys korostaa hänen tavoitteensa valintaa. Näin progressiivisen perfektin yhteydessä käy sellaisia verbejä, joiden itse merkitys sisältää progressiivisuuden, jatkuvuuden. Nämä verbit kuvaavat atelistä tilaa tai tapahtumaa. Ne ovat aspektuaaliselta tyypiltään rajapakoisia. Lauseet ovat aspektiltaan rajaamattomia:

(66) **Olen kuvitellut** sen talon, meidät keinuun, Sinin hiekkalaatikolle. (Hotakainen Juoksuhaudantie)

(67) *Tarkoitatko mieheni ja Meritta Flöjtin viimekeväistä suhdetta? Minä olen jo odotellutkin* milloin se kaivetaan esiin. *Barbro Kivinen hymyili* nähdessään ällistyneen ilmeeni. - Ei se suinkaan ollut *Sepo* ensimmäinen avioliiton ulkopuolinen suhde. Minä olen oppinut, ettei niistä kannata välittää, ei hänkään minun elämästäni kaikkea tiedä. Silti tämä avioliittoja yhtiökumppanuus toimii oikein hyvin. Kumpikaan teistä ei taida olla naimisissa? Nuorena ja naimattomana on varaa pitää yllä kaikenlaisia ideaaleja. (Lehtolainen Leena Kuparisydän)

Eksperienttaalsen ja progressiivisen merkitysten välinen eroa on joissain tapauksissa hyvin hajanainen. On vaikeaa tehdä ero niiden välistä, sillä suomen kielessä niitä ei ilmaista tietyllä tavalla, ne eivät ole kielipillistuneet erikseen. Perfektityypistä voidaan puhua vain lausetason merkityksen kannalta. Tulkinta jää usein subjektiiviseksi. Seuraavat esimerkit (68 - 69) näyttävät tämän progressiivisen ja eksperienttaalsen perfektityyppien välisen yhteyden.

(68) *Kuin olisi lukenut ajatuksiani Johnny sanoi: - Minä **olen** monta kertaa näiden vuosien aikana **ajatellut**, että mitähän sinulle kuuluu.* (Lehtolainen Kuparisydän)

(69) *Mie en ole koskaan nähnyt kuollutta ihmistä. **Olen** näinä päivinä **miettinyt**, miltä Meritta mahtoi näyttää kuolleena. Oliko se enää samannäköinen?* (Lehtolainen Kuparisydän)

Yhteys on puhehetkelle. Näissä lauseissa (68 - 69) on henkilön kokemuksellisuutta ja historiaa. Lauseessa puhuja kertoo omasta historiastaan, että hän on ajatellut monien vuosien aikana toista henkilöä. Puhuja kertoo, että hän on miettinyt kuollutta Merittaa. Näissä lauseissa on ilmaistu myös henkilön toiminnan jatkuvuutta (*olen ajatellut vuosien aikana, olen miettinyt näinä päivinä*). Pidän näiden lauseiden perfektityyppiä progressiivisena, sillä puhuja korostaa toimintansa jatkuvuutta käyttäen ajanmääritettä.

Aineistostani ei löytynyt esimerkkejä, joissa resultatiivisen ja progressiivisen merkitykset limittyvät toisiinsa niin, että on vaikea sanoa, onko kyseessä oleva perfektityyppi resultatiivinen vai progressiivinen. Sanoisin, että resultatiivinen ja progressiivinen perfektityypit ovat kaukana toisistaan. Olen vain huomannut, että sama verbi voi esiintyä sekä resultatiivisuuden että progressiivisuuden merkeissä. Mutta se riippuu verbistä kuin verbistä, sen semanttisesta merkityksestä ja vapaudesta esiintyä eri lauseen tilanteissa.

Esimerkissä (70) rajapakoinen verbi *elää* täydennysmuotissa esiintyy resultatiivisuutta ilmaisevassa lauseessa, perfektityyppi on resultatiivinen:

(70) *Minä **olen elänyt** tuon iskulauseen toisin päin ja olen nyt tilanteessa, jossa meidän pitäisi yhteistuumin hinata Maununnevan talon hinta niin alas, että minä sen näillä väsyneillä silmillä pystyn lukemaan.* (Hotakainen Juoksuhaudantie)

Esimerkissä (71) rajapakoinen verbi *elää* esiintyy lauseessa, jonka perfektityyppi on progressiivinen:

(71) *Tänään on se päivä, jota varten **olen elänyt** lähes kuusi kuukautta.* (Hotakainen Juoksuhaudantie)

Esimerkissä (72) rajahakuinen verbi *tehdä* esiintyy progressiivisessa perfektityypissä:

(72) *Minä **olen tehnyt** jo kymmenen vuotta tätä samaa hommaa, kolmekymmentä olisi vielä jäljellä. Ei tule mitään. -Mitä sä sitten haluat tehdä? -No jotain.* (Lehtolainen Kuparisydän)

Esimerkissä (73) rajahakuinen verbi *tehdä* esiintyy resultatiivisessa perfektityypissä:

- (73) **Olen tehnyt** kaiken voitavani hankkiakseni perheelleni talon pääkaupunkiseudulta.
(Hotakainen *Juoksuhaudantie*)

Larjavaara huomaa, että on paljon rajatapauksia, ja semanttiset perfektityypit yhtyvät lähes säännöllisesti (Larjavaara 2007: 368). Larjavaara puhuu motiiveista, jotka aiheuttavat perfektin valinnan. Kun lauseessa on useampi motiivi, perfekti selittyy jokaisen pohjalta (Larjavaara 2007: 368). Tapahtumaa, sen luonnetta voidaan avata eri näkökulmista, eri motiiveista. Näin toteutuu pragmaattinen merkitys. Puhuja valitsee itse, mitä hän haluaa ilmaista ja korostaa tilanteessa: muutosta, kokemuksellisuutta tai jatkuvuutta.

4.8 Futuuriperfekti

Larjavaara kirjoittaa, että futuuriperfekti on preesensperfektiä köyhempi merkityksistä (Larjavaara 2007: 368). Futuuriperfektin semanttisia tyyppejä on Larjavaaran mukaan kolme – resultatiivinen, eksperimentaalinen, progressiivinen (2007: 368).

Pro gradu –tutkielmani aineistostani on löytynyt kolme futuuriperfektiä ilmaisevaa tapausta:

- (74) *Lääkäri suosittelee koiran tuomista vastaanotolle ja minä lupaan auliisti soittaa heti kun **olen tarkistanut** almanakkani.* (Sinisalo Ennen päivänlaskua ei voi)
- (75) *Minä lähden nyt kiipeämään ja kun **olen päässyt perille**, menkää vielä metsän suojaan odottelemaan naamiaisten alkamista.* (Mäkelä Pekka Peloton)
- (76) *Sankaripoliisisareni selvittää jälleen murhan, Eeva irtaili. - Miksi kukaan ei pidä minua sankarina edes silloin, kun vaihdan kiltisti Sakun kakkavaipan ennen kuin **olen saanut** aamukahvia? -Minä kyllä pidän, nauroin.* (Lehtolainen Kuparisydän)

Kaikkien futuuriperfektin esimerkkien semanttinen tyyppi on resultatiivinen. Futuuriperfektissä tapahtuma on puhehetkeä myöhempi ja tilannetta tarkastellaan jo tapahtuneena, päättyneenä tulevassa, tilanteen muutos saavutettuna. Aineistossa tulevaa aikaa ilmaiseva perfekti esiintyy useimmiten alisteisessa temporaalisessa lauseessa (*kun...*).

5 Yhteenveto ja päätelmät

Pro gradu –työni alaluvussa 1.3 olen muotoillut tutkimuskysymyksiä seuraavasti:

- 1) Mitkä suomen kielen perfektityypit esiintyvät aineistossa?
- 2) Paljonko perfektin esimerkkejä on käännetty venäjän kielen preesensin muodossa ja preteritin muodossa?
- 3) Minkälainen yhteys hahmottuu venäjän kielen verbiaspektien ja suomen kielen perfektityyppien välille?
- 4) Mitkä suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit esiintyvät aineistossa eri perfektityyppien kanssa?
- 5) Minkälainen suomenkielisen lauseen aspekti hahmottuu aineistossa eri perfektityyppien kanssa?
- 6) Minkälaisia niin sanottuja lisiä esiintyy venäjännöksissä (esimerkiksi, adverbiaaleja, jotka esiintyvät venäjänkielisessä tekstissä, vaikka niitä ei ollut alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä)?
- 7) Minkälaisia päätelmiä suomen kielen perfektin semanttisista typeista voidaan tehdä?

Tässä luvussa 5 vastaan yhteenvetoisesti tutkimuskysymyksiini.

5.1 Aineiston esiintymät

Mitkä suomen kielen perfektityypit esiintyvät aineistossa ?

Larjavaara erottaa kuusi erilaista preesensperfektin semanttista tyyppiä (Larjavaara 2007: 368 - 380). Hänen mukaansa suomen kielessä on resultatiivinen perfekti, eksperientaalinen perfekti, progressiivinen perfekti, lähimenneen perfekti, inferentiaalinen perfekti, kvotatiivinen perfekti.

Tutkimusaineistosta on löytynyt vain kolme preesensperfektin merkitystyyppiä ja futuuriperfekti. Preesensperfektin merkitystyyppiä ovat resultatiivinen, eksperientaalinen, progressiivinen perfekti.

Perfektityyppi	Esimerkkien lukumäärä
Resultatiivinen	100
Eksperientaalinen	72
Progressiivinen	37
Futuuriperfekti	3
Yhteensä	212

Taulukko 14. Preesensperfektin esiintymät tutkielman aineistossa

Tähän löytynee muutama syy, miksi tutkimusaineistosta eivät kaikki perfektityypit löytyneet. Ensimmäinen syy on jyrkkäotteisessa tutkimusaineiston rajoittamisessa. Olen rajoittanut haun sillä tavalla, että olen hakenut pelkästään *olen* + *-nut* /*-nyt* *partisiippi* esimerkit. Aineistostani, joka koostuu vain yksikön 1. persoonan sisältävistä esimerkeistä ja joissa kerrotaan henkilökohtaisesta minä-persoonan historiasta, teoista, saavutuksista, tuloksista, kokemuksesta ja niin edelleen, ei löytynyt kvotatiivinen perfekti eikä inferentiaalinen perfekti, sillä kvotatiivinen perfekti ilmaisee tiedon muiden kertomana (niin sanottu second hand –source) ja inferentiaalinen perfekti havaintoa toisesta persoonasta. Lähimenneen perfekti on hyvin kontekstuaalinen, siksi tämä merkitys on vaikeaa erottaa kirjallisesta aineistosta ilman laajaa kontekstia.

Toinen syy kätkeytyy suomen kielen perfektin prototyypimerkitykseen. Larjavaaran mukaan suomen kielen perfektin prototyypimerkitys on resultatiivis-eksperientaalinen, sillä resultatiivinen perfekti ilmaisee tulosta eli tulosmerkitys ja eksperientaalinen perfekti ilmaisee suhdetta tekijään eli relaatiomerkitys (Larjavaara 2007: 380). Larjavaaran mukaan muut perfektityypit on helppo johtaa näistä kahdesta prototyypistä tai sekundaarisesti toisistaan. Aineistoni on niin rajoitettu, että sekundaariset perfektityypit eivät ilmestyneet siinä.

Futuuriperfektin sisältävät tapaukset ovat mielestäni selkeitä tapauksia, siksi en ole keskittynyt kovin paljon futuuriperfektin tapausten käsittelyyn, vaan preesensperfektin semanttisiin tyypeihin. Aineistossa on esitetty vain kolme futuuriperfektin tapausta. Larjavaara kirjoittaa, että futuuriperfekti on preesensperfektiä köyhempi merkityksistä (Larjavaara 2007: 368). Futuuriperfektin semanttisia tyyppejä on Larjavaaran mukaan kolme – resultatiivinen, eksperientaalinen, progressiivinen (2007: 368). Aineiston kaikkien futuuriperfektin esimerkkien semanttinen tyyppi on resultatiivinen. Futuuriperfektissä tapahtuma on puhehetkeä myöhempi ja tilannetta tarkastellaan jo tapahtuneena, päättyneenä tulevassa, tilanteen muutos saavutettuna.

5.2 Venäjän kielen aikamuodot ja suomen kielen perfekti

Paljonko perfektin esimerkkejä on käännetty venäjän kielen preesensin muodossa ja preteritin muodossa?

Suomenkieliset perfektin sisältävät finiittiverbit kääntyivät venäjänkielisissä lauseissa sekä preesensin että preteritin aikamuotoisiksi finiittiverbeiksi. Taulukko (15) havainnollistaa sellaisten venäjänkielisten esimerkkien lukumäärän ja prosenttimäärän, jotka sisältävät preesensin ja preteritin aikamuodossa olevat finiittiverbit.

Venäjän kielen aikamuoto	Lukumäärä (kpl)	Prosenttimäärä
Preesens	21 esimerkkiä	10 %
Preteriti	188 esimerkkiä	90 %

Taulukko 15. Venäjän kielen preesensin ja preteritin esiintymät käännöksissä

Aineistosta, jossa on yhteensä 212 esimerkkiä, venäjän kieleksi käännettäessä preteritin sisältäviä lauseita oli 188, mikä on 90%, ja preesensin tapauksia oli 21 esimerkkiä, mikä on 10% aineistosta. Alla oleva taulukko näyttää venäjän kielen preesensin ja preteritin jakauman joka preesensperfektin tyyppien kohdalta.

Suomen kielen perfektityyppi	Yhteensä	Venäjän kielen aikamuoto	Lukumäärä	Prosenttimäärä
Resultatiivinen	100	Preesens	3	3 %
		Preteriti	97	97 %
Eksperientaalinen	72	Preesens	2	3 %
		Preteriti	70	97 %
Progressiivinen	37	Preesens	16	43 %
		Preteriti	21	57 %

Taulukko 16. Venäjän kielen preesensin ja preteritin jakauma joka suomen kielen preesensperfektin tyyppien kohdalta

Suomen kielen perfektistä on olemassa väite, että se on osittain menneen ja osittain menemättömän ajan tempus (ISK 2004: 1460). Larjavaara kirjoittaa, että perfekti yhdistää jossain mielessä preesensia ja imperfektiä (Larjavaara 2007: 367). Suomea vieraana kielenä puhuvana henkilönä olen kokenut perfektiä vaikeaksi aikamuodoksi juuri siitä syystä ja olen tehnyt usein virheitä: perfektin sijaan olen käyttänyt imperfektiä tai preesensia. Venäjän kielen preesensin ja preteritin jakauma havainnollistaa suomen kielen perfektin luontoa, että perfekti on osittain menneen ja osittain menemättömän ajan tempus. Venäjänkielisissä lauseissa preteritin aikamuoto on kuitenkin huomattavan dominoiva aikamuoto. Se kertoo siitä, että suomen kielen preesensperfekti kuvaa tapahtumia, jotka ovat selvästi alkaneet menneisyydessä. Venäjänkielisissä teksteissä ilmestynyt preesensin aikamuoto havainnollistaa sen, että suomen kielen perfekti ilmaisee nykyrelevanssia. Kun puhuja käyttää suomen kielen perfektiä, hän korostaa sillä, että tapahtuma, joka on alkanut menneisyydessä, on hyvin tärkeä hänelle nykyhetkellä. Puhuja korostaa sitä yhteyttä nykyhetkeen.

5.3 Venäjän kielen verbiaspekti ja suomen kielen perfektityypit

Minkälainen yhteys hahmottuu venäjän kielen verbiaspektien ja suomen kielen perfektityyppien välille?

Tutkimuksessani saadut tulokset vahvistavat Larjavaaran väitteen siitä, että perfektiivisyys / imperfektiivisyys –tyyppinen aspektuaalisuus ei yleisesti ottaen kytkeydy millään erityistavalla perfektiin. Luvussa 4.2 *Perfekti ja aspekti* esitetystä taulukosta (12) voimme huomata sen:

Suomen kielen perfektin merkitystyyppi	Yhteensä	Venäjän kielen verbin aspekti	Yhteensä	%
Resultatiivinen	100	imperfektiivinen	6	6 %
		perfektiivinen	94	94 %
Eksperientaalinen	72	imperfektiivinen	70	97 %
		perfektiivinen	2	3 %
Progressiivinen	37	imperfektiivinen	37	100%
		perfektiivinen	0	0 %

Taulukko 12. Venäjän kielen verbiaspekti ja suomen kielen perfektityypit

Resultatiivisen perfektin sisältämät verbi-ilmaukset ovat kääntyneet venäjäksi sekä aspektiltaan imperfektiiviseksi, että perfektiiviseksi verbiksi. Perfektiivisten verbien prosenttimäärä on suurempi (94 %), kuin imperfektiivisten verbien (6 %). Resultatiivisen perfektin kohdalta venäjänkielisissä lauseissa perfektiivinen verbiaspekti on kuitenkin huomattavan dominoiva. Se voi kertoa suomen kielen resultatiivisen perfektityypin sisäisestä luonteesta, että resultatiivinen perfekti pyrkii saavuttamaan päätepisteen. Venäjän kielen verbeillä on kaksi aspektia: imperfektiivinen ja perfektiivinen aspekti. Perfektiivinen aspekti kuvaa totaalista toimintaa ja/ tai toimintaa, joka saavuttaa sisäisen rajansa. On selvä, että resultatiivinen perfekti ei ilmaise suoraan samaa kuin venäjänkielinen perfektiivinen verbiaspekti. Se ei ilmaise, että tilanne on rajattu, saavuttaa sisäisen rajansa, loppuun suoritettu, päättynyt. Larjavaara kirjoittaa, että perfektin käyttö selittyy tietyistä motiiveista (Larjavaara 2007: 368). Larjavaaran mukaan resultatiivinen perfekti ilmaisee, että puhehetkeen mennessä on tapahtunut jokin muutos. Muutos tarkoittaa prosessia, jossa jokin tulee toisenlaiseksi kuin se oli. Oletuksena muutoksella tarkoitetaan kaikkea sitä, joka muuttaa jonkun tai jonkin tilan (teolla on saatu lopputulos tai on tehty jokin saavutus). Tilannetta voi ilmaista rajattuna, loppuun suoritettuna, päätepisteensä saavutettuna. Mutta muutos tarkoittaa prosessia eli tilanne voi olla saavuttamatta päätepistettään, lopputulostaan. Sen huomaamme näistä harvoista esimerkeistä, kun alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä olevat resultatiivisen perfektin sisältävät finiittiverbit

kääntyvät venäjäksi aspektiltaan imperfektiivisiksi verbeiksi. Sisäiseltä luonteeltaan resultatiivinen perfekti voi olla yhtä hyvin perfektiivinen kuin imperfektiivinen.

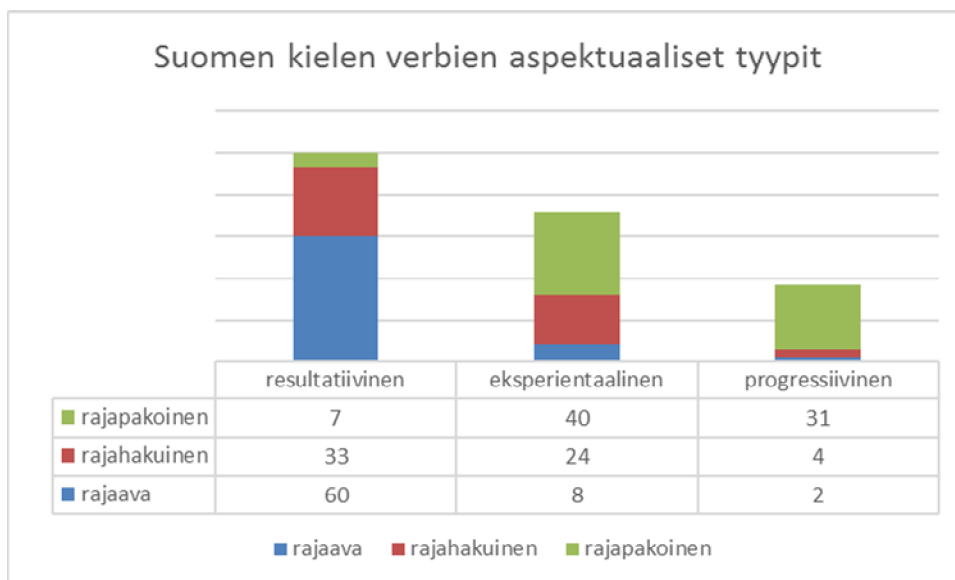
Eksperientaalisen perfektin sisältämät verbi-ilmaukset ovat kääntyneet venäjäksi sekä aspektiltaan imperfektiiviseksi, että perfektiiviseksi verbiksi. Mutta resultatiiviseen perfektityyppiin verrattuna eksperientaalisen perfektin kohdalta imperfektiivisten verbien prosenttimäärä on suurempi (97 %), kuin perfektiivisten verbien (3 %). Karkeasti sanoen sisäiseltä luonteeltaan eksperientaalinen perfekti on imperfektiivinen. Larjavaara kirjoittaa, että eksperientaalinen perfekti ei ilmaise mitään muutokseen johtanutta tapahtumista vaan pelkkää tapahtuneisuutta (Larjavaara 2007: 373). Venäjän kielen imperfektiivinen verbiaspekti osoittaa itse tekemistä, prosessia riippumatta tuloksesta tai ajasta, ei-totaalista toimintaa ja/ tai toimintaa, joka pyrkii tai ei pyri kohti rajaa, prosessuaalisuutta ja toistuvuutta. Semanttiselta merkitykseltään venäjän kielen imperfektiivinen verbiaspekti ja suomen kielen eksperientaalinen perfektityyppi ovat lähellä toisiaan.

Progressiivisen perfektin sisältämät lauseet ovat kääntyneet venäjäksi seuraavalla tavalla: aspektiltaan perfektiivisiä verbejä on 0 esiintymä ja imperfektiivisiä verbejä on 37 esimerkkiä (100 %). Larjavaara kirjoittaa, että progressiivinen perfekti on aina leimallisen imperfektiivinen (Larjavaara 2007: 381). Sen näemme korpusaineistosta, jolloin progressiivisen perfektin sisältämät lauseet ovat kääntyneet venäjäksi kokonaan aspektiltaan imperfektiivisiksi verbeiksi (yhteensä progressiivisia perfektitapauksia on 37 esimerkkiä eli 100 %).

5.4 Suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit ja lauseen aspekti eri perfektityypeissä

Tässä alaluvussa esitän samanaikaisesti vastaukset kahteen kysymykseen: Mitkä suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit esiintyvät aineistossa eri perfektityyppien kanssa? Minkälainen suomenkielisen lauseen aspekti hahmottuu aineistossa eri perfektityyppien kanssa?

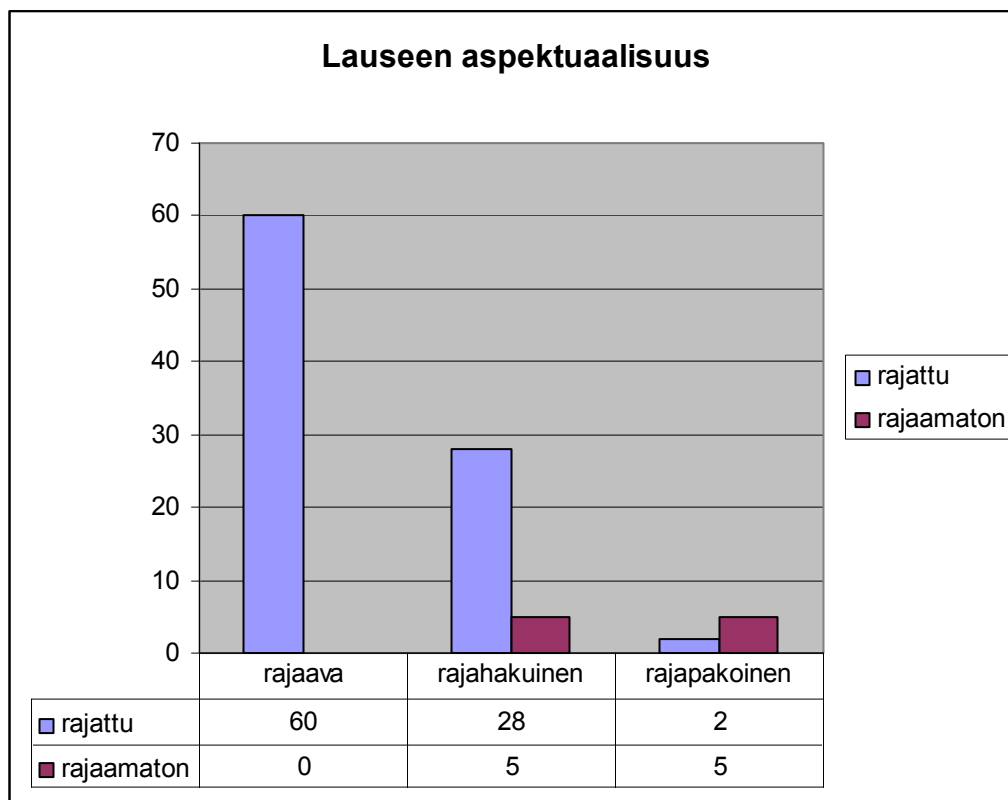
Iso suomen kielioppi jaottelee suomen kielen verbit kolmeen aspektuaaliseen tyyppiin: rajapakoinen, rajaava ja rajahakuinen (ISK § 1508–1515). Tutkimuksessani saadut tulokset kertovat siitä, että resultatiivisen, eksperientaalisen ja progressiivisen perfektityyppien yhteydessä esiintyy rajaavia, rajahakuisia ja rajapakoisia verbejä. Sama verbi voi esiintyä sekä resultatiivisuuden että progressiivisuuden merkeissä. Se riippuu verbistä kuin verbistä, verbin semanttisesta merkityksestä ja vapaudesta esiintyä eri tilanteissa. Mutta verbien aspektuaalisten tyyppien jakauma eri preesensperfektin typeissä on erilainen. Alla olevasta kuviosta (35) voimme huomata sen:

Kuvio 35. Suomen kielen verbien aspektuaalisten tyyppien jakauma eri presensperfektin tyypeissä

Tämä jakauma voi kertoa joka perfektityypin sisäisestä luonteesta.

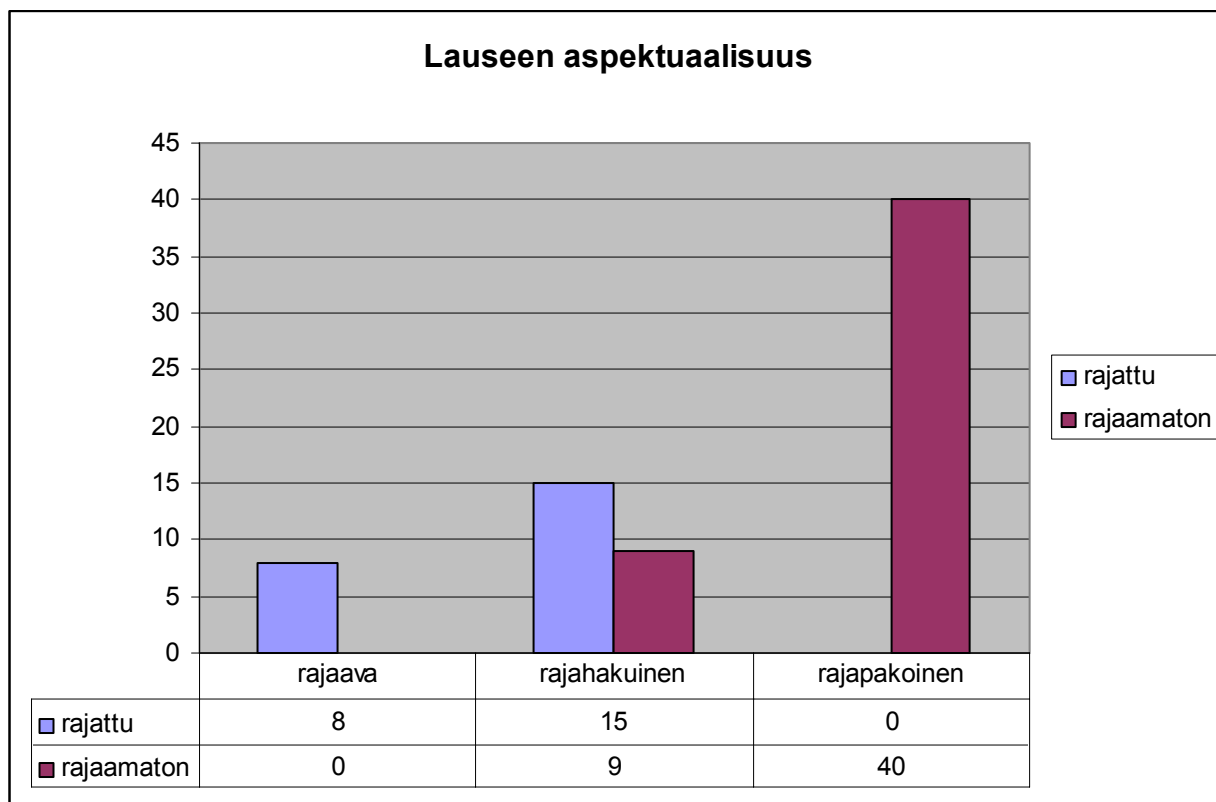
Resultatiivisessa perfektityypissä verbien aspektuaalisten tyyppien jakauma on seuraava: rajaavia verbejä on 60 esimerkkiä, rajahakuisia verbejä on 33 esimerkkiä ja rajapakoisia verbejä on 7 esimerkkiä. Kangasmaa-Minn on kutsunut rajaavia verbejä perfektiiivisiksi (Kangasmaa-Minn 1999: 45-48). Ne kuvaavat teelisiä punktuaalisia tapahtumia, päätepisteeseen johtavaa muutosta.

Kuvio 36. Yhteenvetokuvio resultatiivisen perfektin yhteydessä esiintyvien verbien aspektuaalisista tyypeistä ja lauseen aspekteista

Lauseet ovat aspektiltaan rajattuja ja rajaamattomia. Kuin venäjänkielisten lauseiden tapauksessa, jolloin resultatiivisen perfektin kohdalta perfektiiivinen verbiaspekti on kuitenkin huomattavan dominoiva, samoin on suomenkielisten lauseiden tapauksessa. Kuviosta (36) näemme, että resultatiivisen perfektin yhteydessä esiintyy enemmän aspektiltaan rajattuja lauseita, kuin aspektiltaan rajaamattomia lauseita. Aspektiltaan rajattuja lauseita on 90 esimerkkiä /100 (90 %) ja aspektiltaan rajaamattomia lauseita on 10 esimerkkiä /100 (10 %). Rajaavat verbit esiintyivät tutkimusaineistossani aspektiltaan rajatuissa lauseissa. Esiintymältään toiseksi suurin verbijoukko oli rajahakuisia verbejä. Rajahakuisilla verbeillä tapahtuman tulos voidaan esittää niin saavutettuna kuin saavuttamattomana, ja ne esiintyivät tutkimusaineistossa rajatuissa lauseissa (28 esimerkkiä) ja rajaamattomissa lauseissa (5 esimerkkiä). Rajapakoisille verbeille on tyypillistä esiintyä rajaamattomissa lauseissa. Aineistossa resultatiivisen perfektin yhteydessä esiintyi viisi sellaista esimerkkiä. Kahdessa aspektiltaan rajatussa lauseessa rajapakoiset verbit olivat täydennysmuotissa, joka vaikutti lauseen tulkintaan ja aspektuaalisuuteen.

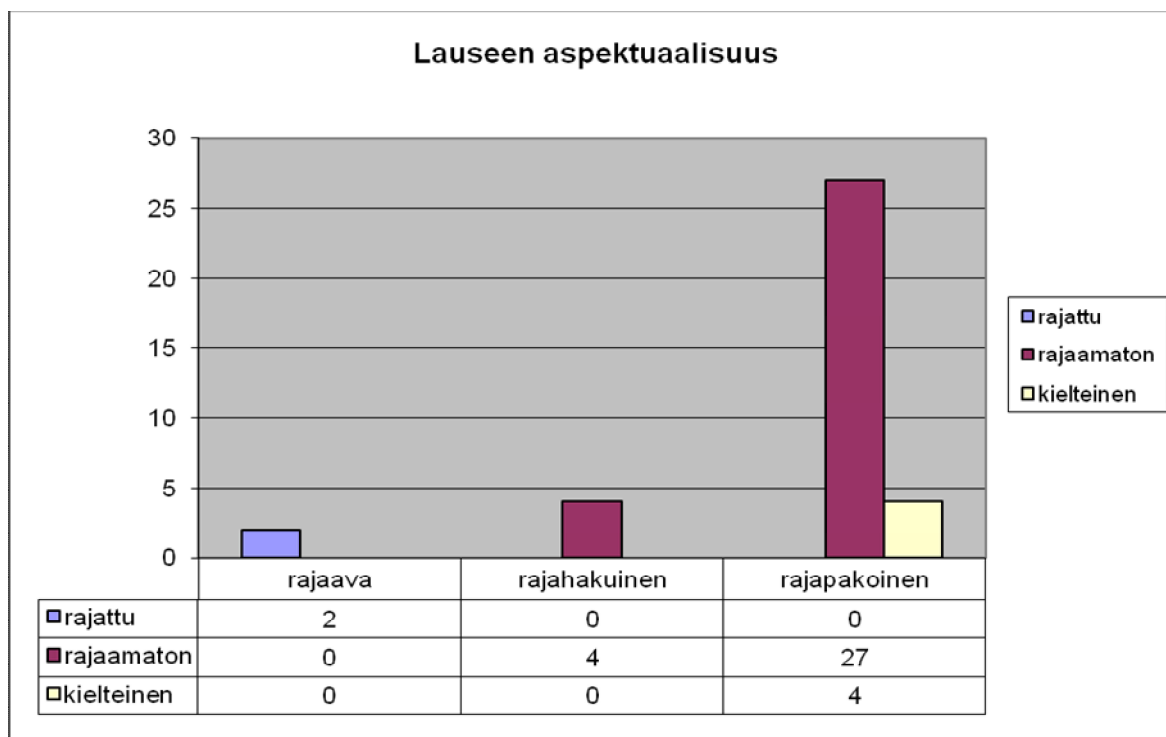
Verrattuna resultatiiviseen perfektiin eksperientaalisessa perfektityypissä verbien aspektuaaliset tyypit ovat jakautuneet päinvastoin seuraavasti: rajaavia verbejä on 8 esimerkkiä, rajahakuisia verbejä on 24 esimerkkiä ja rajapakoisia verbejä on 40 esimerkkiä. Eksperientaalinen perfekti ilmaisee pelkkää tapahtuneisuutta ja kokemuksellisuutta. Eksperientaalisessa perfektissä ei ole tulosta, siksi sen yhteydessä esiintyy enemmän atelistä toimintaa kuvaavia rajapakoisia verbejä ja rajahakuisia verbejä, jotka voivat esittää tapahtuman tulosta saavuttamattomana. Kuvio (37) kuvaa lauseen aspektia eksperientaalisessa perfektityypissä.

Kuvio 37. Yhteenvetokuvio eksperientiaalisen perfektin yhteydessä esiintyvien verbien aspektuaalisista tyypeistä ja lauseen aspekteista

Lauseet ovat aspektiltaan rajattuja ja rajaamattomia. Kuviosta (37) näemme, että eksperientiaalisen perfektin yhteydessä esiintyy enemmän aspektiltaan rajaamattomia lauseita, kuin rajattuja. Aspektiltaan rajaamattomia lauseita on 49 esimerkkiä / 72 (68 %) ja aspektiltaan rajattuja lauseita on 23 esimerkkiä / 72 (32 %).

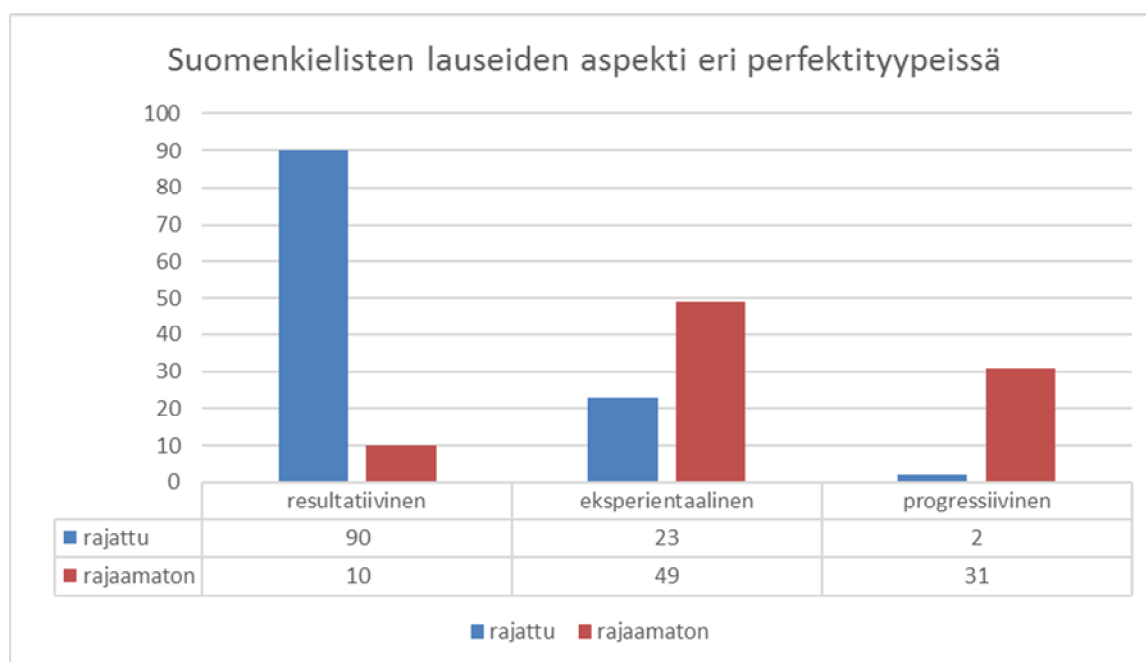
Kuviosta (35) näemme, että progressiivisessa perfektityypissä verbien aspektuaaliset tyypit ovat jakautuneet seuraavasti: rajaavia verbejä on 2 esimerkkiä, rajahakuisia verbejä on 4 esimerkkiä ja rajapakoisia verbejä on 31 esimerkkiä. Progressiivinen perfekti ilmaisee jatkuvaa tapahtumista tai olemista, siksi sen yhteydessä esiintyy enemmän atelistä toimintaa kuvaavia rajapakoisia verbejä. Kuvio (38) kuvaa lauseen aspektia progressiivisessa perfektityypissä.

Kuvio 38. Yhteenvetokuvio progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyvien verbien aspektuaalisista tyypeistä ja lauseen aspekteista

Progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyy enemmän aspektiltaan rajaamattomia lauseita, kuin rajattuja. Aspektiltaan rajaamattomia lauseita on 31 esimerkkiä / 37 (84 %) ja aspektiltaan rajattuja lauseita on 2 esimerkkiä / 37 (5 %). Kielteisiä lauseita on neljä esimerkkiä / 37 (11 %). Kielteisessä lauseessa aspekti neutraalistuu.

Alla oleva kuvio (39) näyttää kokonaisvaltaisesti, miten tutkimusaineistoni suomenkielisten lauseiden aspekti on jakautunut eri perfektityypeissä.

Kuvio 39. Yhteenvetokuvio lauseiden aspektista eri preesensperfektin tyypeissä

Larjavaara kirjoittaa, että perfektiivisuus / imperfektiivisuus –tyyppinen aspektuaalisuus ei yleisesti ottaen kytkeydy millään erityistavalla perfektiin. Perfektilause voi olla yhtä hyvin perfektiivinen kuin imperfektiivinen eli rajattu tai rajaamaton (Larjavaara 2007: 381). Tutkimusaineiston tulokset näyttävät, että se pitää paikkansa, että resultatiivinen perfektii, eksperientiaalinen ja progressiivinen perfektityypit voivat olla yhtä hyvin perfektiivinen kuin imperfektiivinen eli rajattu tai rajaamaton. Mutta jokaisessa perfektityypissä on tendenssi. Resultatiivisesta perfektistä voidaan karkeasti sanoa, että se on leimallisen perfektiivinen, se pyrkii saavuttamaan päätepisteen. Resultatiivinen perfektii kuvaa usein tilanteita, joissa ilmaistaan päätepisteen saavuttamista, tilanteita, jotka johtavat muutokseen. Eksperientiaalisen perfektin sisäisestä luonteesta voidaan karkeasti sanoa, että se on leimallisen imperfektiivinen. Eksperientiaalisen perfektin motiivi on ilmaista jonkun kokemuksellisuutta. Se kuvaa usein tilanteita, joissa ilmaistaan pelkkää itse tekemistä, prosessia riippumatta tuloksesta tai ajasta. Eksperientiaalisessa perfektissä ei ole tulosta, päätepisteen saavuttamista, muutokseen johtamista. Larjavaara kirjoittaa, että progressiivinen perfektii on leimallisen imperfektiivinen (Larjavaara 2007: 381).

5.5 Venäjännösten lisäykset

Minkälaisia niin sanottuja lisiä esiintyy venäjännöksissä (esimerkiksi, adverbiaaleja, jotka esiintyvät venäjänkielisessä tekstissä, vaikka niitä ei ollut alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä)?

Venäjänkieliseen tekstiin on esiintynyt lisäys, jota ei ollut alkuperäisessä suomenkielisessä tekstissä. Sellainen lisäys on aikaa ilmaiseva **jo**-adverbiaali. Sellaisia tapauksia on löytynyt kolme. Näissä kaikissa suomenkielisissä lauseissa perfektityyppi on resultatiivinen. Lisäämällä jo-adverbiaalin venäjännökseensä kääntäjä on pyrkinyt korostamaan sitä, että puhehetkeen mennessä on tapahtunut jokin muutos ja että tilanne on päättynyt ja saavuttanut sisäisen rajansa. Venäjänkielisten verbien aspekti on perfektiiivinen. Leksikaalisten keinojen valinta on yksi tavoista ilmaista resultatiivisuutta.

5.6 Muuta perfektin semanttisista tyypeistä

Minkälaisia päätelmiä suomen kielen perfektin semanttisista tyypeistä voidaan tehdä?

Resultatiivinen perfektii ilmaisee, että puhehetkeen tai johonkin tulevaan määrähetkeen mennessä on tapahtunut jokin muutos ja että muutos on yhä voimassa. Tämän tyypin pragmaattinen motiivi on ilmaista muutos. Resultatiiviselle perfektille on ominaista, että temporaalinen kehys on epäolennainen, ei käytetä tavallisesti ajanmääreitä, ei tiedetä, milloin tapahtuma alkoi menneisyydessä, eikä tapahtuman alku ole yhtään tärkeä. Siitä syystä resultatiivinen perfektii ei vain tule toimeen ilman ajanmääreitä vaan myös helposti hylkii niitä.

Eksperientaalinen perfektii ei ilmaise tulosta. Tämän tyypin pragmaattinen motiivi on ilmaista pelkkää tapahtuneisuutta jonkun kokemuksellisuuden, historian osana. Eksperientaalisen perfektin tapauksessa on tavallista, että temporaalinen kehys on myös epäolennainen ja se viittaa siihen, että aikajärjestys menettää täysin merkityksensä. Eksperientaalinen perfektii tulee hyvin toimeen ajan adverbiaalien kanssa, jotka ilmaisevat kuinka usein, kuinka monta kertaa tapahtuma on toistunut. Nämä ajan adverbiaalit ovat *joskus, kerran, jo kerran, usein, muutamia kertoja, joka kerta*.

Progressiivisen perfektin motiivi on ilmaista jatkuvaa tapahtumista tai olemista, joka on alkanut ennen puhehetkeä ja ulottuu puhehetkeen asti. Progressiivisen perfektin tapauksessa on tavallista, että temporaalinen kehys on auki joko kummastakin päästä tai suljettu alkupäästä ja auki puhehetken päästä. Progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyvät sellaiset adverbiaalit ja adverbiaalilausekkeet, jotka ilmoittavat tapahtuman alkua. Tapahtuman alku menneisyydessä on spesifi. On hyvin tyypillistä, että progressiivisen perfektin yhteydessä ilmestyvät ajallista alkua ilmaisevat postpositiot (*vuodesta ... lähtien*). Progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyy usein adverbiaaleja ja adverbiaalilausekkeitä, jotka ilmaisevat ajallista kestoa (*kymmenen vuotta, kymmenkunta vuotta, koko ikäni, pari tuntia, vuosikausia, koko yön, koko aamun*).

6 LOPUKSI

Pro gradu-tutkielmani tavoite oli tutkia suomen kielen perfektii. Verrattuna aiemmin tehtyihin fennistiikan opinnäytetöihin, joissa on myös kuvattu suomen kielen menneen ajan tempuksia, tutkimustyöni innovatiivisuus on siinä, että olen tutkinut suomen kielen perfektii venäjänkielisen käännöskorpuksen pohjalta. Joskus tuntui, että olen haukannut liian ison palan, sillä olen joutunut käsittelemään kahden eri kielen tempus- ja aspektijärjestelmää. Minun piti valita tutkimusaineiston analyysikriteerit hyvin hellävaraisesti niin, että kahden eri kielen väliset erot eivät erota kieliä vielä kauemmaksi toisistaan, eivät korosta yhä enemmän olemassa olevaa eroavaisuutta, vaan korostavat kahden kielen yhteen toimivuutta ja auttavat kertomaan lisää kyseenalaisesta kielestä. Olen käyttänyt venäjän kieltä avukseni suomen kielen perfektin kuvausta varten. Olen uskonut, että se, mikä kätkeytyy suomen kielen perfektiiin, tulee esiin, avautuu venäjänkielisissä lauseissa. Venäjän kielessä ei ole kieliopillisesti ilmaistua perfektiiä, vaan venäjässä ilmaistaan eri kieliopillisin ja leksikaalisin keinoin tapahtumaa, joka on tapahtunut joskus menneisyydessä ja yhä relevantti puhehetkellä. Vaikka valitsemani keinoni ovat tuntuneet toimivilta työvälineiltä, tutkielmaan on jäänyt myös monenlaisia kritiikin siemeniä, joita käsittelen alaluvussa 6.1. Sen jälkeen luonnostelen vielä alaluvussa 6.2 mahdollisia jatkotutkimusaiheita ja pohdin lyhyesti tulosten soveltamismahdollisuuksia.

6.1 Tutkielman kriittistä arviointia

Kiinnitän seuraavassa lyhyesti huomiota tutkielmani kannalta pulmalliseen seikkaan:

- 1) Olen lähestynyt suomen kielen perfektin tutkimista kokonaisvaltaisesti: suomen kielen kautta ja venäjän kielen kautta. Suomen kielen perfektin tutkiminen oli mielenkiintoista venäjän kielen tempus- ja aspektijärjestelmän valossa. Se on antanut vähän laajempaa näkemystä suomen kielen perfektiiin. Suomen kielen perfektin tutkiminen venäjänkielisten käännöstekstien pohjalta on ollut enimmäkseen kvantitatiivista, sillä olen laskenut korpusaineiston esiintymät, kuinka monta preesensin ja preteritin tapausta, perfektiiivisen ja imperfektiiivisen aspektin tapausta on löytynyt venäjänkielisistä lauseista. Seikkaperäinen venäjänkielisten käännösten analyysi lausetasolla on jäänyt tämän pro gradu –tutkielman ulkopuolelle.
- 2) Tutkimusaiheeni vaikeus on ollut siinä, että suomen ja venäjän väliset kielirakenteet eroavat toisistaan. Sen huomaa suomen ja venäjän kielten tempus- ja aspektijärjestelmästä. Suomen kielen tempuksista erotetaan preesens, imperfekti ja kaksi liittotempusta – perfektii ja

pluskvamperfekti. Suomen kielessä puhutaan objektiaspektista. Venäjän kielessä on varsinaisesti kaksi aikamuotoa – preesens ja preteriti sekä puhutaan myös futuurin ajasta, jota ilmaistaan morfologisilla affikseilla tai kaikissa finiittimuodoissa taipuvalla apuverbillä '*budet*'. Mutta sitten on erittäin laaja-alainen verbiaspekti. Toinen vaikeus on ollut siinä, että tempuksen lisäksi kieliopilliseen ajan käsitteeseen kuuluu aspekti ja muita tempukselle ja aspektille ominaisia piirteitä, kuten esimerkiksi ajan adverbiaaleja, verbien teelisyyden ja ei-teelisyyden käsite ja paljon muutakin. Ajan ilmaisuun sekoittuu suuri määrä muuta semantiikkaa. Siitä tulee tutkimuksen epäsymmetrisyys. Tutkimuksessani yhteisenä nimittäjänä on ollut tempus ja aspekti. Olen tutkinut suomen kielen perfektiä suomen kielen kautta ja venäjän kielen kautta. Venäjän kielen osalta olen ottanut aineiston analyysiin venäjän kielen verbiaspektin (perfektiivinen ja imperfektiivinen) ja aikamuodot (preesens ja preteriti). Suomen kielen osalta olen ottanut aineiston analyysiin suomen kielen verbin aspektuaaliset tyypit (rajaava, rajahakuinen ja rajapakoinen), lauseen aspektin (rajattu ja rajaamaton).

- 3) En ole syventynyt laajalti käännösteoriaan. Muuten tutkimustyöni olisi näyttänyt toisenlaiselta. Olisin joutunut syventymään käännösteoriaan ja käyttämään tutkimusaineistona muutaman venäjän kielen kääntäjän tekemiä saman alkuperäisen suomenkielisen tekstin käännöksiä, sillä käännös on aina subjektiivinen, jokainen kääntäjä on yksilö, jonka henkilökohtainen näkökulma ja tausta vaikuttavat hänen tulkintaansa alkutekstistä. Eri kääntäjät voivat käyttää eri käännöskeinoja. Kokonaiskuvan saamiseksi käännösten analyysissä aina tarvitaan monta näkökulmaa, on suositeltava käyttää monta saman alkuperäisen suomenkielisen tekstin käännöstä. Pro gradu –tutkielmani tarkoitus ei ollut kuitenkaan tutkia venäjänkielisiä käännöksiä, kääntäjien valintaa ja tulkintaa, miten suomen kielen perfekti kääntyy venäjänkielissä teksteissä, siksi pro gradu –tutkielmastani ei löydy laajaa käännösteoriaa.
- 4) Olen rajoittanut tutkimusaineistoni vain *olen* + *-nut* / *-nyt partisiippi* –esimerkeillä. Mielestäni alkuperäisen tekstin ja käännöksen vertailussa *olen*-esimerkit ovat vastaavuudeltaan konkreettisimmat. Tempus on deiktinen kategoria. Minä-persoonapronomini on myös deiktinen. Yksikön 1. persoonan sisältävässä lauseessa on vain yksi tekijä eli itse puhuja, joka itse kohdistaa tapahtumia aikasuoramallille. Siitä syystä lienee se, ettei tutkimusaineistosta löytynyt muita preesensperfektin tyyppejä paitsi resultatiivinen, eksperientiaalinen ja progressiivinen sekä futuuriperfekti.
- 5) Irrallinen korpusaineisto on hyvin abstraktinen. Kääntäjän ratkaisut ovat jääneet usein epäselviksi. Jatkotutkimusta ajatellen on suositeltava käyttää kontekstiin sidonnaista aineistoa, kuten esimerkiksi nauhoitettua puhetta ja/ tai dialogia.

- 6) Aineiston käsittely semanttisin perustein on ymmärrettävistä syistä hankalaa, sillä merkitys edellyttää tulkintaa. Perfektityyppien valinnalle jää välttämättä tulkinnanvaraisia tapauksia. Larjavaara kirjoittaa, että on paljon rajatapauksia, ja kaikki eivät ole vain yhdellä tapaa tulkittavia. Tyypit kuvaavatkin paljolti perfektin käytön motiiveja: yksikin motiivi aiheuttaa perfektin valinnan, ja kun valintatilanteessa on useampi motiivi, perfekti selittyy jokaisen pohjalta (Larjavaara 2007: 368). Koivisto huomioi pro gradu- tutkielmassaan, että kielen kategoriat eivät ole tarkkarajaisia ja merkityksentutkija työskentelee pakostakin intuitionsa varassa ja joutuu siksi jättämään tulkintoihinsa varauksia (Koivisto 2013: 148).

6.2 Jatko-tutkimusaiheita ja sovelluksia

Näen tutkimustyöni hyötyä suomen kielen opettamisessa kaikille kielenoppijoille ja erityisesti venäjänkielisille oppijoille, sillä venäjän kielessä ei ole kieliopillisesti ilmaistua perfektia, minkä takia venäjänkieliset kielenoppijat kokevat hankaluuksia suomen kielen perfektin käytössä. Puhun omasta henkilökohtaisesta kokemuksestani, kun perfektin sijaan käytän usein preesensia tai imperfektia. Mutta huomautukseni vahvistavat myös Helsingin yliopiston lehtori Yrjö Lauranto, joka on opettanut suomea vieraana kielenä unkarilaisille opiskelijoille, ja Veera Virtanen pro gradu –työssään venäjänkielisten suomi toisena ja suomi vieraana kielenä –oppijoiden perfektin ja imperfektin omaksumisen ongelmista. Yrjö Lauranto huomioi tekeillä olevassa *Kuvaus, opetus ja opetuskuvaus: miten lähestyä funktionaalisesti menneisyyden tempuksia?* -artikkelissaan, että sellaisten kielenoppijoiden, joiden omassa äidinkielessä menneeseen aikaan viitataan vain yhdellä tempuksella, oli vaikeaa erottaa suomen kielen imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti toisistaan. Virtanen kirjoittaa, että hänen tutkielmansa tulokset ovat osoittaneet, että venäläisten suomi vieraana kielenä -oppilaiden kirjoituksissa on hyvin paljon virheitä suomen kielen menneen ajan käytössä, perfektin sijaan näkyy preesensin ja imperfektin vaihtelua, joka saattaa johtua opiskelijoiden äidinkielen vaikutuksesta kohdekielen aikamuotojärjestelmään.

Suomen kielen perfektin käytön opettamisessa voisi soveltaa tutkielmani kuviota (11) Larjavaaran motiivien selityksineen alaluvusta 4.1 *Suomen kielen perfektityypit ja venäjän kielen aikamuodot*. Kuvio auttaa hahmottamaan suomen kielen perfektin sisäistä luonnetta. Suomen kielen perfektin omaksuminen on ollut hankalaa, varsinkin kun perfektin käytöstä kerrotaan suomen kieliopeissa hyvin niukasti yhdellä lauseella: *Perfekti ilmoittaa, että jotain on tapahtunut* (Leino 1989: 78). Isossa suomen kieliopissa (ISK 2004: 1460) lukee, että perfekti on osittain menneen ja osittain menemättömän ajan tempus. Kuvio ottaa pois kaikki epäilyt suomen kielen perfektin luonteesta. Kuvion (11) avulla voimme huomata sen, että perfekti on menneen ajan tempus, menneisyys on dominoivaa. Suomen kielen perfekti kuvaa tapahtumia, jotka ovat selvästi alkaneet

menneisyydessä. Preesensin aikamuoto havainnollistaa sen, että suomen kielen perfektin ilmaisee nykyrelevanssia. Kun puhuja valitsee suomen kielen ilmaisun aikamuodoksi, hän korostaa sillä, että tapahtuma on alkanut menneisyydessä, ja vaikka tapahtuma on jo päättynyt, sen vaikutus tuntuu edelleen puhehetkellä. Mikä on oikeastaan tämä yhteys nykyhetkeen? Larjavaara kirjoittaa, että perfektin käyttö selittyy tietyistä motiiveista (Larjavaara 2007: 368). Minusta tämä on keskeinen sana *motiivi* perfektin käytön ymmärtämiseksi: Puhuessaan puhuja valitsee motiivin, mitä hän haluaa sanoa ja mitä varten, mitä hän haluaa ilmaista puheessaan, mihin hänen sanomansa painottuu. Näin toteutuu puhujan lausuman pragmaattinen merkitys. Perfektin käytön yhteinen pragmaattinen merkitys on menneen tapahtuman yhteys nykyhetkeen, läsnäolo nykyhetkellä. Kun puhuja haluaa korostaa sitä, että menneen tapahtuman yhteys nykyhetkeen on hänelle tärkeä, hän valitsee perfektin aikamuodoksi. Yhteys nykyhetkeen ja motiivi ovat se, mikä erottaa perfektin imperfektistä ja preesensistä. Puhuja kertoo tapahtumasta, joka on alkanut joskus menneisyydessä, mutta silti hän tuntee sitä yhteyttä nykyhetkeen. Yhteys on puhujalle elävä ja tärkeä. Resultatiivisen perfektin motiivi on muutos, joka näkyy ja tuntuu nykyhetkellä. Eksperientaalisen perfektin motiivi on tekijän kokemuksellisuus, joka on jäänyt osaksi hänen historiaan ja hän pitää sitä relevanttina nykyhetkellä. Progressiivisen perfektin motiivi on ilmaista jatkuvaa tapahtumista tai olemista, joka on alkanut ennen puhehetkeä ja ulottuu puhehetkeen asti.

Minusta tempusten valinnassa on hyvä muistaa ilmaisun motiivia. Ajan ilmaisuun sekoittuu suuri määrä pragmatiikkaa, joka tarkoittaa käytön merkitysten kuvaamista, merkityksen tulkinnan ja ilmaisemisen näkökulmasta. Tempus on tapahtuman ulkoinen piirre. Tempus on subjektiivinen, sillä saamme tiedon tapahtumasta ja tapahtuma-ajasta puhujan näkökulmasta. Aspekti on sen sijaan tapahtuman sisäinen piirre, sillä puhujan kannasta riippumatta tapahtuma on joko päättynyt tai jäänyt päättymättömäksi. Tempus on subjektiivinen kategoria, siksi tempuksen valinta muuttuu puhujan tiedonhallinnasta ja suhteesta asiaan riippuen. Puhuessaan puhujalla on aina käytössä viittaushetki, tapahtumahetki ja puhehetki, jotka vaikuttavat aikamuodon valintaan. Puhuja voi tietoisesti jättää viittaushetken ilmaisematta. Aikamuodon valinnalla puhuja ilmaisee, onko hänelle viittaushetki niin tärkeä, että hän pyrkii tarkentamaan tapahtumahetken ilmaisemalla viittaushetken, esimerkiksi *eilen*, *vuosi sitten* jne, vai onko hänelle tärkeämpi vain itse tapahtuma, tapahtuneisuus? Aikamuodon valinnalla kertoja ilmaisee suhtautumisensa asiaan, oliko hän mukana, oliko hän tapahtuman todistaja ja niin edelleen.

Jatkotutkimusaihe voi olla sama *Suomen kielen perfektin*. Mutta näen tutkimustyön toteuttamista seuraavasti. Aineiston keruun voisi toteuttaa Valmun työn esimerkin mukaan kyselylomakkeen avulla, joka koostuisi dialogitestistä ja taustatietokyselystä. Informantteina olisi äidinkielenään venäjää puhuvia suomen kielen opiskelijoita. Sen lisäksi samaan lomakkeeseen vastaisi suomea äidinkielenään puhuvia opiskelijoita, joten voisi verrata venäläisten ja suomalaisten

tuloksia toisiinsa. Venäjänkielisten ja suomenkielisten informanttien tulosten vertailu tuo esiin näitä vaikeuksia, jotka liittyvät suomen kielen perfektin käyttöön. Sellainen aineisto on mielestäni suurempi ja kontekstiin sidonnainen, se antaisi enemmän niin sanottua livenä -tietoa ulkomaalaisten suomen kielen perfektin käytön osaamisesta. Sellaisesta aineistosta löytynevät kaikki Larjavaaran mukaiset suomen kielen preesensperfektin semanttiset tyypit (resultatiivinen, eksperientaalinen, progressiivinen, lähimenneen perfekt, inferentiaalinen ja kvotatiivinen perfekt). Sellainen aineisto sallisi tutkia, miten venäläisten informanttien äidinkielen tempus- ja aspektijärjestelmä vaikuttaa suomen kielen perfektin käyttöön.

Tämän pro gradu –työn ulkopuolelle on jäänyt perfektin ja imperfektin sekä perfektin ja preesensin välisten erojen hahmottaminen. Jatkotutkimuksessa olisi mielenkiintoista hahmottaa suomen kielen perfektia laajemmalla kannalta imperfekti ja preesens mukaan ottaen kuvaukseen.

Syvempää näkemystä suomen kielen perfektiin antaisi tutkimus, jossa tutkitaan suomen kielen perfektia sellaisten kielten pohjalta, joissa on olemassa kieliopillisesti ilmaistu perfekt, esimerkiksi englannin ja/ tai ruotsin pohjalta.

Suomen kielen perfekt on laaja-alainen ja moniulotteinen tempus. Sitä voi tutkia monesta näkökulmasta. Uskon, että suomen kielen perfektin tutkiminen on tarpeellista, sillä useat suomen kielen oppijat kokevat vaikeuksia sen käytössä. Viime aikoina suomen kielen perfektin tutkiminen on laajentunut, esimerkiksi Larjavaaran kuuden preesensperfektin jaottelu motiivien selityksineen ja Laurannon aikakehys ovat antaneet syvällisempää tietoa suomen kielen perfektin sisäisestä luonteesta. Tutkimustyöni lähtökohta oli henkilökohtainen kiinnostus ja halu ottaa selvää suomen kielen perfektin käyttömerkityksistä. Minusta tuntuu, että olen onnistunut saavuttamaan tavoitteeni ainakin resultatiivisen, eksperientaalisen ja progressiivisen perfektityyppien ja fuuturiperfektin käyttömerkityksen ja motiivin ymmärtämisen osalta, sillä suomalaiset ystäväni ovat huomanneet suomen kielitaitoni parantuneen. Alku on aina hankalaa, mutta lopussa seisoo kiitos. Toivottavasti tästä tutkimustyöstä olisi myös hyötyä muille innokkaille suomen kielen oppijoille.

LÄHTEET

- AVILOVA, N. S. 1979: *Vid glagola i semantika glagol'nogo slova*. Moskva : Nauka
- BONDARKO, A.V. 1971: *Vid i vremena russkogo glagola : (značenie i upotreblenie) : posobie dlja studentov*. Moskva: Prosveščeni. (Бондарко А.В. Вид и время русского глагола (значение и употребление) Пособие для студентов. - М.: Издательство "Просвещение", 1971).
- COMRIE, BERNARD 1981: *Aspect. An Introduction to the study of verbal aspect and related problems*. Cambridge University press. Great Britain.
- COMRIE, BERNARD 1985: *Tense*. Cambridge University Press. Great Britain.
- DAHL, ÖSTEN 1985: *Tense and aspect systems*. Oxford: Blackwell.
- FEDOROV, A. V. 1983: *Osnovy obščej teorii perevoda (Lingvističeskie problemy)*. Moskva: Vyššaja škola. (А. В. Федоров «Основы общей теории перевода» (Лингвистические проблемы). Москва «Высшая школа» 1983)
- The Leipzig Glossing Rules: Conventions for interlinear morpheme-by-morpheme glosses, 2005
http://www.linguistik.huberlin.de/institut/professuren/sprachwissenschaft/lehre/archiv/ss2004/hs_ilocano/LeipzigGlossingRules.pdf/ (Joulukuu 2013)
- HÄKKINEN, KAISA 1996: *Kielitieteen perusteet*. 3. Painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- HÄRME, HANNA-KAISA 2013: *Seisoskelua puiden alla, istumista keinussa, kasvimaalla pyöriskelyä” – venäjän delimitatiivinen teonlaatu uniikkiaineena, sen frekvenssit ja kääntäminen*. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö, käännöstiede (venäjä).
- IISA, KATARIINA – OITTINEN, HANNU – PIEHL, AINO 2006: *Kielenhuollon käsikirja*. Jyväskylä: Gummerus.
- IKOLA, OSMO 1950: *Tempusten ja modusten käyttö ensimmäisessä suomalaisessa raamatussa*. Verrattuna vanhempaan ja nykyiseen kieleen. II Indikatiivin imperfektin ja perfektin sekä imperfektiin perustuvien liittomuotojen temporaalinen käyttö. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja B. Osa XXXIV. Turku.
- IKOLA, OSMO (toim.) 1991 = kirj. ALHO ALHONIEMI, OSMO IKOLA, PÄIVI RINTALA: *Nykysuomen käsikirja*. 3. painos. Espoo: Weilin+Göös.
- IKOLA, OSMO 2000: *Pieni nykysuomen opas*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja. Turku.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA

- HEINONEN, TARJA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. SKS 950. Helsinki: SKS.
- Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/27066> (2.12.2013).
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1999: *Mitä tulikaan sanotuksi. Omakohtaisia kielitieteellisiä oivalluksia*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja. Turku 1999.
- KLEIN, WOLFGANG 1999: *Time in language*. London: Routledge.
- KOIVISTO, JANNE 2013: *Noususta kumpuavia merkityksiä. Suomen nousemisverbien kognitiivista semantiikkaa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö, käännöstiede, suomen kieli.
- KRUGOSVET-tietokirjan kotisivu: <http://goodbasis.com/rus/perfectum.htm> (25.1.2014)
- KS = MOT Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012.
- LARJAVAARA, MATTI 2007: *Pragmasemantiikka*. Helsinki: SKS.
- LAURANTO, YRJÖ [tekeillä]: *Kuvaus, opetus ja opetuskuvaus: miten lähestyä funktionaalisesti menneisyyden tempuksia?*
- LEINO, PIRKKO 1989: *Suomen kielioppi*. Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki.
- Morfologinen venäjän kielen verbin erittely: http://www.licey.net/russian/phonetics/3_7_4 (13.1.2014)
- NORDLANDER, JOHAN 1997: *Towards a semantics of linguistic time : exploring some basic time concepts with special reference to English and Krio*. Umeå : Umeå University.
- NOVIKOVA, L.A. 2001: *Sovremennyy russkij jazyk: Uchebnik: Fonetika. Leksikologija. Slovoobrazovanie. Morfologija. Sintaksis*. - 3-e izd. / L. A. Novikov, L. G. Zubkova, V. V. Ivanov i dr.; Pod red. L. A. Novikova. – SPb.: Izd-vo Lan'.
- OHVO, MAIJA 2008: *Menneen ajan aikamuotojen käyttö S2-oppijoiden kirjoitelmissa*. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos, suomen kieli.
- OJANEN, MUUSA 1970: *Opi venäjää. 2* / Muusa Ojanen, Annikki Halko. Helsinki: WSOY.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielioppi*. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.
- PARFIN-FINNISH-RUSSIAN PARALLEL CORPUS Tampereen yliopiston kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikön venäjän kielen käännöstieteiden laitoksen korpus <https://mustikka.uta.fi/> (otanta maaliskuu-toukokuu 2013)
- ŠVEDOVA, N. JU 1980: *Russkaja Grammatika*. Tom 1 *Fonetika, fonologija, udarenie, intonacija, slovoobrazovanie, morfologija* / [red. kollegija: N. Ju. Švedova. Moskva: Nauka.
- Tampereen yliopiston tutkielmatietokanta. <http://tutkielmat.uta.fi> (2.12.2013)
- TARASOV, MERJA 1994: *Vyraženi perfekta v russkom i angliskom jazykax*. (Perfektin ilmaiseminen venäjän ja englannin kielissä). Sivulaudaturtutkielma Tampereen yliopisto, slaavilainen filologia.

- VALMU, JENNI 2007: *Suomen menneen ajan tempusten semantiikka unkarilaisilla kielenoppijoilla*. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto, Kieli- ja käännöstieteiden laitos, suomen kieli.
- VIRTANEN, VEERA 2011: *Minä lienen tullut joskus Suomessa vielä?* Venäjänkielisten suomi toisena ja vieraana kielenä -oppijoiden perfektin ja imperfektin omaksumisen ongelmista. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos, suomen kieli
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Verkkoversio. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.<http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=716>
(29.11.2013)

Liite 1: Kuviot ja taulukot

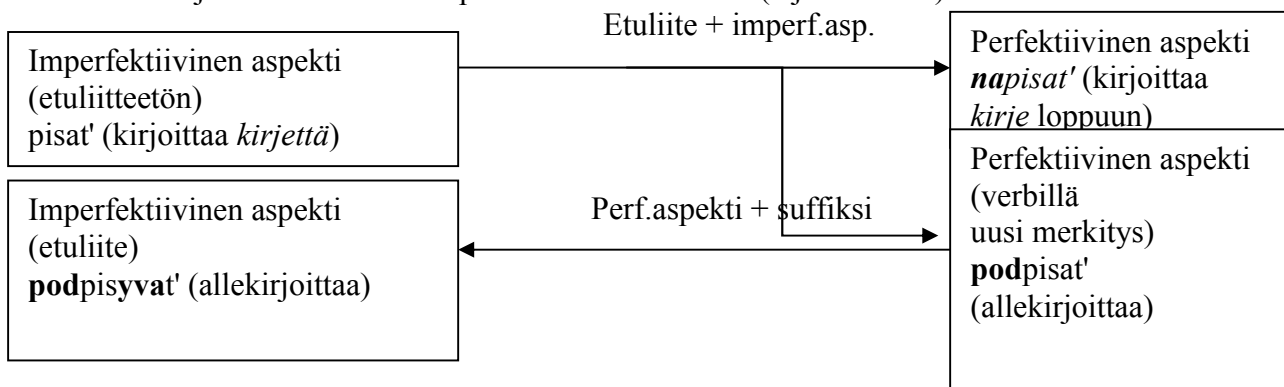
Kuvio 1. Aikasuoramalli, jossa nykyhetki on nolla, vasemmalla nykyhetkeltä on mennyt aika ja oikealla nykyhetkeltä on tuleva aika (Comrie 1985)

Taulukko 1. Perfektiivisen ja imperfektiivisen aspektien merkitykset

Aspekti	Aspektien merkitykset		
	Prosessi, Tekeminen	Jatkuvuus, Toistuvuus	Päätepisteen saavuttaminen
Perfektiivinen	-	-	+
Imperfektiivinen	+	+	-

Kuvio 2. Venäjänkielisen verbin aspektin muodostaminen (Ojanen 1970)

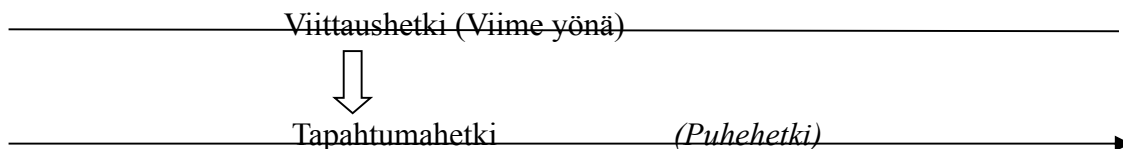
Taulukko 2. Venäjän kielen preteritin merkitystyyppien ja aspektin välinen suhde

Preteritin merkitys	Imperfektiivinen aspekti	Perfektiivinen aspekti
Imperfekti	+	-
Aorist	+	+
Perfekti	(+)	+

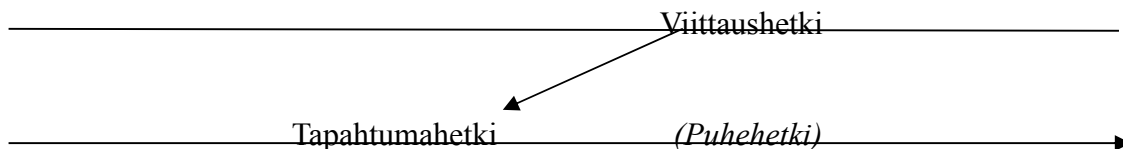
Taulukko 3. Menneen ajan merkitystyyppit Ojasen ja Nykyvenäjän kirjasta

Merkitys	Preteriti imperfektiivinen aspekti	Ojanen	Preteriti perfektiivinen aspekti	Ojanen
Imperfekti	+	<ul style="list-style-type: none"> - toistuvaa (t. tavanomaista) toimintaa - loppuunsaorittamatonta, keskeneräistä toimintaa 	-	-
Aorist	+	- jonkin ajan kuluessa tapahtunutta toimintaa.	+	-
Perfekti	(+)	-	+	<ul style="list-style-type: none"> - loppuunsaorittua toimintaa - ajallisesti rajoitettua tai lyhytaikaista toimintaa - yhtäkkistä, odottamatonta toimintaa (momentaani verbi).

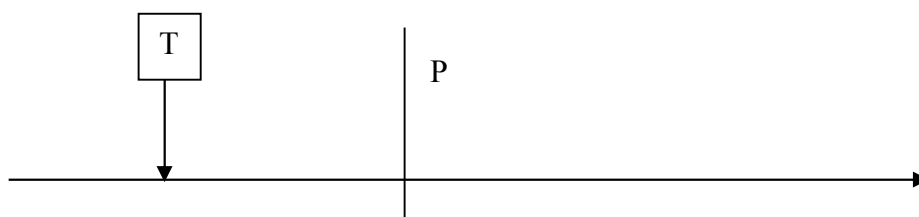
Kuvio 3. *Viime yönä vauva itki* . ISK:ssa käytetty imperfektin kuvio (ISK 2004: 1453)

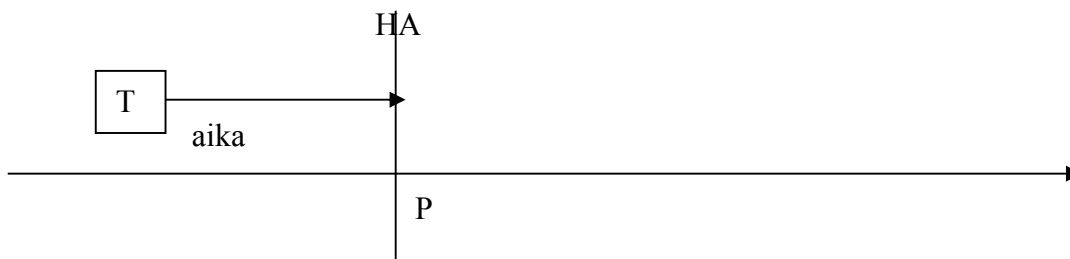
Kuvio 4. ISK:ssa käytetty perfektin kuvio (ISK 2004: 1460)

Kuvio 5. Larjavaaran mukainen imperfektin aikasuoramalli (Larjavaara 2007: kuva 13 s. 372).

Kuvio 6. Larjavaaran mukainen nykyisen resultatiivisen perfektin aikasuoramalli (Larjavaara 2007: kuva 11 s. 372).

Taulukko 4. ISK:n ja Larjavaaran perfektin merkitystyyppien yhteenvetotaulukko

Semanttinen perfektin merkitys		Pragmaattinen perfektin merkitys (<i>motiivi</i>)	Esimerkki
ISK	Larjavaara		
Jälkivaikutuksen perfekt	Resultatiivinen perfekt	Muutos	Matti on lähettänyt työhakemuksen firmaan
	Eksperientaalinen perfekt	Kokemuksellisuus	Matti on käynyt Pietarissa pari kertaa
	Lähimenneen perfekt	Vasta tapahtunut	Matti on lähtenyt työpaikasta
	Inferentiaalinen perfekt	Havainto (oma päätelmä, arvio) Jälki näkyy.	Matti on selvästi tupakoinut parvekkeella
	Kvotatiivinen perfekt	Juorujen välittäminen (toisen lähteen referointi)	Matti on kuulemma taas mennyt naimisiin
Jatkuvuuden perfekt	Progressiivinen perfekt	Jatkuva tapahtuma, joka on alkanut ennen puhehetkeä ja ulottuu puhehetkeen asti	Matti on asunut Suomessa jo kohta 15 vuotta.

Taulukko 5. Semanttiset perfektimerkitykset ja niiden temporaalisen kehyksen piirteitä

Larjavaara	Lauranto
Resultatiivinen perfekt	Kehyksen irrelevanssi
Eksperientaalinen perfekt	Kehyksen irrelevanssi. Eksperientaalisen perfektin tehtävä on nostaa esiin kokemuksellisuus. Tällainen toiminta ei kytkeydy aikajärjestykseen, vaan aikajärjestys menettää näissä tapauksissa täysin merkityksensä.
Lähimenneen perfekt	Kehyksen irrelevanssi
Inferentiaalinen perfekt	Kvotatiivinen ja inferentiaalinen perfekt ovat aikakehyksettömimmät perfektitapaukset: niiden yhteydessä lausetason temporaalinen kehys on täysin tuntematon.

Kvotatiivinen perfekti	Kvotatiivinen ja inferentiaalinen perfekti ovat aikakehyksettömmät perfektitapaukset: niiden yhteydessä lausetason temporaalinen kehys on täysin tuntematon.
Progressiivinen perfekti	Jatkuvuuden perfektin tapauksessa on kuitenkin tavallista, että temporaalinen kehys on auki vain toisesta, nimittäin puhehetken päästä. Tapahtuman alku menneisyydessä on spesifi, mutta kehys jää aukinaiseksi puhehetken kohdalta, sillä toiminta jatkuu edelleen puhehetkellä.

Taulukko 6. Korpusaineisto

Ennen autoon nousuaan Oksanka antoi Zaralle pitkulaisen vihkosen. - Tämä on siitä hotellista, siitä jossa olen töissä. Zara käänteli vihkosta kädessään. Sen paksu paperi oli kiiltävää ja siinä hymyili nainen, jonka hampaat hohtivat epätodellisen valkoisina. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	Прежде, чем сесть в машину, Оксанка дала Заре брошюру продолговатого формата, с плотной блестящей бумагой. С обложки улыбалась женщина, чьи неестественно белые зубы сверкали. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
- Kaikenlaista olen pyytänyt tuomaan. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	- Я просила всего привезти. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
Ingel puolestaan kieltäytyi lukemasta lehtiä, hän luotti rukouksiin ja Juhan Liivin säkeisiin: Isamaal Sinuga olen önnetu ma, önnetu ilma sinuta! (Oksanen Sofi, Puhdistus)	Ингель же отказывалась читать газеты, она доверяла молитвам и строкам Юхана Лийва: Родина, с тобою я несчастлив, Без тебя несчастней во сто крат. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
- Toveri Aliiden sisko ei halua tuomiota eikä vankilaan, kai te ymmärrätte sen? - Siskoni ei kertoisi tuollaisia valheita. - Oletteko varma, toveri Aliide? - Olen . (Oksanen Sofi, Puhdistus)	- Сестра товарища Алиде не хочет ни суда, ни смерти, надеюсь, вы это понимаете? - Сестра не стала бы так врать. - Вы в этом уверены, товарищ Алиде? - Да. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
Olen tehnyt kaikkeni, jotta teidän kaltaisenne kaunotar voisi jatkaa elämäänsä normaalisti, en pysty enempään. Auttakaa minua, jotta minä voisin auttaa teitä. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	Я сделал все, что от меня зависит, чтобы такая красавица могла жить спокойно, большего я не могу сделать. Помогите мне, чтобы я мог помочь вам. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
- Mitäs korissa on? -Sieniä. Olen tulossa sienestä. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	- Что там в корзинке? - Грибы. Я собирала грибы. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)
- Olen tehnyt kaikkeni teidän eteenne. En voi enää mitään. (Oksanen Sofi, Puhdistus)	- Я уже сделал для вас все, что мог. Больше ничего не смогу. (Джафарова-Виитала Т., Очищение)

Esimerkki siitä, miten aineiston analyysi tapahtuu ensimmäisessä osassa excel-tilukossa:

Taulukko 7. Esimerkki korpusaineistosta (excel-tilukko)

Context	Author	Title	Translation	Translator	Title
Kaikenlaista <i>olen</i> <i>pyytänyt</i> tuomaan.	Oksanen Sofi	Puhdistus	Я просила всего привезти	Джафарова- Виитала Т.	Очищение

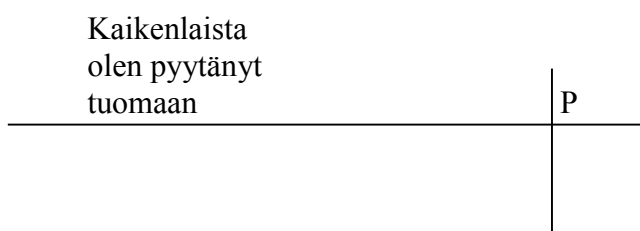
Taulukko 8. Suomenkielisen alkuperäisen lauseen analysointi (excel-tilukko)

Alkup. lause	Finiitti- verbi	Infinitiivi	Aspektuaal. tyyppi	Tempus	Perfektin merkitys- tyyppi	ISK	Lauseen aspekti
Kaikenlaista olen pyytänyt tuomaan	Olen pyytänyt	pyytää	rajahakuinen	perfekti	Eksperien- taallinen	Jälki- vaiku- tuksen perfekti	rajaamaton

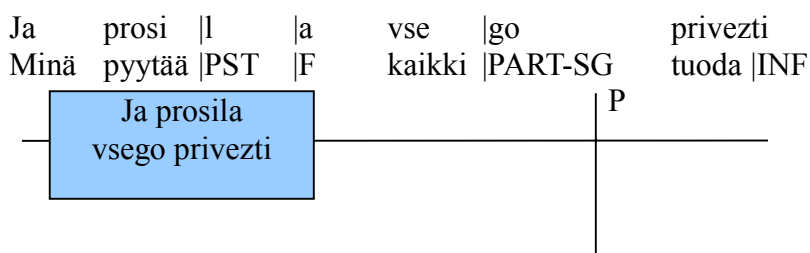
Taulukko 9. Venäjänkielisen osuuden analysointi (excel-tilukko)

Translit- terointi	Finiitti verbi	Infinitiivi	Aspekti	Aspektuaal. tyyppi	Tempus	Preteritin merkitys	Lauseen aspekti
Ja prosila vsego privezti	prosila	prosit'	IMPRF	rajahakuinen	preteriti	aoristi	rajaama- ton

Kuvio 7. Suomenkielisen lauseen *Kaikenlaista olen pyytänyt tuomaan* aikasuora
Aikasuora:

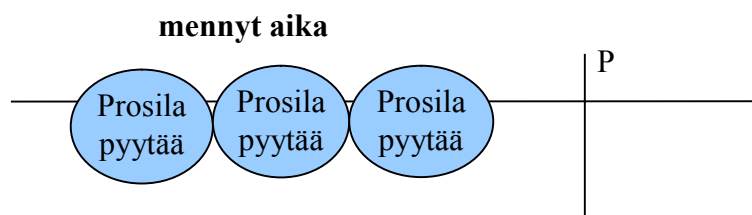

Kuvio 8. Venäjänkielisen verbin ilmaisema tapahtuma sijoittuu aikasuoralle menneeseen aikaan
venäjännöksessä

Kuvio 9. Toistuvaa tilannetta kuvaava imperfektiivinen verbi *prosit' 'pyytää'* venäjännöksessä

Ja prosi |l |a vse |go privezti
Minä pyytää |PST |F kaikki |PART-SG tuoda |INF

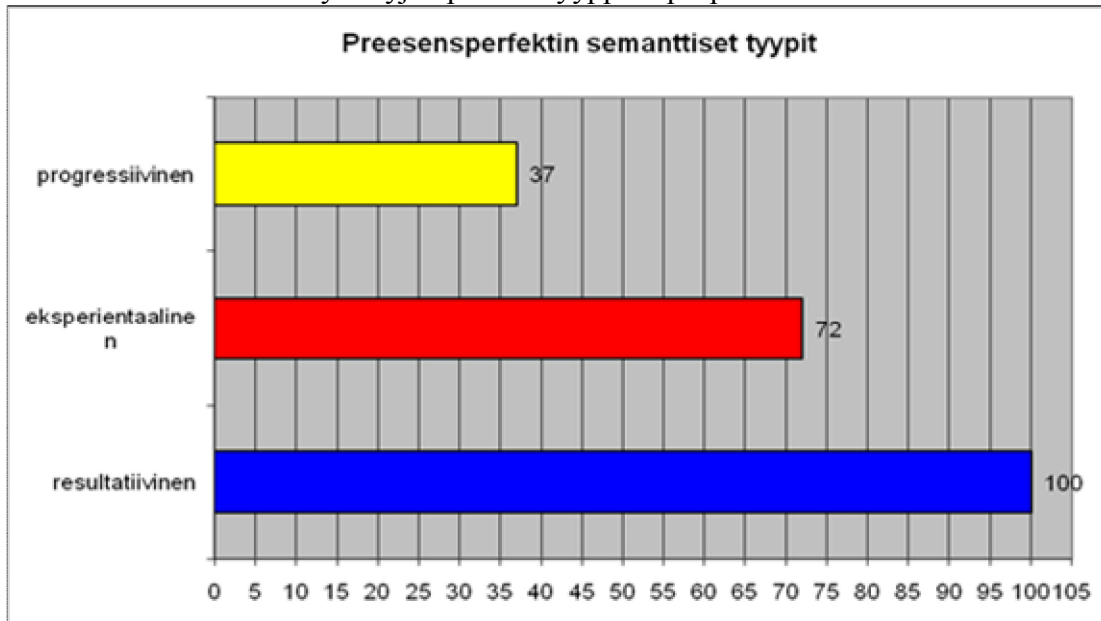
Taulukko 10. Eksperientaalisien perfektin merkitys

Suomen kielen perfektin merkitystyyppi	Venäjän kielen verbin tempus	Venäjän kielen verbin aspekti	Merkitys
Eksperientaalinen	Preteriti (aoristin merkitys)	Imperfektiivinen	Pelkkä tapahtuneisuus menneessä ajassa. Aikakehyksettömyys. Toiminnan rajaamattomuus. Prosessi on tärkeämpi, kuin lopputulos.

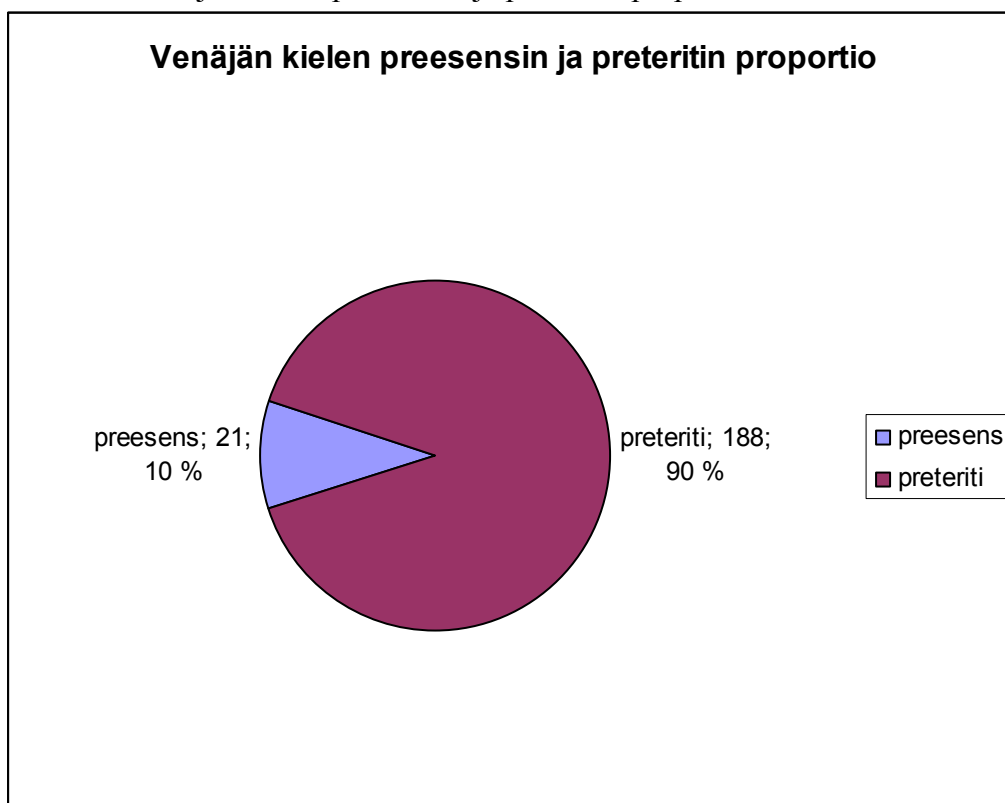
Taulukko 11. Aineiston käsittelyn tulokset

Suomen kielen perfektin merkitystyyppi	Yhteensä	Venäjän kielen verbin aspekti	Venäjän kielen verbin tempus	Yhteensä
Resultatiivinen	100	imperfektiivinen	preesens	3
			preteriti	3
		perfektiivinen	preteriti	94
Eksperientaalinen	72	imperfektiivinen	preesens	2
			preteriti	68
		perfektiivinen	preteriti	2
Progressiivinen	37	imperfektiivinen	preesens	16
			preteriti	21
		perfektiivinen		0
Futuuriperfekti	3	perfektiivinen	futuuri	3

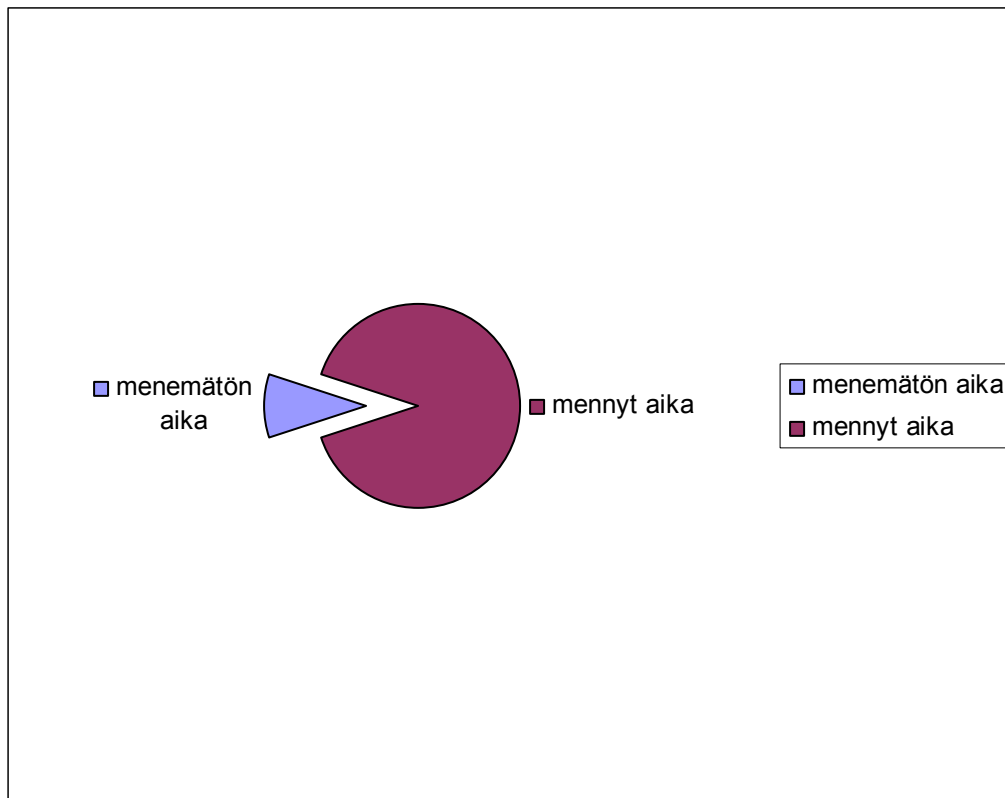
Kuvio 10. Aineistosta löydettyjen perfektityyppien propositio

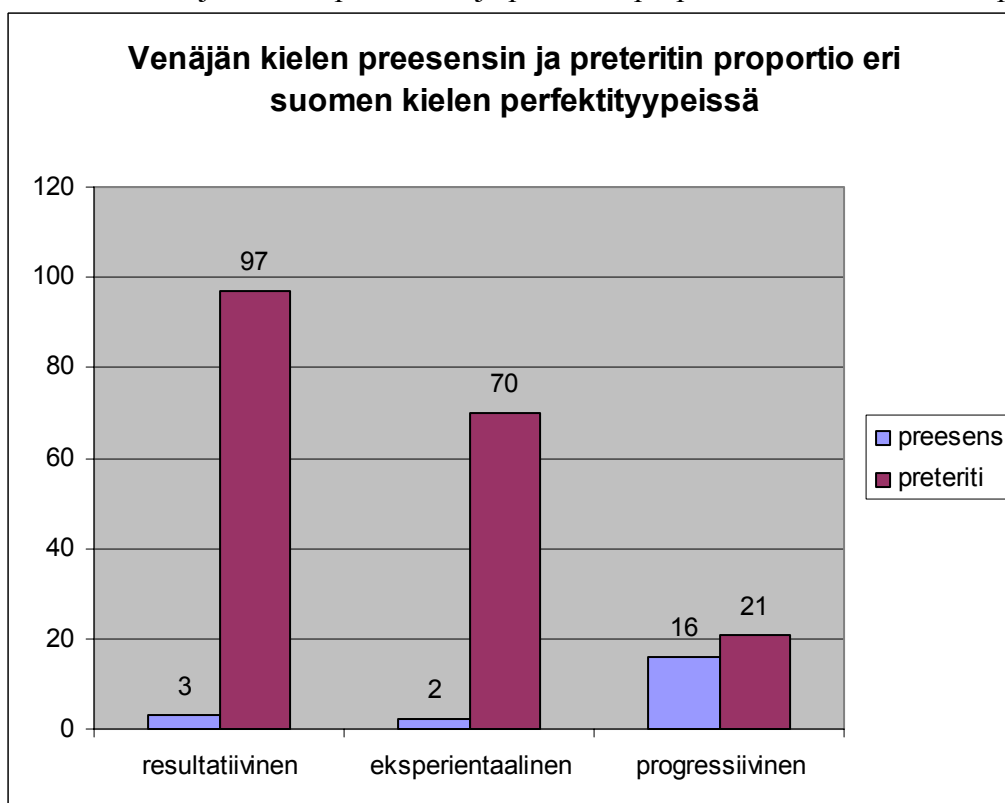
Kuvio 11. Venäjän kielen preesensin ja preteritin propositio

Kuvio 12. Menemättömän ajan läsnäolo perfektin ilmaisemassa tapahtumassa

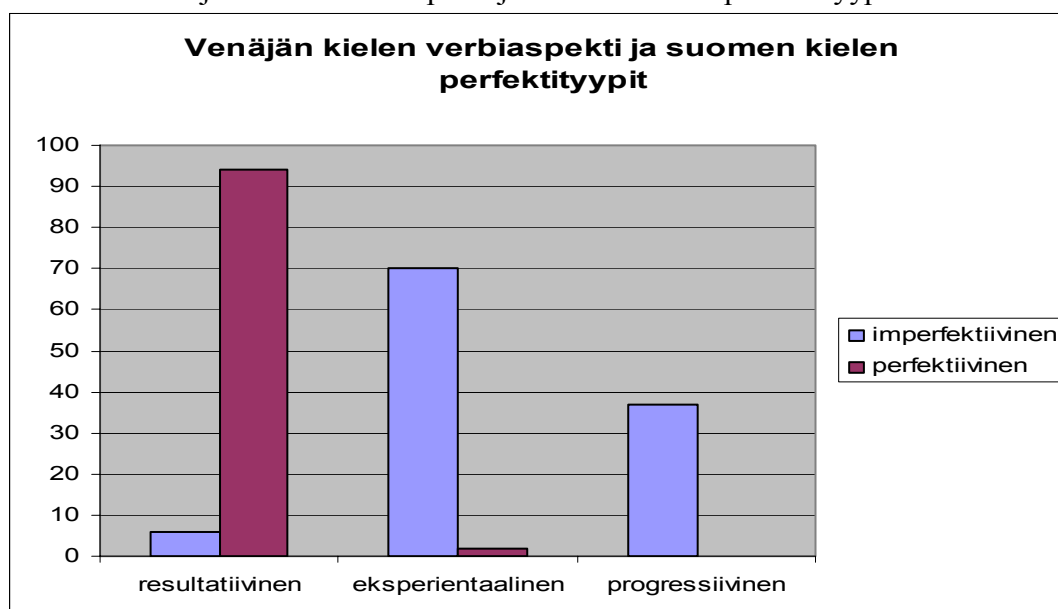

Kuvio 13. Venäjän kielen preesensin ja preteritin propoortio eri suomen kielen perfektityypeissä

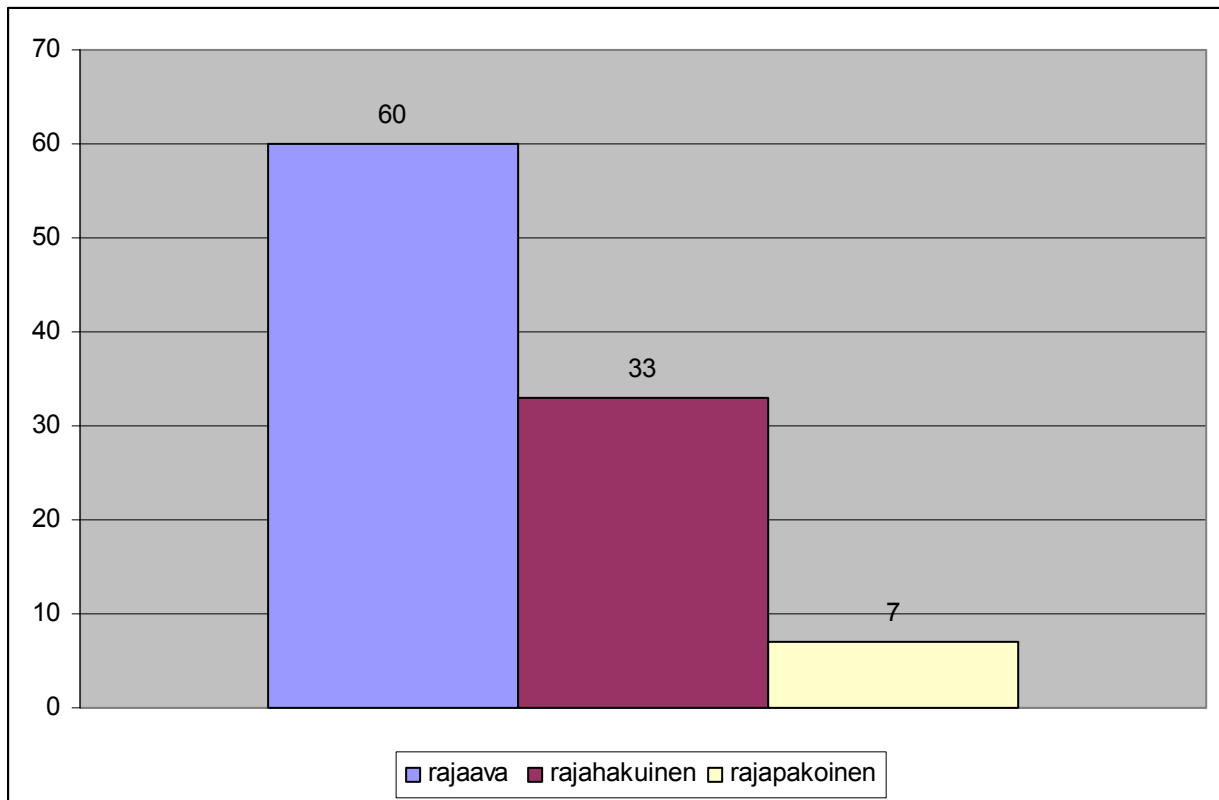
Taulukko 12. Venäjän kielen verbiaspekti ja suomen kielen perfektityypit

Suomen kielen perfektin merkitystyyppi	Yhteensä	Venäjän kielen verbin aspekti	Yhteensä	%
Resultatiivinen	100	imperfektiivinen	6	6 %
		perfektiivinen	94	94 %
Eksperientaalinen	72	imperfektiivinen	70	97,2 %
		perfektiivinen	2	2,8 %
Progressiivinen	37	imperfektiivinen	37	100%
		perfektiivinen	0	

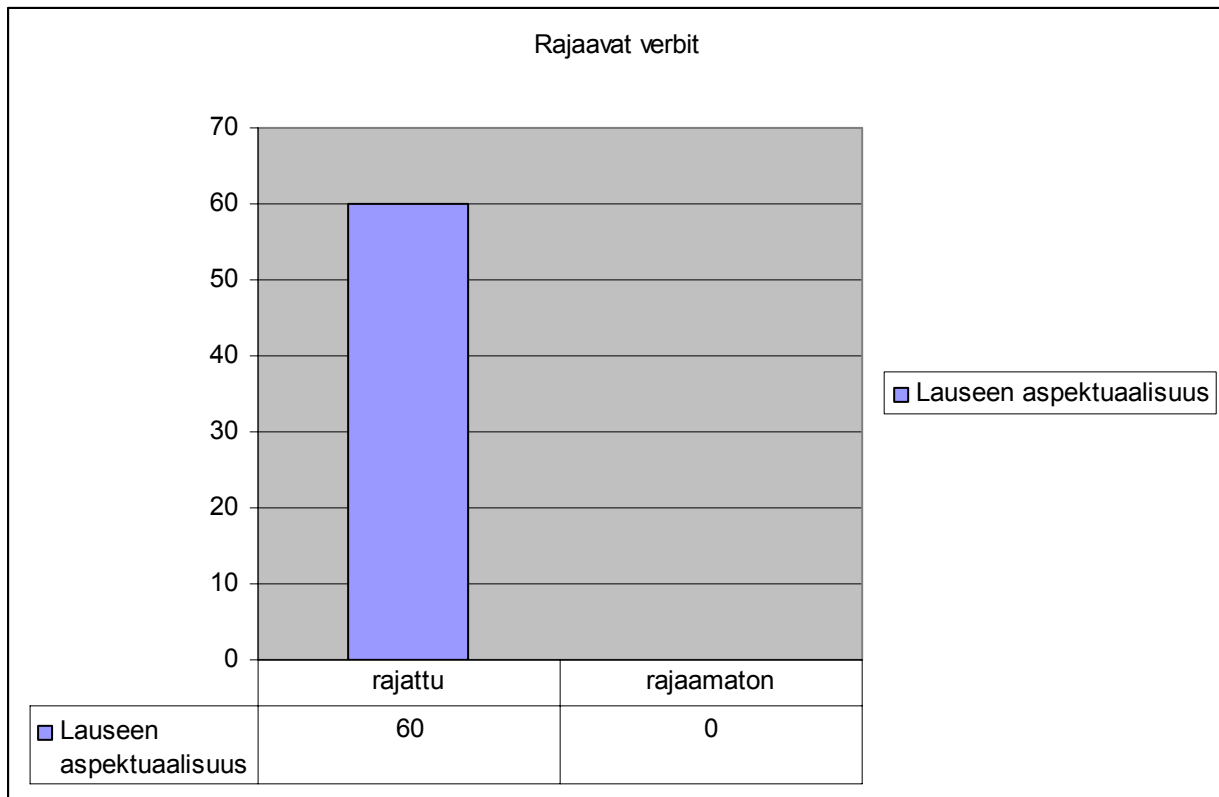
Kuvio 14. Venäjän kielen verbiaspekti ja suomen kielen perfektityypit**Taulukko 13.** Venäjän kielen perfektiivisen verbiaspektin ja suomen kielen resultatiivisen perfektityypin semanttinen merkitys

Venäjän kielen perfektiivisen verbiaspektin semanttinen merkitys:	Suomen kielen resultatiivisen perfektityypin semanttinen merkitys:
Muutos Rajattu Saavuttaa sisäisen rajansa Yksi kokonaisuus Loppuun suoritettu Päätepisteellisyys Päättynisyys Tuloksellisuus Totaalisuus	Muutos Vaikutus Saavutus Lopputulos

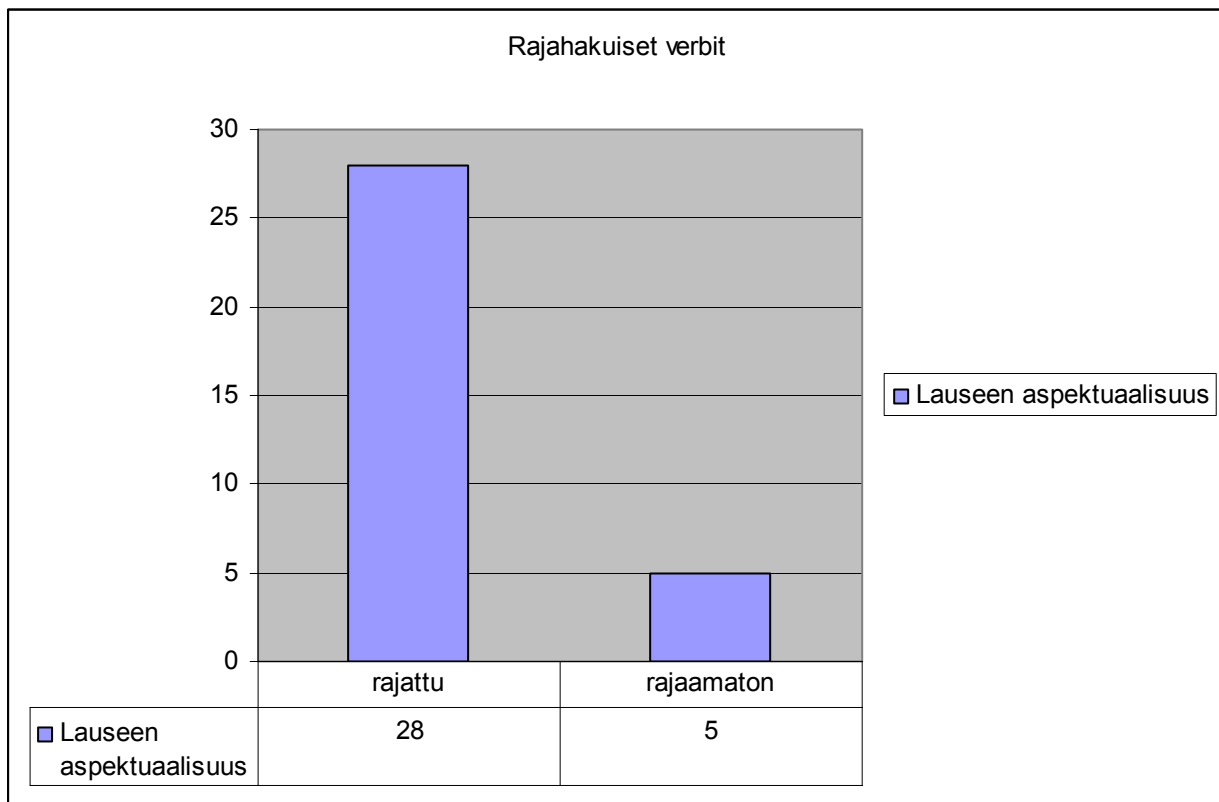
Kuvio 15. Suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit resultatiivisen perfektin yhteydessä

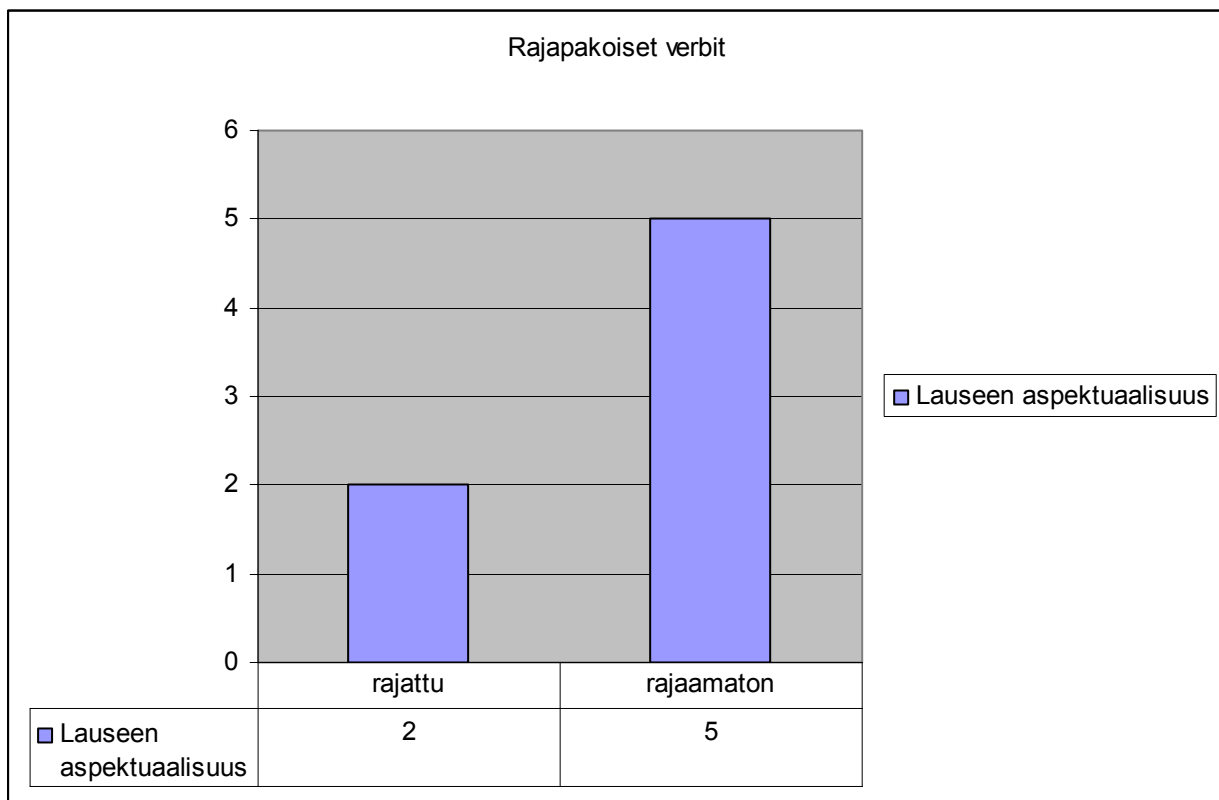
Kuvio 16. Rajaavan verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus resultatiivisen perfektin tapauksissa

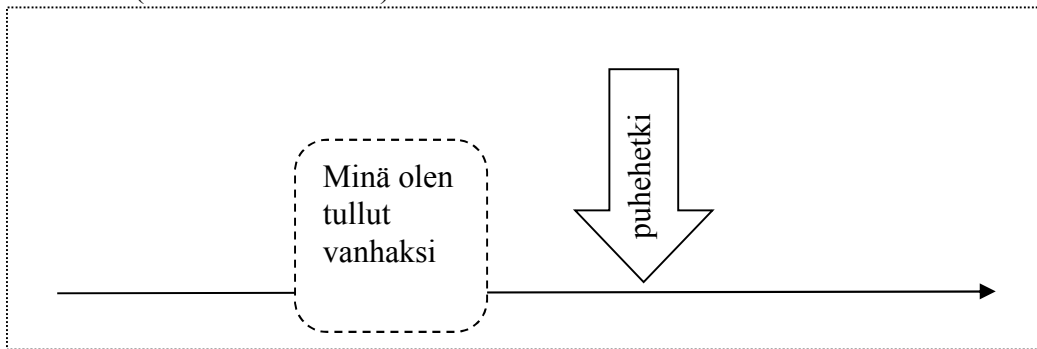
Kuvio 17. Rajahakuisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus resultatiivisen perfektin tapauksissa

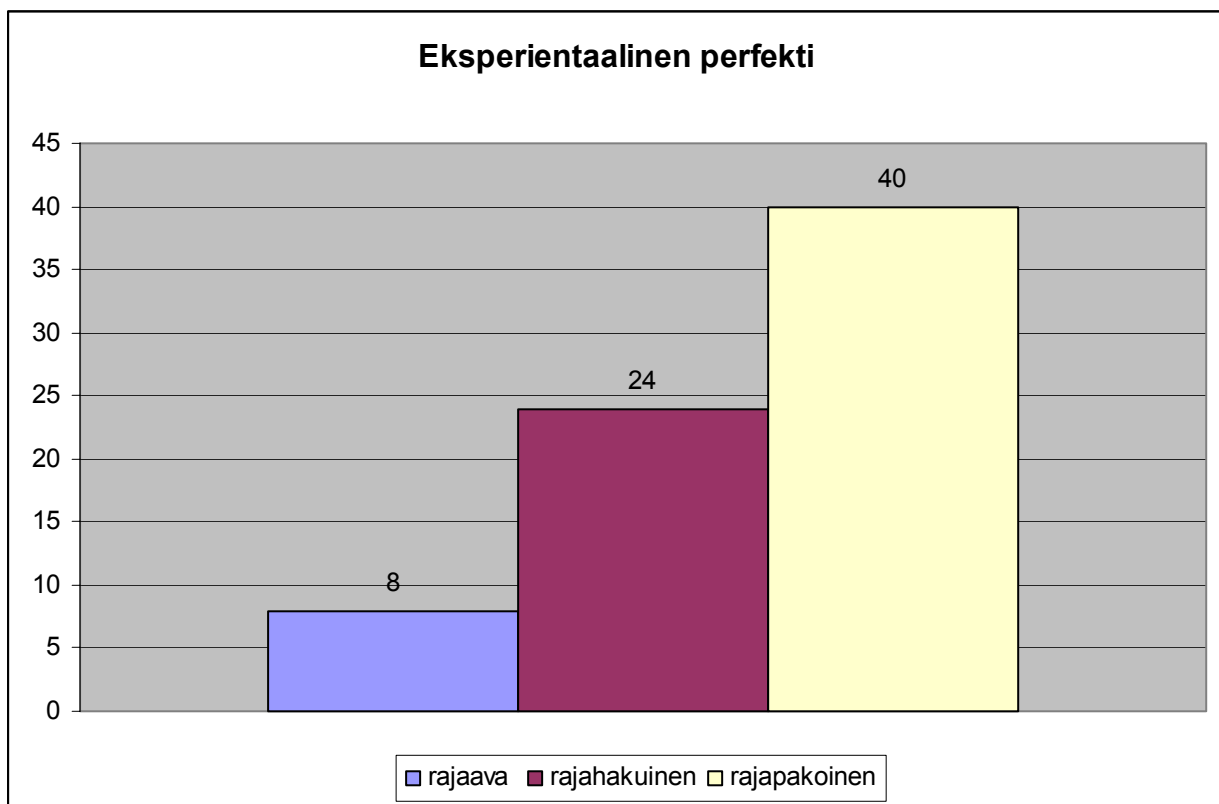
Kuvio 18. Rajapakoisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus resultatiivisen perfektin tapauksissa

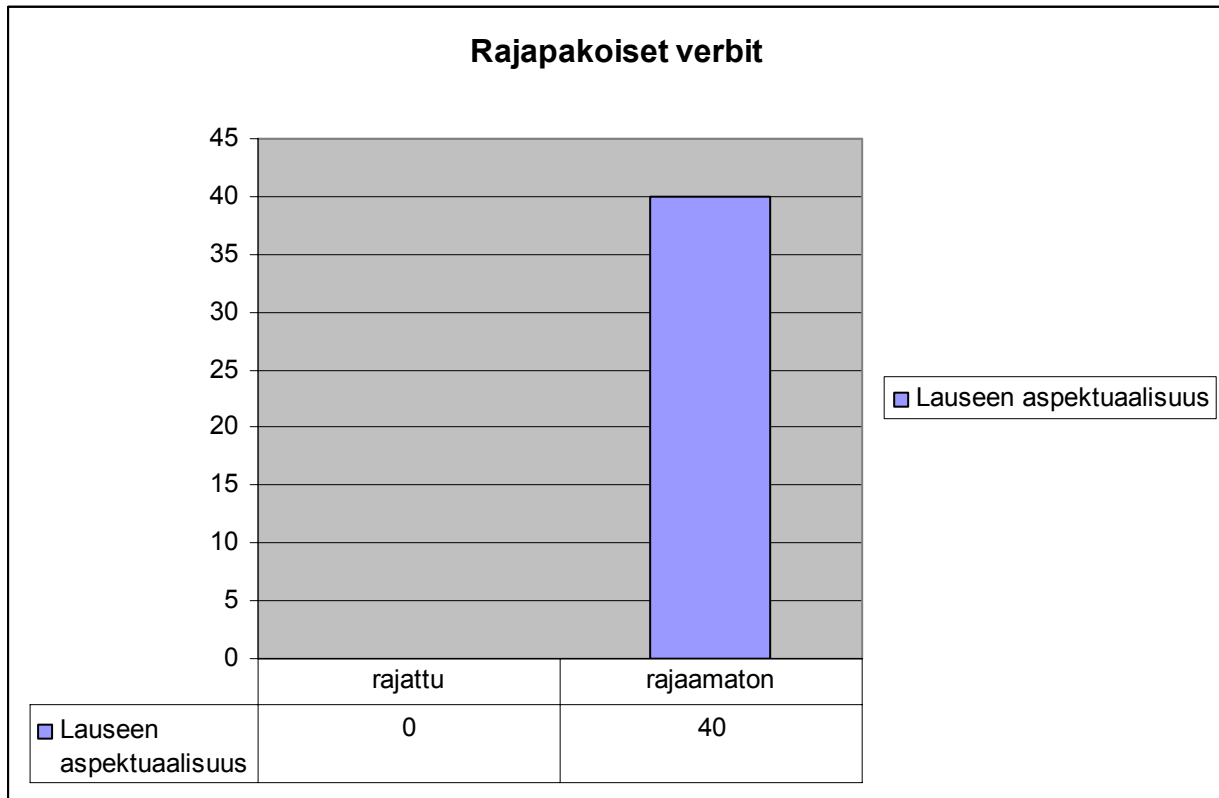
Kuvio 19. Resultatiivisen perfektin aikakehyksen irrelevantssi esimerkin pohjalta *Minä olen tullut vanhaksi*. (Salminen *Ei-kuori*)

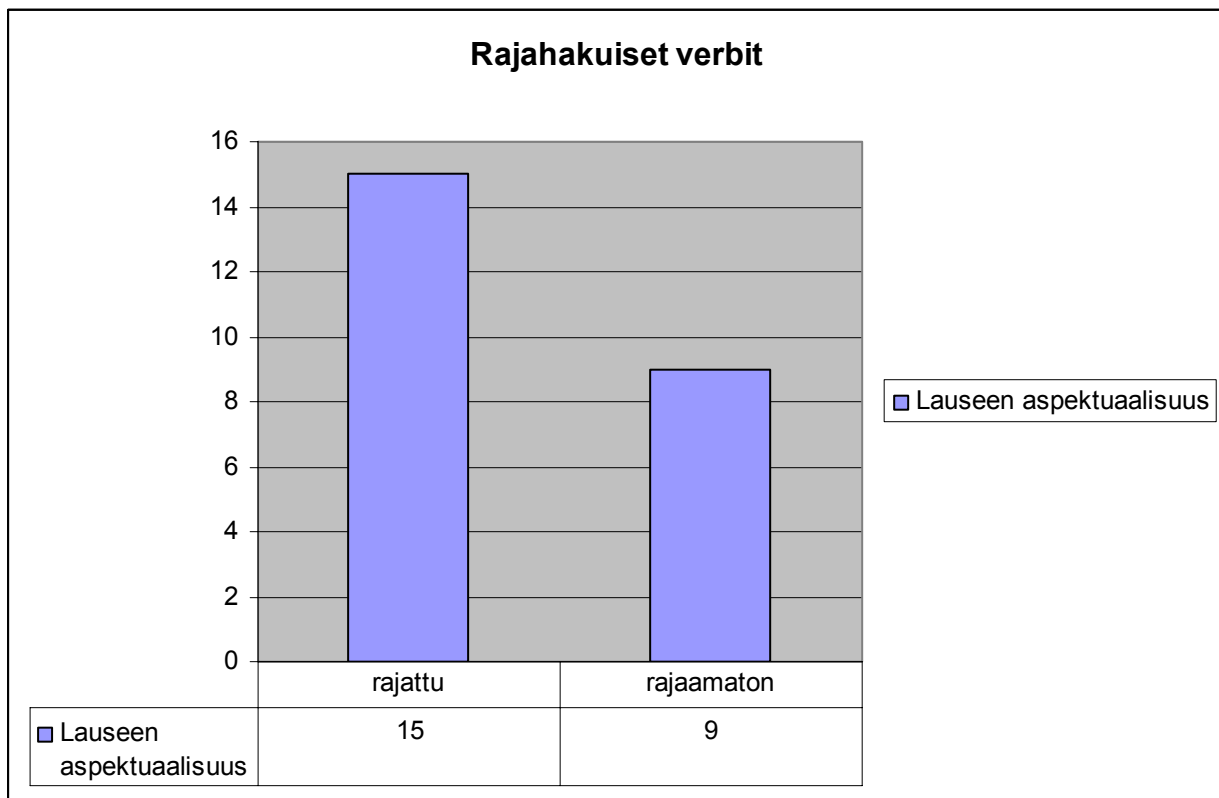
Kuvio 20. Suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit eksperientiaalisen perfektin yhteydessä

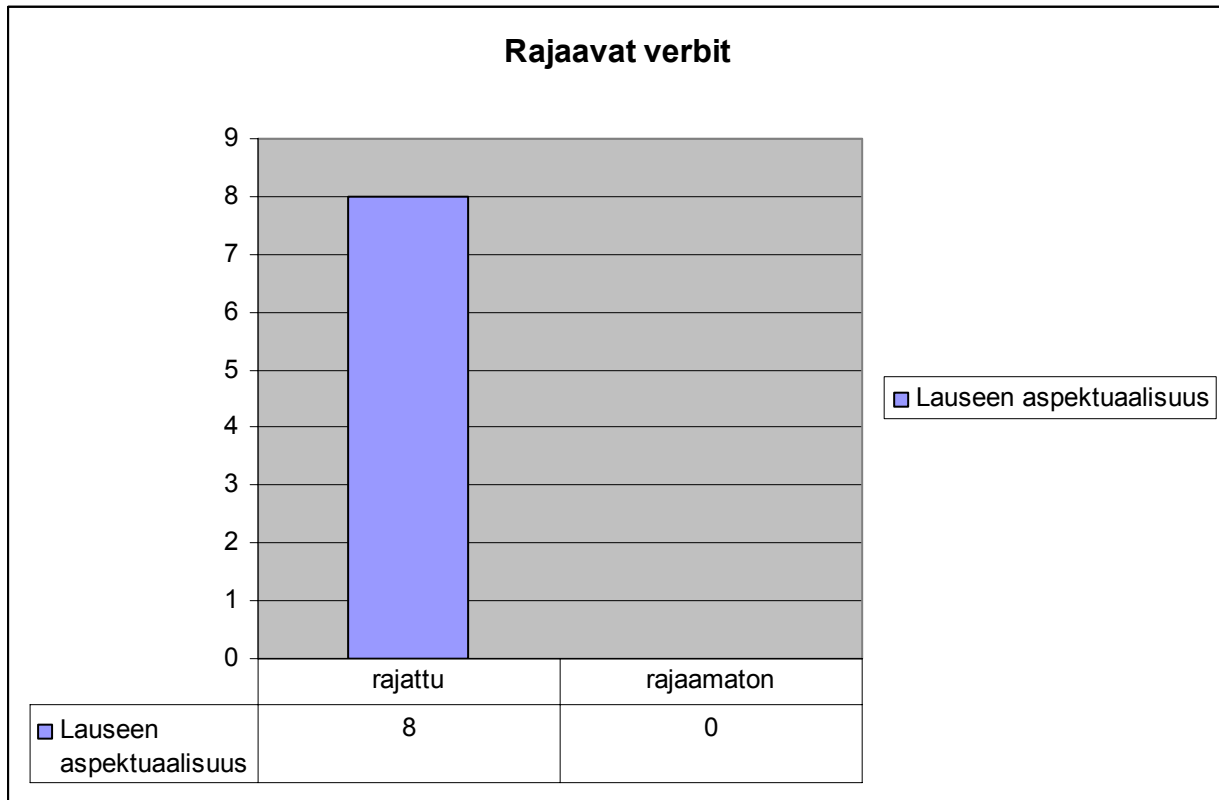
Kuvio 21. Rajapakaisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus eksperimentaalisen perfektin tapauksissa

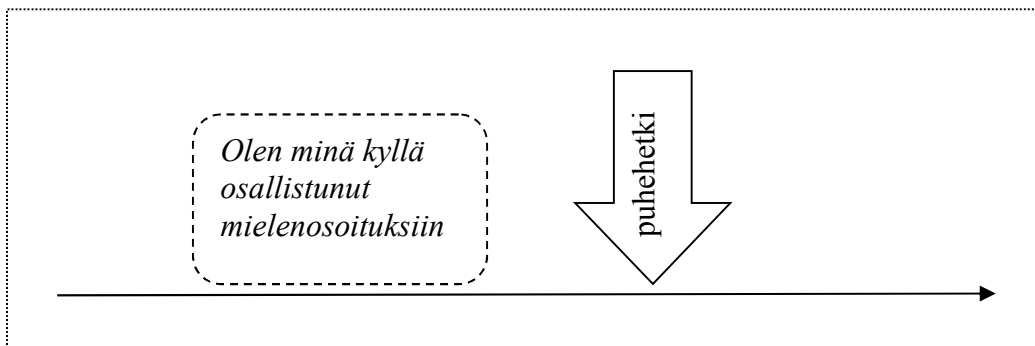
Kuvio 22. Rajahakuisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus eksperimentaalisen perfektin tapauksissa

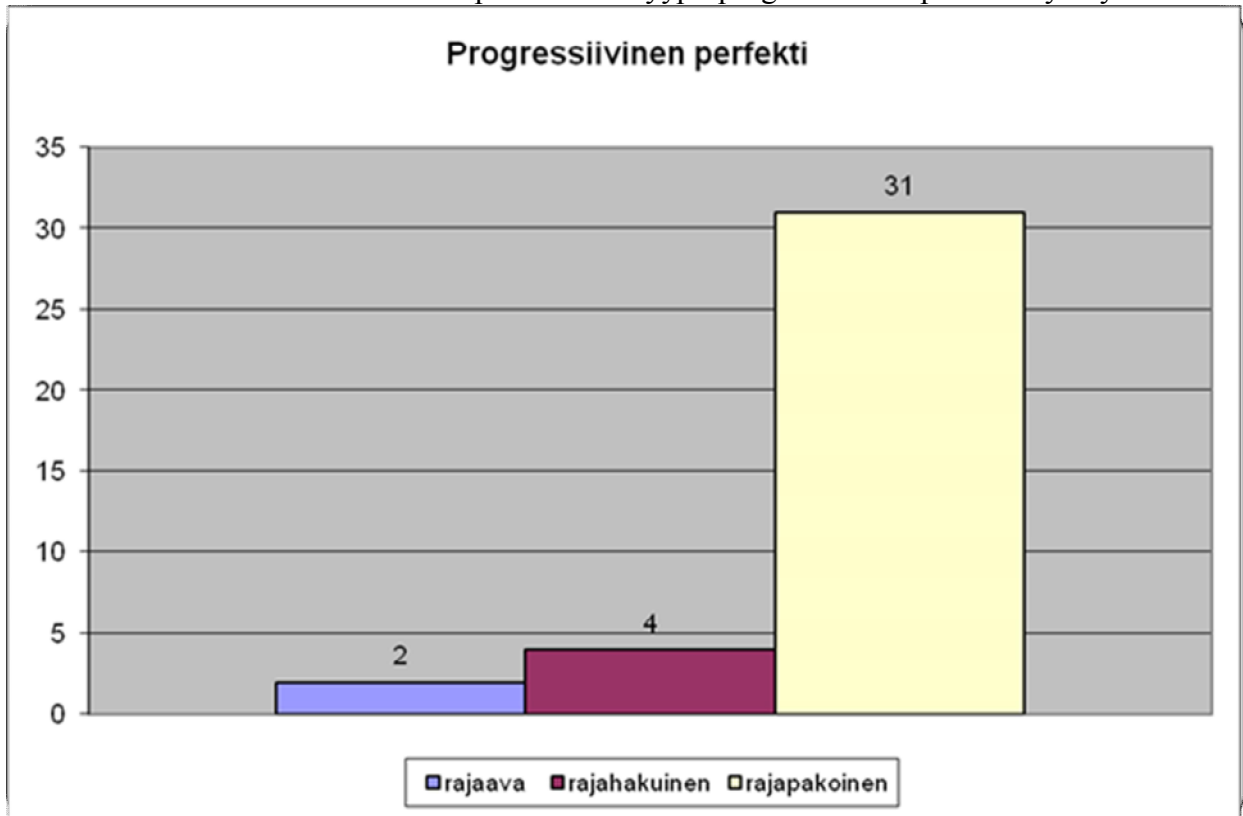
Kuvio 23. Rajaavan verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus eksperientiaalisen perfektin tapauksissa

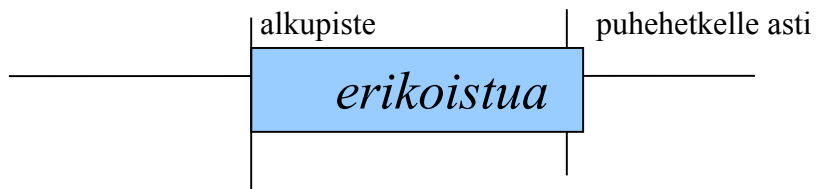
Kuvio 24. Eksperientiaalisen perfektin aikakehyksen irrelevanssi

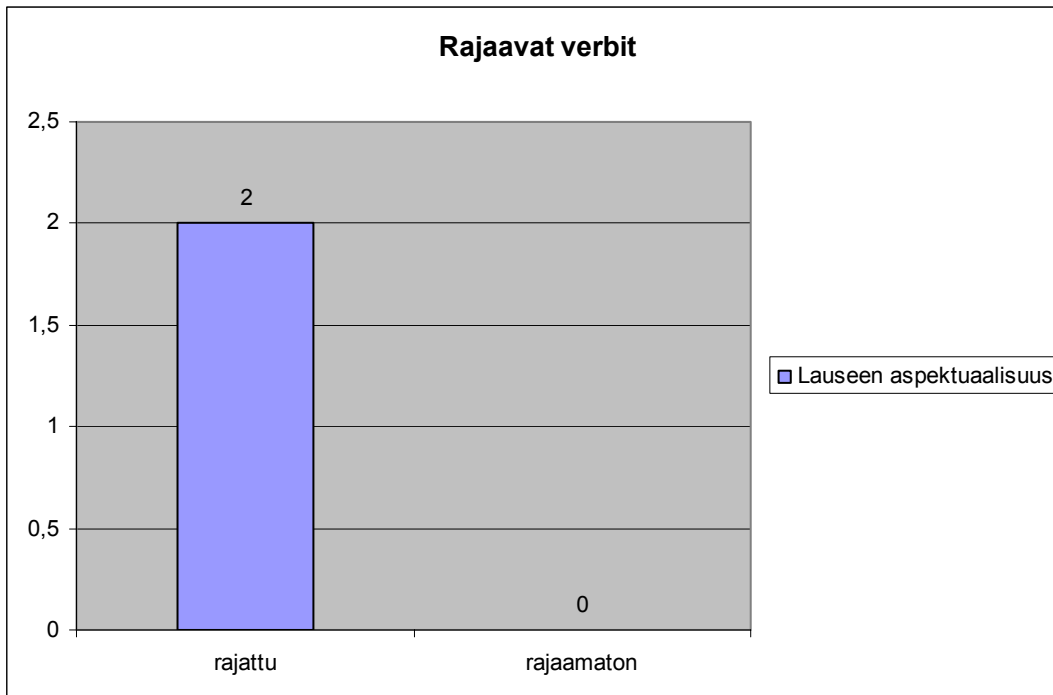
Kuvio 25. Suomen kielen verbien aspektuaaliset tyypit progressiivisen perfektin yhteydessä

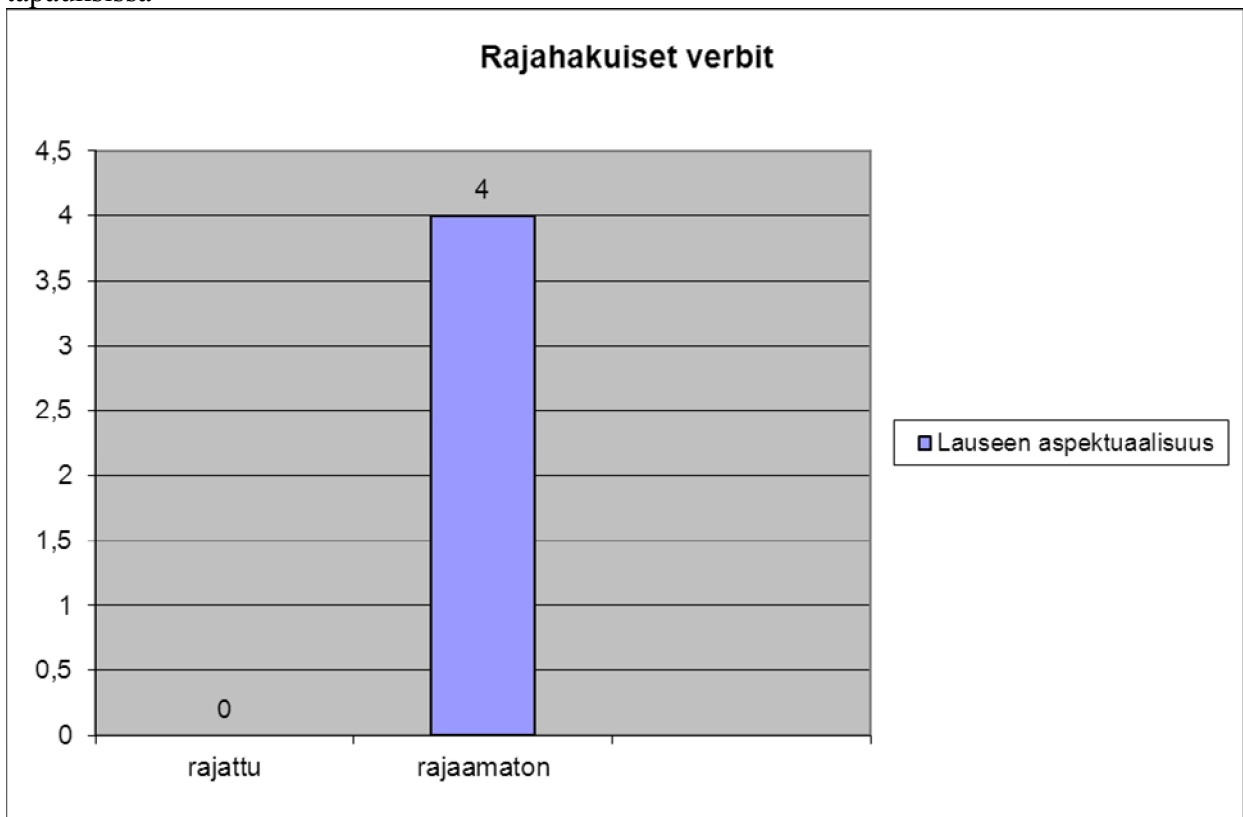
Kuvio 26. Eksperimentaalisen perfektin temporaalinen kehys on auki puhehetken päästä.

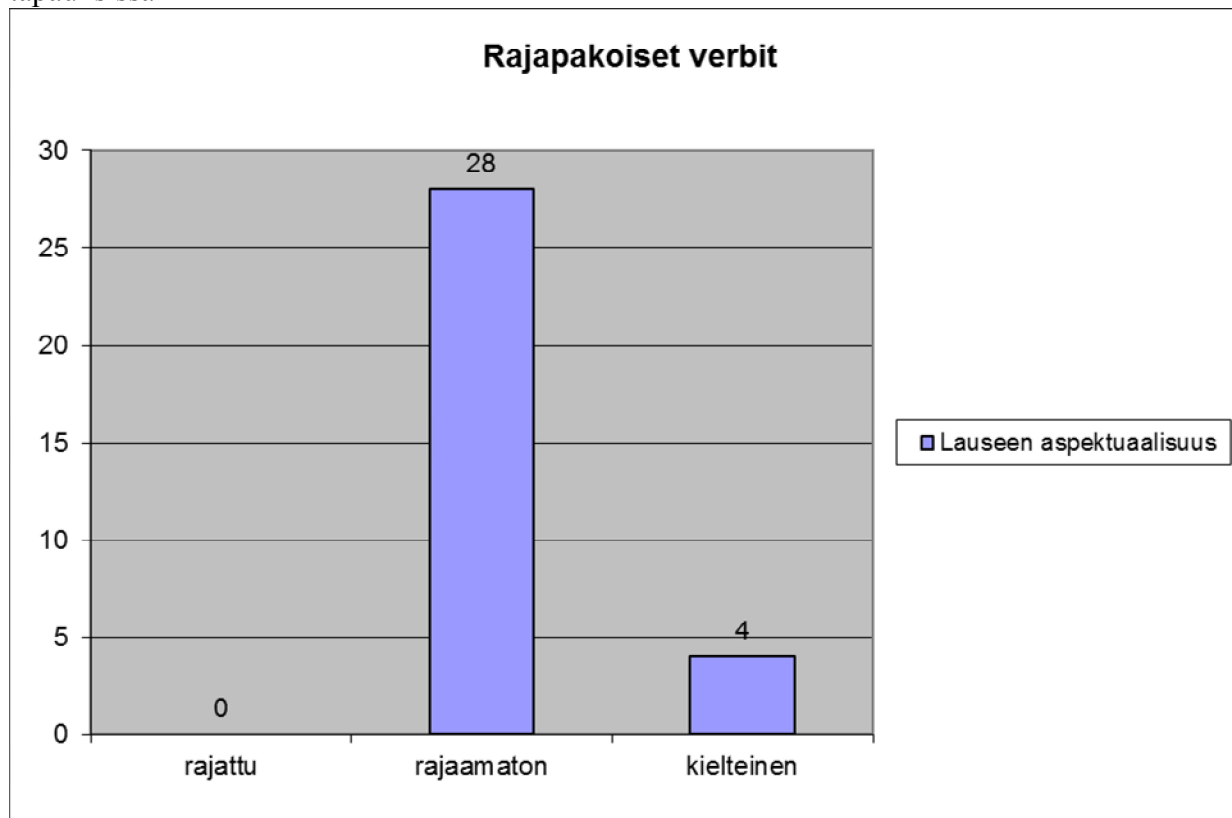
Kuvio 27. Rajaavan verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus progressiivisen perfektin tapauksissa

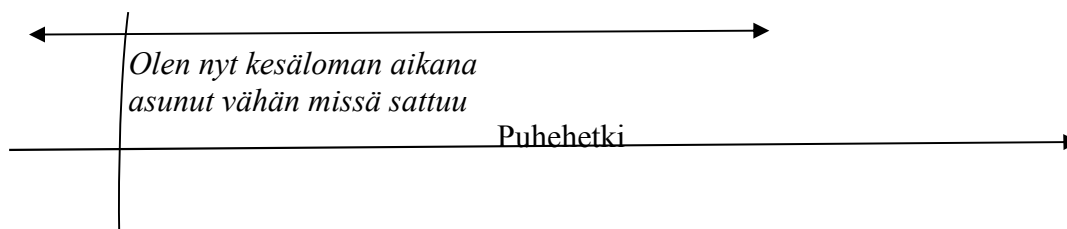
Kuvio 28. Rajahakuisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus progressiivisen perfektin tapauksissa

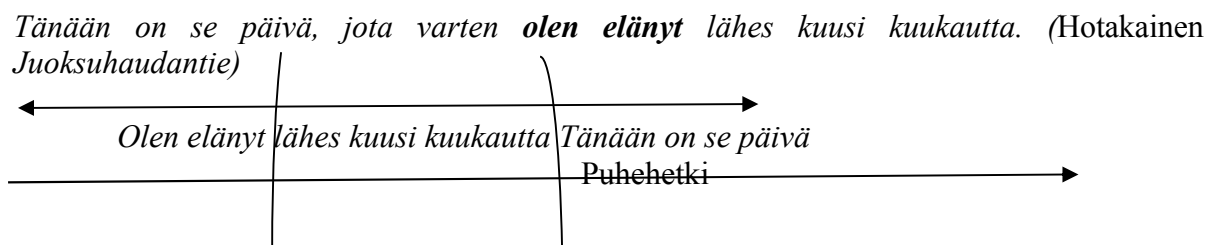
Kuvio 29. Rajapakoisen verbin sisältävien lauseiden aspektuaalisuus progressiivisen perfektin tapauksissa

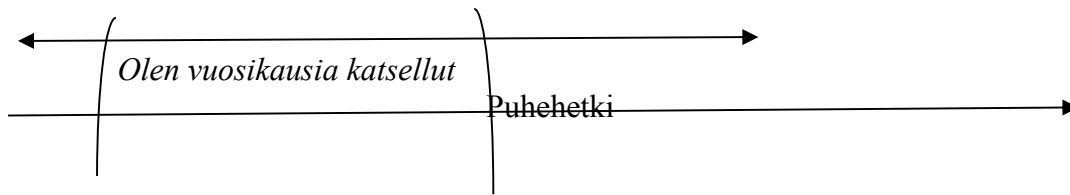
Kuvio 30. Temporaalinen kehys on auki puhehetken päästä progressiivisen perfektin tapauksessa esimerkin *Olen nyt kesäloman aikana asunut vähän missä sattuu* pohjalta

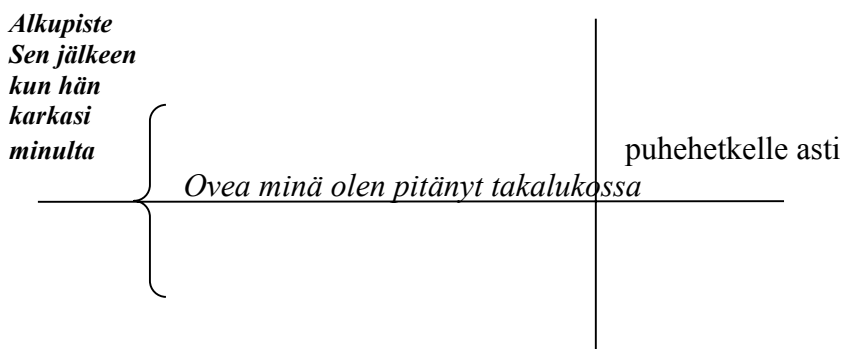
Kuvio 31. Temporaalinen kehys on suljettu molemmista päistä progressiivisen perfektin tapauksessa esimerkin *Tänään on se päivä, jota varten olen elänyt lähes kuusi kuukautta* pohjalta

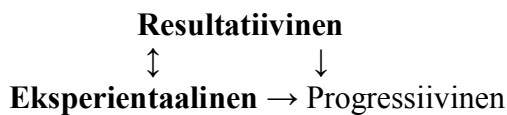
Kuvio 32. Temporaalinen kehys on suljettu molemmista päistä progressiivisen perfektin tapauksessa esimerkin *Kun olen vuosikausia katsellut Johnnyn naisia, en enää jaksa olla mustasukkainen* pohjalta

Kuvio 33. Temporaalinen kehys on auki puhehetken päästä progressiivisen perfektin tapauksessa. Tapahtuman alkua menneisytydessä on ilmaistu temporaalisella sivulauseella

Kuvio 34. Larjavaaran graafinen säteittäismalli resultatiivisen, eksperientaalisen ja progressiivisen perfektityypin kohdasta

Taulukko 14. Preesensperfektin esiintymät tutkielman aineistossa

Perfektityyppi	Esimerkkien lukumäärä
Resultatiivinen	100
Eksperientaalinen	72
Progressiivinen	37
Futuuriperfekti	3
Yhteensä	212

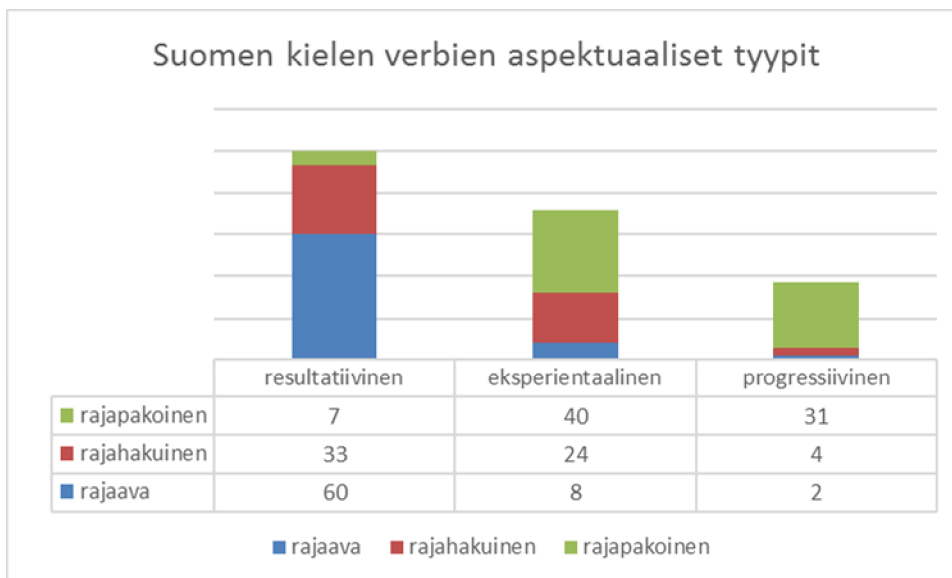
Taulukko 15. Venäjän kielen preesensin ja preteritin esiintymät käännöksissä

Venäjän kielen aikamuoto	Lukumäärä (kpl)	Prosenttimäärä
Preesens	21 esimerkkiä	10 %
Preteriti	188 esimerkkiä	90 %

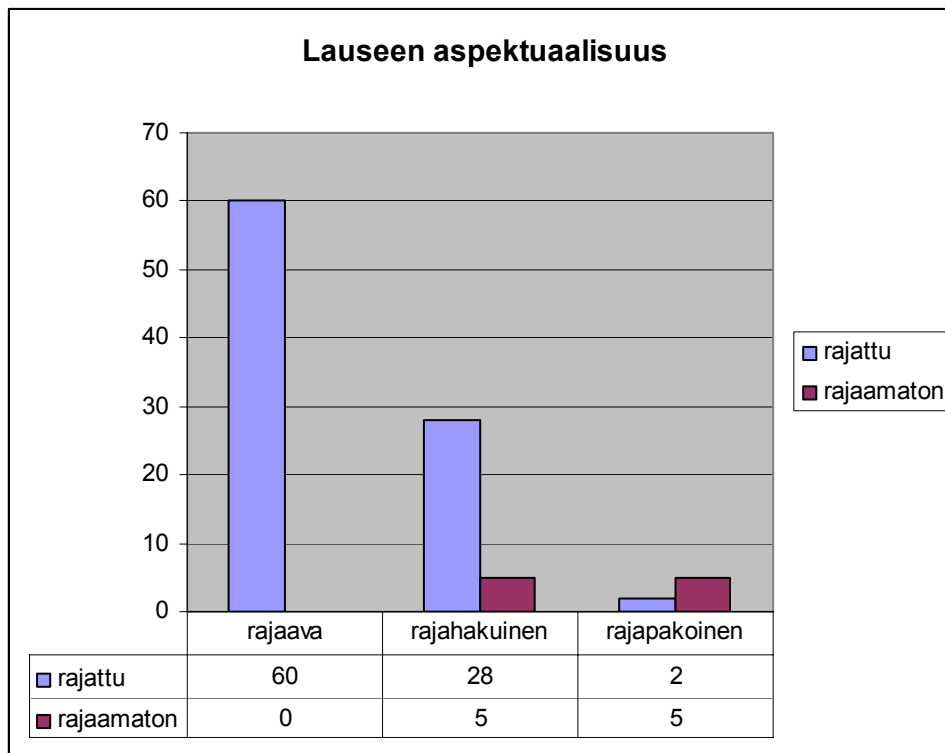
Taulukko 16. Venäjän kielen preesensin ja preteritin jakauma joka suomen kielen preesensperfektin tyyppien kohdalta

Suomen kielen perfektityyppi	Yhteensä	Venäjän kielen aikamuoto	Lukumäärä	Prosenttimäärä
Resultatiivinen	100	Preesens	3	3 %
		Preteriti	97	97 %
Eksperientaalinen	72	Preesens	2	2,8 %
		Preteriti	70	97,2 %
Progressiivinen	37	Preesens	16	43,2 %
		Preteriti	21	56,8 %

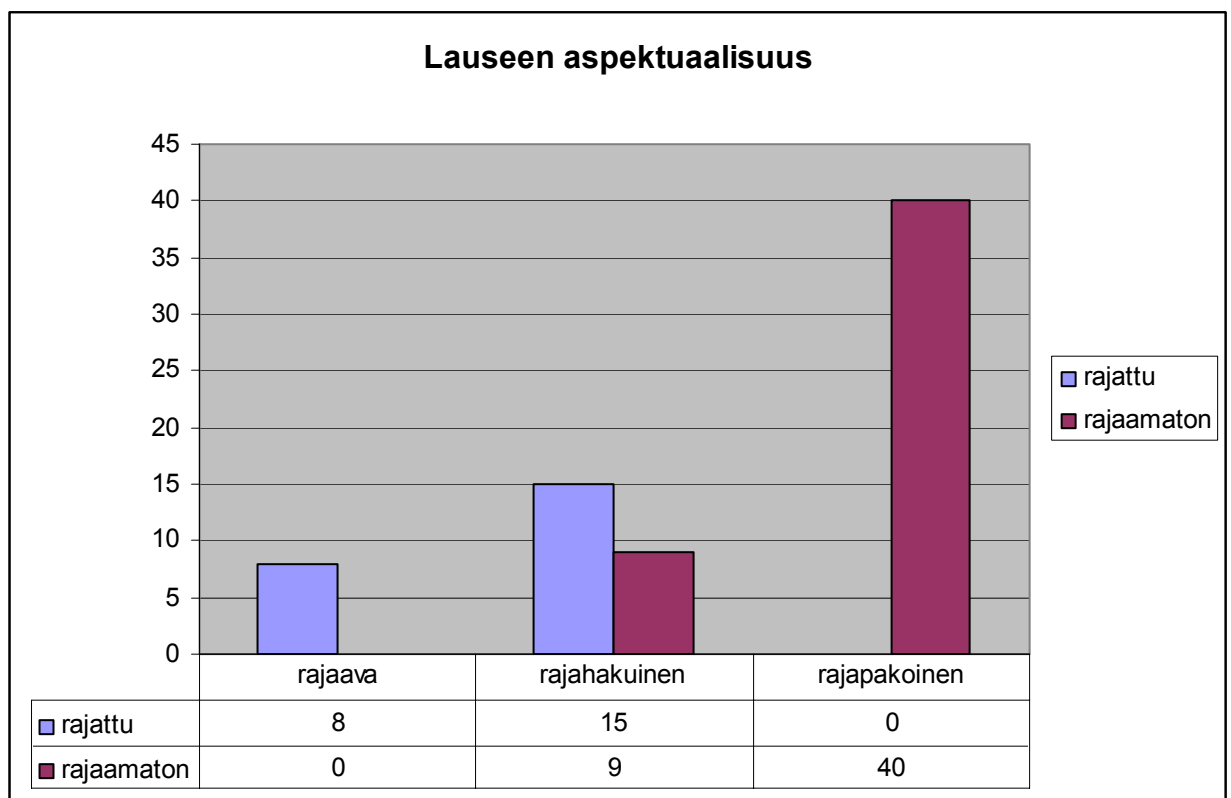
Kuvio 35. Suomen kielen verbien aspektuaalisten tyyppien jakauma eri preesensperfektin tyypeissä

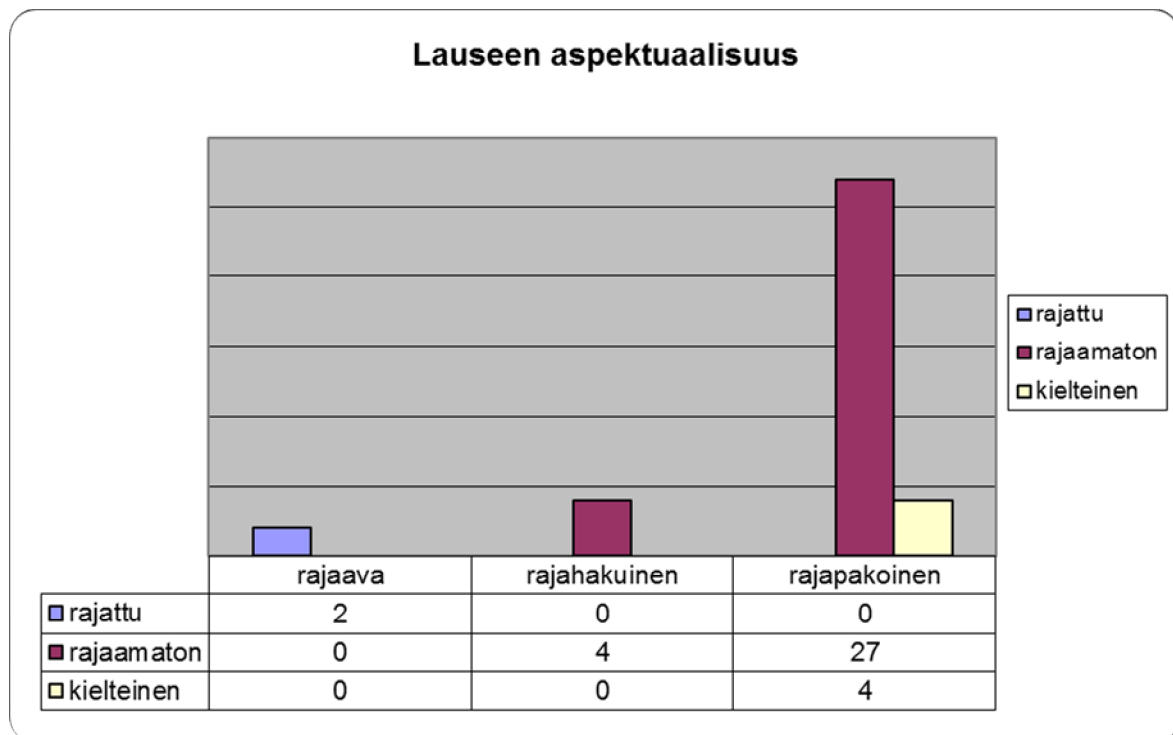
Kuvio 36. Yhteenvetokuvio resultatiivisen perfektin yhteydessä esiintyvien verbien aspektuaalisista tyypeistä ja lauseen aspekteista

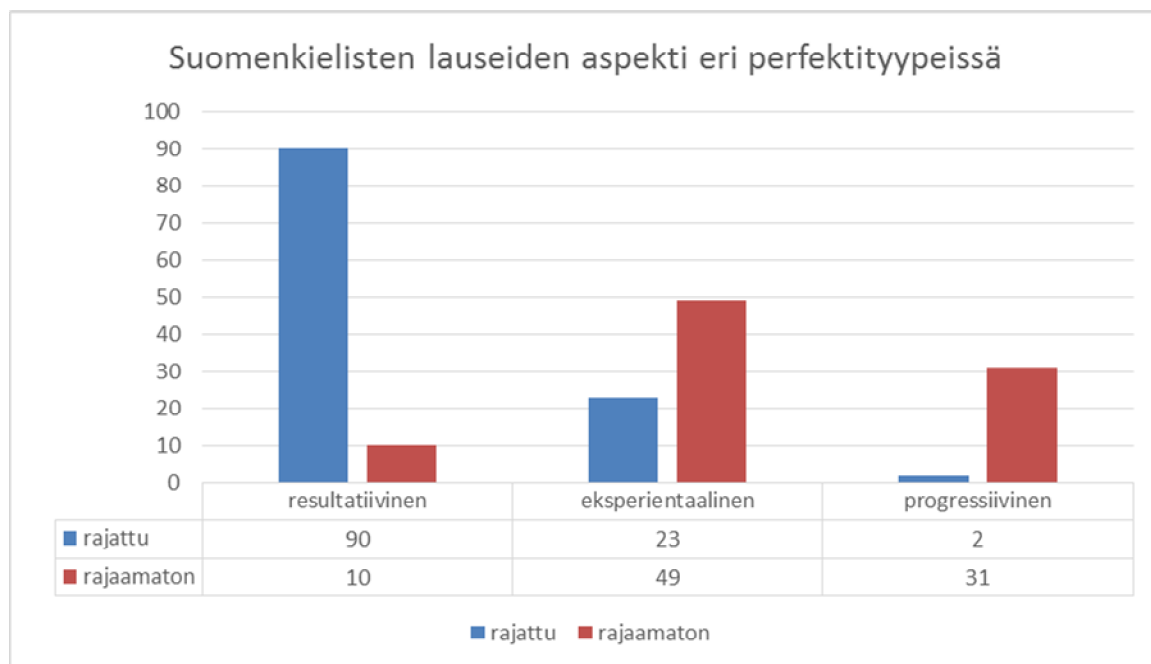
Kuvio 37. Yhteenvetokuvio eksperientiaalisen perfektin yhteydessä esiintyvien verbien aspektuaalisista tyypeistä ja lauseen aspekteista

Kuvio 38. Yhteenvetokuvio progressiivisen perfektin yhteydessä esiintyvien verbien aspektuaalisista tyypeistä ja lauseen aspekteista

Kuvio 39. Yhteenvetokuvio lauseiden aspektista eri perfektityypeissä

Liite 2: Glossauslyhenteet

Glossauslyhenteet Leipzigin koulukunnan mukaan: (The Leipzig Glossing Rules: Conventions for interlinear morpheme-by-morpheme glosses, 2005) (http://www.linguistik.hu-berlin.de/institut/professuren/sprachwissenschaft/lehre/archiv/ss2004/hs_ilocano/LeipzigGlossingRules.pdf/)

1 first person
2 second person
3 third person
A agent-like argument of canonical transitive verb
ABL ablative
ABS absolutive
ACC accusative
ADJ adjective
ADV adverb(ial)
AGR agreement
ALL allative
ANTIP antipassive
APPL applicative
ART article
AUX auxiliary
BEN benefactive
CAUS causative
CLF classifier
COM comitative
COMP complementizer
COMPL completive
COND conditional
COP copula
CVB converb
DAT dative
DECL declarative
DEF definite
DEM demonstrative
DET determiner
DIST distal
DISTR distributive
DU dual
DUR durative
ERG ergative
EXCL exclusive
F feminine
FOC focus
FUT future
GEN genitive
IMP imperative
INCL inclusive
IND indicative
INDF indefinite

INF infinitive
 INS instrumental
 INTR intransitive
 IPFV imperfective
 IRR irrealis
 LOC locative
 M masculine
 N neuter
 N- non- (e.g. NSG nonsingular, NPST nonpast)
 NEG negation, negative
 NMLZ nominalizer/nominalization
 NOM nominative
 OBJ object
 OBL oblique
 P patient-like argument of canonical transitive verb
 PART partitive
 PASS passive
 PFV perfective
 PL plural
 POSS possessive
 PRED predicative
 PRF perfect
 PRS present
 PROG progressive
 PROH prohibitive
 PROX proximal/proximate
 PST past
 PTCP participle
 PURP purposive
 Q question particle/marker
 QUOT quotative
 RECP reciprocal
 REFL reflexive
 REL relative
 RES resultative
 S single argument of canonical intransitive verb
 SBJ subject
 SBJV subjunctive
 SG singular
 TOP topic
 TR transitive